A T E N E U L R O M Â N
DIN BUCUREȘTI
INTEMEIAT LA 28 IANUARIE 1865

Periodice
I
633

ANUARUL ATENEULUI ROMÂN

PE

1935

Publicat sub îngrijirea d-lui GH. ADAMESCU

ATENEULU ROMÂNU MDCCCLXV
BIBLIOTECA SECȚIA ISTORIE ACADEMIEI R. P. R.

TIP. CĂRȚILOR BISERICEȘTI — BUCUREȘTI — STR. PRINCIPATELE-UNITE, 60
1936

www.dacoromanica.ro

LEI 60

A T E N E U L R O M Â N
DIN BUCUREȘTI
INTEMEIAT LA 28 IANUARIE 1865

ANUARUL
ATENEULUI ROMÂN

PE

1935

Publicat sub îngrijirea d-lui GH. ADAMESCU

TIP. CĂRȚILOR BISERICEȘTI — BUCUREȘTI — STR. PRINCIPATELE-UNITE, 60
1 9 3 6

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

MEMBRI

ATENEULUI ROMÂN

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

COMITETUL ATENEULUI ROMÂN

IUNIE 1934 — IUNIE 1939

Preşedinte: **Dr. C. ANGELESCU**

Vice-Preşedinţi: **Ştefan C. Ioan, Gh. Adamescu**

Secretari: **D. Burileanu, A. Popovici-Bâznoşanu**
G. C. Dragu, Dr. C. Poenaru-Căplescu

Reprezentanţi ai Secţiunilor: **P. Antonescu, Iuliu Valaori**
N. N. Săveanu, C. Kiriţescu

Censori: **Dr. N. Minovici, C. Stătescu, M. Mora**

Censori-supleanţi: **Dr. C. Bacaloglu, C. Prodan**

MEMBRII ATENEULUI ROMÂN

MEMBRI DE ONOARE

Balthasard Victor (Paris)
Bertoni Giulio (Roma)
Diehl Charles (Nancy)
De Martonne Emmanuel (Paris)
Enescu George
Inculeţ Ioan
Iorga Nicolae
Maniu Iuliu

www.dacoromanica.ro

MEMBRI ACTIVI

SECŢIUNEA ARTISTICĂ

Biuroul: Preşedinte: *Petre Antonescu*

Vice preşedinte: *Costin Petrescu*

Secretari: *I. Fonescu* şi *I. Botez*

MEMBRI:

1.	Antonescu Petre.	ales	3 VI 1923
2.	Banu Constantin	„	25 VI 1911
3.	Bârsan Zaharia	„	3 VI 1923
4.	Botez Ioan	„	3 VI 1923
5.	Brăiloiu Ştefan	„	7 VII 1935
6.	Călinescu Grigore	„	8 V 1908
7.	Dinicu Dumitru *)	„	ca. 1899
8.	Fonescu Ioan	„	3 VI 1923
9.	Georgescu George	„	3 VI 1923
10	Jalea Ion	„	27 V 1933
11.	Livescu Ioan	„	15 VI 1906
12.	Munteanu Lazăr	„	3 VI 1923
13.	Murnu George	„	3 VI 1923
14.	Olszewski George	„	27 V 1933
15.	Otescu Nona Ioan	„	27 V 1933
16.	Perieţeanu Ioan Gr.	„	27 V 1933
17.	Petrescu Costin	„	2 II 1933
18.	Popescu Ştefan	„	3 VI 1922
19.	Prodan Constantin	„	27 V 1933
20	Rădulescu Andrei	„	27 VI 1933
21.	Tafrali Oreste	„	3 VI 1923
22.	Verona Artur	„	3 VI 1923

*) Decedat la 12 Aprilie, 1936.

www.dacoromanica.ro

SECŢIUNEA LITERARĂ

Biuroul: Preşedinte: *Iuliu Valaori*

Vice preşedinte: *A. Lupu Antonescu*

Secretari: *D. Burileanu*

MEMBRI:

1.	Adamescu Gheorghe	ales	24	X	1904
2.	Antonescu-Lupu Anton	„	24	X	1904
3.	Bacaloglu George Colonel	„	3	VI	1923
4.	Bărbulescu Ilie	„	24	X	1904
5.	Basarabescu Ioan	„	3	XI	1923
6.	Brătescu-Voineşti Ioan Al.	„	25	XI	1911
7.	Burileanu Dumitru	„	3	VI	1923
8.	Condiescu Nicolae G-ral	„	27	V	1933
9.	Eftimiu Victor	„	3	VI	1923
10.	Evolceanu Dumitru	„	3	VI	1923
11.	Gaster Moses	„	ca		1884
12.	Goga Octavian	„	3	VI	1923
13.	Ioan Ştefan C.	„	24	X	1904
14.	Ionescu Nicolae	„	2	I	1922
15.	Lapedatu Alexandru	„	3	VI	1923
16.	Lefteriu Gheorghe	„	7	VII	1935
17.	Moldovanu Corneliu	„	3	VI	1923
18.	Munteanu-Râmnic Dumitru	„	3	VI	1923
19.	Nistor Ioan	„	3	VI	1923
20.	Papacostea Cezar	„	3	VI	1923
21.	Petala Nicolae G-ral	„	3	VI	1923
22.	Petraşcu Nicolae	„	27	II	1905
23.	Prodan Paul	„	27	V	1933
24.	Rebreanu Liviu	„	3	VI	1923
25.	Rosetti Radu D.	„	3	VI	1923
26.	Sadoveanu Mihail	„	3	VI	1923
27.	Valaori Iuliu	„	2	II	1922

www.dacoromanica.ro

SECŢIUNEA SOCIAL-FILOZOFICĂ

Biuroul: Preşedinte: *N. N. Săveanu*

Vice-preşedinte: *Gh. Arghirescu*

Secretari: *G. D. Creangă şi I. B. Bobescu*

MEMBRI:

1.	Arghirescu Gheorghe	ales	3	VI 1923
2.	Băicoianu Constantin	„	27	II 1905
3.	Băileanu Magnus	„	27	II 1905
4.	Bălănescu Nicolae	„	2	II 1922
5.	Bobescu Ioan B.	„	3	VI 1923
6.	Creangă George	„	15	IV 1907
7.	Drăghicescu Dumitru	„	25	VI 1926
8.	Djuvara Mircea	„	3	VI 1923
9.	Dragu Gheorghe	„	24	X 1904
10.	Eliescu Aurel M. *)	„	24	X 1904
11.	Florescu Ioan Th.	„	4	V 1901
12.	Găvănescu Ioan	„	3	VI 1923
13.	Ionescu Bogdan	„	3	VI 1923
14.	Mora Mihail	„	2	II 1922
15.	Negulescu Petre P.	„	3	VI 1923
16.	Oromolu Mihail	„	3	VI 1923
17.	Petrescu-Comnen Nicolae	„	3	VI 1923
18.	Petrovici Ioan	„	3	VI 1923
19.	Popescu Stelian	„	3	VI 1923
20.	Rădulescu Constantin	„	25	V 1911
21.	Săveanu Nicolae N.	„	2	II 1922
22.	Ştefănescu Marin	„	3	VI 1923
23.	Taşcă George	„	3	VI 1923
24.	Tătărăscu George	„	3	VI 1923
25.	Tăuşanu Grigore	„	3	VI 1923
26.	Trancu-Iaşi Grigore	„	3	VI 1923

*) Decedat la 28 Martie 1936.

www.dacoromanica.ro

SECŢIUNEA ŞTIINŢIFICĂ

Biroul: Preşedinte: *C. Miculescu*

Vice-preşedinte: *C. Kiriţescu*

Secretari: *Dr. Poenaru-Căplescu şi Constant Georgescu.*

MEMBRI:

1.	Angelescu Constantin Dr.	ales	3 VI	1923
2.	Antipa Grigore	„	8 IV	1910
3.	Bacaloglu Constantin Dr.	„	27 V	1933
4.	Borza Alexandru	„	27 V	1933
5.	Georgescu Constant	„	3 VI	1923
6.	Gerota Dumitru Dr.	„	24 X	1904
7.	Haţieganu Iuliu	„	27 V	1933
8.	Hurmuzescu Dragomir	„	3 VI	1923
9	Kiriţescu Constantin	„	3 VI	1923
10.	Manicatide Mihail Dr.	„	27 V	1933
11.	Marinescu George Dr.	„	4 V	1901
12.	Miculescu Constantin	„	30 XII	1912
13.	Minovici Nicolae Dr, ...	„	15 VI	1907
14.	Musceleanu Christian	„	27 V	1933
15.	Nasta Marius Dr.	„	27 V	1933
16.	Obregia Alexandru Dr.	„	ca.	1897
17.	Poenaru-Căplescu Constantin Dr. . .	„	8 V	1908
18.	Pompeiu Dumitru	„	3 VI	1923
19.	Popovici-Băznoşanu Andrei	„	3 VI	1923
20.	Rainer Francisc J.	„	27 V	1933
21.	Sergescu Petre	„	27 V	1933
22.	Simionescu Ioan	„	3 VI	1923
23.	Stătescu Constantin	„	27 V	1933
24.	Ţiţeica George	„	27 V	1933
25.	Urechia Alecu Dr.	„	ca,	1892
26.	Vasilescu-Karpen Nicolae	„	27 V	1933
27.	Vâlcovici Victor	„	3 VI	1923

www.dacoromanica.ro

MEMBRI ONORARI DECEDAŢI

Bacceli Guido (1832-1916) (Italia).
Castellar Emilio (1832-1892) (Spania).
Charles Philarète (1798-1873) (Franţa).
Gubernatis Angelo de (1830-1913) (Italia).
Lacour-Gayet Georges (1856-1935) (Franţa)
Poincaré Lucien (1862-1920) (Franţa).
Rosny Léon de (1837-1914) (Franţa).
Vegezzi-Ruscalla Giovenale (1798-1886) (Italia).

Baritiu George (1812-1893) (Transilvania).
Cicio-Pop Ştefan (1865-1934) (Transilvania).
Dimitroviciu Ambrosiu (1838-1866) (Bucovina).
Goldiş Vasile (1862-1934) (Transilvania).
Heliade-Rădulescu Ioan (1802-1872).
Hurmuzachi Eudoxiu (1812-1874) (Bucovina).
Lahovari George I. (1838-1909).
Munteanu Gavril (1812-1869) (Transilvania).
Petrescu George P.
Puşcariu Ioan Cavaler (1824-1911) (Transilvania).

www.dacoromanica.ro

MEMBRI ACTIVI DECEDAŢI

1.	Alesianu Dr. George (1830-1897) . . .	ales		1865
2.	Alesseanu Teodor (1875-1935)	„	9 IX	1928
3.	Aman Teodor (ca. 1832-1891)	„		1865
4.	Ananescu Dimitrie (1834-1885) . . .	„		1865
5.	Apostolescu Nicolae (1876-1918) . . .	„	30 XII	1912
6.	Arion Constantin C. (1855-1923) . . .	„	ca.	1880
7.	Athanasiu Ioan (1868-1926)	„	7 VI	1923
8.	Aurelian Petre S. (1833-1909)	„		1865
9.	Babeş Dr. Victor (1854-1926)	„	ca.	1898
10.	Bacaloglu Emanoil (1820-1891). . . .	„		1865
11.	Bacaloglu George (. . -1879)	„		
12.	Bengescu Grigore (1824-1881). . . .	„		1868
13.	Bengescu-Dabija George (1844-1916) .	„	27 II	1905
14.	Bibescu Nicolae (1820-1888)	„		1866
15.	Boerescu Constantin (1836-1908). . .	„		1865
16.	Bogdan Ioan (1864-1919)	„	25 VI	1911
17.	Brătianu Ion C. (1821-1891).	„		1865
18.	Brătianu Vintilă (1867-1930).	„	7 VI	1923
19.	Cantacuzino Grigore C. (1829-1902) .	„		1865
20.	Cantacuzino Ion A. (1829-1898) . . .	„		1868
21.	Caragiale Ion L. (1853-1912)	„	ca.	1898
22.	Carp Petre P. (1837-1919)	„		1865
23.	Cernătescu Petre (1825-1892)	„		1866
24.	Cihoski Stanislas (1868-1924)	„	7 VI	1923
25.	Codrescu Ioan (1833-1903)	„		1865
26.	Comşa Dumitru N. (. . . - 1918) . .	„	30 XII	1912
27.	Creţeanu George (1829-1887)	„		1887
28.	Delavrancea (Ştefănescu) Barbu (1858-1918)	ales	ca.	1884
29.	Demetriescu Anghel (1847-1903) . . .	„	ca.	1884
30	Diamandi George (1867-1917)	„	24 X	1904
31.	Dimitrescu-Iaşi C-tin (1849-1923). . .	„	ca.	1884
32.	Dissescu Constantin G. (1854-1932) . .	„	ca.	1879
33.	Djuvara Alexandru (1858-1913) . . .	„	ca.	1886
34.	Djuvara Trandafir (1856-1935)	„		1883
35.	Dobrescu Constantin C. (. . -1894) .	„	ca.	1884
36.	Dragomir Ion C (. . -1875)	„	ca.	1869
37.	Duca Ioan G. (1879-1933)	„	7 VI	1923
38.	Eliade Pompiliu (1869-1914)	„	8 IV	1910

www.dacoromanica.ro

39. Erbiceanu Constantin (1835-1898) . . ales ca. 1894
40. Esarcu Constantin (1836-1898) . . . „ 1865
41. Fălcoianu Ion (. . -1869) . . . . . „ 1865
42. Felix Dr. Iacob (1832-1905) . . . . . „ ca. 1879
43. Florescu Ion Em. General (1819-1893). „ 1865
44. Gârboviceanu Petre (1862-1934) . . . „ 2 II 1922
45. Gârleanu Ion C. (. . - . .) . . . . „ 1865
46. Ghica Dimitrie I. (1848-1914) . . . . „ ca. 1878
47. Gore Paul (. . -1927) . . . . . „ 7 VI 1923
48. Grigorescu Nicolae (1833-1907) . . . „ ca. 1897
49. Haşdeu Bogdan P. (1836-1907) . . . „ 1865
50. Hegel Vladimir (1838-1918) . . . . . „ ca. 1897
51. Holban Ioan (. . - . .) . . . . . „
52. Iatropol Dr. Panait (1837-1877) . . . „ ca.
53. Ionescu Nicolae (1820-1905). . . . . „ 1865
54. Ionescu Tache (1858-1922) . . . . . „ ca. 1884
55. Ionescu-Gion George (1857-1904) . . „ ca. 1884
56. Kalinderu Ion (1840-1913) . . . . . „ ca. 1897
57. Kalinderu Dr. Nicolae (1835-1902) . . „ ca. 1900
58. Kiriac Dimitrie G. (1866-1928) . . . „ 7 VI 1923
59. Kogălniceanu Mihail (1817-1891). . . „ 1865
60. Kreţulescu Emanoil (. . -1908) . . . „ 1865
61. Kreţulescu Dr. Nicolae (1812-1900). . „ 1865
62. Lahovari Alexandru (1841-1897) . . . „ 1865
63. Lahovari Grigore I. (1835-1905) . . . „ 1865
64. Laugier Charles (1875-1930) . . . . . „ 7 VI 1923
65. Laurian Dimitrie A. (1846-1906) . . . „ ca. 1875
66. Lecca Haralamb (1873-1920) . . . . „ 4 X 1904
67. Lupaşcu Alexandru (1834-1902) . . . „ 1865
68. Maniu Grigore (. . - . .) . . . . . „ ca. 1889
69. Maniu Vasile (1814-1901). . . . . „ 1865
70. Mano Grigore N. (1843-1903) . . . . „ 1866
71. Marcovici Constantin (1837-1903). . . „ 1866
72. Marian George (1843-1900) . . . . . „ 1865
73. Marsillac Ulysse de (1821-1877) . . . „ 1865
74. Massimu Ioan C. (1825-1877) . . . . „ 1866
75. Mavrodi Alexandru (....—1934) . . . . „ 3 VI 1923
76. Michăilescu Ştefan C. (1846-1898) . . „ ca. 1875
77. Millo Matei (1814-1896) . . . . . „ 1865
78. Minovici Mina (1858-1933) . . . . . „ 7 VI 1923

www.dacoromanica.ro

79.	Mincu Ion (1852-1912)	„	ca.	1884
80.	Mirea George D. (1852-1934)	„	ca.	1898
81.	Missail George (1835—1906)	ales		1865
82.	Murgoci George (1872—1925) . . .	„	2 I	1922
83.	Muzicescu Gavril (1847-1903)	„	ca.	1897
84.	Negri Nicolae (. . -1910)	„		1866
85.	Neniţescu Dimitrie (. . -1930) . . .	„	24 X	1904
86.	Nicoleanu Nicolae (ca. 1833-1871) . .	„		1865
87.	Nottara Constantin (1860-1935) . . .	„	3 VI	1923
88.	Odobescu Alexandru (1834-1895) . .	„		1865
89.	Oeconomu Ciru (1848-1910)	„	8 V	1908
90.	Ollănescu Dimitrie (1849-1908) . . .	„	ca.	1879
91.	Onciul Dimitrie (1856-1923)	„	24 X	1904
92.	Paciurea Leonida (. . -1916)	„		1865
93.	Pallade George (1858-1903)	„	ca.	1884
94.	Pangratti Ermil (1864-1931)	„	7 VI	1923
95.	Panu George (1848-1910)	„	ca.	1884
96.	Peretz Ioan (1876-1935)	„	3 VI	1923
97.	Petrescu Alexandru (1829- . .) . . .	„		1865
98.	Pisso Pompiliu (1830-1917)	„		1866
99.	Popovici Nicolae Ath. (1847-1908) . .	„	24 X	1904
100.	Porumbaru (Mihăescu) Emanoil (. . -1921)	ales	ca.	1875
101.	Răceanu Constantin (1839-1895) . .	„		
102.	Racoviţă Nicolae Gr. (1864-1895) . .	„		1865
103.	Ranetti George (1875-1928)	„	7 VI	1923
104.	Rosetti Scarlat (Conte) (1802-1872) .	„		1866
105.	Şendrea Ştefan C. (1842-1907) . . .	„	4 V	1901
106.	Seulescu Mihail (1859-1929)	„	24 X	1904
107.	Severin Emil (1870-1932)	„	7 VI	1923
108.	Sihleanu Ştefan (1857-1923)	„	ca.	1880
109.	Simu Anastasie) (1854-1935)	„	27 V	1933
110.	Sion George (1821-1892)	„		1865
111.	Slătineanu Alexandru (1818-1885) . .	„		1866
112.	Sperantia Teodor D. (1856-1929) . .	„	4 V	1901
113.	Stăncescu Constantin I. (1835-1909) .	„		1865
114.	Suţu Mihail (. . -1933)	„	ca.	1870
115.	Ştefănescu Grigore (1938-1911) . . .	„		1865
116.	Ştephănescu George 1845-1925) . . .	„	ca.	1897
117.	Tătărescu Gheorghe (1818-1894) . . .	„		1865
118.	Teodorescu G. Dem. (1849-1900) . .	„	ca.	1880

www.dacoromanica.ro

119.	Teodoru Dimitrie A. (1816-1910) . .	„	27 II	1905
120.	Tocilescu Grigore G. (1850-1909) . .	„	ca.	1875
121.	Trăsnea Scarlat (1837-1887)	„		1866
122.	Troteanu Constantin (1835-1890) . .	„		1865
123.	Urechia Nestor (1866-1931)	„	4 V	1901
124.	Urechia Vasile A. (1834-1901)	ales		1865
125.	Văcărescu Teodor (1842-1913) . . .	„		1865
126.	Velescu Ştefan (1838-1899)	„		1865
127.	Vericeanu Alexandru (1839-1912) . .	„		1865
128.	Viţu Alexandru (1858-1902)	„	ca.	1884
129.	Vlahuţă Alexandru (1858-1919) . . .	„	ca.	1886
130.	Voinescu Eugeniu (1842-1909) . . .	„		1868
131.	Vulturescu Grigore (1839-1913) . . .	„		1865
132.	Wachmann Eduard (1836-1908) . . .	„		1865
133.	Xenopol Alexandru (1847-1920 . . .	„	ca.	1880
134.	Xenopol Nicolae (1859-1917)	„	ca.	1884
135.	Zamfirescu Duiliu (1858-1922) . . .	„	ca.	1884

www.dacoromanica.ro

DARE DE SEAMĂ

A

COMITETULUI ATENEULUI

PE ANUL 1935

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

Domnilor Colegi,

Trebue să începem şi darea-de-seamă pentru anul 1935 tot cu un necrolog, care — din nenorocire — este tot aşa de lung ca şi anul trecut.

Am pierdut unul din membrii de onoare streini *Georges Lacour-Gayet*, un mare istoric şi profesor francez.

Născut în Marsilia în 1856, după studii strălucite şi-a luat doctoratul în litere cu o teză despre împăratul roman Antoninus Pius (*Antonin le Pieux et son temps*). Şi-a început activitatea profesorală la Liceul St. Louis şi la Şcoala superioară de marină, de unde a trecut la Şcoala politehnică — fiindcă în Franţa se socoteşte necesar ca la o asemenea şcoală de specialitate practică să fie un curs de istorie şi de literatură.

Ales, în 1911, membru al Academiei de ştiinţe morale şi politice, a îmbogăţit istoriografia franceză cu numeroase lucrări de erudiţie, tratând chestiuni speciale din istoria antică şi apoi din istoria modernă. A cercetat din puncte de vedere diferite, viaţa marilor personalităţi din trecutul patriei sale, ca Ludovic XIV (*L'education politique de Louis XIV*), Napoleon, Talleyrand (3 vol. 1931) şi din trecutul altor state, ca Bismark, Wilhelm II (*Guillaume le vaincu*). Trecutul instituţiilor Franceze a chemat asemenea munca şi stăruinţa sa, cum se vede din cele 3 volume despre marina militară (*La marine militaire sous Louis XV*).

Dar nu numai meritele sale de savant şi publicist, cunoscut şi dincolo de hotarele patriei sale, ne cer să exprimăm regretele noastre ca Societate culturală; el a fost un mare prieten al României. A fost prieten de zile grele. Ne-a vizitat ţara în Martie 1914 şi, ca preşedinte al comitetului fran-

www.dacoromanica.ro

co-român format la Paris, a lucrat pentru a face cunoscută compatrioţilor săi dreptatea cauzei româneşti.

Alături de Paul Deschanel, Emile Boutroux, René Viviani, Louis Barthou ş.a., a contribuit la formarea unui puternic curent de opinie în cercurile politice şi literare din Paris, care ne-a servit mult şi a dat curaj fraţilor noştri emigraţi în capitala Franţei în lupta ce o duceau pentru recunoaşterea revendicărilor noastre.

Ioan Peretz, doctor în drept din Paris, cu o teză despre *istoria vânzării* în dreptul român (1904), a fost numit profesor de istoria dreptului românesc la Universitatea din Iaşi (1906) şi mai târziu transferat în Bucureşti (1920). A publicat multe studii în legătură cu specialitatea sa, dintre cari citãm: *Privilegiul masculinităţii* în legea lui Ipsilant şi a lui Caragea (1905), *Curs de drept bizantin* (1910), *Curs de istoria dreptului român* (1915). A dat la lumină, spre a fi puse la îndemâna studenţilor, o serie de texte şi isvoare streine, ca: *Zaconicul lui Ştefan Duşan, Manualul de legi al lui Harmenopol* (1920). O cercetare interesantă, care trece pragul studiilor juridice spre literatură, este: *Ideea de drept şi lege în folklorul român* (1905), căci literatura îl atrăgea aproape cât şi vechiul nostru drept, şi în special teatrul. A tradus *Noaptea regilor* a lui Shakespeare (Buc. f. a.), a adaptat pentru scenă *Ilderim* a M. S. Reginei Maria; iar ca lucrări originale a lăsat: *Bimbaşa Sava* (1918), *Puiul de cuc* (1918), *Mila Iacsici* (1920) şi *Premergătorii* (1921). Nu numai ca autor a avut legături cu scena, dar în 1919—20 a fost director al Teatrului Naţional din Bucureşti.

Ales membru al Ateneului Român în 1923, a ţinut câteva conferinţe ascultate cu mult interes: *Agonia dreptului* (19. I. 1930), *Teoria juridică şi realitatea socială* (30. X. 1930), *Unificarea legislativă* (22. XI. 1931). In anul 1931 a început (12. I) o serie de cursuri în legătură cu istoria generală a dreptului şi cu vechile noastre legiuiri, pe cari le-a intitulat *Realităţi juridice* şi pe cari le-a continuat în 1933 şi în 1934.

www.dacoromanica.ro

GEORGES LACOUR-GAYET

Născut la 31 Mai 1856 în Marsilia.
Membru de Onoare al Ateneului Român din 1919.
Decedat în Paris la 8 Decembrie 1935.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

IOAN PERETZ

Născut la 20 Aprilie 1876 în Giurgiu.
Ales membru al Ateneului Român la 3 Iunie 1923.
Decedat în București la 18 Februarie 1935.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

Teodor Alesseanu, după o frumoasă activitate didactică, fiind profesor de limba franceză la liceul Sf. Sava, a intrat în administraţiunea şcolară, întâi ca inspector al învăţământului secundar, apoi ca administrator al Casei şcoalelor.

In această calitate, el a înţeles marele rol pe care foştii miniştri P. Poni, întemeietorul, şi Sp. Haret, reorganizatorul, îl atribuiau acestei frumoase instituţiuni şi a căutat prin numeroase publicaţiuni de scrieri de tot felul, prin întemeierea bibliotecii şcoalelor secundare, care a dat în vreme de atâţia ani roade bogate, prin ajutorarea bibliotecilor populare şi altor instituţii de cultură, să pună în aplicare gândul marilor înaintaşi şi să continue cu succes opera predecesorului său la conducerea Casei.

Chemat în mijlocul nostru la 9 Iunie 1928, el a fost ales censor al comitetului şi a continuat să dea instituţiei noastre tot sprijinul material pe care îl prevedea spiritul legilor de fundaţie a acelei Case şi în deosebi să procure bibliotecii noastre — pe cale de formaţiune — numeroase şi valoroase colecţiuni de cărţi.

Alesseanu a ţinut şi o interesantă conferinţă în 1930 (30 Martie) despre *Alexandru Odobescu ca pedagog.*

Amărît, pentrucă, în ultimii ani, restrângerile bugetului nu mai dădeau posibilitate să realizeze ceea avea în gândul său şi era scris în legea Casei Şcoalelor şi sdrobit de boală, el s'a stins în ziua de 20 Februarie 1935 într'o vârstă în care mai putea lucra pentru binele obştesc şi pentru instituţia noastră.

Anastasie Simu a fost un exemplar rar: un om care, de şi a cunoscut atracţiunea pe care luptele politice o exercită asupra multora dintre noi, deşi având avere şi timp liber, ar fi putut să ajungă la treptele înalte ale demnităţilor din cercurile de conducere, s'a lepădat, totuşi, de toate acestea pentru a se consacra cultului *artei.* Cumpărând — la început, — ca orice om cu stare şi cu gusturi alese, diferite tablouri sau statui pentru mulţumirea sa sufletească personală, a ajuns să-şi mărească an cu an colecţiunile sale şi atunci i-a venit gândul că această mulţumire este *egoistă* şi că ar putea să simtă o altă mulţumire de un grad mai

www.dacoromanica.ro

înalt, dacă ar înlesni ca şi alţi doritori să aibă plăcerea de a admira producţiile artistice adunate de el. Aşa s'a născut ideea muzeului. A construit *el* muzeul, l-a deschis publicului şi mai târziu l-a dăruit Statului.

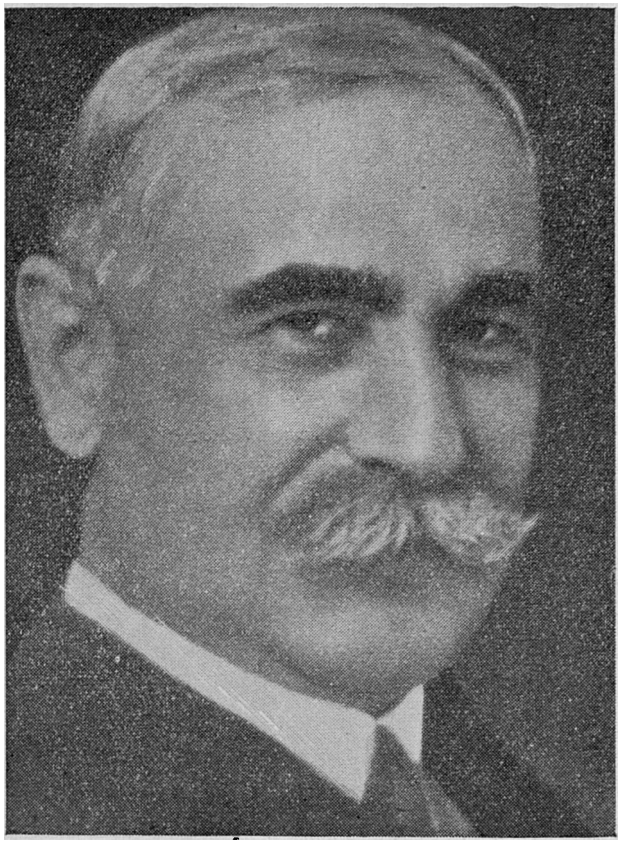
Asemenea fapte nu se întâlnesc *în toate zilele*, nici la noi, nici chiar în alte ţări cu o viaţă culturală mai puternică şi de mai mare vechime. A fost dar natural ca să fie sărbătorit în multe feluri, şi societăţile culturale să-şi facă onoarea de a-l avea în sânul lor. Astfel a fost ales membru onorar al Academiei Române şi membru activ al Ateneului Român în secţiunea artistică. La rândul său, a declarat, cu modestie, că se simte onorat de a se afla printre membrii lor. Mai mult, pentru a dovedi încă odată cât ţinea la desvoltarea gustului artistic în publicul nostru, a lăsat prin testamentul său sume însemnate cu cari să se ajute promovarea acestei idei.

Anastasie Simu s'a stins în ziua de 28 Februarie 1935.

Constantin Nottara şi-a făcut debutul pe scenă fiind încă elev în Conservator, în 1877, adică în vremea când Teatrul Naţional a primit pentru prima dată o organizaţie legală sub conducerea marelui scriitor Ion Ghica. A luat, astfel, parte la toată desvoltarea artei dramatice în ţara noastră în vreme de o jumătate de secol. Contribuţiunea sa nu s'a mărginit numai la creaţiunea numeroaselor roluri de o mare varietate de compoziţie, ci a fost de o mai mare importanţă, căci a pregătit generaţii de viitori actori ca profesor de dicţiune la Conservatorul din Bucureşti şi a condus efectiv, ca director de scenă, punerea în acţiune a diferitelor piese.

A avut şi vremuri grele, când a fost nevoit să-şi alcătuiască trupă separată şi să colinde ţara sau când a trebuit să traducă sau să localizeze însuşi piese necesare repertoriului, căci în istoria desfăşurării teatrului nostru au fost dese momente de criză gravă, pe cari cei din generaţia tânără nu le cunosc. Nottara, pe lângă calităţile profesiunii sale, a avut şi tăria sufletească de a lupta cu adversari şi duşmani pentru a avea satisfacţia de a vedea la sfârşit victoria.

www.dacoromanica.ro

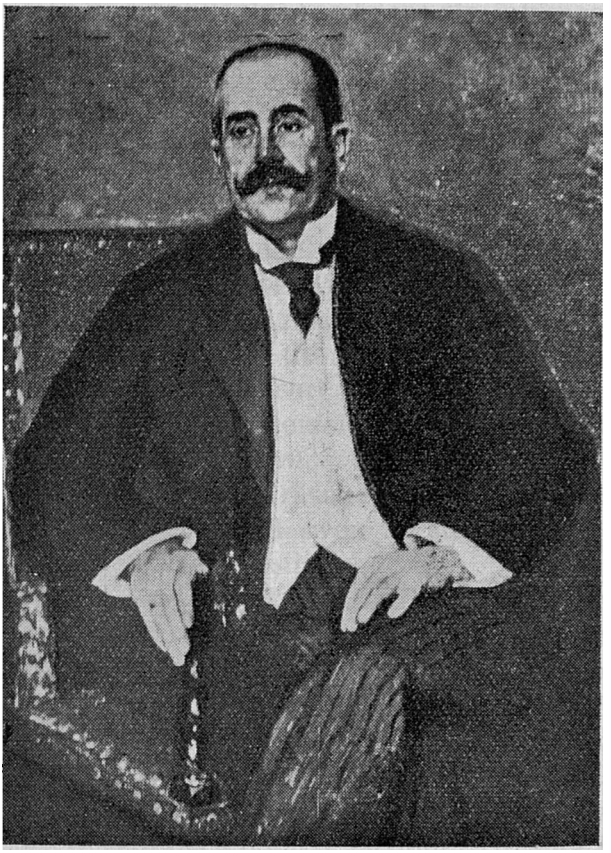

TEODOR P. ALESSEANU

Născut la 6 Aprilie 1875 în Pitești.
Ales membru al Ateneului Român la 9 Iunie 1928.
Decedat în București la 20 Februarie 1935.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

ANASTASIE SIMU

Născut la 25 Martie 1854 în Brăila.
Ales membru al Ateneului Român la 27 Mai 1933.
Decedat în București la 28 Februarie 1935.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

Dumnezeu i-a dăruit o viaţă lungă pentru a putea să vază recunoaşterea obştească a meritelor sale. A murit în noaptea de 15 spre 16 Octombrie 1935, lăsând în testamentul său expresiunea recunoştinţii sale pentru „toate onorurile şi succesele din partea Direcţiunei Teatrului, din partea colegilor şi a publicului românesc din întreaga ţară".

Credincios tradiţiunii sale, Ateneul Român, care a avut din primii ani in sânul său pe marele artist Matei Millo, l-a chemat să participe la lucrările sale în secţiunea artistică la 3 Iunie 1923.

Tot în anul expirat Ateneul Român a pierdut pe cel mai vechiu membru al său, pe *Trandafir Djuvara.*

Urmaş al unei familii originare din Macedonia, a făcut parte din a doua mare generaţie ateneistă, care, între 1880 — 1890, grupată în jurul lui Esarcu, a reuşit să vază realizat în piatră visul generaţiei de întemeietori, de a avea un palat artistic „închinat *binelui, frumosului* şi *adevărului*". Din el aveau să pornească atâtea răsunete ale elocvenţei şi ale muzicei româneşti şi într'însul avea să strălucească realizările artelor plastice româneşti.

Primit membru în 1883, Trandafir Djuvara, ca diplomat, a cutreerat multe ţări, dar, în timpul când era în ţară, ca funcţionar şi secretar general al Ministerului de externe, el a găsit vremea necesară pentru a ţinea mai multe conferinţe, începând chiar în anul intrării sale, cu aceea care trata despre *superstiţiile popoarelor,* şi pentru a se ocupa de aproape, ca secretar al comitetului, de mersul lucrărilor Ateneului. In această calitate, a făcut o cuvântare despre Esarcu (1900) şi a publicat *Anuarul Ateneului Român* pentru anii 1902—1904, lucrare, care, din nenorocire s'a întrerupt şi nu s'a putut relua decât în 1927.

Activitatea lui este încă mult mai bogată. Pentru istoria noastră diplomatică şi pentru istoria generală, el a publicat lucrări de mare importanţă. Trebue să citäm mai ales două: *Tratate, convenţiuni şi învoiri internaţionale ale României* (1888), o mare colecţie care cuprinde textele acestor tratate şi explicările necesare pentru a fi utilizate; *Cent projets de partage de la Turquie* (1914), tipărită la Paris,

www.dacoromanica.ro

prin care istoricii pot urmări cum s'a desfăşurat această idee a diplomaţilor, născută chiar în vremea când Turcia se află încă în toată strălucirea.

Dacă adăogăm la acestea diferite rapoarte oficiale despre negocierile României cu alte State, ca Austria, Elveţia, Turcia, despre situaţiunea economică sau comercială a unora din ţările prin cari a trecut, trebue să recunoaştem că puţini din membrii corpului nostru diplomatic au avut o activitate publicistică atât de bogată.

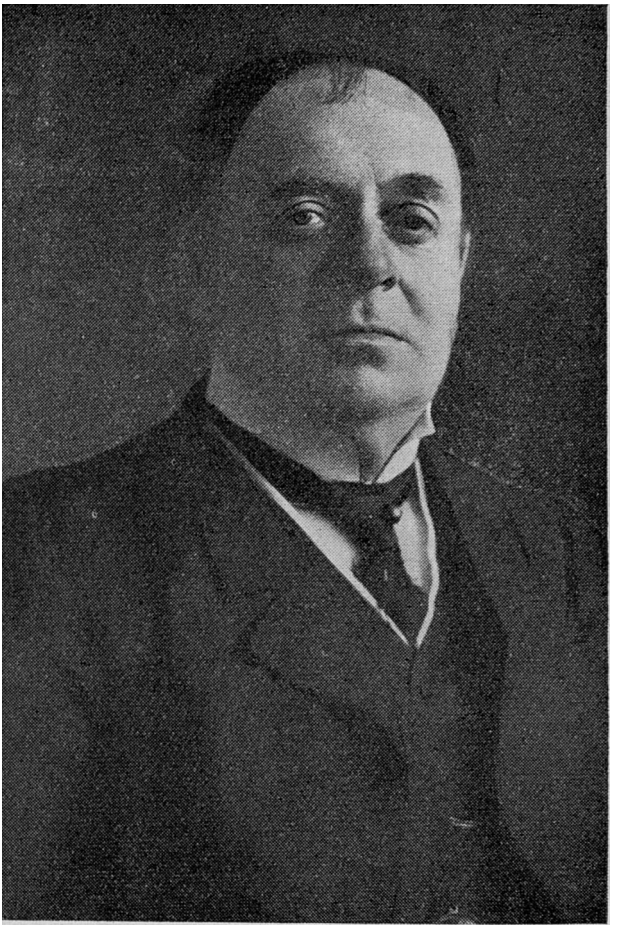
In tinereţea lui l-a atras şi literatura, a dat la lumină o scurtă istorie a literaturii noastre (1883) şi chiar un volum de poezii, pe care l-a intitulat profetic „*Coarde sparte*" (1884), căci în adevăr ocupaţiile de mai târziu l-au târît pe alte tarâmuri şi coardele lirei sale n'au mai răsunat. A rămas însă iubitor al poeziei şi, împreună cu D. C. Ollănescu, a publicat într'un volum poeziile lui Th. Şerbănescu, însoţindu-le cu studii (1902).

Tot în legătură cu literatura, dar din alt punct de vedere, trebue să notăm participarea lui la discuţiile ce s'au urmat când s'a legiferat drepturile proprietăţii literare. Atunci a publicat câteva interesante lucrări relative la această chestiune.

Când s'a retras din carieră, după un serviciu de peste 40 de ani, a crezut folositor să povestească cele petrecute în peregrinaţiile sale prin diferite capitale europene (*Mes missions diplomatiques*, Paris 1930). Lucrarea este însoţită de o prefaţă a lui Victor Bérard, fost ministru şi prezident al comisiunii afacerilor streine. Ea interesează prin detaliile pitoreşti ale vieţii de toate zilele din lumea diplomaţilor şi prin importantele detalii asupra activităţii politice, exprimând cu sinceritate punctele sale personale de vedere în diferite momente.

Djuvara s'a stins în Franţa, unde se dusese să-şi caute sănătatea. După o lungă călătorie pe mare, corpul său a fost adus în Bucureşti, depus în rotonda Ateneului şi înmormântat cu toată onoarea cuvenită unui vechiu membru şi donator, căci prin testament a lăsat societăţii noastre o sumă importantă din care să se premieze anual cele mai bune conferinţe.

www.dacoromanica.ro

CONSTANTIN NOTTARA

Născut la 5 Iunie 1860 în București.
Ales membru al Ateneului Român la 3 Iunie 1923.
Decedat în București la 16 Octombrie 1935.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

TRANDAFIR G. DJUVARA

Născut la 6 Noembrie 1856 în București.
Ales membru al Ateneului Român în 1883.
Decedat în Paris la 16 Noembrie 1935.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

Ateneul Român va păstra o eternă aducere-aminte acestor valoroşi luptători pe terenul cultural, artistic şi literar.

Domnilor Colegi,

In cursul anului expirat, membrii Ateneului Român au ţinut două adunări generale : una la 25 Februarie, pentru votarea bugetului pe 1935, alta la 7 Iulie, în care Comitetul a prezentat darea-de-seamă a activităţii instituţiunii din anul 1934, raportul censorilor cu privire la administraţia finanţelor ei.

Adunarea a aprobat raportul şi a dat descărcare Comitetului de gestiunea sa.

In urma decesului a doi censori, P. Gârboviceanu şi Th. Aiesseanu, rămânând vacante două locuri, s'a constituit comisiunea censorilor din d. Dr. N. Minovici şi din d-nii M. Mora şi C. Stătescu, foşti censori supleanţi, iar censori supleanţi s'au ales d-nii Dr. C. Bacaloglu şi C. Prodan.

S'a proclamat membru de onoare d-l Giulio Bertoni, profesor de filologie la Universitatea din Roma, un cunoscător al limbii noastre şi un bun filo-român. Cu ocazia călătoriei sale în Bucureşti, a vizitat instituţia noastră în ziua de 13 Aprilie 1935 şi a scris în condica noastră de procese verbale :

Tra le indimenticabili cose vedute e ammirate in Romania rimarrà nella memoria indistructibile il ricordo di questo Ateneo in cui ho veduto l'inizio del fregio a fresco raffigurante gli episodi principali della storia gloriosa romena, a comminciare da Trajano.

Giulio Bertoni.

In aceeaşi şedintă s'au ales ca membrii activi după propunerea secţiilor respective : D. *Ştefan Brăiloiu*, în secţia artistică, şi D. *Gh. Lefteriu*, în secţia literară.

Domnilor Colegi,

Seria a 63-a de conferinţe, începută în toamna anului 1934, s'a continuat cu conferinţele de recepţie ale d-lor

www.dacoromanica.ro

Al. Borza, dr. Iuliu Haţiegan, Chr. Musceleanu şi *Fr. Rainer* urmate de răspunsurile delegaţilor Comitetului, d-nii *A. Popovici-Bâznoşanu, Dr. N. Minovici, D. Pompeiu* şi *C. Kiriţescu*. După acestea au urmat conferinţele obişnuite, cari s'au terminat la 12 Mai 1935, precum se vede în lista ce urmează:

Seria 63-a

20 Ianuarie 1935, D-l Alexandru Borza: *O regiune puţin cunoscută a ţării: Câmpia Ardealului (conferinţă de primire).*
D-l A. Popovici Bâznoşanu: *Cuvântare de răspuns.*

27 Ianuarie 1935, D-l Iuliu Haţeganu: *Importanţa socială a bolilor de inimă (conferinţa de primire).*
D-l Dr. N. Minovici: *Cuvântare de răspuns.*

3 Februarie 1935, D-l Chr. Musceleanu: *Criza actuală în gândirea ştiinţifică modernă. (Conferinţă de primire).*
D-l D. Pompeiu: *Cuvântare de răspuns.*

10 Februarie 1935, D-l Dr. Fr. Rainer: *Biologia de astăzi şi Platon (conferinţă de primire).*
D-l C. Kiriţescu: *Cuvântare de răspuns.*

17 Februarie 1935, D-l Nicolae Bălănescu: *Desorientarea lumii moderne*
24 „ „ „ Ioan Simionescu: *Energii române în străinătate*
3 Martie „ „ Ştefan C. Ioan: *Din negura trecutului nostru*
10 „ „ „ N. S. Ionescu: *Principiul egalităţii în protecţia minorităţilor.*
17 „ „ „ I. Gr. Perieţeanu: *Opera de unificare a legislaţiei noastre penale.*
29 „ „ „ C-tin C. Angelescu: *Votul femeilor.*
31 „ „ „ C. Gh. Dragu: *Parisul necunoscut.*
7 Aprilie „ „ I. Valaori: *Din lumea celor vechi (Femeia greacă şi romană).*
14 „ „ „ N. N. Lenguceanu: *Problema politică a Extremului Orient.*
21 „ „ „ M. G. Constantinescu: *Drept şi progres.*
5 Maiu „ „ N. Bosnief Paraschivescu: *Democraţia şi politica ţărănească.*
12 „ „ „ Gh. T. Niculescu Varone: *Folklor românesc din Ardeal.*

Noua serie, a 64-a pentru anul 1935-36, s'a deschis ceva mai târziu decât de obiceiu. Ea a început printr'o şedinţa solemnă, în care d. *Dr. C. Angelescu,* Preşedintele Ateneului Român, a rostit un cuvânt de inaugurare, apoi d. *C. Kiri-*

www.dacoromanica.ro

ţescu a desvoltat conferinţa sa despre rolul lui Ion I. C. Brătianu în pregătirea războiului de întregire al Românilor. Au urmat după următoarea listă:

S ria 64-a (1935—1936).

24 Noembrie 1935, D-l C. Kiriţescu: *I. I. C. Brătianu în pregătirea războiului de întregire.*
1 Decembrie „ „ Gr. Trancu Iaşi: *Beethoven. Chopin, Enescu.*
8 „ „ „ Marin Ştefănescu: *Caracteristica sufletului românesc.*
15 „ „ „ N. Vasilescu Karpen: *Chestiunea monetară.*
22 „ „ „ N. N. Lenguceanu: *Franţa şi viaţa formelor politice.*

Cea mai mare parte din aceste conferinţe sunt publicate în acest anuar, în întregime sau în rezumat. (cf. Anexele III).

Afară de aceste conferinţe organizate de noi, s'au mai ţinut câteva, cu ocazia unor sărbători, congrese sau alte manifestări culturale.

24 Ianuarie: D-l D. Burileanu: *Importanţa zilei de 24 Ianuarie cu ocazia festivalului organizat pentru ziua Unirii.*
28 Februarie: *Comemorarea a 150 de ani dela moartea lui Horia, Cloşca şi Crişan; comemorarea organizată de Liga Antirevizionistă Română.*
27 Martie: *Comemorarea a 100 de ani dela moartea compozitorului italian Vincenzo Bellini. comemorare organizată de institutul de cultură Italiană din Bucureşti.*
7 Maiu: D-şoara Elena Văcărescu: *Robert de Flers en Roumanie.*
7 Maiu: D-l Lucien Romier: *Accords intellectuels franco-roumains.*
9 Maiu: D-l Paul Boncour: *L'Intégration du Syndicalisme dans l'Etat.*
12 „ D-l Paul Boncour: *L'Organisation de la paix et la sécurité collective.*
19 „ *Sărbătorirea poetului şi avocatului Radu D. Rosetti cu prilejul aniversării a 60 de ani.*
21 „ *Comemorarea lui Mihail Kogălniceanu, organizată de Cercul Ieşenilor din Bucureşti.*
26 „ *Adunarea generală a Cercului Ieşenilor.*
7 Iunie *Congresul Fundaţiilor Culturale Regale.*
22 „ *Conferinţa organizată de Subsecretariatul de Stat al Aerului şi Ateneul „N. Iorga", pentru expunerea raidului „Bucureşti — Capetown" pe aripi româneşti.*
23 Octombrie: D-l Paul Reynaud: *La guerre des monnaies.*

www.dacoromanica.ro

17 Noembrie: *Demonstrația Ligii Culturale pentru Italia.*

19 Noembrie: D-l de Monzie: *La France et la politique européenne.*

1 Decembrie: *Sărbătorea unirii Ardealului, organizată de Soc. „Astra". Cuvântarea d-lui St. Pop, președintele secțiunii București.*

14 Decembrie: *Comemorarea a 100 de ani dela nașterea lui V. A. Urechia și a lui Alexandru Odobescu, comemorare organizată de Ateneul Român. (vezi Anexele II)*

17 Decembrie: D-l C-nel Alex. Orășanu: *Viața de erou a Regelui martir Alexandru al Jugoslaviei, cu ocazia comemorării Regelui Alexandru al Jugoslaviei, organizată de Reg. 2 Vânători de Gardă No. 9 „Regele Alexandru al Jugoslaviei".*

Domnilor Colegi,

Universitatea Ateneului Român și-a început cursurile în ziua de 14 Ianuarie 1935 după programul întocmit de d. Ștef. C. Ioan, delegat de Comitet, ca Rector al Universității noastre.

Prelegerile au urmat după următorul program:

D-l Gr. Trancu-Iași: *Chemarea Vremii (14, 21, 28 Ianuarie).*

„ C. Stătescu: *Chestiuni de optică (15, 22, 29 Ianuarie). Stratosfera. Problemele ei. (21 Februarie).*

„ C. Kiriței escu: *Momente caracteristice în istoria educației fizice (16, 23 Ianuarie, 6 Februarie).*

„ I. Petrovici: *Spirit și materie (31 Ianuarie, 7 Februarie).*

„ Dr. N. Minovici: *Intre viață și moarte. Agonia. Eutanasia. (18, 25 Ianuarie, 1 Februarie.*

„ D. Călugăreanu: *Fenomenele respirației. (26 Ianuarie, 9 Februarie).*

„ Dr. Manicatide: *Ereditatea și boalele ereditare ale copiilor, (5, 12, 19, 26 Februarie).*

„ Gh. C. Dragu: *Criza economică și criza morală (8, 15, 22 Februarie).*

„ I. Simionescu: *Minunile cerului. (4. 11, 18, 25 Februarie).*

„ Drag. Hurmuzescu: *Știința în serviciul omenirei. (13 Februarie).*

„ D. Pompeiu: *Vorbitori și ascultători. (14 Februarie)*

„ A. Popovici-Bâznoșanu: *Din viața dipterelor (16, 23 Februarie. 2 Martie).*

„ Chr. Musceleanu: *Concepții noi în fizica modernă. (20, 27 Februarie, 22, 29 Martie, 5, 12 Aprilie).*

„ G. Țițeica: *Inițiarea în matematică. (28 Februarie, 7 Martie).*

„ M.G. Constantinescu: *Pozitivismul lui A. Comte. J. Stuat Mill și H. Spencer. (4, 18 Martie). Formalismul juridic și procedural (4, 11 Aprilie).*

„ Gh. Lefteriu: *Vizitând câteva școli streine (5, 12, 19, 26 Martie).*

„ Dr. N. Romanescu: *Lupta împotriva criminalității (6, 13, 20 Martie).*

www.dacoromanica.ro

„ Ilie Purcaru: *Din concepţiile fizicei moderne:* a) *Isotopi,* b) *Apa grea. (8, 15 Martie).*

„ Nicolae Bălănescu: *Istoria civilizaţiei prin oamenii reprezentativi. (Civilizaţia greacă). (9, 16, 23. 30 Martie)*

„ I. Valaori: *Filosofia lui Socrate (14, 21, 28 Martie).*

„ Dr. C. Poenaru-Căplescu: *Protecţia şi securitatea muncii. (27 Martie 3 Aprilie).*

„ Costin Petrescu: *Convorbiri de artă. (1, 8, 15 Aprilie).*

„ Fr. Chiriac: *Autori importanţi latini. (2, 9 Aprilie).*

„ Ştefan C. Ioan: *Raportul între literatură şi politică (10, 17 Aprilie).*

„ O. Protescu: *Chilimbarul românesc. (19 Aprilie).*

Unele din aceste prelegeri se publică în întregime, altele în rezumat.

(Vezi Anexele IV).

Domnilor Colegi,

In anul 1935 au avut loc în sala mare, ca şi în trecut un însemnat număr de concert, festivaluri şi serbări culturale.

(Vezi anexele VII).

In sălile de expoziţie din Palatul Ateneului au expus în cursul anului 1935, următorii artişti pictori:

Ianuarie,	sala	No.	1	*D-l Pan Ioanid.*
„	„	„	2	„ *Severo Burada.*
„	„	„	3	*D-na A. Santocono.*
Februarie	„	„	1	*D-l Leon Viorescu.*
„	„	„	2	„ *Ivan Hristof.*
„	„	„	3	*D-ra E. Ghioculescu.*
Martie	„	„	1	*D-l A. Kessler.*
„	„	„	2	„ *T. Ţancu-Vulcana.*
„	„	„	3	„ *Ionescu Sin.*
Aprilie	„	„	1 şi 2	*D-l Th. Palady.*
„	„	„	3	*D-na Eug. Atanasiu-Filoti.*
Maiu	„	„	1 şi 2	*Expoziţia retrospectivă a picturilor lui Alex. Satmary.*
„	„	„	3	*D-l G. Iuca.*
Noembrie	sala	No.	1	*D-l C. Bacalu.*
„	„	„	2	„ *Gr. Manea.*
„	„	„	3	*D-na Eug. Atanasiu-Filoti.*
Decembrie	„	„	1	*D-l Al. Balţatu.*
„	„	„	2	„ *Gr. Manea.*
„	„	„	3	„ *Tache Soroceanu.*

In galeriile de expoziţie din subsolul Palatului Ateneului a avut loc dela 18 Maiu—8 Iulie 1935, Salonul Ateneului Român, organizat cu concursul Primăriei Municipiului Bucureşti, cu ocazia Lunei Bucureştilor din 1935.

www.dacoromanica.ro

Domnilor colegi,

Biblioteca Ateneului Român, care, din împrejurări mai presus de voinţa noastră, nu şi-a putut deschide porţile nici în anul 1935, şi-a mărginit activitatea pentru pregătirea acelei aşteptate zile a inaugurării ei.

Din cauza personalului redus, lucrările au înaintat cu greutate şi s'au mărginit la catalogarea cărţilor. Pentru periodice (ziare, reviste, etc.), foarte numeroase şi al căror număr sporeşte mereu, nu s'a putut începe încă operaţiunea de inventariere şi catalogare. Publicaţiunile noi primite la Bibliotecă sunt înregistrate de primire şi au lucrate fişe speciale de evidenţă. Deşi în anul 1935, s'au primit conform legii cu aproape o mie de volume mai mult decât în anul precedent, totuşi multe publicaţiuni nu sunt trimise de tipografi. Pentru a putea face urmărirea celor cari ne lipsesc şi pentru a controla şi înregistra de primire toate publicaţiunile tipărite în ţară, în special periodicele, este trebuinţă de un personal mai numeros.

Personalul. Au lucrat 3 funcţionari şi, cu întreruperi, al 4-lea, în orele de după amiazi (3—7).

Sporul. Biblioteca şi-a sporit colecţiunile în modul următor:

Conform legii s'au primit dela tipografiile din ţară 4143 opere în 4267 volume şi broşuri, care au fost înregistrate de primire şi pentru cari s'au făcut fişe de evidenţă. S'au primit deasemenea numeroase publicaţiuni periodice, dintre cari s'au controlat şi înregistrat 240 reviste şi ziare tipărite în ţară, dintre cele socotite mai importante.

S'au primit *în dar* 17 opere în 17 volume, cari s'au înregistrat în registrul de donaţiuni şi pentru cari s'au lucrat fişe de evidenţă. Donatori au fost: Academia Română, Societatea Naţională de gaz metan, Dr. Poenaru-Căplescu, G. T. Niculescu-Varone, Grigore Stănescu.

S'au *cumpărat* dela anticari 84 opere în 95 volume (publicaţiuni de medicină), cari au fost înscrise de primire în registrul de cumpărături şi cărora li s'au făcut fişe de evidenţă.

Din lipsă de fonduri, nici în 1935 nu s'au putut face abonamente la reviste străine, nici cumpărări de cărţi noi.

www.dacoromanica.ro

S'au înscris în inventarul cărţilor, dela No. 10.955—11.754, 800 opere în 964 volume inclusiv dubletele şi completările la operile inventariate mai înainte. S'au catalogat definitiv 396 opere (Nr. 10.955—11.350) pentru cari s'au lucrat:

535 fişe pentru catalogul alfabetic al autorilor;
467 „ „ „ pe materii;
417 „ „ al 2-lea catalog alfabetic.

Total 1419 fişe.

In rezumat, la sfârşitul anului 1935, Biblioteca Ateneului Român, cuprinde:

a) Inventariate 11.754 opere în 19.574 volume, inclusiv dubletele.

b) Catalogate definitiv 11.350 opere, pentru cari s'au lucrat în total 40.604 fişe împărţite în 3 cataloage şi anume:

1. Catalogul alfabetic al autorilor . . . . . 14.698 fişe,
2. „ pe materii . . . . . 12.646 „ .
3. „ alfabetic destinat biroului . . 13.260 „

Clasificarea pe materii se face după sistemul zecimal al Institutului Internaţional de Bibliografie din Bruxelles.

S'a continuat triarea publicaţiunilor vechi din depozitul Bibliotecii (donaţiunea Rosetti, etc.), făcându-se fişe provizorii pentru 300 cărţi (Nr. 4501—4800).

Domnilor colegi,

Cele două săli de cinematograf din subsolul Palatului Ateneului au fost închiriate „Soc. anonime pentru exploatarea de staţiune balneare şi climaterice", până la 1 Noembrie 1935. Dela această dată, s'a menţinut contractul cu această societate numai pentru sala de cinematograf *dinspre* str. Franklin, iar sala dinspre str. Esarcu, s'a rezervat pentru ţinerea cursurilor Universităţii Ateneului.

Domnilor colegi,

In 1935 am primit rapoarte circumstanţiate despre activitatea lor, numai de la filiala din Giurgiu şi de la cea din Oradia. (Anexele VI)

COMITETUL ATENEULUI ROMÂN.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

SITUAŢIA FINANCIARĂ

A

A T E N E U L U I R O M Â N

PE ANUL 1935

www.dacoromanica.ro

SITUAŢIA FINANCIARA A ATENEULUI ROMÂN PE ANUL 1935.

Nr. curent	VENITURI	Sumele votate pentru 1935	Sumele realizate în 1935	Observaţiuni
1	Concerte, festivaluri, conf. cu plată	510.000	571.000	
2	Expoziţii	160.000	142.500	
3	Locuri în loji la conf. Ateneului	10.000	6.150	
4	Chiria sălilor de cinematograf	300.000	272.500	
5	Costul căldurii şi apei la sălile de cinematograf	30.000	13.474	
6	Vestiarul	40.000	25.000	
7	Cupoane dela Efecte şi Acţiuni	350.000	322.389	
8	Dobânzi la depozite în numerar	3.000	2.930	
9	10% din venitul fond. „C. Esarcu“.	—	26.240	
10	Venitul fondului „C. Esarcu“	275.000	236.168	
11	„ „ V. Constantinescu.	60.000	63.331	
12	„ „ „M. Koiciu“	20.000	21.339	
13	Subvenţia Casei Regale	5.000	5.000	
14	„ Ministerului Instrucţiei	160.000	62.365	
15	„ Casei Şcoalelor	50.000	120.000	
16	Venituri eventuale	37.000	—	
	Total	2.010.000	1.890.386	

Faţă de prevederile bugetului, incasările făcute în anul 1935, au ieşit cu un minus de lei: 119.614. (2.010.000 — 1.890.386 = 119.614).

Nr. curent	CHELTUELI	Sumele votate pentru 1935	Sumele plătite în 1935	Observaţiuni
1	Lefurile personalului	540.000	495.382	
2	Controlul la concerte	30.000	33.850	
3	Combustibil	100.000	94.431	
4	Electricitatea	150.000	60.000	*Rămas de plată în 1936 Lei 72.569 cu cari se achită lumina până la 31 Dec. 1935.*
5	Apa	20.000	18.394	
6	Imbrăcămintea servitorilor	6.000	5.800	
7	*a)* Intreţinerea şi reparaţ. localului.	100.000	99.113	*De plată în 1936 cca. lei 15 000 lucrări executate în 1935.*
	b) Indemnizaţie de transport p. arhitectul Ateneului	15.000		*De plată în 1936 pentru 1935 lei 15.000.*
8	*a)* Intreţinerea şi reparaţ unea mobilierului	40 000	20.759	
	b) Capitalizare pentru refacerea mobilierului	60 000	60.000	
9	Asigurarea imobilului	30 000	27.338	
10	Abonamentul la telefon	9.000	9.000	
11	Imprimate	60.000	55.350	
12	Serbări şi participări	5.000	—	
13	Pensia viageră „V. Constantinescu“.	5.400		*De plată în 1936 pentru 1935 lei 5.400.*
14	Burse din venitul fond. „V. Constantinescu“	20 000	10.000	
15	Universitatea Ateneului Român	70.000	43.564	
16	Biblioteca Ateneului Român	372.000	278.105	
17	Salonul Ateneului Român	30.000	—	
18	Cheltueli de cancelarie	10.000	4.638	
19	Repartizarea veniturilor „C. Esarcu“.	275.000	262.408	
20	Jetoane de prezenţă	1.000	—	
21	Neprevăzute	51.600	126.548	
	Total	2.000 000	1.704.680	

Faţă de prevederile bugetului, plăţile făcute în anul 1935 au ieşit cu un minus de lei 295.320—(2.000.000—1.704.680=295.320). Raportând totalul veniturilor încasate în 1935 de lei 1.890.386 la plăţile făcute şi angajate pe anul 1935 de lei 1.812.649, rezultă un excedent de lei 77.737.

www.dacoromanica.ro

RAPORTUL CENSORILOR

Domnilor Membri,

Subsemnaţii censori am controlat cu amănuntul situaţia financiară a Ateneului Român pe anul 1935 şi am constatat deplina regulă a actelor justificative pentru veniturile şi cheltuielile acestui an.

Vă rugăm, deci, să binevoiţi a da descărcarea Comitetului de gestiunea sa pe anul 1935, mulţumind d-lui Preşedinte, Membrilor Comitetului şi d-lui Administrator pentru devotamentul ce-l pun în conducerea şi administrarea Instituţiei noastre.

Censori: *Dr. N. Minovici*
M. Mora
C. Stătescu

www.dacoromanica.ro

STATUTELE

SOCIETĂŢII „ATENEUL ROMÂN"

Societate recunoscută persoană morală şi juridică prin legea decretată sub No. 1112 din 31 Martie 1886

CAPITOLUL I

Scopul „Ateneului".

Art. 1. — „Ateneul Român", societate culturală, a fost fundat în Bucureşti la 28 Ianuarie 1865 şi recunoscut ca persoană morală şi juridică prin legea decretată sub No. 1112 din 31 Martie 1886.

Art. 2. — Ateneul Român are ca scop cultura sub toate formele şi răspândirea ei prin toate mijloacele, în special: prin cercetări, studii, comunicări; prin cursuri şi conferinţe publice; prin publicaţiuni; prin expoziţiuni artistice şi audiţiuni muzicale; prin şezători şi reprezentaţiuni teatrale; prin întemeiere de biblioteci publice, de colecţiuni şi pinacoteci; prin acordare de premii pentru lucrări privitoare la scopurile societăţii. El va întreţinea raporturi cu societăţile similare din ţară şi din străinătate.

Art. 3. — Ateneul Român are patru secţiuni:

a) Secţiunea social-filozofică,

b) Secţiunea ştiinţifică,

c) Secţiunea literară,

d) Secţiunea artistică.

Art. 4. — Fiecare membru al Ateneului Român va face parte dintr'o secţiune. Sub anume forme prevăzute de regulament, el va putea lucra şi în altă secţiune.

Art. 5. — Ateneul are în Palatu-i din Bucureşti o pinacotecă, colecţiuni artistice, ştiinţiifice şi arheologice cum şi biblioteca „Carol Rosetti" care va fi deschisă publicului conform

www.dacoromanica.ro

unui regulament special. Spesele pentru întreţinerea şi desvoltarea lor, se vor prevedea prin bugetele anuale.

CAPITOLUL II

Membrii.

Art. 6. — Pe lângă cei 39 fondatori ai Ateneului, cari au luat parte la întemeerea lui, alţii nu se vor mai considera ca membri fondatori.

Art. 7. — Ateneul Român are membri onorari, activi şi corespondenţi.

Adunarea generală va putea acorda titlul de membru onorar oricărei persoane, care va fi contribuit ori lucrat nu numai în interesul ştiinţelor, literelor sau artelor, dar şi în al naţionalităţii române şi al societăţei Ateneului Român.

Membri activi sunt:

a) Rezidenţi în Capitală în număr de 60; fiind cel puţin 12 de fiecare secţiune.

b) Nerezidenţi, tot în număr de 60.

Membri corespondenţi sunt membri Ateneelor filiale şi membri axiliari din Capitală aleşi de secţiunile respective.

Va putea fi ales membru activ orice persoană care va fi ţinut în Bucureşti la Ateneu cel puţin trei disertaţiuni publice bine apreciate; orice artist care va avea merite recunoscute în arta sa; orice persoană care se va fi distins prin lucrări literare sau ştiinţifice.

Art. 8. — Când un loc devine vacant într'o secţiune, se va procede la alegerea unui nou membru. Candidaţii, în prevederile alineatului precedent, vor fi prezentaţi în scris de către trei membrii ai secţiunii, arătându-se amănunţit titlurile şi lucrările lor.

Membrii secţiunii, după ce au luat cunoştinţă de prezentările făcute, se vor întruni într'o şedinţă specială, în care nu se va putea hotărî de cât dacă vor fi prezenţi cel puţin *două treimi* dintr'înşii.

Candidatul care va întruni, prin scrutin secret, majoritatea voturilor, va fi recomandatul secţiunii. El va fi supus votului secret al Adunării generale şi va fi declarat admis dacă va întruni majoritatea voturilor celor prezenţi.

www.dacoromanica.ro

Primirea în Societate a membrului admis se va face într'o ședință solemnă, în care noul membru va rosti un discurs de recepțiune, căruia îi va răspunde un membru vechiu. Artiștii vor putea înlocui discursul printr'o manifestare artistică (expoziție, audiție, etc.) și atunci un membru vechiu va ține o cuvântare arătând meritele noului Ateneist.

Art. 9. — Membrii activi sunt datori să ia parte la sesiunile anuale și la adunările generale. Cine va lipsi trei ani consecutivi fără motivare prealabilă, va fi considerat demisionat, iar locul va fi declarat vacant. Aceasta se aduce la cunoștința Adunării generale.

Membrii activi rezidenți sunt obligați să ia parte la ședințele secțiunilor respective. Cine va lipsi în timp de șase luni dela aceste ședințe fără motiv, se va considera demisionat și locul va fi declarat vacant de Adunarea generală. Ei trebue să contribue prin activitatea lor, în sânul secțiunilor și al sesiunilor anuale, la îndeplinirea scopului Ateneului Român.

Membrii activi nerezidenți au aceleași drepturi ca și cei rezidenți. Ei pot lua parte la lucrările secțiunilor respective, dar nu pot fi aleși în Comitetele centrale.

Membrii activi nerezidenți sunt obligați să organizeze filiale ale Ateneului în localitățile lor și să prezinte în sesiunile anuale darea de seamă a lucrărilor îndeplinite.

Membrii prezenți la diferitele ședințe vor primi o diurnă care se va fixa prin bugetul fiecărui an.

Art. 10. — Ca membri corespondenți se vor putea alege și persoane din țări străine, care vor putea servi pentru îndeplinirea scopurilor Ateneului Român.

Art. 11. — Fiecare filială a Ateneului Român își va întocmi statutele cum va socoti mai potrivit cu împrejurările locale, păstrând numai art. 2 din prezentele statute. Pentru ca o asociație culturală să poată purta numele de Ateneu Român va trebui ca statutele să fie aprobate de Adunarea generală a Ateneului din București.

La finele fiecărui an filialele vor trimite Ateneului Român din București o dare de seamă amănunțită despre activitatea lor.

www.dacoromanica.ro

CAPITOLUL III.

Conducerea societăţii.

Art. 12. — Ateneul Român se conduce de un comitet care reprezintă Societatea. Acest comitet este compus din 11 membri. Şeapte vor fi aleşi direct de Adunarea generală şi anume: unul ca Preşedinte; doi ca vice-preşedinţi şi patru ca secretari; iar ceilalţi patru vor fi preşedinţii celor patru secţiuni, aleşi fiecare de membri secţiunilor respective.

Membrii Comitetului vor fi aleşi numai dintre membrii activi rezidenţi în Capitală. Alegerea celor şapte membri se face pe timp de 5 ani. Membrii al căror mandat a expirat pot fi realeşi.

Şedinţele comitetului se ţin sub presidenţia Preşedintelui, iar în lipsa acestuia sub aceea a unui vice-preşedinte, în prezenţa a cel puţin şease membri din cei 11 ai comitetului. Deciziunile comitetului privitoare la administrarea bunurilor societăţii sau scopurilor ei culturale se vor lua cu majoritate.

Nici o hotărâre nu este valabilă dacă n'a întrunit cel puţin patru voturi. Dispoziţiunile privitoare la înstrăinarea bunurilor societăţei sau la darea unei alte destinaţiuni, nu vor putea fi luate decât de Adunarea generală, afară de cazurile de vădită urgenţă, în cari Comitetul de administraţiune va putea face şi acte de dispoziţiune de bunuri, însă, hotărîrile în aceste cazuri, vor trebui luate cu $^2/_3$ de voturi, adică cu 8 voturi din cei 11 membri ai Comitetului de administraţie. Pentru gestiunea materială şi financiară a societăţii, comitetul, va numi un administrator; un casier; un comptabil; un secretar-bibliotecar; un copist şi alţi funcţionari ce va mai găsi cu cale.

Comitetul se va întruni cel puţin odată pe săptămână; va cerceta toate chestiunile la ordinea zilei şi va lua hotărârile cuvenite, care se vor consemna în procese-verbale speciale.

Art. 13. — Comitetul administrează direct sau prin delegaţie averea şi toate interesele instituţiunii; întocmeşte şi bugetul anual de venituri şi spese, în marginele fondurilor şi legatelor. Acest buget este spus la aprobarea Adunării generale, împreună cu darea de seamă despre activitatea anuală.

Anul bugetar începe la 1 Ianuarie şi sfârşeşte la 31 Decembrie al fiecărui an.

www.dacoromanica.ro

In caz când, din vre-o împrejurare, bugetul n'a putut fi votat la timp de Adunarea generală, Comitetul aplică atunci bugetul anterior.

Art. 14. — De odată cu membrii Comitetului, Adunarea generală va alege și trei censori pe timp de 5 ani. Ei vor lua parte la toate ședințele Comitetului cu vot consultativ. Vor verifica gestiunea comitetului și vor prezenta raportul lor Adunării generale, care va da descărcarea Comitetului. Odată cu aceștia se vor alege și doi censori supleanți.

Art. 15. — Fiecare secțiune își alege pe termen de trei ani biroul compus din: un Președinte, un vice-președinte și doi secretari, cari vor funcționa în conformitate cu regulamentul special al secțiunii.

Art. 16. — Birourile celor 4 secțiuni constituesc Comitetul cultural sub presidența Președintelui Ateneului. Acesta poate da delegațiune unuia din cei patru președinți ai secțiunilor pentru conducerea lucrărilor.

Art. 17. — Ateneul Român *în prima Duminică după Paște* a fiecărui an, va avea o sesiune generală la care vor lua parte toți membrii activi, corespondenți și onorari. In această sesiune pe lângă celelalte lucrări culturale, se vor face recepțiunile noilor membri. Ea poate dura până la 15 zile. La sfârșitul sesiunii se va face adunarea generală a membrilor activi, care va discuta toate chestiunile administrative la ordinea zilei.

Afară de aceasta, Comitetul sau censorii pot convoca pe membrii activi în Adunare generală, ori de câte ori va fi de discutat o chestiune importantă, care nu sufere amânare până la sesiunea anuală obicinuită. Desbaterile Adunării generale sunt conduse de Președintele Ateneului; în lipsă, de vice-președintele mai în vârstă; când ar lipsi vice-președinții, de către cel mai în vârstă dintre membri.

Art. 18. — Atribuțiunile Adunării generale sunt următoarele:

a) Alegerea din 5 în 5 ani a Comitetului și a Censorilor;

b) Aprobarea bugetului anual;

c) Aprobarea gestiunii pe exercițiul încheiat, după darea de seamă prezentată de censori;

d) Declararea vacanțelor și alegerea de noi membri activi, onorari și corespondenți;

e) Proclamarea de Președinți și vice-președinți de onoare;

www.dacoromanica.ro

f) Indepărtarea prin $^2/_3$ din voturi, a membrilor cari se vor fi constatat lucrând în contra Instituţiunii sau contra Patriei;

Membrul lovit de vre-o pedeapsă infamantă este eliminat prin votul Comitetului.

g) Judecarea neînţelegerilor ce s'ar ivi între secţiuni, între Comitet şi vre-o secţiune;

h) Controlul asupra mersului general al Instituţiunii, şi:

i) Reformele şi îmbunătăţirile de adaos la statute şi regulamente.

Art. 19. — Pentru ca Adunarea generală să poată lua hotărîri valabile va trebui ca, după prima convocare să fie prezenţi majoritatea membrilor activi. La a doua convocare se vor lua hotărâri valabile cu orice număr de membri prezenţi. Intre aceste două convocări trebue să treacă cel puţin opt zile. Membrii Comitetului cari vor lipsi nemotivat dela Adunarea generală se vor considera demisionaţi din Comiet *).

CAPITOLUL IV.

Fondurile societăţii.

Art. 20. — Averile provenite din legate se vor administra în conformitate cu testamentele respective.

Pentru administrarea lor se va percepe — asupra veniturilor — o taxă de 30% din veniturile brute, care va fi vărsată în bugetul anual al Ateneului.

Art. 21. — Compturile de gestiunea fiecărui fond provenit din legate, se va ţine cu deosebită comptabilitate.

CAPITOLUL V.

Dispoziţiuni transitorii.

Art. 22. — Pentru organizarea dispoziţiunilor şi audiţiunilor; pentru acordarea premiilor; pentru funcţionarea bibliotesilor şi a altor chestiuni se vor întocmi regulamente speciale.

Art. 23. — Aceste statute nu se vor putea modifica decât în Adunarea generală, cu 2 treimi din numărul membrilor prezenţi.

---

*) Modificare aprobată de Adunarea generală în şedinţa dela 24 Iunie 1925.

www.dacoromanica.ro

ANEXE

I

PROCESE-VERBALE

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

PROCESE-VERBALE

1

Adunarea generală dela 18 Februarie 1935, orele 6 p. m. Neîntrunindu-se numărul de membri cerut de Statute, s'a amânat şedinţa pentru 25 Februarie 1935, orele 6 p. m.

2

Adunarea generală pentru votarea bugetului Ateneului Român pe anul 1935, în ziua de 25 Februarie 1935.

Şedinţa se deschide la orele 6 p. m. sub preşedinţia d-lui Ştefan C. Ioan, Vice-Preşedintele Ateneului Român.

Inainte de intrarea în ordinea de zi, adunarea a comemorat pe membrii decedaţi: pictorul Gh. D. Mirea, P. Gârboviceanu, I. Peretz şi Th. Alesseanu, hotărând să se aşeze în Palatul Ateneului Român o placă de marmoră pe care să se scrie numele tuturor membrilor Ateneului decedaţi.

D-l Vice-Preşed. Ştefan C. Ioan, după ce face o succintă dare de seamă asupra activităţii Ateneului Român în anul 1934, citeşte proectul bugetului pe 1935, dând explicaţii la fiecare articol în parte pentru arătarea cheltuielilor făcute în 1934 şi motivând sumele prevăzute pentru 1935. Citeşte, deasemenea, statele speciale pe 1935 pentru administrarea fondului „C. Esarcu" şi cheltuielile prevăzute pentru Biblioteca Ateneului. Cu această ocaziune aduce la cunoştinţa adunării generale că s'a hotărît de Comitet ca în toamna viitoare să se inaugureze cu deosebită solemnitate Biblioteca, Pinacoteca şi Marea Frescă a Ateneului.

Adunarea aprobă fără nici o modificare bugetul Ateneului şi statele speciale pentru fondul „C. Esarcu" şi Bibliotecă pe anul 1935.

D-l Gr. Trancu-Iaşi aduce elogii Comitetului şi Adminis-

www.dacoromanica.ro

traţiei Ateneului pentru buna conducere a Instituţiei, mulţumind în deosebi d-lui Ştefan C. Ioan pentru interesul şi devotamentul ce D-sa pune ca Universitatea Ateneului să prospere din an în an în mod simţitor, Universitate care în 14 ani de existenţă s'a afirmat ca o instituţie necesară marelui public.

D-l Şt. C. Ioan mulţumeşte în numele Comitetului, iar personal spune că este fericit de desvoltarea la care a ajuns Universitatea Ateneului Român, relevând că s'a ajuns la aceste frumoase rezultate, datorită preţiosului concurs dat de colegii ateneişti, pleiada de profesori distinşi, cari în mod regulat au ţinut cursurile lor interesante.

D-l Şt. C. Ioan mai aduce la cunoştinţă că s'a instituit o comisiune pentru întocmirea unui Statut al Universităţii Ateneului.

D-l D. Munteanu-Râmnic propune să se întrunească mai des membrii Ateneului pe secţiuni în vederea eventualelor comunicări, cari ar putea fi audiate şi de marele public. Adunarea aprobă propunerea.

D-l I. Valaori promite că va convoca secţiunea literară, pe care d-sa o prezidează.

D-l Gh. C. Dragu comunică Adunării generale cât s'a lucrat până în prezent la Marea Frescă, exprimând cuvinte de laudă pentru strălucita lucrare a maestrului Costin Petrescu. Roagă pe toţi membrii prezenţi să dea concursul pentru strângerea fondurilor necesare executării Frescei şi aduce mulţumiri tuturor binevoitorilor de până în prezent şi presei, în special ziarului „Universul", pentru concursul dat. Propune, apoi ca Ateneul să înfiinţeze o carte de aur a Ateneului, în care să fie scrise numele tuturor donatorilor pentru Ateneu. Adunarea aprobă propunerea. Şedinţa s'a ridicat la orele 7 jum. p. m.

D-l Dr. C. Angelescu, Preşedintele Ateneului Român, împreună cu d-nii C. Kiriţescu şi Prof. C. C. Bacaloglu, fiind reţinuţi de alte obligaţii între orele 6—7 jum. din această zi, au trecut la Ateneu după ridicarea şedinţei la orele $7^3/_4$ p. m. şi luând cunoştinţă de cele discutate în şedinţă au fost întru totul de acord.

3

Adunarea generală dela 27 Iulie 1935, orele 6 p. m.

Neîntrunindu-se numărul de membri cerut de Statute, se amână şedinţa pentru data de 7 Iulie 1935, ora 11 dimineaţa.

www.dacoromanica.ro

4.

Adunarea generală a Ateneului Român din ziua de 7 Iulie 1935, orele 11 dimineața.

Ședința se deschide sub președenția d-lui Prof. Ștefan C. Ioan, Vice-Președintele Ateneului Român.

Inainte de a se intra în ordinea zilei, d. *Ștefan C. Ioan* salută pe d. Prof. Dr. A. Obregia și-l felicită pentru sărbătorirea ce i s'a făcut pentru strălucita sa carieră științifică și didactică. Intreaga asistență se asociază la aceste felicitări.

D-l Gh. C. Dragu, Secretar al Comitetului, citește darea de seamă a activității Comitetului pe anul 1934 și raportul censorilor.

Adunarea generală cu unanimitate aprobă raportul censorilor și descărcarea Comitetului de gestiunea sa pe 1934.

D-l Președ. Ștefan C. Ioan consultă adunarea, cerând să fie propuși doi membri pentru a ocupa locurile vacante de censori supleanți, întrucât d-nii M. Mora și C. Stătescu au devenit censori activi în urma decedării regretaților P. Gârboviceanu și Th. Alesseanu. Sunt propuși pentru censori supleanți d-nii dr. C. Bacaloglu și C. Prodan, pe cari adunarea îi alege cu unanimitate de voturi.

Adunarea generală după propunerea d-lui Președ. Ștefan C. Ioan alege cu unanimitate membru de onoare al Ateneului Român pe d. *Giulio Bertoni,* distinsul profesor dela Universitatea din Roma, care a arătat totdeauna simpatia sa deosebită pentru poporul român, pentru limba și literatura noastră.

In urma propunerilor secțiunii Artistice și a secțiunii Literare, Adunarea prin vot secret alege cu unanimitate de voturi pe d. *Ștefan Brăiloiu,* membru activ al Ateneului Român în secțiunea Artistică, iar pe d. *Gh. Lefteriu,* membru activ al Ateneului Român în secțiunea literară.

D-l dr. A. Obregia mulțumește pentru omagiile ce i s'au adus și în legătură cu darea de seamă a Ateneului exprimă mulțumirea de a constata că activitatea Ateneului în ultimii ani este cât se poate de variată și în plin progres, mai ales Universitatea Ateneului, așa de bine condusă de d. Ștefan C. Ioan, toate acestea datorite muncii, interesului și râvnei ce întreg Comitetul pune în administrarea Instituției noastre.

D-l Gh. Adamescu apelează la membri, ca îndată ce fac

www.dacoromanica.ro

conferințe sau cursuri la Ateneu, să dea la Cancelarie textul sau rezumatul lor cât mai de grabă, întrucât este de dorit ca Anuarul Ateneului să poată apărea îndată după sfârșitul fiecărui an.

Semnalându-se lipsa de activitate a secțiunilor Ateneului, în urma unei discuțiuni la care participă d-nii *Ștefan C. Ioan, Gh. Adamescu, N. Bălănescu, C. Prodan, Dr. C. Bacaloglu* și *Drag. Hurmuzescu,* se hotărăște ca secțiunile Ateneului, începând din toamna viitoare, să se întrunească cel puțin odată pe lună și să se aibă în vedere întocmirea unui program sistematic de lucru. Dacă secțiunile nu vor fi convocate la timp de birourile lor, atunci convocarea se va face de Comitetul Ateneului.

D-l N. Bălănescu, în calitate de Președinte al Ateneului filială din Giurgiu, mulțumește Comitetului pentru cărțile ce a donat Bibliotecii Ateneului din Giurgiu și solicită că orice disponibil de cărți ce va avea Ateneul, cum și busturi sau obiecte de artă să se dea și Ateneului din Giurgiu, care are o activitate foarte bogată, într'un mediu dornic de a se cultiva.

In legătură cu Universitatea Ateneului, d. N. Bălănescu aduce călduroase elogii d-lui Ștefan C. Ioan, pentru conducerea și orânduirea cursurilor acestei Universități, care în timp de 14 ani a fost într'o continuă ascendență și și-a format un auditor foarte numeros. Cere însă să se facă anume amenajări la sala de cursuri în vederea ținerei cursurilor în mai bune condițiuni.

D-l Ștefan C. Ioan mulțumește pentru elogiile ce i s'au adus, asigurând că și pe viitor va munci cu aceiași dragoste pentru bunul mers al Ateneului și al Universității lui. Regretă că din diferite cauze și mai ales din lipsă de fonduri nu se poate organiza un plan mai intens de lucru.

Cu privire la Marea Frescă aduce la cunoștința adunării că maestrul Costin Petrescu a executat mai mult de jumătate din strălucita sa operă artistică și crede că la Noembrie viitor Marea Frescă va fi complet terminată și inaugurată odată cu Biblioteca și Pinacoteca Ateneului.

Adunarea generală face o vie manifestație de simpatie maestrului Costin Petrescu și-i adresează laude pentru opera monumentală ce realizează.

După propunerea d-lui *dr. A. Obregia* se trimete o tele-

www.dacoromanica.ro

gramă d-lui Dr. C. Angelescu, prin care i se aduce călduroase mulţumiri pentru tot ce a făcut ca Președinte al Ateneului, concomitent cu covârşitoarea muncă în calitate de Ministru al Culturii Naţionale.

D-l Preşed. Ştefan C. Ioan, ridicând ședința la orele 12 jum., mulţumește colegilor pentru dragostea şi devotamentul ce-l pun în slujba Ateneului Român, şi-i învită să viziteze partea executată din Marea Frescă.

---

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

ANEXE

II

DISCURSURI

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

LA COMEMORAREA LUI TEODOR ALESSEANU

Discurs rostit de d. ŞTEF. C. IOAN

La câteva zile după înmormântarea lui T. Alesseanu, s'a ţinut la Colegiul Sf. Sava, unde el a fost elev şi profesor, o şedinţă de comemorare, la care d. Şt. C. Ioan a vorbit din partea Ateneului Român.

Cu o adâncă emoţiune, iau parte la această pioasă şi mişcătoare şedinţă de comemorare a unui vechiu prieten, a unui distins coleg dela liceul Matei Basarab, a unui fruntaş între fruntaşii culturii naţionale, a unui om de bine în toată acceptiunea cuvântului.

Să-mi fie îngăduit şi mie a aduce prinosul de laudă şi de recunoştinţă al Ateneului Român, memoriei lui Teodor Alesseanu, fost membru al acestui înalt aşezământ cultural.

In calitate de censor şi de conducător al bibliotecii Ateneului, marele dispărut a desvoltat o minunată activitate, cu tot entusiasmul şi cu o desăvârşită conştiinciozitate, aşa cum ştia el să muncească, ori unde era chemat să lucreze.

Convins de urgenţa şi imperioasa nevoe de a se deschide biblioteca noastră publicului atât de doritor de lumină, Teodor Alesseanu a găsit posibilitatea ca, tocmai în timpul necontenitelor reduceri bugetare şi a cumplitei crize ce străbatem din ce în ce mai accentuat în ultimii ani, să ne dea în acest scop în mai multe rânduri diferite ajutoare dela Casa Şcoalelor, având grije să ne previe singur când şi cum să facem cererea.

Iată pentru ce noi, colegii săi dela Ateneu, plângem pierderea acestui bun român şi mare apostol al culturei poporului, care şi-a consacrat întreaga viaţă, fie ca profesor, fie ca director şi inspector general al învăţământului, fie ca Administrator al Casei Şcoalelor, numai pentru binele ţării şi al neamului, dând exemplul celui mai desăvârşit altruism într'o societate atinsă, din nenorocire, de un egoism feroce.

Vom păstra cu toţii o veşnică şi duioasă amintire colegului nostru Teodor Alesseanu şi dorim din tot sufletul ca generaţiunile cari se ridică să imite caracterul, munca neîntreruptă şi conştiincioasă, precum şi devotamentul său sincer, pentru interesele superioare ale culturii poporului românesc.

www.dacoromanica.ro

LA INMORMÂNTAREA LUI ANASTASIE SIMU

Discurs rostit de d. Gr. TRANCU-IAȘI în ziua de 2 Martie 1935

Adieri de vânt de primăvară. Anotimp în care sorb durerea cu potirul bucuriei. Ca și „centaurul" lăsând capul pe umăr și sprijinind brațul pe liră, ai adormit fericit. Fericit de a-ți fi regăsit tovarășa! Fericirea gândului împlinit.

Milioane de ființe omenești trec prin lumea aceasta fără a făuri un gând, fără a lăsa o dâră măcar. Pe câți nu-i străfulgeră gândurile și nu pun o piatră de temelie! Câți nu se prăbușesc de pe schelele zidirilor ce vor să înalțe! Tu ți-ai văzut visul înfăptuit. Sunt vieți cari întrec opera. Opera ta întrece viața! Odihnești câteva clipe încă, între zidurile catedralei pe care ai înălțat-o. I-ai hărăzit odăjdiile menite să dea hrană cerească din generație în generație, în veacul veacurilor!

Ca și arcașul Heracles care-și îndrepta săgeata pentru a împrăștia stolurile de păsări care zburau deasupra apelor lacului Stymphal, întunecând zarea, stăvilind legătura între pământ și cer, ai aruncat săgeata împotriva întunericului, ignoranței și urâtului, împrăștiind negrul apăsării materiale. Ești arcașul care dai lumii îndurerate raze binefăcătoare și mângâietoare a soarelui. Ca și Beethoven — noul Bacus — care dăruiești nectarul cu care umanitatea se va îmbăta într'o zi, ți-ai modelat viața nu în suprafață, ci în relief. In sculptura antică viața țâșnește dinăuntru. Fără nici un rănit, fără nici un mort și nici o bătălie, ai mărit patrimoniul național. Ai cunoscut cenușa din care se făurește gloria.

Părăsind din vreme alte îndeletniciri cu care oamenii își zădărnicesc puținele clipe hărăzite să le trăiască pe lumea asta, ai adunat artiștii români, artiștii tuturor țărilor, făcând o vară a spiritului. Fără de furtuni, scria Bourdelle, va da rod dn ce în ce mai savuros, pe măsura ce i se va simți plenitudinea strălucirii ei.

Fiecare pânză, fiecare marmoră, va da putința celor umi-

www.dacoromanica.ro

liți și necăjiți să se emoționeze, să iubească, să spere, să freamăte, să trăiască! Ca și Rodin, care în portretele ce făcea căuta eternitatea, părticica din veșnicie prin care participa și el la calea mare a lucrurlor deapururi, ți-ai învecinat, de un sfert de veac, viața de eternitate. Chiar dacă s'a ascuns în ceață, viitorul o luminează. Contribui dealungul veacurilor la cea mai înaltă educație a mulțimii, când se urăște și se saboteză munca. Lumea nu va fi fericită, scrie Rodin, „decât atunci când fiecare om va avea un suflet de artist, adică atunci când își va face datoria cu bucurie". Va fi veșnic ca o protestare că arta este grija cea mai mică a epocei noastre, că părăduim cea mare comoară a ființei noastre: dragostea de artă și de frumos. Va fi templul educației caracterului. Numai frumusețea caracterului face frumosul în artă.

Bourdelle, care a turnat în bronz și „Arcașul" și pe Beethoven și Centaurul adăpostiți aici, spunea într'o zi perechei ctitoricești: „Ziua d-tră e mare. La soarele gândirii operei dv., să trăiți norociți, păstori ai sufletului, fericiți prin turma care va hrăni atâția studenți, atâția artiști dealungul vieții".

Sub minunata cupolă a Ateneului Român împodobită cu fresca povestei neamului nu vei mai asculta „Eroica"!

Blând, fin, îndrăgostit de frumos, nu te vom mai vedea strecurându-te discret în colțul lojei având în ochi, în suflet, în inimă, dorul frumosului, dorul lui, temelia bunătății și moralei umane, bunătatea care împrăștie altora ceeace-ți place ție. Michel Angelo părăsea lumea cu durerea înfrângerii: nu terminase operele sale. Tu pleci ca un învingător. Tu le-ai desăvârșit. Eroii nu se plâng. Ei se imită! Lor nu li se cântă marșuri funebre. Lor... imnuri triumfale!

www.dacoromanica.ro

LA DESVELIREA BUSTULUI LUI CARAGIALE LA PLOEȘTI

Discurs rostit de d. Șt. C. IOAN, în ziua de 20 Octombrie 1935

In ziua de 20 Octombrie 1935 a avut loc cu o deosebită solemnitate desvelirea bustului ridicat, în fața liceului „Petru și Pavel" din Ploești lui I. L. Caragiale, din inițiativa unui comitet local. Au asistat autoritățile civile și militare, corpul didactic, reprezentanții mai multor instituțiuni culturale și un numeros public.

Ateneul Român, al cărui membru a fost Caragiale, fiind invitat de d. I. Bassarabescu în numele Comitetului de inițiativă, a fost reprezentat de d. Vice-Președinte Ștefan C. Ioan, care a rostit următoarea cuvântare:

Ateneul Român din București se asociază prin mine la preamărirea distinsului său fost membru și aduce partea sa de admirațiune acestui strălucit fiu al Urbei Ploești, care întocmai ca un vultur s'a ridicat de pe aceste încântătoare coline și plaiuri și a ajuns sus de tot, pentru a fi venerat nu numai de țara noastră, dar și de întreaga lume cultă.

Caragiale n'a trăit pe vremea premiilor naționale și nici a săptămânilor cărței, el nu s'a bucurat sub nici o formă de sprijinul cald al Statului, n'a fost o zaharica literară. Din contra, a muncit din greu, a dus un trai plin de dificultăți, a trecut dela conducerea Teatrului Național la aceea a unei berării din față, a avut o viață plină de contraste, după cum tot plină de contraste i-a fost activitatea literară.

Spiritul său de observație și puterea de creație ating înălțimile cele mai mari, neatinse de nimeni mai înainte. Nota satirică ce reese dintr'un nesecat comic provocat de fiecare vorbă și de fiecare aluzie, este de o valoare incontestabilă. Toată lumea se temea să nu cumva să ajungă un tip caragialesc și desigur nu știa cum să se ferească mai bine și deci să se îndrepte. De aceea, expresiunea strămoșilor noștri „ridendo castigat mores" își găsește la Caragiale cea mai fericită aplicațiune.

El a lărgit aplicarea spiritului critic al „Junimei" de la Iași, de la literatura propriu zisă și la viața politică și socială, puind

www.dacoromanica.ro

în o vie lumină nepotrivirea dintre formele civilizate ale Apusului, introduse cam brusc la noi mai ales pe la jumătatea veacului trecut, cu situaţiunea reală de primitivitate, în care se găsea în bună parte societatea noastră, atât de înapoiată încât nu putea măcar să indigneze pe cineva, ci cel mult să provoace hazul.

Biciueşte fără milă, în ale lui *Schiţe şi Momente*, toate ciudăţeniile din viaţa de atunci, în svârcolirile ei zilnice: la vizite, în localuri publice, în educaţia copiilor, la slujbaşi, în drumul de fer, şi face să se desfăşoare în faţa noastră, întocmai ca pe un film cinematografic, oameni proşti şi îngâmfaţi, lipsiţi de demnitate şi conduşi de un egoism uricios, copii rău crescuţi, femei care au îmbrăţişat numai formele exterioare ale civilizaţiei, păstrând însă tot substratul needucat şi alte tipuri de acest fel.

Dacă o ţară ca Franţa se mândreşte cu drept cuvânt cu geniile lui Molière şi Boileau, ţara noastră este desigur îndreptăţită să se mândrească şi ea cu Ion Luca Caragiale, cel mai mare spirit critic şi autor dramatic român până azi.

Iată pentru ce, în numele Ateneului Român, aduc cele mai sincere felicitări pentru frumoasa iniţiativă luată de a se ridica acest bust, menit să perpetueze amintirea unui foarte mare fruntaş între fruntaşii literaturii universale.

---

www.dacoromanica.ro

4

CUVÂNT DE SALUTARE PENTRU D. REYNAUD

rostit de d. ŞTEF. C. IOAN în seara de 23 Octombrie 1935, cu ocaziunea conferinţei ţinute la tribuna Ateneului Român.

Mesdames et Messieurs,

„Au nom de l'Athénée Roumain, cette institution à la tribune de laquelle tant de gloires dela science, des lettres et des arts ont fait entendre leurs voix, je suis heureux de saluer Son Excellence Monsieur le Ministre Paul Reynaud, une des personnalités les plus remarquables de la France contemporaine.

Nous saluons un des représentants les plus autorisés de la pensée française, de cette France qui est si chère à tous les Roumains, l'homme dont les ideés au point de vue financier et économique ont été tant apréciées et discutées.

Nous sommes heureux de vous exprimer à cette occasion, Monsieur le Ministre, avec notre gratitude d'être venu parmi nous, les sentiments d'affection envers votre pays, auquel nous lient non seulement notre origine commune, mais aussi la grande reconnaissance que nous devons à la France qui a toujours défendu notre cause".

www.dacoromanica.ro

5

LA COMEMORAREA LUI V. A. URECHIĂ ŞI A LUI AL. ODOBESCU

Cuvânt rostit de d. ŞTEFAN C. IOAN în seara de 14 Decembrie 1935

Ateneul Român, urmând o veche și statornică tradițiune, crede de a sa datorie să comemoreze pe acei din foștii săi membri, care prin activitatea lor au fost o podoabă pentru istoria culturii românești.

Implinindu-se un secol de la nașterea lui Vasile Alexandrescu Urechiă și a lui Alexandru Odobescu, instituțiunea noastră, care de peste 70 de ani luminează cărarea îngustă și spinoasă a literelor, științelor și artelor, v'a invitat astă seară pe Domniile Voastre ca împreună să preamărim amintirea acestor strălucițI premergători ai noștri, manifestându-le în acest mod recunoștința vie pentru tot ce ei au făcut pentru Ateneu precum și admirațiunea binemeritată pentru însemnata parte ce ei au luat la renașterea politică, socială și culturală a țării.

Dau cuvântul colegilor noștri, Radu Rosetti și C. Prodan, care vor vorbi, primul despre V. A. Urechia, iar secundul despre Al. Odobescu.

---

www.dacoromanica.ro

6

PENTRU COMEMORAREA LUI V. A. URECHIA

Discurs rostit de d. RADU ROSETTI în seara de 14 Decembrie 1935

Zeci de ani, aţi citit aci, împrejurul acestei frumoase cupole, fraze: *Loc rezervat pentru marea frescă ce va reprezenta fazele principale din istoria Românilor.*

Graţie muncii şi talentului marelui nostru pictor Costin Petrescu, fresca va fi gata în curând.

Tot aşa în inima fiecărui Român, trebue să existe un loc rezervat sentimentului de recunoştinţă pe care suntem datori să-l avem faţă de toţi fiii acestei ţări cari au luptat pentru mărirea patriei.

Ateneul Român, credincios tradiţiei, cu ocazia împlinirii a 35 de ani de la moartea lui V. A. Urechia şi 100 de ani de la naşterea lui, a găsit de cuviinţă să reamintească Românilor serviciile nepreţuite aduse ţării de acest mare patriot, şi sunt fericit că pentru această preamărire m'a ales pe mine.

Afară de faptul că ateneiştii sunt tradiţionalişti, mai este şi-o altă împrejurare pentru care această festivitate are loc aci.

Lucru care nu se ştie, vai, îndeajuns, este că dacă lui Esarcu îi datorăm Palatul acesta frumos, efortului lui de fiecare zi, — instituţia în sine e opera lui V. A. Urechia, creată la Iaşi încă de la 1860, aşa că în primul rând lui trebue să-i mulţumim c'o avem.

Ca unul ce oficiez zilnic în Palatul Justiţiei, unde aud pronunţându-se mereu cuvintele *Dreptate* şi *Adevăr,* am crezut de cuviinţă să dau Cezarului ce este al Cezarului.

Printre oraşele în care a studiat V. A. Urechia se află şi Madridul, unde s'a împrietenit cu Emilio Castelar, şi unde s'a căsătorit cu fiica medicului regelui Spaniei, d-şoara Pachita de Plano.

La Madrid a văzut el fiinţând pentru prima oară instituţia

www.dacoromanica.ro

VASILE A. URECHIĂ

Născut în Piatra-Neamț la 27 Februarie 1834.
Membru fondator al Ateneului Român.
Decedat la 29 Noembrie 1901.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

Ateneo, și întors la Iași, la 15 Sept. 1860, îndemnat de Mihail Kogălniceanu, pe atunci Ministru al Cultelor, face să apară *Ateneul Român.*

Nu mult după aceia, la 1860, luna Octombrie, întocmi statutele Asociației *Ateneul Român* — asociație din care făceau parte toți intelectualii ieșeni — mutată apoi la 1865 în București unde V. A. Urechia, întâlnindu-se cu C. Exarcu, sosit și el din Apus cu aceleași idei, continuară mână'n mână măreața operă.

Dela 1865 și până la 2 Dec. 1901, când a plecat în lumea drepților fostul președinte al Ateneului, n'a fost an în care să nu țină o conferință sau să nu fi luat parte la toate manifestările acestei instituții — parcă-l văd colo, la locul de onoare al acestei loje — și de aceea serbarea aceasta pioasă era indicată aci.

In casa lui, în picioare toți — și un minut de reculegere în amintirea ctitorului care a fost V. A. Urechia.

Datoria aceasta făcută, să examinăm pe scurt viața și activitatea lui V. A. Urechia.

(După ce conferențiarul face întreaga biografie a fostului Președinte al Ateneului român, urmează):

Acum câțiva ani, făcând portretul lui V. A. Urechia, am arătat că dacă la izbucnirea războiului mondial curentul ne-a atras către Franța, cu toată politica bătrânului rege Carol, susținător al puterilor centrale, faptul se datorește și lui V. A. Urechia, pionier neînfricoșat, timp de peste cincizeci de ani al latinității în micul regat dela gurile Dunării.

Cel mai inimos naționalist al generației trecute, animator înflăcărat al maselor, el a fost. A rămas, memorabil discursul său dela Cameră, după războiul româno-ruso-turc, ca deputat de Ismail, când a protestat contra retrocedării Basarabiei.

„Răsfoind filele învechite ale hrisoavelor, zice un panegirist al său, sorbind căldura inimii marilor cronicari, Vasile Alecsandrescu Urechia a fost dascălul care o jumătate de veac a avut cea mai mare înrâurire asupra semenilor săi, desvelindu-le adevărul asupra trecutului neamului nostru".

„De-a predat o lecție de Istorie, la un voevod băștinaș s'a oprit mai mult; de-a scris o istorie a literaturii române, pagina patriotică a comentat-o mai cu drag; de-a compus o nuvelă, a glorificat un erou național; de-a ținut o conferință, despre

www.dacoromanica.ro

iubirea de ţară a insistat; când muza l-a inspirat să facă o piesă de teatru, ea s'a intitulat *Marţial*" — scria în articolul pomenit.

Chiar dania făcută oraşului Galaţi *Biblioteca Urechia,* e compusă în cea mai mare parte din cărţi în cari se vorbeşte de iubirea de neam.

Cum se face atunci că, de câţiva ani, de când ascult ce se vorbeşte la Radio şi în săli publice, cu ocazia sărbătoririi Unirii, nu aud pomenindu-se de nimeni, fie chiar şi în treacăt, numele lui V. A. Urechia? De ce această uitare, atât de nejustificată?

Anul acesta, am urmărit din nou tot ce s'a spus şi s'a scris despre izbândirea visului nostru milenar, şi am constatat din nou, cu mâhnire, că nobila figură a fostului *Preşedinte al Ligii Culturale* n'a fost evocată de nimeni.

Deschid, dar, tot eu, —biet maniac urmărit de marota ingratitudinei — sertarul cu amintiri, ca să repar, chiar şi *post festum,* această „omisiune esenţială", cum se zice în lumea Dreptului, ca să dau la iveală o minusculă parte din enorma activitate a lui V. A. Urechia pentru întreţinerea focului sacru.

Iată o scrisoare a d-rului Raţiu, trimisă la 28/8—1900, din Sibiu. (Sunt în posesia ei prin bunăvoinţa iubitului şi vechiului meu prieten dr. Alecu Urechiă, fiul marelui dispărut, care mi-a pus la dispoziţie şi celelalte documente).

Iubite d-le Urechiă!

Aflu de cea mai mare necesitate de a vă descrie pe scurt situaţia în care ne aflăm, cu cauza naţională, şi în special cu organele noastre de publicitate „Tribuna" şi „Foaia Poporului".

Vă este foarte bine cunoscut şi d-stră, că duşmanii neamului nostru ani de-a rândul ne-au persecutat fără milă şi ne-au făcut o mulţime de procese de presă, cu deosebire „Tribunei", pentru ţinuta ei naţională şi instransigentă. Până mai anii trecuţi, cu binevoitorul d-stră ajutor, am plătit peste 20 de mii florini (în valuta de azi, 1.600.000 lei. N. R.), amende pentru ziarele noastre, iară redactorii şi colaboratorii lor, au fost închişi în temniţă grea mai mulţi ani!

In cei din urmă doi ani, se părea că duşmănia faţă de

www.dacoromanica.ro

ziarele noastre a mai încetat, dar deodată cu cauza bravului nostru Iancu, s'a trezit și vechia dușmănie față de noi.

„Foaia Poporului" a trecut deja nu de mult peste un proces de presă și acum altele ne amenință; iară „Tribuna" e trasă în trei procese tot în cauza eroului Iancu. Se vede scopul infernal ce-l au contrarii noștri de a nimici „Tribuna", care stă în serviciul exclusiv al neamului românesc și care pe baza programului național, duce o luptă înverșunată în contra vrășmașului nostru, care prin mijloace permise și nepermise, voește a ne sili să abandonăm programul național și fără a obține cea mai mică concesiune, să intrăm în parlamentul lor.

Ce lașitate ar fi din partea noastră, după o luptă de 30 ani, a-ți pleca capul și a te supune necondiționat vrășmașului tău de moarte!

Nu! Românii, majoritatea lor precumpănitoare, nu vor comite această crimă în contra națiunii lor. Deși curentul Aradan sprijinit de câțiva tineri neexperți, și de câțiva Ungureni incorigibili, — de mult se arată aplicați pentru o astfel de politică dezastruoasă, — totuși am speranță, că majoritatea precumpănitoare nu va părăsi stindardul pe care de mult stă scris: *„luptăm fără șovăire până la realizarea justelor noastre aspirațiuni"*. Și nu e departe ziua — când cu ajutorul lui Dumnezeu — prin concordia și dragostea tuturor fiilor noștri, vom vedea realizarea acestei juste aspirațiuni.

Dar să revină la „Tribuna".

Eu din parte-mi consider de datorință românească asigurarea acestui organ, și în consecință mă oblig a mă adresa prin D-tră la „Liga culturală" și a o ruga cu toată insistența, să ne vină în ajutoriu, cu o sumă mai însemnată, cât se poate mai *curând,* ca să scăpăm de pericolul ce ne amenință din cauza mai multor datorii ce avem asupra institutului nostru „Tipografia".

Iară pe viitoriu vă rog, d-le președinte, să binevoiți a mijloci ca „Liga culturală" să prenumere în tot anul *cel puțin* 100 exemplare din „Tribuna" și 100 din „Foaia Poporului" și prețul lor să ni-l trimită *înainte* și *deodată.*

In fine Vă rog să primiți mulțumirile calde pentru succesul strălucit ce l-a avut prin ajutorul și conlucrarea d-voastră, congresul studenților latini la Paris.

www.dacoromanica.ro

Al doilea document e un răvaș al părintelui Lucaci, expediat lui V. A. Urechia la 16 Ianuarie 1895, chiar în ziua liberării martirului cauzei naționale din temnița de la Seghedin.

Ilustre Domnule,

Vă aduc gratulațiuni, după cum v'am adus și în public, prin coloanele *Tribunii* pentru acțiunea d-voastră intensivă în cauza noastră.

Pozițiile odată cucerite nu trebuesc abandonate.

Grațierea noastră este un fapt la a cărui producere noi n'am lucrat. Noi n'am cerut. Primim fiindcă vine dela monarh.

După eliberare, dăm în public două cuvinte de informațiune ca să precizăm poziția ce s'a creat.

Vin să vă rog să-mi transmiteți spese. Sunt aci fără ban de ajutor. Trebue să-mi fac vestminte, trebue să-mi caut de sănătate, trebue să-mi văd copilul. Apoi trebue să caut a străbate la d-voastră ca să punem la cale programul de acțiune pentru viitor. Salutare și la revedere.

V. LUCACIU

Nu numai în țară, ci și în străinătate activează, însă, statornic, inimosul bătrân și corespondența alăturată pune în evidență și latura aceasta a meritelor uitate, mai elocvent decât orice fraze.

Londra, 20 Martie, 1894
Saville Club

Scumpe amice,

Am primit scrisoarea d-tale precum și depeșa. Zilele acestea m'am ocupat de chestiunea interpelării ce era să se facă în Cameră de un deputat Edwards; dar lumea e prea absorbită cu criza ministerială și cu agitația în contra Camerei Lorzilor. Nu cred momentul oportun să se agite în Parlament cestiunea noastră, căci după informațiile ce am, Ministerul afacerilor streine va răspunde în mod evaziv. Deocamdată e bine să preparăm terenul prin presă. Am interesat câteva ziare ca *Guardian, Daily News* și *Pall-Mall* cari cred că ne vor ajuta. Un meeting în Londra, asupra chestiunei Transilvaniei e imposibil în acest moment de excitație internă. Ar fi o greșeală.

Salutări tuturor amicilor.

Al d-tale devotat amic
D. GHICA

www.dacoromanica.ro

Nu trece o lună decând are acest răspuns din partea ministrului nostru la Londra, și V. A Urechia se adresează, prin oficialitatea noastră, Belgiei.

Bruxelles, 1|13 Maiu 1894,

Scumpe domnule Urechiă,

Atât d-nul Bengescu cât și eu am primit scrisorile d-voastră. De și poziţiunea noastră e foarte grea, vom trimite circulara d-voastră oamenilor însemnaţi ai Belgiei, și vom căuta, pe sub mână, să-i interesăm de nobila cauză, căreia v'aţi devotat cu toată inima. A lucra mai fățiș, ar fi a ne compromite și pe noi și poate și cauza.

Aceste rânduri fiind cu totul particulare și adresându-se Românului cu suflet pururea tânăr, nu Președintelui Ligei, — pot striga în libertate: Inainte!

Inimile noastre bat cu ale fraţilor subjugaţi!

Vă urez sănătate și voinicie pentru atingerea idealului măreţ ce urmăriţi, și vă rog să credeţi în sentimentele de admirare, cu care am onoarea a fi

Al d-voastră devotat
DUILIU ZAMFIRESCU

Dar câte mii de scrisori, atrăgând atenţia naţionalităţilor asupra dreptului neamului nostru, n'a scris V. A. Urechiă în viaţa lui, uneori încurajat, alteori ridiculizat chiar de-ai noștri, el rămânând totdeauna sublim de energie și încredere!

Cine a „plictisit" Ateneul cu „fraţii noștri" și zeci de ani întreaga Europă, *y compris* presa ei, cu propaganda în favoarea lor, dacă nu V. A Urechiă?

Cine a organizat manifestaţia dela Roma, la picioarele columnei lui Traian, cu discursuri înflăcărate? Cine a împănat Ardealul cu cărţi românești duse cu spinarea de badea Cârţan pe tainice poteci de munte? Cine a fost sufletul *Ligii culturale,* și cine bolnav de inimă, a murit legând un pachet de cărţi pentru „dragii de dincolo" decât VAU, cum i se spunea în intimitate, — *V. A. Urechia,* de care acum nu mai pomenește nimeni?

Afară de o mică festivitate dată odată la Galaţi, aceasta e prima festivitate vrednică de el, în cadrul care i se cuvine. Zăcă-

www.dacoromanica.ro

resc aci descendenți de-ai lui V. A. Urechia. Să afle că mai sunt și de cei cari nu uită. In numele Ateneului Român, în numele meu personal, în numele întregului popor românesc chemat la datorie, aduc memoriei lui V. A Urechiă prinosul admirației și recunoștinții noastre târzii.

www.dacoromanica.ro

7

PENTRU COMEMORAREA LUI AL. ODOBESCU

Discurs rostit de d. C. PRODAN în seara de 14 Decembrie 1935

Această comemorare a lui Al. Odobescu ar fi trebuit să aibă loc la 23 Iunie 1934, pentrucă atunci se împlinea 100 de ani dela naşterea lui. Această dată s'a pierdut, dar nu trebuia pierdută şi comemorarea lui, care a fost unul din fondatorii Ateneului. Ea se face astăzi alături de aceea a lui V. Alexandrescu Urechia, părintele Ateneului.

Comitetul societăţii noastre, ştiind că mă ocup cu o biografie a lui Odobescu, m'a însărcinat să vă evoc personalitatea lui, dar totodată mi-a impus o obligaţiune, aceea de a nu trece peste o jumătate de oră. Iată dificultatea, pe care nu m'am simţit în stare să o pot învinge. Personalitatea lui Odobescu are prea multe laturi, cari trebuesc să fie cunoscute, pentru a înţelege omul, ca să mă pot limita la acest spaţiu de timp şi mi-e teamă să nu fi căzut în schematism.

De altfel veţi judeca d-v înşivă.

Pe Al. Odobescu îl reclamă deopotrivă literatura şi ştiinţa românească. Dacă literatura îl poate reţine mai mult prin stilul lui impecabil, decât prin producţia lui literară, ştiinţa istorică românească se poate mândri de a-l fi avut, pentrucă a ridicat această ştiinţă până la nivelul ştiinţei occidentale. Dar pe Odobescu îl reclamă tot atât de mult: învăţământul românesc, artele plastice, teatrul, jurnalismul şi Societăţile culturale.

In toate aceste direcţiuni a manifestat pasiunea lui pentru frumos, care este dominanta vieţei lui, pasiune ajutată de o voinţă statornică de a-şi îmbogăţi mintea cu cultura cea mai adevărată.

Această pasiune de frumos a pus-o şi în viaţa lui, dar fatalitatea a vrut ca această pasiune să nu-i fie prielnică. Femeea

www.dacoromanica.ro

frumoasă, pe care a cultivat-o tot atât ca și frumusețea artistică, i-a fost și binele și răul în viață. Femeea frumoasă care i-a fost tovarășă de viață, din prima lui tinerețe, i-a fost ca îngerul păzitor al vieței lui, pe care o altă frumusețe, frumusețe fatală — la celălalt capăt al ei, a aruncat-o în neant.

Și pentru frumusețea artistică, ca și pentru cea femeească, a cheltuit cu mâna largă de senior, așa că el, care moștenise o avere importantă, la sfârșitul vieței a fost silit să muncească pentru a trăi. Munca nu era făcută ca să-l sperie, pentrucă toată viața a lucrat ca un benedictin.

Originalitatea lui îi vine din hereditatea lui, din împrejurările în care și-a trăit prima tinerețe.

El era fiul generalului Ion Odobescu, care aparținea unei familii boerești de provincie — nu originară din Craiova, cum s'a spus, ci din județul Teleorman, unde exista satul Odobeasca, care era moșia de baștină a familiei. Generalul încă de tânăr, în timpul ocupației rusești din 1806-1812, intrase în armata rusească, unde înaintase colonel într'un regiment Artitski, și trecut apoi la 1832, în miliția Țării Românești, ca aghiotant al Domnitorului Ghika, căruia a rămas fidel până la moarte. In timpul revoluțiunii din 1848, a vrut să deturneze mersul ei în favoarea protectorului său, și mai târziu, înaintat general, va fi șeful oștirei sub căimăcănia lui Al. Ghika.

Dela el avea Alexandru o alură aristocratică și gustul pentru fast și bogăție. Dela mama sa: Ecaterina Caracaș, fiica doctorului Caracaș, femee cultă, moștenise gustul pentru ale cărții. Ea a prezidat de aproape la învățătura copiilor săi și în special a lui Alexandru. Contactul dintre ei doi era atât de strâns, încât la orice deplasare a fiului, trebuia să transmită mamei, prin corespondență, tot ce făcea și tot ce gândea.

Mama sa avea un frate: Grigore Caracaș, junker în armata țării și acesta avea de prieteni pe alți doi junkeri: unul Ioan C. Brătianu, celalt Constantin A. Rosetti, pe cari îi aducea în casa cumnatului său. Catinca Odobescu ocrotea pe acești doi tineri inteligenți și instruiți; ba pe I. Brătianu, pentrucă îl știa oropsit de mama lui, îl adăpostea în casa ei; iar celălalt, Rosetti, în casa ei s'a căsătorit la 31 Aug. 1847 cu d-ra Maria Grant, englezoaică de origine, care se găsea a fi guvernanta copilei ei mai mari, Maria.

Vă închipuiți ce discuții interesante trebue să se fi purtat

www.dacoromanica.ro

AL. ODOBESCU

Născut în București la 23 Iunie 1834.
Membru fondator al Ateneului Român. Decedat la
11 Noembrie 1895.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

în grupul acesta strâns în jurul Catincăi Odobescu, ale acestor tineri entuziaşti, patrioţi şi tot-odată umanitarişti. Cu această hrană zilnică trebue să se fi hrănit sufletul lui Odobescu copil. Din acest mediu, şi-a însuşit înfocatul lui patriotism, care l-a făcut mai târziu să îmbrăţişeze pe Românii de pretutindeni şi tot de aici liberalismul său, care l-a făcut să-şi coboare privirile şi inima până la cei mai de jos din ierarchia socială: ţăranii.

De mic, foarte studios. Cunoştea limbile clasice, tot atât de bine ca şi cele moderne. Se înflăcărase pentru literatura, pe care tinerii din grupul Catincăi, o practicau. — S'a spus despre el, că era copil precoce şi în adevăr era. S'a dat drept semn de precocitate bucata Despre *Balta-Albă,* pe care la vârsta de 13 ani o descria. Această bucată nu a fost scrisă ca să fie publicată, ci a fost o descriere pentru mama sa. Bucata citită în grupul literar de familie a plăcut şi a fost publicată. Această împrejurare a îndreptăţit pe cei din jurul lui să creadă că are temperament poetic şi probabil C. A. Rosetti, care era deja autorul „Ceasurilor de mulţumire", l-a îdemnat să încerce poezia. A scris în mod voit vreo câte-va poezii, care sunt în maniera alexandriană a poeziei timpului. A crezut şi el multă vreme că aceasta este menirea lui şi a lucrat mult scriind şi traducând. Manuscriptele lui de tinereţe, cari merg dela 1847 până la 51, arată un mare efort din partea lui. A tradus din clasici: Iliada şi Odiseea lui Omer, Eneida lui Virgiliu, a tradus din teatrul francez şi englez; a tradus din lirici. Dar divagaţiunile poeziei nu se potriveau cu mentalitatea lui precisă. Avea sufletul static, contemplativ, care se complăcea mai de grabă în descrieri, decât în efuziuni. Toată viaţa a continuat să facă incursii în domeniul literar, fără însă a putea produce o operă definitivă. Aceste încercări însă i-au servit la ceva, la formarea stilului său, căci mai presus de orice Odobescu este un stilist, cu fraza îngrijită, căutând să fie neaoş românească, dar totodată elegantă, artistică.

Mintea lui a găsit un mediu mai prielnic într'un alt grup intelectual, care, fără a fi produs în publicistică, totuşi se întrunea săptămânal în casa generalului Mavros, un colecţionar de artă şi arheolog, pentru a discuta de ale artei pentru propria lor satisfacţiune. Printre aceştia erau vornicul Mih. Ghica, cumnatul lui Vladimir de Blaremberg, Laurian şi Bolliac, iar mai târziu toţi arheologii timpului: întâi, ginerii lui Mavros: Ion Ghika, beiul de Samos şi Ion Cantacuzino, tatăl d-rului Canta-

www.dacoromanica.ro

cuzino, cunoscutul colecţionar Mih. Şuţu, un nepot după soţie, Dim. Sturza, numismatul, etc. Aici era admis şi tânărul Alexandru Odobescu, care găsea în aceste întruniri, o distracţie la preocupările lui literare şi nu-şi dădea încă seama că aici era chemarea lui.

Cu astfel de preocupări şi dispoziţii era natural ca învăţământul literelor să se deschidă în faţa lui. Când a venit vremea studiilor universitare, Catinca Odobescu şi-a luat cei doi fii: Alex. şi Const. şi s'a dus cu ei la Paris, unde fiica ei era măritată cu baronul d'Avril, arheolog şi el. Alexandru se înscrie la Sorbona. In Paris găseşte pe toţi refugiaţii revoluţiunei dela 48, dar şi tineretul venit pentru învăţătură, printre carî şi poetul G. Creţeanu cel mai devotat prieten al său. Impreună fac o societate literară „Junimea română", care se întrunea săptămânal la fiecare din ei, pentru a ţinea conferinţe. Odobescu vorbeşte de 2 ori: odată „Despre viitorul Artelor în România", altădată „Despre Muncitorul român". Tot de atunci sunt: un bun studiu asupra „Satirei latine", asupra „Ioanei d'Arc", asupra „Limbei literare române", descrierea călătoriei de studii în compania a câţi-va prieteni, la Londra.

Din toată această activitate se vede că Odobescu de mai târziu cu toate înfăţişările lui, era deja în sâmbure în ea.

Este o problemă în biografia lui Odobescu de a şti de ce, cu spiritul lui studios nu şi-a luat diploma şi s'a întors în ţară la Septembrie 1855. Era un act de despotism al tatălui său? Sau acesta se simţea murind, după cum s'a şi întâmplat la 1857, şi voea să aibă pe ai săi lângă dânsul?

Tot aşa, problemă de deslusit, este toată perioada dela 1855—1859 în care nu a făcut nimic cu titlu oficial. Studiat-a Dreptul? Şi unde? In ţară sau la Paris? Căci veţi vedea că trebue să facem această presupunere. A ocupat vreun post? Fost-a la Secretariatul Statului? Era în divergenţă cu tatăl său?

Ceeace este sigur: este că se găsea sufleteşte alături de tinereţea liberală, care lupta pentru a înfiinţa partidul Unirei şi a pregătit alegerile pentru Divanurile ad-hoc din cele 2 principate.

Sigur, că se credea chemat pentru literatură şi mai mult pentru poezie. Primele lui producţiuni sunt o descriere în versuri a „Intoarcerei lui pe Dunăre" şi o „Odă la România"

www.dacoromanica.ro

când a pus piciorul pe pământul patriei. Bucăți, cari arată că darul poeziei era la el ceva voit. Se vede că a înțeles-o și el, pentrucă nu va mai reitera, dar nu va renunța, căci mai târziu, spre exemplu în povestea Bisoceanului, fraza lui, deși nu așezată în forma poeziei, este totuși pătrunsă de ritm și rimă; iar la sfârșitul carierei lui literare, încercările lui teatrale îmbracă haina versului.

Se îndreaptă însă spre novela istorică, în genul novelelor lui Costache Negruzzi, pe care-l ia de model, și scrie „Mihnea cel rău„ pe care-o publică în *Românul* lui Rosetti și „Doamna Kiajna" pe care o publică în *Revista Carpaților* a lui G. Sion. Toată lumea le-a citit și toată critica este de părere că sunt două capod'opere ale literaturii românești. Nu sunt de aceeași părere; dar nu importă părerea mea.

Sigur este că a continuat să frecventeze întrunirile dela generalul Mavros, unde acum era primit ca unul ce trebuia să justifice speranțele ce se puneau în el.

Sigur că se căsătorește cu Alexandrina Prejbeanu — Sacha — înrudită cu familia Văcărești lor. Mama sa era fiica unui prinț rus: Bagration cu o Văcărească. Măritată întâi cu Băleanu, caimacamul, apoi cu Prejbeanu, Sacha, de o mare frumusețe, se înamorase de tânărul literat și el de o frumusețe olimpiană. Inalt, cu o înfățișare mândră, cu ochii albaștri, cu părul ondulat adus pe spate, purta atunci cotlete diplomatice. Toată făptura lui era armonioasă. Avea mâinile de un alb sculptural. Soția lui i-a purtat o dragoste nesfârșită până dincolo de mormânt. I-a iertat tot și i-a încuviințat toate incartadele. Și el a iubit-o, însă nu atât cât pe cărțile lui, ideile lui, iluziile lui; către ea însă se întorcea totdeauna ca spre limanul de liniște.

Cum intrase în neamul Văcăreștilor, trebuia să dea un gaj de admirațiune pentru această ilustră familie, și scrie acel frumos studiu asupra „Poeților Văcărești".

Intre timp murise tatăl lui, care deși lăsase o avere importantă, însă era puțin cam încurcată și încă trebuia să se împartă în trei. Deaceea, cum avea acum răspundere de bărbat, a simțit nevoia de a face carieră. Solicită un post în magistratură și prietenul său G. Crețeanu, min. al justiției, îl numește la Fevruarie 1859 direct Procuror la C. de apel, secția criminală, iar de aci, în Iunie 1859 este trecut la secția I civilă; ceeace în-

www.dacoromanica.ro

seamnă că trebuia să cunoască dreptul, ca să se încumete a primi această transferare.

Dar magistratura nu era o carieră pentru el, care era atras de cultură și de școală. De aceea își dă demisiunea și trece la Culte, în comisiunea documentală, alături de Brezoianu și Orăscu. Aceasta se petrecea la 25 Mai 1860. V. Boerescu îi dă delegație lui și altora să inventarieze averea arheologică din județele Munteniei. Lui îi revin județele cel mai bogate: Vâlcea și Argeș, și în cursul vacanței Iunie-August, vizitează, în trăsură de poștă, toate mânăstirile, însoțit de Sacha și de pictorul Trenk, care trebuia să reproducă obiectele de artă, ce se vor găsi. Această călătorie a fost notată într'un jurnal zilnic. Acum e în elementul lui. In contact cu documentul scris și figurat, se deșteaptă în el conștiința misiunii lui de istoric și arheolog. Lucrează cu febrilitate și asimilează totul cu o rară putere de absorpțiune. Vizitează C.-de-Argeș, Bistrița, Arnota, Cozia, Govora, etc. și împinge drumul lui până la Sibiu, după cum peste cât-va timp va merge la Brașov, ca să se supue chemării neamului, pe care o auzea în sufletul lui.

Tot Boerescu îl numește în Septemvrie 1860 în Comisia istorică, alături de Laurian, I. Maiorescu, Eliade, A. Florian, I. Brătianu, Cernătescu și Sion, înființată pentru a se ocupa de trecutul Țării și în această comisiune se pun bazele unei Societăți, care va deveni mai târziu Soc. Academică română.

La Oct. 1861 e numit în Comisia pentru participarea Principatelor-Unite la Expoziția dela Londra, participare, care n'a avut loc, cu toate pregătirile făcute, pentrucă guvernul nu a vrut să primească locul, ce i se oferea în pavilionul Imperiului otoman.

Este numit în Comisia arheologică alături de Mavros și Urchia pentru a cataloga și descrie Colecția dăruită de Gen. Mavros, ca prim fond al Muzeului nostru național.

Toată această activitate l-a condus pe deoparte la dorința de a cunoaște bogățiile arheologice și din celelate regiuni și vizitează m-rea Căluiu din Romanați, Snagovul din Ilfov, Petroasa din Buzău, unde gustul pentru deslușirea Tezaurului, găsit acolo, i s'a deșteptat prin vizitele dese, ce era obligat să facă, pentru a conduce pe învățații străini, cari veneau aduși de faima acelui neprețuit Tezaur, ca: Rafin, Bock, Neumeiter, etc., pe de altă parte, l-a condus nevoea de de a crea un organ de pu-

www.dacoromanica.ro

blicitate pentru el și prietenii lui și înființează *„Revista română"* care a durat 3 ani dela 61—63 și în care el și-a publicat manuscrisele lui. Această revistă a fost, poate, cea mai bună revistă din câte a avut direcția dela București.

Pentru zelul lui cultural a fost numit întâi Director la Culte în 1862, iar apoi, când departamentul a fost vacant prin demisia ministrului său gen. Chr. Tell, i s'a încredințat conducerea lui.

Nu pot să vă arăt tot ce a făcut la acest minister, căci timpul nu-mi îngădue. Menționez numai două din măsurile luate. Una care nu se știa, că el a înființat școala de științe, adică facultatea de științe, alta care se știe, că a protestat, demisionând, pe chestiunea întrebuințării averilor mânăstirilor închinate, către alt scop decât cel cultural și a și scris în acest sens broșura lui: Etude sur le droits des Monastères romuains par l'archimandrite Agathon Otmenedec.

Cuza, care-l aprecia mult, l-a numit membru în Consiliul de Stat, înființat după lovitura de Stat din 1864. Din activitatea lui de aci menționez participarea lui la redactarea Constituțiunei, care a servit de bază Constituției dela 1866.

Dela Consiliul de Stat a trecut în 1865 Comisar al Guvernului pentru pregătirea participării României la Expoziținea din Paris la 1867. Timp de peste 4 ani a fost ocupat de această lucrare care prin reușita ei, a avut și consecințe pentru el. „Cuiul de aur" al acestei Expoziținni a fost „Tezaurul dela Petroasa", pe care după închiderea ei a trebuit să-l ducă și la Londra, unde era reclamat de lumea savantă de acolo. Din același motiv a fost învitat la Congresul Internațional de arheologie dela Copenhaga.

In timpul liber a călătorit pentru a se documenta prin Muzeele Germaniei, Elveției, Italiei și drumurile lui l-au dus până la Muntele Athos.

Devenise o autoritate europeană în materie de arheologie și la întoarcerea în țară s'a gândit să facă un studiu metodic al bogățiilor ei și formulează un *Chestionar arheologic,* care, răspândit prin toate unghiurile țării, a prilejuit răspunsuri conținute în 76 dosare, astăzi în Biblioteca Academiei. Pe baza acestor răspunsuri el a descris două județe numai: Dorohoi și Romanați, celelalte așteaptă încă devotamentul unui om de specialitate.

www.dacoromanica.ro

Cu aceasta se termină perioada oficială a activității lui, dar cu anul 1870 începe o altă perioadă de 10 ani, care este cea mai fecundă din cariera lui și în care atenția lui se împarte între: academie, ateneu, profesorat, jurnalism și Teatrul Național.

La Academie a fost primit imediat după întoarcere, după propunerea lui Papiu Ilarian. De cum a intrat, s'a devotat trup și suflet problemelor cari erau menirea ei. Se știe înverșunarea și humorul, cu care a combătut direcția latinistă, în dicționar și gramatica românească, direcție atunci dominantă în Academie. Nu se știe însă toată munca, pe care a depus-o pentru celelalte scopuri, ca: traducerile din clasici; studiul istoriei românești; edițiile de autori uitați ca D. Cantemir și N. Bălcescu. A fost un adevărat entuziasm în Academie, când și-a citit memoriul asupra Tezaurului dela Novo Cerkask, în care a descris toată orfevrăria scitică. Pentru toate acestea Academia l-a ales Secretarul ei general.

La Ateneu a ținut două serii de conferințe. Dintr'o serie de 4 conferințe arheologice, n'a ținut decât una. Seria a doua: Moții și Curcanii au un caracter politic, destinate a arăta virtuțile poporului românesc cari sunt aceleași deoparte și de cealaltă a Carpaților. Tot aci a participat împreună cu Esarcu și alții la înființarea Societății amicilor de Bellearte, care s'a născut după urma Expoziținei preliminare în vederea Expoziținii internaționale dela Viena din 1873.

In jurnalism a colaborat la gazetele prietenilor lui: Columna lui Traian a lui Hajdeu; Trompeta Carpaților a lui Boliac, Revista științifică, dar mai ales la Românul lui C. A. Rosetti, unde într'o serie de articole politice discută problemele Războiului, ale Independenții țărei, ale Constituțiunii ce urma să fie modificată și ca unul ce participase la făurirea ei, se arăta ca apărător al ei.

Profesoratul a fost pentru el un ideal, căci prin el putea să înrâurească viitorul. Ca profesor, a dat lucrarea cea mai importantă, care este capodo'opera vieții lui: Istoria arheologiei.

Titu Maiorescu, ministru al Cultelor între 1874-76, dorind să dea învățământului nostru universitar mai multă amploare, a înființat cursuri libere pentru somitățile timpului. Printre aceștia a chemat și pe Al. Odobescu. Cursul său a fost minunat! Cu competența ce o avea în materie a pus arheologia

www.dacoromanica.ro

pe adevăratele ei baze etice și estetice, pe de o parte de studiu al vieții, pe de alta de studiu al producțiunilor unei societăți, ce nu mai este. Ce păcat însă că această istorie care tratează Antichitatea și Renașterea, se oprește la secolul al XVIII și nu ne-a dat și partea II-a, după cum făgăduise, care ducea arheologia până în zilele lui.

Deși Odobescu nu avea dar de vorbă, totuși aceste cursuri au atras nu numai public de studenți și de profesori, dar și un public de profani, cari rămâneau impresionați de rostirea lui în care se vedea bogăția informației, înțelegerea frumosului, redate cu ușurința cea mai mare.

Pentru aceste calități, cursul său liber a fost definitivat în 1878.

De această Istorie a Arheologiei trebue legată și ceeace critica consideră capod'opera lui: prefața la Manualul de vânătoare a lui C. Cornescu: Psevdokinegheticos, adică, „falsul tratat de vânătorie". După părerea mea această bucată nu e mai frumoasă decât oricare din cele 15 capitole din lucrarea pomenită. Eminescu îi atribuia frumsețea unei opere în mozaic. Nu o voiu descrie, pentrucă o cunoașteți cu toții. Voiu aminti din ea numai finalul: povestea Bisoceanului, care pentru Odobescu este simbolică. Soarta lui a fost identică cu a tânărului fecior de împărat, cel cu noroc la vânat, care și-a dat libertatea și puterea pe dragostea unei femei și a rămas — fără dânsa — în nimicnicie.

La teatru a intrat în 1873, întâi ca membru în Comitetul teatral în locul lui C. Esarcu, care pleca agent diplomatic la Roma. Cu pasiunea cu care le făcea pe toate, a făcut ceeace lipsea Teatrului Național: Regisura. El punea în scenă piesele istorice. El a rupt cu trecutul, care se mulțumea să adapteze mult-puținul cât se găsea în recuzita teatrului, la piesele noi. El însă a pus fiecare piesă în cadrul ei adevărat și în costumele timpului. Pentru interesul ce purta Teatrului Național, a fost numit director în 1875 și a condus teatrul timp de aproape 3 ani. Primul lui succes de directorat a fost Ruy-Blas în traducecerea lui Ollanescu-Ascanio.

Cu anul 1881 intrăm într'o nouă perioadă, în care trajectoria vieții lui pare că începe a coborî. Se ducea la Paris ca prim-secretar de legațiune, ceeace pentru el, care fusese ministru deplin, era o decădere; dar a primit postul pentru a

www.dacoromanica.ro

putea fi în orașul-lumină în care să-și desăvârșească și să-și publice marea lui lucrare asupra *Tezaurului dela Petroasa,* pentru care n'ar fi găsit în țară mijoacele tehnice necesare, și în adevăr, a făcut din cartea lui o lucrare de mare lux.

Mai avea o însărcinare, dată de Academia română, aceea de a strânge din arhivele Ministerului de externe francez documentele ce priveau țara românească. După întoarcere, a publicat în colecția Hurmuzachi, materialul adunat.

La Paris găsea legațiunea noastră reprezentată în mod strălucit cu Kogâlniceanu, apoi cu Alecsandri, ca ministru, și cu Bengescu, bibliograful lui Voltaire, ca al II-lea secretar. De sigur că această ambianță îi dădea îndemnul spre literatură. Frecventa mult teatrul, pentru care aveau acum o predilecție. El însuși face încercări. Traduce împreună cu Ionescu-Gion „L'ami Fritz" o piesă după un roman de Erkman-Chatrian pe care o dă Teatrului Național sub titlul de „Nea Frățilă". Mai lucrează și alte piese: „Grandomania" și „Radicale", și era atât de pornit pe această nouă activitate, încât în biuroul lui avea o pancartă, care trebuia să-i amintească munca lui dramatică. Tot atunci trebue să fi conceput și scenariile pentru piesele lui istorice „Doamna Clara" și „Sutașul Troian", cari apoi au dispărut în mod misterios.

La Paris se credea și trimisul Regelui Carol și al Reginei Elisabeta, de aceea în semn de omagiu pentru Regina poetă Carmen Sylva, traduce împreună cu Bengescu un basm al ei, clădit pe legenda Mioriței: „Le pic aux désirs" și din care după îndemnul său, un alt student la Paris, pictorul G. D. Mirea, a făcut capod'opera picturală „Vârful cu Dor".

Diplomația și cu teatrul, fatal te atrag spre mondanitate. Își regăsise prietenii de dinainte dela 1867 și fără a neglija pe prietenii lui de știință — căci îl vedem colaborând la *Gazette archéologique* — petrecea. Petrecea așa cum poate să petreacă un intelectual-artist. Panta aceasta l-a dus la sibaritism și estetism. Astfel soția lui purta rochii, cari erau făcute după modelele create de el. Fiica lui, Jeana — o fată frumoasă, cum nu putea fi decât un copil ieșit din această frumoasă pereche — avea un salon al ei, mobilat special, cu jeț împărătesc bizantin, pe care se așeza ca să-și primească prietenele. Pentru el însuși făcea cheltuieli. Nu era carte oricât de scumpă, oricât de frumoasă, pe care să nu și-o procure. De atâta muncă și petrecere și

www.dacoromanica.ro

figura lui pare că se transformase. Căpătase o înfățișare de morbideță, în care ochii, înconjurați cu un cearcăn bistru, erau puțin afundați în orbite, pare că pentru a privi lumea cu un „recul" artistic.

Cu un astfel de regim, mult-puțina lui avere s'a irosit, și a început a se arăta nevoia. Lucrurile acestea au ajuns la urechile ministrului de externe de atunci: D. A. Sturza. Acesta era un om mare, a cărui mărime era făcută din multe calități mici, dar cari aglomerate între ele făceau ceva tare ca granitul. De sigur că granitul trebuea să spargă paharul făcut din cristal de Veneția ce era Odobescu. Sturza i-a trimes o sumă — o mizerabilă sumă — cu care să-și lămurească situațiunea și atunci la 1885 s'a întors în țară, ca să pregătească un Congres arheologic la București, Sturza i-a cerut demisiunea. Și-a dat-o și de atunci conflictul dintre ei doi s'a mutat pe toate tărâmurile și a izbucnit chiar în publicitate printr'un memoriu în care el disculpându-se, atacă. De sigur că n'aș fi relatat această împrejurare, dacă n'aș crede că ceva din această ostilitate, n'ar fi în cauza care l-a determinat să-și ridice viața. Și nu vreau să întârzii cu explicațiunea aceasta. Moartea lui s'a petrecut la începutul lui Noemvrie 1895. Cu două luni înainte căzuse regimul conservator dela putere și fusese chemat D. Sturza să formeze guvernul. Știa ce-l așteaptă: că va trebui să părăsească toate posturile, care-i dădeau posibilitatea de a trăi. Căuta o compensațiune în catedra dela liceul Sf. Gheorghe, pe care o părăsise supărat pe Anghel Demetriescu. Toate acestea mi le-a povestit acel care a intermediat împăcăciunea dintre ei. Se vede că răspunsul lui Anghel a întârziat, sau nu l-a mai așteptat, pentrucă intervenise și marea lui decepțiune, și astfel și-a curmat zilele.

Dacă la Academie nu se mai găsea ca la el acasă, ca mai înainte, în schimb Ateneul l-a îmbrățișat, Ateneu pe care l-ar fi vrut fuzionat cu Academia. El a fost acela care la inaugurarea Ateneului din 1888 a ținut conferința tratând o chestiune de arhitectură arheologică asupra „Clădirilor cu dom circular" ca și Ateneul. Această ostilitate a lui D. Sturza l-a făcut să părăsească partidul liberal, în care se găsea numai ca prieten al familiilor Rosetti și Brătianu și să se apropie de acela, care l-a înțeles mai bine: Titu Maiorescu. De acum înainte publică la *Convorbiri literare* și la *Epoca*. Își adună în 3

www.dacoromanica.ro

volume: *Operele complete,* pe cari le prezintă la Premiul Năsturel Herăscu și grație lui Maiorescu obține premiul, care cu 7 ani înainte fusese acordat lui V. Alecsandri după raportul său.

Primește a face Cursul de Istorie la un institut nou: Liceul Sf. Gheorghe și această împrejurare ar putea fi considerată pentru el Universitarul ca o decădere, dar dimpotrivă, pentru el era o înălțare, căci îl apropia de rolul de educator și nu va fi mulțumit decât atunci când se va putea ocupa și de cei mai mici: primarii.

Aici prin Anghel Demetriescu a cunoscut pe aceea care prin tinerețea ei, avea să facă să se nască în el o târzie dragoste adevărată, dragoste cum nu cunoscuse nici în tinerețe și care avea să-l ție ferecat *câțiva ani.* Soția lui, supusă, i-a netezit calea dragostei, retrăgându-se la moșia ei din Argeș.

In 1888 este numit în Consiliul permanent și astfel i se dă ocaziunea de a se ocupa de toate treptele învățământului și pentru fiecare pregătește câte ceva. Pentru *universitari* își preînoște cursul, vorbindu-le de arheologia greco-lantină; iar la jubileul de 25 ani a Instituției lor, le vorbește de întemeietorul ei: Petrache Poenaru.

Pentru *secundari* pregătește o serie de basme mitologice; iar pentru *primari* nu se dă îndărăt să le alcătuiască Abecedare, Cărți de cetire și Gramatici.

Dar mai presus de învățământ prețuia *educația.* In el educatorul era la înălțimea naționalistului și patriotului. După cum în sufletul lui aveau loc: Românii de pretutindeni și Românii din toată ierarhia socială, tot astfel tot tineretul avea dragostea lui dela cei mai mari și până la cei mai mici. Răspunzând lui Hașdeu *(Noi în 1892)* a rostit de aici dela această tribună ultima lui conferință: „Un leac pentru copilăria naostră", în care arată rolul educației tineretului în viața unei națiuni.

Adevăratul lui rol de educator și l-a dovedit în tot timpul cât a fost directorul Școalei Normale. Atunci a ridicat școala la o strălucire, pe care nu a mai avut-o niciodată. Cele câteva generații cari au avut fericirea de a aprinde lumina lor din lumina lui, au devenit focare cari, transmițând lumina primită, au dat posiibilitatea să se perpetueze ideea inițială pornită din el.

In timp când făcea lucrarea cea mai bună pentru viitorul țării, acțiunea amoroasă, care durase peste 4 ani, se îndrepta

www.dacoromanica.ro

spre desnodământul ei fatal și nu aștepta decât conjunctura cu celălalt rău —căci o nenorocire nu vine niciodată singură. Desnădejdea de a învinge dificultățile și decepțiunea amoroasă l-au hotărît. Cunosc detaliile rupturei, dar, pentrucă cea care le-a provocat mai trăește, le voiu tăcea. Intors acasă, a scris scrisoarea din 8 Novembrie 1895 către Anghel Demetriescu în care-l roagă să-i apere amintirea contra clevetirilor. A luat o doză de laudanum; s'a așezat în pat, așteptând moartea, care n-a venit, — a doua zi 9 Novembrie, medicii l-au salvat. Ingerul păzitor, la vestea nenorocirii, a sburat spre dânsul, dar nu a mai putut împiedeca nimic. Prea era mare amărăciunea desnădejdii lui! Marți 10 s'a dus la o farmacie de pe Cuza Vodă și sub pretextul înșelător că-i trebuesc două doze de morfină, una pentru el și alta pentru a fi trimeasă soției lui, a cumpărat 3 gr. din drogă. S'a întors acasă și le-a luat pe toate. Agonia durează până a doua zi, Miercuri, ora 3, când liniștea cea mare se așează peste sufletul și peste trupul lui.

Acesta a fost omul și acesta i-a fost destinul!...

Omul, cu limpezimea românească a minții; cu inima așezată în regiunile cele mai nobile, avea un suflet mare, care este tot atât frumos ca și opera lui, din care regret că nu am putut desprinde câteva giuvaere pentru a vi le prezenta.

Iar destinul lui? destinul i-a fost mătrăguna.

La naștere ursitoarele i-au aruncat în leagăn florile albe ale tuturor darurilor, dar printre ele și floarea neagră a mătrăgunei. Mătrăguna... i-a răsucit trajectoria vieței! Mătrăguna i-a pus capăt!

Pentru soarta nefericită a lui Odobescu ar trebui să-i purtați o dragoste mai mare decât pentru oricare altul dintre literații români — sau — cel puțin tot atât cât purtați unui alt nefericit al ei: Mihail Eminescu!

Mihail Eminescu și Alexandru Odobescu: iată două nume pe cari aș vrea să le păstrați alături în mintea Dv.

Mihail Eminescu! stea căzătoare, care brăzdează firmamentul nostru literar cu o linie luminoasă ce se pierde în noapte.

Alexandru Odobescu! stea fixă care strălucește așa, după cum strălucește luceafărul dimineții peste plaiurile românești.

www.dacoromanica.ro

8

LA INMORMÂTAREA LUI TRANDAFIR G. DJUVARA

Cuvânt rostit de d. ŞTEFAN C. IOAN în ziua de 4 Ianuarie 1936

Intristată adunare,

Am dureroasa însărcinare de a spune, din partea acestui aşezământ de cultură naţională, un ultim cuvânt de adio scumpului şi distinsului nostru coleg Trandafir G. Djuvara.

Inzestrat de natură cu o inteligenţă vie şi cu un suflet entuziast, om de artă şi de gust, ilustrul dispărut nu şi-a mărginit bogata lui activitate numai pe tărâmul diplomatic, îndeplinindu-şi aşa cum şi-a îndeplinit datoria către patrie un lung şir de ani, dar n'a cruţat nici munca, nici timpul pentru a contribui la întărirea şi înălţarea culturii româneşti.

Importantele sale misiuni diplomatice la Belgrad, Sofia, Constantinopole, Bruxelles şi Athena, se oglindesc în Memoriile sale publicate în l. franceză în anul 1930 la Paris, cu o prefaţă elogioasă a fostului ministru Victor Bérard, precum şi în apreciatele sale lucrări asupra tratatelor şi convenţiunilor României, asupra aranjamentelor comerciale şi asupra proectelor de împărţirea Turciei.

Membru al Ateneului Român încă din 1883, cel mai vechiu dintre noi toţi, Trandafir Djuvara a fost din primul moment un harnic şi înflăcărat colaborator al lui Constantin Esarcu, fondatorul acestei importante instituţiuni de cultură.

La 28 Aprilie 1885, el a ţinut prima sa conferinţă despre *„Superstiţiile populare"* la „Români şi la diferite popoare", urmată de alte patru şi anume: despre *Asociaţiuni* în 1886, asupra lui *Esarcu* în 1900, despre *Poezia lui Şerbănescu* în 1902 şi asupra lui *Edgar Quinet* în 1903.

Trandafir Djuvara a condus Revista Atheneului, a fost secretar al biroului şi în această calitate a întocmit în anul

www.dacoromanica.ro

1904 cel dintâiu Anuar al acestei instituțiuni, îmbrățișând întreaga ei activitate culturală cu începere dela 1865.

Ca toată marea generație din timpul său, el n'a avut alt țel în viața sa decât progresul și înălțarea patriei.

„Nu numai pentru noi, ci și pentru alții" este deviza acelor bărbați aleși ai neamului, care în mod cu totul desinteresat au închinat munca lor culturii naționale, conștienți pe deplin de nevoia imperioasă ca lumina să pătrundă până la cea mai sărăcăcioasă colibă.

Dacă la baza tuturor acțiunilor omenești găsim fie mobile nobile și altruiste, fie mobile josnice și egoiste, este cert că mobilul luptătorilor pe tărâmul cultural nu poate fi decât frumos și înălțător în toată accepțiunea cuvântului.

Gestul delicat și ales ce a făcut Trandafir Djuvara, ca un adevărat Mecena al vremurilor de astăzi, în mijlocul unei societăți bântuite în cea mai mare parte de un materialism exagerat și de un egoism feroce, donând Ateneului Român prin testamentul său — din care un exemplar a avut grija să-l depună la cancelaria noastră în ajunul plecării în ultima sa călătorie la Paris — donând suma de un milion lei, pentru ca din venitul ei să se premieze în fiecare an doi din cei mai distinși conferențiari, — acest gest nobil cinstește atât pe donatorul generos cât și pe instituțiunea însăși, care prenumeră suflete atât de entuziaste printre membrii ei.

Fără a fi avut o avere prea mare, scumpul nostru coleg a lăsat în total patru milioane lei pentru diferite destinațiuni culturale și filantropice.

Câtă asemănare între dânsul și Constantin Esarcu, ctitorul Ateneului, care a lăsat poporului român dintr'un egal sentiment frumos de frăție națională, tot ce posedă: averea lui, cărțile lui, tablourile lui și mai presus de toate, acest impunător templu al culturii, care întrupează idealul său.

Trandafir Djuvara părăsind viața pământească și pășind spre cele eterne, poate avea satisfacția datoriei îndeplinite și conștiința de a fi adus servicii reale semenilor săi, contribuind în marginile posibilului la mersul înainte al țării, după o activitate rodnică la 48 de ani în cariera diplomatică și de 53 de ani în ogorul cultural.

O activitate atât de bogată și de meritorie îl așează definitiv între bărbații distinși ai neamului românesc. Faptele lui

www.dacoromanica.ro

bune constituesc cea mai aleasă moștenire ce un părinte lasă copiilor săi.

Inaintea judecătorului ceresc, la înfricoșatul județ de care se vorbește în cartea sfântă, el va răspunde cu succes de modul cum a întrebuințat talantul: nu l-a ascuns, nici nu l-a aruncat pe pământ sterp, ci l-a pus în loc fertil și a scos un rod însutit.

Membrii Ateneului Român, cu inimile cuprinse de cea mai adâncă durere, dăm cea de pe urmă salutare rămășițelor pământești ale iubitului nostru, a cărui amintire va fi pururea vie în generațiunile prezente și în cele viitoare, atât timp cât va exista o cultură românească.

Dacă vre-o ușurare am putea aduce familiei atât de îndurerate, este să asigurăm că toată intelectualitatea din țară ia cea mai vie parte la profundul ei doliu.

Scumpe coleg, să-ți fie țărâna ușoară!

---

www.dacoromanica.ro

ANEXE

III

CONFERINŢE DE RECEPŢIE ŞI RĂSPUNSURI

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

1

CÂMPIA ARDEALULUI, STUDIU GEOBOTANIC

Conferința d-lui AL. BORZA, ținută în seara de 20 Ianuarie 1935

Comitetul Ateneului Român mi-a făcut excepționala cinste, prin nimic meritată, de a mă alege între membrii săi, printre care strălucesc numele atâtor somități ai științei și atâția nemuritori maeștri ai artei și ai gândirii românești.

Am fost chiar înscris pentru astăzi, în șirul strălucit al conferențiarilor Ateneului Român, cu o conferință, care este în același timp și discurs de recepție în sânul acestui așezământ glorios al culturii românești.

Am crezut că ar fi foarte potrivit să folosesc acest excepțional prilej de a-mi arăta adânca mea gratitudine pentru preaputin meritata onoare ce mi s'a făcut, vorbind despre o regiune a țării, deosebit de importantă, totuși complet ignorată, extraordinar de interesantă, și totuși abia studiată, înfățișată deobște în cărți și hărți geografice și în tratate științifice cu totul greșit, cu totul fals.

Acest ținut, copil maștер al patriei române, este „Câmpia" Transilvaniei sau a Ardealului.

Exploratorii Câmpiei. Pe cine l-a tentat de fapt vreodată petecul acela galben și monoton de pe hartă, cuprins între Mureș, Arieș și cele două Someșe, numit de obște Câmpie, să-l viziteze, să-l studieze, să-i deslușească tainele științifice, comorile economice, etnografice și folkloristice? Dacă n'ar fi isbucnit întâmplător gazul metan dela Șărmășel poate și azi ar fi chiar pentru economiști o terra incognita. Lipsită de așezări urbane, — Mociul minuscul este doar cel mai însemnat centru — întreaga regiune este presărată numai de sate sărăcăcioase, care n'au deșteptat interesul geografilor și al naturaliștilor, mai bucuroși să-și aleagă ca centru de explorare un oraș, cu tot confortul necesar.

www.dacoromanica.ro

Dacă mai punem în cumpănă şi factorul ademenitor la cercetări pe teren sau cel puţin care înlesneşte esenţial explorările: drumurile practicabile, vom înţelege pentru ce au lipsit până acum cercetătorii îndrăsneţi, care să înfrunte coclaurile desfundate şi cleioase ale Câmpiei, cari să se aventureze la cercetări întinse în lung şi în latul unei regiuni vestite pentru tina nemiloasă, care impune în mod obligatoriu folosinţa picioroangelor sau a cătăligelor în timpuri ploioase. Cercetările ştiinţifice au fost din această cauză mai mult de interes local restrâns şi s'au făcut din partea naturaliştilor născuţi pe Câmpie, mai mult în nemijlocita apropiere a satului natal. Janka, a herborizat în jurul Sucutardului, unde îşi avea moşia, Prodan în regiunea Chiochişului, Cheţianu în regiunea Ercei de Mureş, unde s'a născut, Freyn, inginerul botanist, de-alungul liniei ferate pe care a construit-o, Nyárády în ţinutul oraşului Târgul Mureş, unde a funcţionat ca profesor, Hermann Otto în centrul câmpiei (Zau—Miheş), unde a fost găzduit de familiile nobililor maghiari, Ornstein[1]) în regiunea Someşului la Gherla, unde a funcţionat, Pop-Câmpianu[2]) mai ales de-a-lungul drumurilor principale.

Numai timpurile de tot recente, cu înlesnirile oferite de locomoţiunea automobilisitică, au permis, în timpul verilor secetoase, o cercetare mai extensivă şi intensivă a întregului basin ardelean, îngăduind organizarea unui studiu metodic al Câmpiei. Enculescu ne dă o privire generală asupra solurilor, Maxim[3]) face o nouă sinteză a structurii geologice, Ciomac caracterizează agricultura Câmpiei pe care o consideră ca o „unitate agricolă". Dintre cei vechi numai Koch a mai avut prilej să cerceteze din punct de vedere geologic toate ungherele acestui întins ţinut, funcţionând zeci de ani ca profesor la Universitatea din Cluj, dispunând şi de mijloacele financiare necesare pentru adevăratele „expediţii" ce erau excursiunile şi drumurile de studiu prin acest ţinut inospitalier.

Iată pentru ce am crezut că pot numi Câmpia un ţinut puţin cunoscut de specialişti şi de marele public. Iată pentru ce nu avem încă o definiţie şi o delimitare acceptabilă şi ştiinţificeşte

1) *Ornstein*, „Die Mezöség", Streffleur's öst. mil. Zeitschr. 1822, I. p. 106.
2) *Pop-Câmpianu*, I., Câmpia Transilvaniei, Cunoştinţe Folositoare. Seria C. No. 17. Cartea Rom.
3) *Maxim*, I A., Câmpia Ardeleană poate fi considerată regiune geografică naturală? în Revista ştiinţifică „V. Adamachi", vol. XV, No. 1, p. 19-25.

www.dacoromanica.ro

motivată a Câmpiei Ardealului. Iată pentru ce mai dăinuesc adevărate legende despre un ţinut de „stepă" sau bărăgan întins, care ar fi Câmpia, atât în literatura noastră geografică cât şi în tratate ştiinţifice; erori isvorîte din observaţiuni locale, nemotivat generalizate, trecute din gură în gură, dela autor la autor, din hartă în hartă.

Era deci indicat să iniţiez o campanie amplă de cercetare a „Câmpiei Ardelene" mai ales din punct de vedere geobotanic, ajutat de mai mulţi specialişti Clujeni şi sfătuit de marele Fr. Clements dela Fundaţia Carnegie. In conferinţa de azi îmi permit să prezint chiar rezultatele principale ale acestor cercetări pe teren, făcute de un şir lung de ani.

Limitele. Numele de „Câmpie" este de origină populară, nu savantă. Prin el poporul nostru românesc numeşte — de sigur, de veacuri — o regiune restrânsă, cuprinsă între localităţile Turda, Apahida, Sucutard, Sângeorzul-nou, Teaca, Săbed, Luduş, Turda. Poporul, cu admirabilul său simţ de orientare şi cu neîntrecuta sa înţelegere a realităţilor şi fenomenelor din natură, a avut bunele sale motive să individualizeze acest ţinut ca o unitate geografică distinctă, aşa cum a deosebit Ţara Haţegului, Ţara Oaşului, Ţara Oltului, Ţara Bârsei.

Au venit apoi cărturarii, căutând să motiveze ştiinţificeşte această denumire poporală a unei regiuni naturale distincte, să-i dea o delimitare bazată pe criterii şi date riguros ştiinţifice, luate din domeniul geologiei, geografiei, climatologiei, pedologiei, geobotanicei, aproape uitând de cele economice — fisiognomice — etnice-istorice, care singure joacă un rol în judecata poporului şi au dat fiinţă şi numelui de „Câmpie".

Rezultatul diferitelor interpretări şi motivări savante date „Câmpiei ardelene" îl vedem reoglindit şi în confuziile lamentabile ale hărţilor [1]) şi în extinderea diversă a denumirii de Câmpie la teritorii care nu-i aparţin (diferiţi geologi, Procopianu-Procopovici, Pax, Prodan).

Prima hartă care indică această unitate geografică este „General Karte" din 1863 a Institutului Geografic Militar din Viena [2]). Câmpia este indicată în limitele restrânse înţelese de popor, şi nu trece spre Nord de linia Apahida-Reghin.

1. *Mártonfy, L.,* Egy pár szò az erdélyi „Mezöség" fogalmának és határvonalainak tisztázásá hoz. A mogy. orvosok és term. vizsg. XXVI vándorgyül. Munkálatai. Bpest 1893, p. 481-487.

2) K. K. militär-geogr. Institut: Generalkarte des ehemaligen Grossfürstenthums Siebenbürgen. 1863. 1: 300.000.

www.dacoromanica.ro

Geologii Hauer și Stache[1]) extind noțiunea Câmpiei departe spre Nord, până la Dej, Beclean și spre Vest până la Gherla și dincolo de Someș, cuprinzând și fânețele Clujului, bizuindu-se pe considerații geologice. Mártonfi motivează și mai explicit această extindere a noțiunii Câmpie, pe care și unii geologi moderni sunt înclinați să o facă. Din punct de vedere geologic, afirmă Mártonfi și pe urmă și Erödi[2]), ar trebui să numim Câmpie teritoriul caracterizat prin straturile mediteraneanului superior, din Miocen, numite de Koch: Straturi de Câmpie. Această părere nu era justă nici acum 40 ani când a fost emisă, căci straturi mediteraneane erau cunoscute și atunci din basinul ardelean de pretutindeni, dela Alba Iulia și Sibiu, unde nimeni n'a încercat să extindă noțiunea de câmpie. Nu este însă admisibilă astăzi, când cunoaștem mai bine alcătuirea geologică a țării. Basinul transilvan întreg este alcătuit din strate terțiare neogene, în special miocene, sedimentate în fundul mării de odinioară. Mai întâiu a devenit uscată regiunea nordică, până la Dej-Năsăud, în miocenul mijlociu. In miocenul superior, în sarmațian, a eșit de sub apă regiunea nordică până la linia Cluj-Reghin, iar centrul Basinului ardelean a devenit uscat abia în pliocenul inferioar (dacian și pontian), până la linia Mureșului. Regiunea Târnavelor s'a ridicat din apă abia în pliocenul superior (levantin) și în cuaternar. Culmile mai înalte ale dealurilor din întreaga regiune mai poartă rămășițele ultimelor straturi depozitate din mare: în Câmpie gresie sarmatică, succedate de marne cu intercalațiuni de tuf dacitic; dar ele nu sunt apanajul „Câmpiei". Dealurile, colinele joase, dela Șărmaș până la Ocna Sibiului, sunt alcătuite din argile marnoase, marne vinete compacte, nisipuri și gresii putin cimentate, din mediteraneanul superior. Alcătuirea aceasta a basinului ardelean, ca o covată, care pe încetul s'a umplut cu sedimente marine, explică și prezența și împrejurările în care a fost descoperit gazul metan dela Șărmaș, și pe urmă din restul basinului.

Geologii unguri bănuiau că în fundul depozitelor s'ar găsi

1) *Hauer* u. *Stache*, Geologie Siebenbürgens, Wien. 1863.

2) *Erödi*, K., A Mezöség és tavai. Földrajzi Közlemények, XXXVI (1908), p. 371.

www.dacoromanica.ro

săruri de potasiu, ca la Stassfurt, şi care ar putea fi de aceeaşi importanţă pentru agricultură, ca îngrăşăminte chimice.

Ori din sonda fixată într'o boltitură a cutelor de strate, la Şărmăşel, în mijlocul Câmpiei, a izbucnit pe neaşteptate gaz metan, o hidrocarbură probabil de origine organică. Pe urmă s'au perforat şi alte d o m u r i în care se găsea acest preţios gaz pe Târnave, deci în afară de Câmpie. Acum se caută petrol, se pare cu puţine şanse, şi se găsesc ici-colo intercalate strate subţiri de cărbuni, rămăşiţele vegetaţiei tropicale din preajma golfurilor de mări ce s'au succedat în cuprinsul basinului ardelean scufundat. Constituţia geologică a basinului ardelean n u permite deci să delimităm pe acest criteriu o unitate aparte, specifică, ce ar corespunde cu regiunea „Câmpie"; în schimb ne ajută să înţelegem morfologia, înfăţişarea particulară a basinului ardelean întreg şi în special orografia şi hidrografia ţinutului „Câmpie".

Relieful. Privind regiunea Câmpiei, de pe un punct mai înalt, cum este Dealul Feleacului la Cluj, ori culmile Mociului, încerci impresii bizare şi puţin obişnuite. Nu ai în faţă un şes întins, drept, cum spune în mod înşelător numele. Cât vezi cu ochii se înşirue, într'o învălmăşală impresionantă, dealuri domoale, coline întortochiate, vârfuri ţuguiate, par'că ar fi valurile încremenite ale unei mări agitate. Numai departe în zare ţi se fixează ochii pe cununa maestoasă a Carpaţilor: spre Nord Inăul şi Munţii Rodnei, acoperiţi până în vară cu zăpadă, spre Est masivul păduros al Călimanului şi Munţii Bistriţei, spre Vest Munţii Gilăului şi coama înzăpezită a Muntelui Mare. Numai spre Sud se continuă talazurile monotone ale basinului ardelean până departe în zare, par'că fără limită. Căci coborând treptat culmile dela Nord spre Sud, în Valea Oltului coboară par'că într'o groapă, înainte de a se izbi de zidul Munţilor Făgăraşului.

Ceea ce este specific „Câmpiei" propriuzise ca înfăţişare, este dublul aspect pe care îl au aceste dealuri sinuoase, aceste coline şi spinări meandriforme, privite din două direcţii opuse. Dinspre Sud privind s p r e N o r d, nu vezi decât dealuri pleşuve, întortochiat combinate, de o monotonie exasperantă. Privind în schimb de pe un punct înalt s p r e S u d, te izbeşte un tablou mult mai variat şi mai simpatic: dosurile colinelor poartă de cele mai multe ori pădurici ce se urcă până la vârf,

www.dacoromanica.ro

par'că ar fi o bască alene aruncată pe o ureche. Dacă priveliștea aceasta te încântă prin diversitatea culorilor și a formelor, prima te indispune și te plictisește. Dar îți vine în minte câte o icoană magică sau de minuni făcătoare de prin mănăstiri, unde fața Mântuitorului privită din dreapta surâde, din stânga plânge (datorită unor fâșii intercalate).

Dar vizitată mai de aproape, întreaga Câmpie îți prezintă forme de relief multiple și variate, care îți pun serioase probleme de geomorfologie. M a x i m grupează formele în trei grupe:

1) Spinări domoale cu pante dulci, de o înălțime medie ce nu trece de 450 metri. Acestea domină înfățișarea generală a Câmpiei.

2) Din loc în loc apar niște ridicături cocoțate, mici piscuri, având cel puțin o față aproape perpendiculară, cealaltă uneori mai domoală. Poporul le numește țicle sau țiglae. Înălțimile lor sunt datorite pălăriilor de tufuri dacitice (sau cenușă vulcanică împietrită) sau de gresii ce le poartă. Clinele alcătuite din argile și marne se macină ușor și se surpă zi de zi la poalele țiclelor, ce se micșorează necontenit. Înălțimea țiclelor peste nivelul mării se ridică uneori la 550, în Nordul Câmpiei peste 600 metri și reprezintă rămășițele platoului primordial din diluviu.

3) Tot așa de des întâlnim dealurile numite c o p â r ș a e, ceea ce înseamnă în limba literară „sicrie": movile alungite, de forma unei prisme culcate, cu dunga ascuțită, altele de forma conică, rotundă. Acestea sunt ridicături datorite alunecărilor de dealuri, erodate apoi și modelate de apele meteorice și de înghețuri.

Fenomenul alunecărilor este dealtfel foarte frecvent în Câmpia argiloasă și marnoasă, degenerând în adevărată s o l i f l u x i u n e, care în anii mai ploioși pornește la vale coaste după coaste, cu toate culturile ce sunt pe ele, cu vii, drumuri și case. Sunt unele porțiuni din șosele care abia pot fi consolidate din această pricină, iar calea ferată Teiuș-Cluj prezintă între Câmpia Turzii și Apahida, traversând Câmpia, o așezare pe un terasament ce numai cu imense cheltuieli poate fi asigurat.

Ne întrebăm și aci, dacă aceste forme s u n t s p e c i f i c e C â m p i e i și dacă aceste caractere geomorfologice pot fi în-

www.dacoromanica.ro

trebuinţate pentru delimitarea ştiinţifică a Câmpiei? Cine cunoaşte bine întreg basinul ardelean, îşi va da seama că acelaşi aspect geografic îl mai întâlneşte şi în altă parte: coline meandriforme denudate, în ţinutul Secaşului, spre Sud de Târnave. La Blaj, la Tiur găsim soliflucţiune. Dealul Pârva, la îmbinarea Târnavelor este înconjurat de ţicle şi de copârşae. Movile rotunde, elaborate de eroziune din dealuri surpate şi numite adesea gorgane, — după analogia Kurganelor rotunde ale mormintelor afirmativ schitice din stepe, — întâlnim în centrul Câmpiei, dar şi lângă Alba Iulia-Drâmbariu.

Nu putem deci considera nici criteriul geomorfologic ca determinant şi trasând o limită netă pentru Câmpie, cum înclină s'o facă Maxim; îngrămădirea mai densă a acestor forme în „Câmpia" poporului nostru, la orice întâmplare pare a fi fost unul din motivele care i-au creat o individualitate şi denumire aparte în popor.

Hidrografia. La aceasta se mai alătură un caracter hidrografic important şi cu mare repercusiune asupra vieţii economice a regiunii: Câmpia, în limitele ei trasate de simţul pentru natură al poporului, este lipsită de ape curgătoare de oare care importanţă. Pârâiaşele mărunte, care adesea seacă în verile mai uscate şi şerpuesc alene într'un curs foarte întortochiat, adesea băltuindu-se, iar în toamnele şi primăverile ploioase umflându-se şi inundând albia tinoasă, se varsă toate spre periferie: Meleşul în Someşul Mare, Pârâul Fizeşului în Someşul mic, Pârâul Strâmbului şi al Agârbiciului în Arieş; Pârâul Luduşului şi al Comlodului — cele mai însemnate dintre toate, — se varsă spre Sud în Mureş.

Cumpenele apelor sunt de o linie foarte sinuoasă şi urmează în general dela NE spre SV şi nu corespund peste tot cu cele mai înalte culmi. Afluenţii Someşului sunt mai activi, erodează retrograd mai puternic decât ai Mureşului, având baza de eroziune mult mai joasă: Someşul are la Dej nivelul de 236 metri, iar Mureşul numai cu puţin mai spre Sud, la Reghin curge la altitudinea de 363 metri! Această remarcabilă diferenţă de nivel constitue cu atât mai mult o anomalie, cu cât ştim că întregul basin ardelean prezintă o înclinare generală dela Nord spre Sud. Şomeşul a fost nevoit să-şi sape o albie adâncă, adevărat canion, ca la Beclean şi dela Dej spre N.-Vest,

www.dacoromanica.ro

prin care scurg apele din Nordul şi Vestul Transilvaniei spre Tisa.

Din peisajul Câmpiei ardelene nu poate lipsi un element caracteristic: lacurile sau „tăurile". Ele se înşiră ca o salbă de mărgele late — dealungul pâraelor principale în văile largi ale Câmpiei şi poartă numele satului celui mai apropiat: Tăul Şeuliei, al Ţăgii, etc. [1]).

Ele se datoresc împotmolirii albiei prin massa mare de mâl şi argilă depozitată de pârae. Dar cea mai mare parte a lor este de origine artificială, datorită îndiguirilor străvechi, din timpurile preistorice până în pragul evului nou. Acum puţine au rămas în fiinţă, de când s'a simţit nevoia de pământ arător tot mai mult. Digurile vechi au fost tăiate, rămânând ca nişte pseudomorene din vremi străbune. Şi precum morenele sunt hrisoavele din cari se poate reconstitui întinderea gheţarilor de odinioară, aşa din urmele digurilor s'a putut stabili, — împreună cu dovezile din arhivele istorice, — că au existat cel puţin 1400 heleştee în Câmpia propriuzisă şi în împrejurimile sale. Din digul vechiu al lacului dela Ţaga, numit Hodoş-tău, s'au găsit unelte pescăreşti din perioada bronzului, ca o dovadă că deja în aceste vremuri existau populaţii dense în această regiune şi importante îndiguiri. Acum în ultimul timp întinderea lacurilor a scăzut vertiginos, întinsele zone de trestie (stuf) ce le împrejmue au fost arate, scăzând minunatele ascunzişuri ale hodelor şi raţelor sălbatece, îmbelşugate odinioară, împuţinând insulele plutitoare, ca plaurul Deltei. Interesante sunt încă lacurile ce se găsesc în cursul apelor, în văi largi, şi sus între coline, în căldările formate din straturi impermeabile, cum este Tăul Rotund de lângă Apahida, cum este şi Chereteul Blajului.

De altfel aşezarea geologică a acestor strate impermeabile de m a r n e a r g i l o a s e ş i m a r n e v i n e t e, aproape de suprafaţă, este şi cauza r a r i t ă ţ i i i s v o a r e l o r în Câmpie. Stratele permeabile suprapuse lor sunt relativ subţiri şi nu au capacitatea de a înmagazina multă apă, mai ales nefiind protejate şi de păduri în multe cazuri. Pentru aceea seacă aşa de uşor în verile mai secetoase şi aceste puţine isvoare. Gustul apei în fântânile şi isvoarele câmpiei este în genere sălciu sau

1) *Erödi*, K., A Mezöség és tavai, în Földr. Közl., XXXVI (1908), p. 371-390.

www.dacoromanica.ro

sărat, datorit stratelor prin care trece apa și care s'au depozitat în marea închisă a pliocenului, împreună cu diverse săruri.

De acestea trebue să deosebim adevăratele isvoare sărate sau „slatinele" atât de răspândite în fundul văilor din Câmpie. Ele se datorează masivelor de sare ce se găsesc în cantități enorme în subsolul basinului ardelean și ies la marginea basinului până la suprafață, în blocuri cutate, vârâte printre argile salifere strașnic cutate și ele, pe când restul stratelor din centrul basinului prezintă slabe cutări. Masive de sare, și în legătură cu aceasta isvoare sărate întâlnim adesea în Câmpia propriuzisă: la Cojocna, Turda, Valea Florilor. Ele se găsesc tot așa în restul basinului, la Praid, Sovata, Ocnele Sibiului, Ocnele Mureșului, Dej, Tiur, lângă Blaj, Sărata la Nord etc., și nu sunt o particularitate a Câmpiei, nici cât sărăcia în isvoare și puțina adâncime a apei freatice sălcii, care este într'adevăr deosebit de bătătoare la ochi în Câmpie.

Clima. De mare interes este să cunoaștem clima Câmpiei, despre care circulă cele mai multe informațiuni eronate, hărți false și basme pseudoștiințifice. Precipitațiunile anuale sunt în Câmpia propriuzisă între 519 și 640 mm, dând naștere la o climă pe care trebue să o numim „de pădure". Numai în anii excepțional de secetoși, cari se repetă ciclic la intervale de decenii, scad precipitațiile anuale sub 500 mm. (cum a fost la 1863, 1865 și la 1904). Aceasta produce ce-i drept o desavantajare periodică a pădurei, fără de a influența esențial constituția ei. Din nenorocire însă această cantitate de apă intră în beneficiul vegetației în mică parte; cea mai mare parte se scurge de pe dealurile desgolite și pe stratele argiloase, respectiv evaporă repede și nu influențează bilanțul de apă al vegetației. In privința cantității de precipitațiuni, Câmpia nu se deosebește sensibil de restul basinului ardelean. Numai că în restul basinului pădurile nefiind defrișate în mod atât de radical ca în Câmpie, alta este și economia de apă și întreg complexul de efecte ce urmează pentru înfățișarea ținutului și pentru om. Spre marginea sa muntoasă răsăriteană, basinul ardelean primește tot mai multe pricipitațiuni, la Bistrița 666, la Gurghiu 885 mm, creând condiții favorabile pentru creșterea codrilor întinși, cu o vigoare atotcutropitoare [1]).

1) Date culese de d-l Dr. *G. Bujorean*, pentru care îi exprimăm mulțumite.

www.dacoromanica.ro

Cantitatea ceva mai redusă a ploii în basinul întreg,—care este departe de minimul de 400 indicat în Albumul statistic al Min. de Domenii și răspândit în lumea întreagă cu prilejul Congresului de Agricultură internațional ținut la București — se datorește probabil faptului, că acest teritoriu se află în „umbra ploilor", adecă alături de Munții Apuseni (Masivul Bihariei), cari prind și reținu toate precipitațiunile ce vin din spre Vest, cu precădere [1]).

Repartiția ploilor mai mult în sezonul de primăvară și toamnă a fost uneori făcută responsabilă pentru caracterul vegetației din basinul ardelean, și în special din Câmpie, deși nu este nimic particular specific nici în acest factor. Din punct de vedere al producției agricole, repartiția ploilor și periodicitatea climatului, în combinație cu factorul relief și constituție geologică, fac ca pe Câmpie să nu lipsească cel puțin un fel de rod. In ani ploioși rodesc holdele d e a l u r i l o r, în ani secetoși semănăturile din l u n c i l e pâraelor și porumbul văilor.

Temperatura anuală medie este în Câmpie 8°,5—9°,5, cu nuanțe variate în centru și în spre periferie. E x t r e m e l e s u n t c o n s i d e r a b i l e. La Sabed s'a observat în 1904, maximum de+39°,3, iar minimum de —26°,2, tot acolo, în 1901. In privința minimului găsim puncte mai reci la marginea basinului ardelean (—34°,2 la Sibiu 32°,5 la Cluj 1929, — 30°,1 la Alba-Iulia, 1928). A m p l i t u d i n e a e x t r e m e l o r e s t e t o t u ș i d e p e s t e 66° în Câmpie, întrecând în această privință și Dobrogea (unde cunoaștem amplitudine de 60°, dela +36°,9 până la — 24°) continentală. Inghețurile târzii și iernile fără zăpadă fac mari ravagii în acest ținut despădurit al Câmpiei în urma grindinelor dese ce se abat asupra regiunii vestice a Câmpiei mai ales. Factori de relief încă neidentificați produc vâltori de aer, adevărate tornado-uri și fenomene frecvente de grindină.

In rezumat: Clima Câmpiei Ardelene nu este în genere mai xerotermică decât a restului basinului ardelean.

După această lungă introducere descriptivă și caracterizare a factorilor fizici din Câmpie — ca după recomandările plicticoase, dar indispensabile înaintea unui ospăț, — urmează să ne așezăm la masă și să facem cunoștință cu vegetația și

1) *Fekete, L.*, A Bihar hegység befolyása az Erdélyi Medence klimájára, în: Erdészeti Lapok, 1911 (Vol. L).

www.dacoromanica.ro

flora Câmpiei. Totuși mai trebue să aruncăm o privire și asupra factorului fizic deosebit de important, solul.

Solul. Solul, pătura superioară a pământului, teatrul unde se petrece viața vegetală și se frământă truda omului, este caracteristică pentru înfățișarea geografică a unei regiuni și a fost utilizată și pentru delimitarea unor unități geografice.

In privința solului, basinul ardelean se deosebește, în linii generale, de regiunea deluroasă înconjurătoare [1]). Solul dominant al Ardealului, dela o anumită înălțime în sus, superioară a 600 m, este p o d z o l u l, care se așterne pe tot felul de roci sedimentare sau cristaline ori eruptive. In schimb, spre Câmpie urmează o bandă îngustă de s o l d e p ă d u r e și în centru un sol mai negru și mai argilos ca cel din jur, solul numit de pedologi c e r n o z i o m, aflat aici în diferite stadii de degradare, alternând cu foarte numeroase petece de r e n d z i n ă și cu cernoziom prea puțin sau de loc degradat; se ivesc pe întinderi mari m a r n e mai mult sau mai puțin alterate ce apar mai ales pe toate coastele abrupte, unde în urma defrișării pădurilor au rămas păturile de sol pradă ploilor și torenților de apă; în fundul văilor se întâlnesc întinse sărături și marne cu eflorescențe saline.

Agrogeologii noștri reputați, E n c u l e s c u, S a i d e l și P r o t o p o p e s c u - P a k e, atribue formarea acestor soluri, dispuse azonal, prezenței m a r n e i și nu conlucrării tuturor factorilor naturali, ca în restul țării. Vegetația în genere o consideră ca o antestepă, izolată în mijlocul pădurilor, datorită și ea condițiilor subsolului marnos și nu condițiunilor actuale de climă sau activității omului. In sol și subsol se găsesc numeroase crotovine caracteristice stepelor fosile. De aci agrogeologii noștri conchid, că altădată această câmpie a fost stăpânită de stepă. Eu aș mai adăuga totuși la aceste constatări, întemeiate pe „cercetări sumare de vedere generală", observația că în Câmpie sunt încă pete însemnate de s o l u r i d e p ă d u r e, pe cari eu le consider ca o rămășiță dintr'o pânză mult mai întinsă de asemenea sol, spălat în restul ținutului, în timpurile istorice, pe urma tăierii pădurilor, respectiv înlocuite de soluri ce se formează și acum în locuri numai înierbate. Acest proces de solificare a marnelor eșite la suprafață în urma denu-

1) *Enculescu, P., Saidel, Th.* și *Protopopescu-Pake, E. I.* Privire generală asupra solului din Ardeal, Bucovina și Basarabia. A. Inst. Geol. Rom. Vol. XI, 1925.

www.dacoromanica.ro

dărilor, este mult mai lent decât al altor roce situate în condiţii climaterice identice [2]). Această încetineală în solificare se explică prin natura fizică şi constituţia chimică specială a marnelor, prin natura lor argiloasă. Odată imbibate cu apă, ele se comportă ca o substanţă greu permeabilă, împiedicând astfel spălarea în jos a sărurilor diferite, în primul rând a carbonatului de calciu. Profilul acestor soluri născute din marnă e de altfel puţin adânc sau aproape lipseşte; astfel că rapida dispariţie a solului de pădure de pe pantele în genere rapide ale basinului ardelean, se explică uşor, ca şi dificultatea sau aproape imposibilitatea de a se forma din nou pe teren denudat.

Sunt oare solurile diferite, enumerate mai sus, caracteristice pentru anumite regiuni din basinul ardelean? Pot ele fi utilizate pentru delimitarea „Câmpiei"?

O privire pe harta agrogeologică ne lămureşte şi în această privinţă. Cernoziomul degradat, ca şi marnele salifere sunt dominante spre Nord de Mureş, până la Turda, Cluj şi Gherla. Dar nu mai puţin stăpânesc aceleaşi soluri şi spre Sud de cotul Mureşului, între Aiud, Blaj, şi Diciosânmărtin, dar şi spre sud de Târnave, în ţinutul Secaşului, până la Sibiu. Sărăturile nu lipsesc nici în regiunea Târnavelor şi a Secaşului.

Deci nici consideraţii pedologice nu vin în ajutorul geografului care caută un criteriu de delimitare a „Câmpiei".

Fauna. N'am căderea să studiez şi să caracterizez fauna Câmpiei şi să o compar cu fauna întregului basin ardelean, de care nu cred să se deosebească. Nu vorbesc nici despre animalele ce trăesc în cârduri, ca ciorile, şi pot deveni o plagă a Câmpiei.

Ţin numai să asigur pe aceia cari mai consideră şi azi — pe urmele atât de greşite ale lui Procopianu-Procopovici, (cu celebra sa hartă din lucrarea „Despre Chestiunea împăduririlor" de Rusescu) — Câmpia ca un „bărăgan", că nici urmă nu este aci de animalul atât de caracteristic al stepelor zonale: popândăul sau ţestarul, comun în stepele climatice adevărate ale Dobrogei şi ale Basarabiei *(Citellus citellus L.* şi *C. suslica Gueld).*

* * *

2) *Enculescu, P.*, La marne et les sols qui peuvent se former à ses dépens. Ann. Sc. de l'Acad. Hautes Et. Agron. Bucarest, tome I, 1929.

www.dacoromanica.ro

Vegetația. Vegetația și flora sunt mai adesea invocate ca mărturie pentru caracterizarea fisiografică a Câmpiei, pentru delimitarea ei și deosebirea ei de alte regiuni naturale.

Și chiar această vegetație și floră au fost și sunt încă greșit interpretate și denumite.

Din timpuri mai vechi încă, depe timpul celeberei „Rundreise" a botanistului Schur, la 1854, prin Ardeal datează legenda despre imensa stepă transilvană, care revine din nou necontenit în literatura botanică. Prima hartă fitogeografică românească, aceea a marelui botanist Procopianu-Procopovici, consideră Câmpia cu granițele fantastic lărgite în întregime, ca stepă, ca bărăgan. In acest sens vorbește uneori și Pax [1]) și Prodan [2]), care nu este hotărît în calificarea caracterului acestui ținut. Silvestru Moldovan caracterizează în Enciclopedia Română (vol. I. p. 688) Câmpia, ca o regiune lipsită complet de păduri naturale. Geograful Cholnoky o numește „savană".

Enculescu consideră mai nou ca antestepă acest ținut, datorit condițiilor de sol. Maxim găsește de asemenea lipsa pădurilor ca o notă caracteristică a Câmpiei, care ar avea o floră de stepă. Eroarea aceasta alește pe toți vizitatorii grăbiți ai Câmpiei.

Să aruncăm de fapt o privire fugară peste colinele și văile Câmpiei! Pretutindeni vedem acum culturi de porumb (cucuruz), grâne, cât vezi cu ochii. Jos în văi se întind lunci umede cu ierburi și rogoaze grase. Pe coastele însorite domină, cu ierburi și flori multicolore, mai mult uscătive, stepe, ce sunt păscute de numeroase turme de oi. Viile sunt încă o excepție pe fețele însorite, foarte potrivite pentru aceste culturi. La începutul verii, fețe întregi de dealuri sunt îmbrăcate în vesmântul alb strălucitor al coliei, numite aci fâșcă, iar în știință: *Stipa,* cu 4 specii: *longifolia, pulcherima, Lessingiana* și *capillata.* Văzând în fugă această îmbelșugare a celei mai reprezentative graminee de stepă, ești ispitit să califici întregul ținut ca o stepă, cum spuneau unii: o insulă românească a stepelor ruseți. Dară să privim mai departe, peste

1) *Pax, F* Grundzüge der Pflanzenverbreitung in den Karpathen, II (1908) p. 260. Idem, Die Flora des Siebenbürgischen Hochlandes. Sep. ex Fest-Band für A. Engler. 1914 p. 32-40.

2) *Prodan, I.,* Flora Câmpiei Ardelene Bulet. Acad. de Inalte Stud. Agron. Cluj, Vol. II. No. 1. 1931, p. 80-363.

www.dacoromanica.ro

dealurile mai domoale, unde se întind fânețele celebre ale Câmpiei, cu minunatele flori intens colorate: *Echium rubrun, Salvia nutans, Onobrychis arenaria, Arenaria graminifolia* și multe altele. Este incontestabil un peisaj din Sudul Rusiei, centrul și „leagănul" stepelor pontice! Și dacă mai parcurgem și câteva sărături din regiunea Turzii ori pe la Cojocna, cu plante halofile de stepe sărate *(Statice, Atropis, Plantago, Petrosimonia, Artemisia, Suaeda, Salicornia)* nu puțini vor fi ispitiți să exclame: Câmpia Transilvaniei este o stepă veche, de când e lumea, este un „bărăgan".

Dar rog pe toți acești entuziaști stepo-fili să-și îndrepte privirea spre o altă formațiune vegetală, mai rară ce-i drept, dar mult mai importantă decât toate tovărășiile vegetale precedente, pentru deslușirea problemei geobotanice a Câmpiei: p ă d u r e a; îi rog în același timp să facă, împreună cu mine o analiză floristică mai profundă a elementelor ce compun atât pădurea, cât și stepa din Câmpie, și să vedem ce ne spun ele.

a) **Pădurile.** Căci întreaga Câmpie — luată și în sensul cel mijlocul culturilor atotstăpânitoare, ocupând dosul dealurilor, uneori trecând și pe versantul sudic și încununând piscurile cu diadema lor de verdeață, ce contrastează așa de bine cu verdele deschis, gălbui sau cenușiu al ierburilor stepice dominante pe fețele colinelor. Eu am cunoștință despre cca 180 p ă d u r i n a t u r a l e, pe lângă numeroase plantațiuni de salcâm și conifere.

Toate pădurile Câmpiei ne surprind dela început prin marginea lor net delimitată față de fânețele sau culturile de alături, print'o bordură alcătuită nu numai din arbuștii comuni ai marginilor de păduri: rugi de mure, călin, dârmoz, lemn câinesc și altele, ci de copaci înalți puternici, închegați într'o falangă deasă, așa ca și mijlocul pădurii însăși. Deși în genere de repetate ori rărite sau tăiate până la pământ după un plan de exploatare alcătuit cu prevedere, refăcute apoi prin vlăstărire după acest dezastru, pădurile din Câmpie sunt păduri compacte, păduri de tipul și înfățișarea pădurilor de munte și n u p ă d u r i de s t e p ă, cu c o p a c i c â r c i ț i, cu c r e ș t e r e r a r ă, cu poeni și goluri, cu rariști unde se usucă pe picior copacii, unde nu se reface în mod natural prin vlăstărire pădurea, unde nu se mai însămânțează natural arboretul.

Esențele dominante în toate pădurile Câmpiei — pe cari

www.dacoromanica.ro

le-am vizitat pe toate, cu foarte puține excepții — sunt în mod covârșitor stejarul *(Quercus robur)*, iar în proporție de cca. 20—30%, goronul *(Quercus sessilis)*. Carpinul joacă și el un rol constitutiv însemnat, alături de ulm *(Ulmus glabra)*, jugastru *(Acer campestre)*, gladiș *(Acer tataricum)* ca arboraș de mărime considerabilă, meri și peri sălbateci, frasini, cireși sălbateci și teiu *(Tilia cordata)*.

C e r *(Quercus cerris)* n'am găsit în Câmpie, numai la marginea ei; în schimb am văzut rar paltin și chiar în inima Câmpiei, la Silivaș am descoperit și fagul! Plopul și Salcia, *Salix cinerea*, sunt rare.

Dintre tufe sunt nelipsite alunul, sângerul, verigarul *(Rhamnus cathartica)*, păducelul *(Crataegus monogyna)*, *Evonymus europaea* și *verrucosa*, ligustrul *(Ligustrum vulgare)*, clocotișul *(Staphylea pinnata)*, călinul și dârmozul; adesea întâlnim și socul și totdeauna rugul (diverse specii de *Rosa)*, și în abundență porumbele *(Prunus spinosa* și *dasyphylla)*.

Comparați această listă a elementelor constitutive dominante, caracteristice și fidele ale pădurilor din Câmpie și nu veți putea descoperi nici o deosebire în constituția lor față de pădurile din întregul basin ardelean, dela Bistrița până la Sibiu și Alba Iulia, dela Cluj la Târgu Mureș și Mediaș.

S'a susținut mult timp și chiar în publicația lui F e k e t e și B l a t t n y, de mare autoritate printre botaniști și silvicultori, că ținutul Câmpiei ar fi caracterizat prin *lipsa completă a fagului*. Ca limită a Câmpiei se dă pe această bază linia ce trece prin comunele: Cluj, Năsăud, Șard, Cristur, Dăbâca, Șigău, Giaca, Nicula, Sic, Giulatelec, Marochaza, Vaida Cămăraș, Lac, Sângeorzul de Câmpie, Teaca, Ercea, Glodeni, Târgu Mureș, Bahnea, Abuș, Bord, Nandrea, Veseuș, Șona, Sâncel, Bucerdea grânoasă, Ciumbrud, Cisteiul unguresc, Ciugudul de sus, Cârcedea, Rachiș, Muerău, Sânmărtinul deșert, Feleac, Cluj.

Descoperirea fagului la Silivaș făcută în anul 1927, de mine [1]) răstoarnă dintr'o dată această motivare și caracterizare fitogeografică a Câmpiei ca ținut deosebit de restul basinului ardelean, ceea ce s'au grăbit să recunoască mai întâi botaniștii maghiari din Ungaria, de altfel înverșunați dușmani ai

1) *Borza, Al.*, Materiale la studiul ecologic al Câmpiei. Bul. Muz. gr. bot. Cluj, VIII (1928) p. 16.

www.dacoromanica.ro

noștri și unii cu atitudini neloiale și chiar necivilizate față de botaniștii din Cluj.

Ce mult se deosebesc aceste păduri de pădurile zise de antestepe, silvostepe și altădată „păduri de stepă" din Câmpia Română ori din Dobrogea și din Basarabia, caracterizate deja cu atâta competință de Enculescu și de Săvulescu! Lipsește în Câmpia transilvană complet *Quercus lanuginosa (Qu. pubescens)*, tufa râioasă, acest stejar sud-oriental, pe care îl întâlnim în schimb la marginea codrilor pe la Cluj, Alba Iulia, Deva, Sibiu, Sighișoara și Brașov; lipsește complet gârnița *(Quercus conferta);* este ca și absent cerul *(Quercus cerris)*, lipsesc *Carpinus orientalis, Fraxinus Ornus, Cotinus Coggygria, Caragana frutescens.*

Aici suntem deci în domeniul pădurilor în plin, în climaxul stejarului stăpân suveran, nu în zona de luptă dintre pădure și stepă, ceeace ar fi „antestepă", după definiția însăși a lui Enculescu.

Dar mai mult încă decât elementul lemnos, este elementul herbaceu al pădurilor din Câmpie, care ne dă indicii asupra caracterului acestor păduri și asupra vechimii și originei lor.

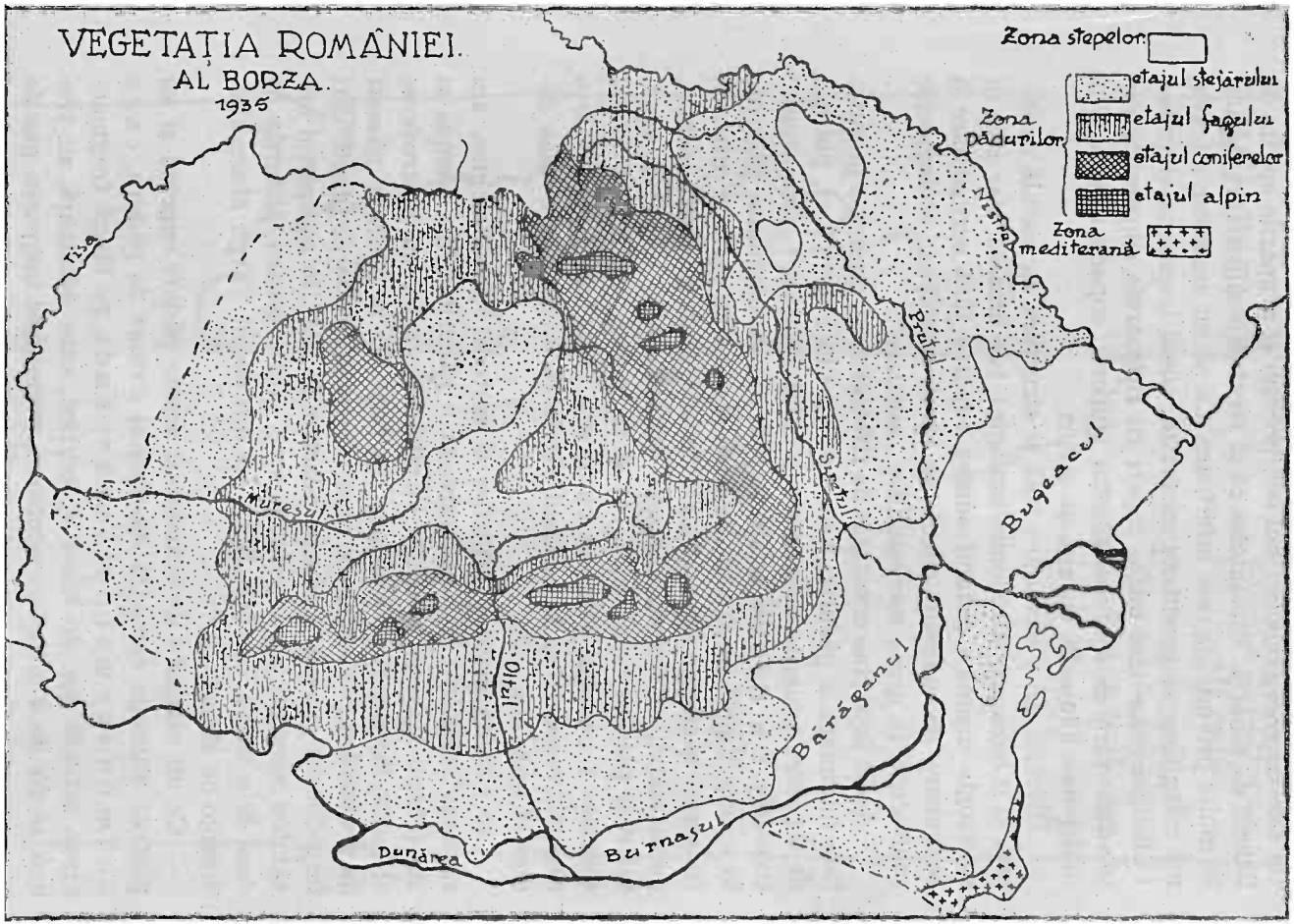
Fără de a intra în expunerea învățăturilor unei noi științe, fitosociologia, sau știința despre întovărășirea și viața socială a plantelor, totuș trebue să reamintesc pe scurt, că pădurea nu este o îngrămădire haotică de plante, ci o societate bineorânduită și organizată, cu straturi (sociale) ce se completează, se integrează armonic în spațiul aerian, se întregesc complementar în pământ și sunt într'o interdependență binefixată și în privința sezonieră, a epocelor din an, când își pot desvolta diferitele faze de viață.

Fitosociologul Lippmaa merge și mai departe 2), considerând fiecare strat ca o asociație deosebită și independentă, în ceeace se unește cu unii cercetători nordici (Du Rietz!). Eu cred mai mult în solidaritatea stratelor, cari alcătuesc împreună o asociație pluristrată.

Un stejăriș are o pătură socială dominantă, copacii. La condițiile fizice și biologice create de acest strat superior trebue să se adapteze celelalte strate sociale: arbuștii, apoi stratul

2) *Lippmaa*, T., La méthode des associations unistrates et le système écologique des associations. Acta Instituti et Horti Botanici Univ. Tartuenis, vol. IV, (1935 fasc). 1-2, p. 1-7.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

ierburilor şi al florilor, stratul muscinal, ciupercile şi bacteriile (şi alte microorganisme) din sol, precum şi grupările epifite de licheni de scoarţă. Bineînţeles că şi straturile superioare depind în multe privinţe de cele inferioare. Ca să nu amintesc altceva, mă mărginesc să accentuez micorriza, adecă împreună-vieţuirea rădăcinei celor mai mulţi copaci cu firişoarele ciupercilor din pământ; fără de ajutorul acestor ciuperci, copacii nici nu s'ar mai putea alimenta cu apă şi săruri.

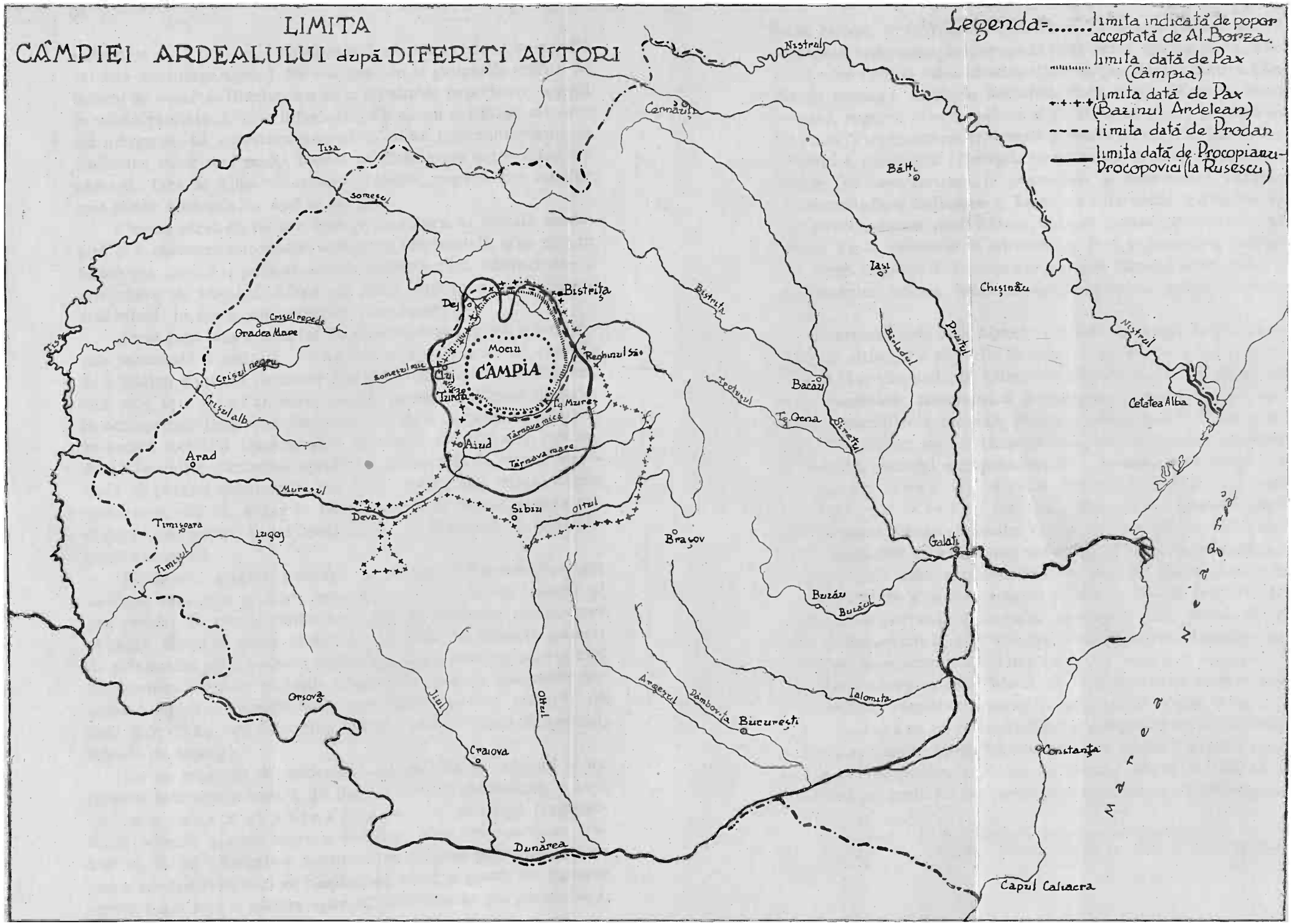
Fiecare strat social are însă şi structura sa socială deosebită şi o oarecare autonomie ecologică (de breaslă, s'ar zice în sociologia umană), putând adesea suporta fără sdruncinare o schimbare de stăpâni, adecă de strat suprapus, ecologiceşte echivalent, în urma succesiunilor „seculare".

Acest fapt bine constatat de fitosociologi explică o proprietate minunată a pădurii: conservativismul ei, putinţa de a păstra anumite elemente sau chiar straturi („asociaţiuni" cum zice Du Rietz) odată intrate în constituţiunea pădurii; în acelaşi timp însă şi exclusivismul ei, de a nu permite intrarea în aceste societăţi (comparabile cu adevărate cluburi) închise, decât anumitor elemente, specii, adaptate atât la ritmul vegetativ al păturei dominante, cât şi la mersul sau ritmul climei speciale a pădurii, chiar în butul sau ciuda climei generale a regiunii respective, în mijlocul căreia ea alcătueşte o oază climatică specială.

In lumina acestor principii şi metode fitosociologice, am analizat vegetaţia şi flora ierboasă a pădurilor din Câmpie şi am primit răspuns la multe întrebări geobotanice controverse şi puţin lămurite până atunci. In pădurile de Câmpie găseşti de primăvara până toamna târziu, întreaga serie de plante cari împodobesc sezonier pădurile noastre de deal, în completul ansamblu specific, caracteristic, spre pildă, pentru pădurile de deal dela Gilău, ori dela Blaj, ori din codrii Târgu Mureşului, dincolo de Mureş.

Ca un magazin de anticariat, aceste păduri cuprind şi au păstrat întreaga comoară de flori şi ierburi de pădure, care acum nu s'ar mai putea răspândi, pe lângă fragmentarea actuală aşa de mare a codrilor, care odinioară au trebuit să fie de o întindere continuă, permiţând migrarea pas de pas a acestor flori cari se răspândesc încet şi greoi. Nu lipseşte aproape din nici o pădure spânzul *(Helleborus purpurascens)*,

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

Scilla bifolia, Erythronium dens-canis, Corydalis cava și *solida, Glechoma hederacea, Isopyrum thalictroides, Gagea lutea, Anemone nemorosa* și *ranunculoides* (floarea paștilor), orăstica *(Lathyrus vernus), Stellaria holostea,* Popâvnicul *(Asarum europaeum),* rogozul *(Carex pilosa* și *C. Michelii* etc.); pecetea lui Solomon *(Polygonatum officinale* și *multiflorum),* ierburile *Poa nemoralis,* golomățul *(Dactylis glomerata), Melica nutans,* sânzienele *(Galium vernum, G. cruciatum* și *Schultesii),* baraboii *(Chaerophyllum bulbosum), Veronica officinalis, Lathyrus niger, Ornithogalum umbellatum, Luzula pilosa, Mercurialis perennis, Viola silvestris* și *mirabilis* și încă câteva de o răspândire largă în pădurile foioase ale întregei Europe medii, până în Scandinavia. Adesea întâlnim *Lithospermum purpureo-coeruleum.*

Interesant este însă faptul că o serie întreagă de plante comune de altfel prin pădurile Europei, lipsește dintr'una sau alta din pădurile Câmpiei *(Melittis melissophyllum, Sedum maximum, Ranunculus auricomus, ficaria, Lilium martagon, Convallaria majalis, Neottia nidus avis).* N'am putut găsi două păduri cu o listă de plante perfect identice în privința stocului general european chiar! Aceasta înseamnă că fragmentarea de azi a ariei pădurilor este destul de veche, încât nu s'au putut răspândi pretutindeni toate aceste elemente, venind din codrii din jurul basinului, respectiv au avut timp suficient să dispară, micșorându-se prea mult aria singuraticelor petece de pădure, care din sute de hectare s'au redus acum adesea la 15—30 hectare! Mai arată și importanța factorului „hazard" care joacă un rol atât de important în migrațiunea și răspândirea plantelor, cum a arătat documentat Palmgren[1] și mai nou și eu[2].

Mai interesant este faptul, că în pădurile de stejar de azi este general răspândit *Carex pilosa,* micul rogoz, care e de obște cunoscut ca un element fidel și caracteristic al făgetelor! Tot așa se găsesc sporadic, dar chiar în inima Câmpiei, plante caracteristice pentru pădurile de munte. Chiar la Silivaș am constatat prezența lui *Majanthemum bifolium* și *Actaea spicata,*

1) *Palmgren,* A., Der Zufall als pflanzengeografischer Factor.
2) *Borza, Al.,* Observațiuni fitosociologice pe Insula Șerpilor. Int Congr. Naț. al nat. Cluj, p. 78-93.

www.dacoromanica.ro

la Cămăraș *Aconitum moldavicum* îmbelșugat, *Veratrum nigrum* și *V. album* var. *Lobelianum* cu *Symphytum tuberosum*. Prodan indică pe *Trollius europaeus* ca relict de pădure la Buza și Boj. Aceasta ar fi și un indiciu, că acum clima tinde spre o uscare treptată.

Nu ne va surpinde însă faptul că, spre deosebire de pădurile centraleuropeice, aci vom găsi — dar numai sporadic — specii cunoscute ca pontice, proprii pădurilor și poienilor de pădure est-europeice: *Pulmonaria mollissima, Fritillaria tenella, Aconitum Anthora, Clematis recta* și *Waldsteinia geoides!*

Nu putem însă considera nici aceste plante pontice ca apanaj special și caracteristic pentru pădurile Câmpiei: le găsim destul de răspândite în basinul transilvan, în Câmpia română și în Moldova!

In ultimii ani a încercat un botanist ungur și unul român să considere caracteristic pentru Câmpia Ardealului, pe lângă lipsa fagului și lipsa Primulelor *(Primula officinalis)* și lipsa ferigelor. Dar precum a căzut argumentul „fagului" prin descoperirea lui la Silivaș, așa nu se poate menține nici afirmația apodictică și categorică a lui Só o, îndrăsnețul botanist din Dobrițin, relativ la lipsa frumoasei *Primula,* căci am găsit-o iarăși aproape de Șărmaș, în centrul Câmpiei, într'o poiană, și o indică și d-l Prodan la marginea Câmpiei. Un caracter negativ pentru delimitarea Câmpiei ar fi lipsa ferigelor. Dar sunt sigur că se vor afla *Cystopteris fragilis* și *Polypodium vulgare* și chiar *Nephrodium filix mas,* pe lângă *Pteridium aquilinum,* căci sunt comune pe la Cluj. Cunoaștem cu certitudine însă feriga *Nephrodium Thelypteris* dela Turda și dela Țaga, și iarba șarpelui, *Nephrodium filix mas,* dela Lechința. Cade deci și argumentul acesta floristic.

Dacă încercăm să incadrăm tipurile de pădure aflate în Câmpie în sistemele fitosociologice central — și esteuropeice, vom putea deosebi din ordinul *Quercetalia* alianța *Quercion* cu 2-3 asociații; din ordinul *Fagetalia* alianța *Fagion,* cu asociația *Querceto-Carpinetum dacicum* și asociații înrudite.

Iată cum pădurile, aceste formațiuni vegetale durabile, conservatoare de atâtea relicte de munte, câmpie și stepă, ne sunt mărturie pentru următoarele fapte: pădurile Câmpiei nu sunt înjghebări recente, invadate de stepă sau ocrotitoare a

www.dacoromanica.ro

unor relicte de stepe curând copleșite (cum avem exemple frumoase din Basarabia), ci sunt păduri mature de stejar sau amestecate, fragmente din codrii întinși cari au trebuit să acopere dominant această regiune până târziu în timpurile istorice sau în preajma celor istorice.

Câmpia este în totalitatea ei un domeniu de stejărișe stăpânitoare, în climaxul, în domeniul ordinului *Quercetalia* și în parte chiar *Fagetalia,* cu mai multe asociații.

Chiar și „fânețele" ne impun aceste concluzii. Căci ele poartă încă în foarte multe cazuri urmele neîndoelnice ale pădurilor care le-au ținut locul odinioară. Relicte de pădure, larg răspândite în fânețe sunt spânzul, ciuboțica cucului, *Pulmonaria mollissima, Fritillaria tenella, Veratrum album, Anemone nemorosa* și *silvestris,* împreună cu atâtea elemente de poieni de pădure. Dar nu este însăși mulțimea rugilor sau trandafirilor sălbateci și păducelul o rămășiță a marginilor de păduri? Iar perii sălbateci, cari așa de des străjuesc câte un vârf de deal și bogatele fânețe, nu sunt ei oare ultimii mohicani ai pădurii defrișate, înlocuită de mulțimea ierburilor și buruienilor de poieni și de stepă, ce alcătuesc împreună o vegetație seminaturală, dar permanentă?

Alte „fânețe" în schimb au un caracter mai pronunțat stepic și se aseamănă cu unele „stepe" zise nordice din Rusia meridională.

b) **Ochiuri de stepă.** Nu contrazice oare aceste conclusiuni prezența unor ochiuri de stepă adevărată de întindere remarcabilă, în lung și latul Câmpiei? Să analizăm numai de aproape aceste covoare vegetale ce acoper coastele expuse soarelui fierbinte de miazăzi, ce se întind peste țicle și copârșae și se pierd în jos în vegetația sărăturilor! Fitosociologii deosebesc în acest covor mai multe asociații cu elemente componente caracteristice și aceleași totdeauna, pe același teren și în expoziții similare. Unele asociații stepice din Câmpie se pot omologa ori sunt foarte asemănătoare cu celea din Rusia de Sud studiate de Alechin, Paczoski, Awerkiev, Dochmann, Gordjagin, Sukatschew, Poplawska, Salesskij și alții. Covorul este închegat când domină rogozul pitic în *„Caricetum humilis"*, împreună cu zeci de flori uscătive de rozoare, printre cari *Adonis vernalis* joacă un rol predominant. Unde stăpânește firușorul (în *Festucetum sulca-*

www.dacoromanica.ro

tae) covorul este mai puțin închegat. Este cu totul descheiat covorul vegetal în stepa stăpânită în mod covârșitor de colilie, *Stipa Lessingiana, pulcherrima* sau *capillata,* cu care se întovărășesc pelinul *(Artemisia campestris* și *pontica), Koeleria gracilis,* o iarbă strălucitoare, frumosul jaleș *Salvia nutans,* ce își pleacă atât de caracteristic inflorescența și este însoțită de *Slavia austriaca* galbenă, *S. nemorosa* liliachie, *S. transilvanica* și hibrizi de precedentele specii. Galbenă este *Brassica elongata* și *Euphorbia Gerardiana,* albastră *Muscari tenuiflorum,* roșie, *Centaurea spinulosa, tinervia* și *michranthos,* apoi cea mai puțin pretențioasă: *Onobrychis arenaria.* Scaiul *Eryngium campestre* nu lipsește nici când. Primăvara întâlnim prin aceste stepe încă stânjenei pitici *(Iris pumila)* și *Potentilla arenaria,* împreună cu florile adânc albastre ale speciei *Vinca herbacea.*

Ce minunată este această stepă în dricul verii, când colilia, numită aici „fâșcă" își desvoltă pe deplin coama lungă argintie ce se leagănă ușor în bătaia vântului, dând colinelor înfățișarea unor mormane învelite în lințoiu de mătasă ori borangic arginţiu!

Să nu ne speriem însă de această buruiană reprezentativă a stepelor și indicatoare a climatelor stepice! Ea nu este dintre elementele statornice și conservative, ba dimpotrivă, se răspândește cu cea mai mare ușurință și iuțeală pretutindeni unde pădurea a fost tăiată și unde expoziția favorabilă îi asigură un climat local prielnic. Pășunatul cu oi o scoate în evidență pretutindeni pe coastele dealurilor, căci oile nu-i mănâncă de loc cotoarele înarmate cu frunzele țepoase și fructele lung-aristate-penate. Vântul propagă ușor din deal în deal, din pășune în pășune, această iarbă vagabondă, care tocmai din pricina acestei mobilităţi, nestatornicii pe un loc și prolifice înmulțiri nu este un element de importanță fundamentală pentru structura și nici pentru delimitarea stepelor străbune. Este o buruiană ordinară, ce se întinde acum vertiginos până în inima munților pe toate costele despădurite mai nou, de-a-lungul Arieșului și Someșului. Dar nu găsim aceste Stipe și în inima Alpilor, la 2000 metri, iar lângă Băile Herculane *S. pulcherrima* la 1200 m.? De aceeași natură este și frumoasa floare galbenă a rozoarelor însorite, dediţelul *Adonis vernalis,* considerată adesea greșit ca un indicator „pontic" prețios. Și aceasta este o buruiană prolifică, ce se răspândește cu repezi-

www.dacoromanica.ro

ciune pe terenele desţelenite, despădurite, păscute, expuse spre Miazăzi. Tot aşa se răspândesc uşor şi migdalul pitic sau „persecuţele" *(Prunus nana)* şi mica tufă *Prunus fruticosa* care se găseşte şi în unghere păduroase la Alba Iulia.

Mult mai mare importanţă fitogeografică au a l t e plante de stepă prezente în Câmpie, care n'au putinţa să se răspândească năvalnic, dimpotrivă, staţionează abia în puţine puncte deosebit de prielnice pentru nevoile lor ecologice şi sunt chiar pe cale să dispară din flora Câmpiei, în urma păscutului intensiv sau a intervenţiei omului.

De această categorie deosebit de importantă ţin întâi elemente „p o n t i c e" pe cari le întâlnim mai apropiat în preajma Mării Negre:

Paeonia tenuifolia, splendidul bujor roşu însângerat din Valea Batovei, se găseşte în Câmpie pe fâneţele dela Moineşti-Zau.

Nepeta ucranica, în 4-5 ochiuri de stepă.

Adonis wolgensis, în stepe la Cluj.

Centaurea trinervia, în 5 stepe (dar şi spre Sud de Mureş în Basinul ardelean!)

Haplophyllum Biebersteinii c r e ş t e n u m a i s p r e s u d d e C â m p i e, la Ciumbrud, Ansinip şi Turdaş.

Centaurea ruthenica creşte acum numai la Boj.

Crambe aspera e mai răspândită (18 locuri) în Câmpie, dar şi spre Sud de Mureş, până spre Sibiu.

Ephedra distachya creşte la Suat, dar şi pe stâncile calcare dela Cheia Turzii. E comună în Dobrogea.

Un alt grup îl formează aşa zisele plante e n d e m i c e: care numai în Câmpie se găsesc. Cunoaştem trei: *Astragalus Péterfii* dela Suat, *Potentilla tuberosa* dela Turda şi *Astragalus transsilvanicus* (mai mult o variaţiune locală de *A. excapus)* dela Agârbiciu.

(Nu este endemic al „Câmpiei" *Salvia transsilvanica,* căci se mai găseşte şi spre sud de Câmpie, până la Sibiu şi Mediaş).

Cu multă dreptate scoate în relief d-l P r o d a n mulţimea speciilor de *Salvia* şi numeroşii hibrizi ce se produc în Câmpie în mod natural. Numai cât acest fenomen l-am constatat şi în regiunea Blajului, departe de Câmpie şi se produce mai pregnant în fâneţele Clujului.

www.dacoromanica.ro

Tot așa de îmbelșugat hibridizează speciile de *Inula* și variază foarte mult ismele *(Mentha)*.

Există deci și elemente conservative, stenochore de stepă și ochiuri de stepă adevărată, în sensul clasic al cuvântului, în „Câmpia" Ardealului, precum se găsesc însă și în tot restul basinului ardelean. Ele trebue să fie rămășițele străvechilor stepe diluviale și mai ales postdiluviale, care au stăpânit în această zonă a Europei, după constatările pedologilor, ca F l o r o v. Unii dintre componenții stepelor pot fi chiar de vechime terțiară și au colonizat pantele Câmpiei venind din vechile lor stațiuni stâncoase din Munții Apuseni sau chiar din regiunile mai de Vest: Banatul iliric. Grosul lor și chiar cele mai rare au venit dela răsărit la noi, și nu cum a afirmat greșit Tuzson, dela Vest. Ele s'au putut păstra în cuiburi mici datorit reliefului solului și expoziției spre Sud, împrejurări topografice-edafice, care le creează local condițiuni de climă stepică, în mijlocul unei regiuni stăpânite de climă generală de pădure.

Din aceste refugii de stepă se răspândesc acum unele elemente anemochore chiar în mod vertiginos, pe când altele sunt staționare ori regresive. Defrișarea pădurilor, pășunatul intensiv desordonat, ajută la răspândirea elementelor de stepă și promovează xerofitizarea vegetației și acțiunea apei de erodare și levigare.

Nici asemenea refugii stepice străvechi nu sunt specifice numai pentru „Câmpie". Ele se găsesc în basinul ardelean întreg. Cunosc ochiuri de stepă la Alba Iulia, Blaj, Basna, Dumbrăveni. Totuși se pare că în această regiune a „Câmpiei", s'au păstrat mai mult relicte stepice rare și s'au născut, ca într'un adevărat centru genetic, chiar specii și hibrizi noi, mai mult ca în restul basinului ardelean.

Stepele s ă r a t e din Câmpie sunt și ele descendentele vegetației de sărături dela marginea mărilor miocenice, perpetuate, prin migrațiuni la marginea lacurilor sărate pliocenice și diluviale, fixate acum în preajma sărăturilor de azi, răspândindu-se cu multă rapiditate și ușurință ori unde se ivește un isvor sărat, un bloc de sare ori se îngrămădesc, prin levigare, sărurile într'un orizont mai jos.

Fitosociologia ne ajută deci să recunoaștem natura fundamentală a vegetației din basinul ardelean și în special din Câmpie. Ne ajută să-i reconstituim vegetația distrusă de om,

www.dacoromanica.ro

stabilind următoarele concluzii: Câmpia Ardealului este stăpânită de o climă generală și vegetația principală de pădure de stejar, păstrează pe pante repezi ochiuri de stepă azonală diluvială ca relicte microclimatice locale, datorite factorului topografic, expoziția sudică; din ele se răspândesc unele elemente de stepă în urma acțiunii omului, pe întinderi mari, producând o adevărată întinerire a stepelor.

Aceste constatări au fost verificate și coroborate în timpurile mai noi prin metoda atât de concludentă a științelor naturale: experiența, la care se mai adauge metoda modernisimă a ecologiei dinamice: metoda rezervațiilor pentru protecția relictelor.

c) **Experiențe de împădurire.** Incercările de replantare cu copaci a Câmpiei, respectiv plantări de copaci, s'au făcut aici de mult și cu mult succes, ceeace dovedește că aici clima generală nu este dușmănoasă copacilor, nu e de „stepă". Plantațiunile de salcâmi sunt bineînțeles înfloritoare. Conifere-le: *Pinus silvestris, nigra* și *Picea excelsa* reușesc foarte bine pretutindeni, fiind cultivate mai ales în jurul conacurilor boerești. Căci să nu uităm, că din timpul dominațiunii vechi romane până în trecutul apropiat, Câmpia era zestrea marilor proprietari, latifundiari, conți și baroni. Parcurile lor sunt bogate în tot felul de esențe, până și *Ginkgo biloba, Catalpa bignonioides, Abies concolor* și alte conifere americane. In Câmpie se cultivă tot felul de pomi. Nucii merg bine de-a-lungul șoselelor. Nici clima, nici solul nu le sunt dușmani, nici înghețurile târzii nu-i distrug. Dar pe lângă aceste constatări empirice a practicei îndelungate, avem și experiențe metodice de împădurire făcute de stăpânirea trecută la *Sabed*, în marginea Câmpiei, aproape de Târgu Mureș *).

Acțiunea dezastruoasă a apelor de ploi, a torenților, cari datorită coastelor repezi curg precipitat și rod, sapă, denudează, transportă tot ce le stă în cale, transformând întreg ținutul în teren neproductiv, în coaste pleșuve și râpi hâdoase, a pus pe gânduri și la acțiune pe foștii stăpânitori, cari au fost lăsat întâi populația veacuri dearândul să distrugă pădurile. Pentru a cunoaște metoda cea mai practică de împădurire a terenurilor neproductive din Câmpie, stăpânirea ungară a

*) Vezi revista „Erdészeti Kisérletek" dela 1893 începând și un referat cuprinzător de *V. Antonescu* în Revista Pădurilor.

www.dacoromanica.ro

organizat la Sabed în 1893, o staţiune experimentală silvică pe o suprafaţă de mai bine de 60 hectare, a cărei roade şi învăţăminte suntem chemaţi noi să le culegem, dacă vom şti să ne ocupăm cu seriozitatea şi pregătirea ştiinţifică cuvenită de acest grandios experiment ştiinţific, care durează de 40 ani!

O vizită la Sabed egalează cu o sărbătoare înălţătoare pentru acela care ştie citi în cartea mare şi deschisă a naturii. Te simţeşti transpus într'o oază exotică, încărcată cu tot felul de plante minunate, ca într'o grădină vrăjită din poveşti.

Experienţa aceasta interesantă s'a făcut pe o pantă repede, expusă spre meazăzi (sau puţin spre apus ori răsărit). Era o coastă piezişă, roasă de ape, acoperită cu o vegetaţie de adevărată stepă, cum o găsim spre marginea rămasă neîmpădurită, lăsată ca „martoră", cum se face în experienţele agricole. Aici domină o stepă de *Stipa-Carex humilis-Andropogon ischaemum* ori vegetaţie multicoloră de fâneţe.

Suprafaţa destinată experienţelor a fost împărţită în zeci de parcele, în care s'au plantat, după un plan bine stabilit, fie câte o singură esenţă lemnoasă, fie în amestec. Au fost aduşi puieţi din pepinierele şi grădinile botanice silvice ale ţării şi plantaţi după diferite metode, căci se urmărea nu numai problema de a găsi cele mai potrivite specii de copaci pentru împădurirea râpelor şi ravinelor, ci şi metodele tehnice cele mai avantajoase: săparea de gropi ori de şanţuri, toamna ori primăvara, plivit sau prăşit etc.

Acum avem în faţa noastră o pădure puternică, unde întâlnim din parcelă în parcelă altă esenţă, ca într'un caleidoscop magic. Plantate în masive închegate, s'au prins şi s'au desvoltat foarte bine tot felul de esenţe forestiere dela noi, din America de Nord şi din Asia de răsărit, pe când indivizii izolaţi s'ar fi prăpădit cu siguranţă. Şi plantele ca şi oamenii, numai trăind în societate, pot fi doară „tari"!

Stejarii, ulmii, arţarii, frasinii, moşdreanul s'au desvoltat la început încet, apoi tot mai viguros, iar acum se răspândesc prin însămânţare naturală mai departe. Am întâlnit în diverse parcele puieţi de stejar sesiliflor, pedunculat, de ulmi şi arţari.

Dar nu pot abuza de atenţia D-voastră enumerând toate acele vreo 70 esenţe lemnoase, cari te uimesc la tot pasul, crescute într'o climă pretinsă de „stepă" şi într'un teren abia solificat! Coniferele sunt splendide. Nu-mi venea să cred ochilor

www.dacoromanica.ro

când am văzut trei brazi mamut de cca 10 metri înălțime, celebra *Sequoia gigantea* din California! Bradul argințiu, *Picea pungens argentea* formează păduri vrăjite, cum am văzut în Rocky Mountains din Statele Unite. Nuci și arțari americani, *Koelreuteria paniculata* aziatică, Castani buni, *Liriodendron tulipifera, Carya, Celtis,* stejari americani și estaziatici merg bine deopotrivă, nesocotind sfidător pretinsul paralelism strâns-cauzal: climă — sol — vegetație!

Ceea ce e și mai surprinzător este cum au început a se integra sub diferitele esențe asociațiile de pădure, cu elemente venite cine știe de unde și cum: cu subarboret și strat ierbos și muscinal. S'au înființat deja lăcrămioarele *(Convallaria majalis)* și *Actaea nigra, Viola silvestris* și *mirabilis, Primula officinalis, Polygonatum multiflorum, Aconitum Anthora,* orchidea *Platanthera bifolia, Epipactis rubiginosa.*

Dintre tufe: Ligustrul, păducelul, sângerul, *Evonymus europaea, verrucosa,* dărmozul, agriș sălbatec, etc.

Solul prezintă încă o aciditate de pH 6—7½.

Desimea mare a plantațiilor împiedică de sigur foarte mult buruienile, ierburile diverse să intre în pădure și să-și ocupe locul cuvenit. Nu s'a format încă stratul de humus necesar. Dar sunt și factori necunoscuți, de sigur în primul rând migraționali și marele regizor, hazardul, cari fac, ca foarte multe plante de pădure, ce țin de asociațiile noastre comune, să nu-și fi făcut încă apariția. Patruzeci de ani n'au fost suficienți ca să se închege asociațiile naturale saturate și în ansamblul specific complet! N'au fost suficienți nici ca să facă să dispară relictele de stepă, care vegetează și acum jalnic sub acoperământul umbros al pădurii, lipsite de elementul lor de viață: soarbe în plin. Și ceea ce e mai interesant: s'au diferențiat prea de tot puțin stratele herbacee după stratul dominant al copacilor. Anomaliile acestea fitosociologice se explică prin metoda aplicată aici, artificială și *inversă față de cea naturală*, de a constitui o pădure. Totuși ne oferă argumentul mare și important, că aproape orice esență lemnoasă poate trăi bine în Câmpie, chiar și pe pantele cele mai însorite. Ne face plauzibilă presupunerea, sprijinită de altfel și pe date istorice, că omul, din cele mai vechi timpuri, a fost distrugătorul pădurilor, care aci la limita condițiilor climatice pentru dăinuirea pădurii, și în luptă cu animalele păscătoare, cu sapa și cu plugul

www.dacoromanica.ro

omului, nu s'a mai putut reface, distrugându-se și s o l u l f o s i l, care le prieste.

e) **Rezervațiunile științifice.** Alte metode am urmat și alte scopuri am urmărit cu o altă acțiune de cel mai mare interes științific: ocrotirea unor terene speciale din Câmpie, ca rezervațiuni științifice. Prin reforma agrară a obținut Grădina botanică din Cluj două porțiuni de teren înierbat și morfologicește variat în fânețele Clujului, unul la Suat, altul la Moinești-Zau. Ministerul de Domenii a ajutat să le împrejmuesc și să le păzesc, iar Comisiunea pentru protecțiunea naturii le-a declarat de Monumente ale Naturii. Toate aceste terene, de 3—10 hectare, sunt fânețe ori stepe, cuprinzând endemisme *(Astragalus Péterfii)* ori rarități floristice *(Paeonia tenuifolia, Centaurea trimervia),* amenințate să dispară.

Terenele sunt de 6—8 ani neatinse, necosite, nepăscute; vegetația s'a desvoltat exuberant și s'a refăcut, într'o stare de echilibru natural, după starea nefirească, artificială de pășune ori fânaț cositor cum era poate de secole. Nu este aci locul să prezint analiza fitosociologică a tovărășiilor vegetale străbune ce s'au reconstruit, nici să arăt seria de succesiuni ce s'au ivit aci, nici să arăt cum s'au înmulțit tot felul de animale, insecte, paseri, mamifere (iepuri, căprioare, vulpi), vipere etc., în aceste refugii naturale splendide.

Un fapt care se desprinde luminos din acest „magnum experimentum" trebue însă să scot în relief: stepa sărăcește, tufele se înmulțesc și se instăresc și nu este departe momentul, când pasările și vântul va aduce de departe semințe de copaci, care vor înfiripa o pădure pe terenul metodic și natural pregătit de ierburi și arbuști premergători. Avem deja toate indiciile că a c e s t a este drumul spre pădure; căci a c e a s t a este și legea firii: în domeniul climei de pădure de stejar toate asociațiile vegetale evoluează succesiv spre vegetația finală, numită climax de stejar, sau *Quercion.* Fânețe, pășuni, ogoare, stepe secundare sunt numai stadii de tranziție spre stadiul natural care va încheia mai curând sau mai târziu seria: stejărișul.

Informații antropogeografice. Dar iată că a și trecut timpul destinat unei conferințe și eu nici n'am apucat să vă prezint satele sărăcăcioase, cu case de lut bătut ale Câmpiei și pe locuitorii ei cu atât mai dragi nouă: câmpenii, în covârșitoare majoritate români, săraci, prolifici, cuminți și har-

www.dacoromanica.ro

nici, care au dat neamului românesc un Gheorghe Şincai, un Petru Maior, un Alexandru Papiu Ilarian, un Gheorghe Barițiu, un Ştefan Pop, directorul Şcoalei de Agric. dela Herăstrău, și mulți demnitari înalți Bisericei unite și mai nou Statului Român. N'am vorbit despre agricultură, care e o mare bogăție a Câmpiei, acest grânar al Ardealului, despre perspectivele progresului economic pe urma reîmpăduririlor proiectate, despre gazul metan (și poate și petrol și săruri de potasiu) pe care le cuprinde în pântecele sale pământul, nu știu, dacă și spre folosul plugarilor localnici.

Aceste aspecte antropogeografice și economice ale problemei Câmpiei eu n'am cădere să le discut: m'am mulțumit să accentuez modificările mari pe care le-a adus în înfățișarea Câmpiei românul păstor-agricultor, dușmanul cel mai neîmpăcat al pădurilor, în opoziție vădită cu populația săsească din Nordul și Sudul bazinului ardelean, care a conservat incomparabil mai bine pădurile și prin aceasta și-a ferit moșia mult mai bine de tragicele urmări ale defrișărilor într'un teritor atât de accidentat. Ar trebui chiar să accentuez, că și pădurile puține ce se mai găsesc în Câmpie se datorează protecției marilor moșieri de odinioară. Acum după reforma agrară s'au micșorat multe din ele.

Am greși însă dacă am pune toată răspunderea pentru reducerea mare a pădurilor în sarcina românului. Factorul uman, care se amestecă atât de diabolic în gospodăria naturii, cuprinde și popoarele care au stăpânit aci pământul cu noi (Unguri, Slavi, Gepizi, Goți, Avari), sau înaintea noastră popoarele preistorice, până în paleoliticul inferior, considerat de arheologi ca Roșca[1]) de preglaciar. Acest ținut colinos și mănos a fost doar un punct de atracție pentru ele din timpurile diluviale, căci într'un ținut cu climă relativ mai secetoasă, ca aceasta, lupta cu pădurea este mult mai lesnicioasă ca la munte.

Istoria vegetației în cvaternar. Cercetările ultimilor ani ne permit chiar să reconstruim documentar — nu ipotetic — istoria vegetației din basinul ardelean până la începutul cvaternarului. Cunoșteam încă din 1916, o mlaștină fosiliferă la Băgău lângă Aiud (j. Alba), deci la marginea de Sud a Câmpiei, în care se găseau conuri de brazi. După indicația și

1) *Roșca*, M., Le Paléolithique inférieur de Transsylvanie. Bul. Soc. Şt. Cluj, t. III, partea II, p 67.

www.dacoromanica.ro

la cererea mea a cercetat acest punct enigmatic d-l Emil Pop[1]) şi luând probele necesare, a analizat polenul fosil păstrat în această mlaştină, dar şi resturile macroscopice. Rezultatele sensaţionale ale acestor cercetări arată că în glaciar, deci la începutul cvaternarului sau cel puţin la sfârşitul acestei glaciaţiuni, a stăpânit în Câmpie *Pinus silvestris,* cu puţin molid. Presupunem că au fost foarte răspândite şi elementele de stepă, precum şi buruienile sărăturilor. De copaci cu frunză lată, în afară de alun, mesteacăn şi salcie, nici urmă nu era. A urmat apoi o epocă scurtă de stăpânire a molidului, într'o climă ce se încălzeşte. De-odată se schimbă apoi vegetaţia. Stejărişul amestecat ia o desvoltare mare în perioada caldă şi uscată ce a urmat, persistând şi chiar lărgindu-se de sigur stepa edafică şi chiar climatică.

Incetând depozitele dela Băgău, facem apel la turbăria dela Sălicea lângă Cluj, la marginea de vest a Câmpiei, pentru continuarea schiţei noastre paleocologice, tot după cercetările lui Pop. [Aici molivişul avea o zonă de întrepătrundere cu stejerişul amestecat — căci zonele de esenţe încă nu erau separate pe altitudine].

La sfârşitul timpului călduros, caracterizat prin pătrunderea stejarului până la munte, a ajuns la un rol mai mare şi carpenul; după aceea clima a devenit iarăşi mai rece şi mai umedă ca acum; atunci şi-a făcut apariţia şi fagul, care probabil era mult mai răspândit şi în Câmpie, cum arată insula dela Silivaş şi relicte de făget cum este probabil Carex pilosa. Dar de sigur s'au răspândit peste tot pădurile de stejar mixte şi au coborît în „Câmpie", împreună cu ele, şi multe elemente montane. O recentă uşoară uscare a climei şi acţiunea tot mai intensă a factorului uman a redus apoi fagul până aproape de exstincţie, a redus în timpuri istorice catastrofal pădurile mixte de stejar şi favorizează iarăşi răspândirea elementelor de stepă, în mod secundar în acest întins deşert cultural (Kulturwüste) care este Câmpia.

* * *

1) *Pop. E.*, Contribuţii la istoria vegetaţiei cvaternare din Transilvania Bul. Gr. Bot., Cluj, t. XII (1932) p. 29-102.

www.dacoromanica.ro

De încheiere, mulțumindu-vă pentru răbdarea cu care ați ascultat povestea unui ținut românesc ce trebue încă descoperit, voi rezuma concluziile mele în următoarele:

Concluzii generale. „Câmpia" Ardealului este o regiune—în limitele restrânse, indicate de popor — caracterizează nu prin criterii absolute și tranșante, ci prin caractere relative, de natură antropogenă și agricolă mai mult: dealuri mai denudate, păduri mai împuținate, deci climă mai uscătivă, ochiuri de stepă în expansiune, pământ bun pentru agricultură.

Incolo în caracterele generale fizice și geobotanice Câmpia se confundă cu restul Bazinului Ardelean, reprezentând deci domeniul stejarului.

RĂSPUNSUL D-lui A. POPOVICI-BÂZNOȘANU

Doamnelor și Domnilor

Comitetul Ateneului Român m'a onorat cu plăcuta însărcinare de a vă vorbi astă seară cu ocazia recepției Colegului Al. Borza. Unii dintre D-voastră îl cunoașteți bine, alții mai puțin, se impune dar o prezentare. Voiu analiza pe scurt numai trei din laturile activității sale: cea didactică-științifică, cea de organizator naturalist și pe aceea de popularizator.

1. *Activitatea didactică științifică.* Ca botanist cunoscut bine în țară și în străinătate, a publicat o serie de lucrări, rezultat al cercetărilor personale, din cari spicuesc: Teza de doctorat asupra genului *Cerastium* (un caryofilaceu).

O descriere asupra plantelor noi recoltate din provincia Yunan (China);

Fritillaria tenella = Laleaua pestriță din Transilvania.

Note critice asupra speciei Melampyrum nemorosum = popular Sor cu frate (un Scrofulariaceu);

Câteva centauree din România;

Plante noi sau rare pentru flora României;

Observări asupra Artemisiilor apline din Eurasia;

O schemă de filogenie a regimului vegetal, etc., etc.

Toate aceste lucrări de Botanică sistematică cari l-au condus uneori la descoperire de specii noi printre cari citez:

Artemisia glabriflora,

Centaurea dacica,

Didymocarpus Dielsii, etc., etc.

www.dacoromanica.ro

Atenţia deosebită arătată de alţi specialişti, se vede în faptul că aceştia i-au dedicat specii noi descoperite de ei ca:

Achilea Borzana,
Aconitum Borzeanum,
Centaurea Borzana,
Dianthus Borzeanus,
Hieracium Borzae,
Linum Borzeanum şi altele.

O altă serie de publicaţii sunt din domeniul Geografiei botanice, ştiinţă mai nouă ca Systematica, căci datează de circa 100 ani. Geografia botanică studiază răspândirea plantelor şi caută să o explice în raport cu clima, solul şi cu schimbările din trecut geologice. Din spicuirea lucrărilor citez: Contribuţii la vegetaţia munţilor apuseni, Vegetaţia şi flora Ardealului, Vegetaţia şi flora Insulei Şerpilor, etc., etc.

Dar plantele nu trăesc izolate, ci aşezate în asociaţii vegetale în societăţi înjghebate după anumite legi.

In aceste societăţi se nasc speciile.

Plantele se deplasează cucerind mereu alte ţinuturi, ceea ce constitue fenomenul de succesiune.

Aproape în timpurile noastre s'a născut noua ştiinţă a *Sociologiei vegetale* sau *Fitosociologia,* care nu studiază specia, ci colectivitatea, ştiinţă ce se ocupă cu tapetul vegetal.

In ţări depărtate unele de altele, Elveţia, Anglia, Rusia şi chiar America, botanişti de seamă încep a se ocupa cu această ramură a Botanicei creând metode noi de cercetare şi în 1908 unsprezece botanişti fac o excursie comună prin Elveţia şi văzând că au profitat foarte mult din discuţiile pe teren, au convenit să se institue excursiuni internaţionale de Geografie botanică în ţări variate. Prima excursie s'a făcut în Anglia la 1911 şi continuându-se în diferiţi ani — cu întrerupere în timpul războiului — s'au făcut până acum 7 astfel de excursiuni. D-l Borza a participat în 1928 la a 5-a excursiune în Polonia şi Cehoslovacia, în 1934 la a 7-a excursiune în Italia.

A şasea excursiune a avut loc în 1931 în România şi a fost organizată admirabil de d-l Al. Borza cu concursul oamenilor de ştiinţă de la noi. — 22 specialişti streini alături cu cei români au colindat de la 1—27 Iulie 1931 Banatul, Comana, Valea Prahovei, Bucegii, Cara Omer, Caliacra, Balcic, Ecrene,

www.dacoromanica.ro

Cavarna, Techirghiol, Agigea, Jurilofca, Delta, Insula Şerpilor, Filipoiul, districtul Neamţ, Borsec, Câmpia Ardealului.

După terminarea excursiunii şi întoarcerea specialiştilor la căminurile lor, d-l Borza a primit din toate părţile scrisori elogioase şi de mulţămire de modul cum a fost organizată excursia. Profesorul Häyrén îşi sfârşeşte astfel scrisoarea sa: „dass Rumänien an der Seite der übrigen grossen Kulturländer Europas seines Platz glanzvoll bewährt". Intr'o dare de seamă d-l Borza spune că străinii ce au luat parte la excursiune au văzut: „ţara cu cea mai variată vegetaţie, cu cea mai bogată Floră din Europa, o ţară cu cele mai vii şi preţioase tradiţii populare străvechi, şi totuşi de înaltă civilizaţie, o ţară cu instituţii ştiinţifice vrednice de invidiat şi în Apus şi totuşi aşa de puţin cunoscută, o ţară plină de comori naturale şi putinţe virtuale de progres cultural nelimitat".

Borza s'a pătruns adânc de necesitatea cercetărilor Fitosociologice în România, a dat îndrumări şi a format elevi în această direcţie. Dintre publicaţii de acest fel citez:

Observări fitosociologice pe insula Şerpilor,

Studii Fitosociologice în munţii Retezatului,

Viaţa socială a plantelor,

Curente sociologice în studiul sistematic al plantelor.

Pentru a vă da seama de modul cum înţelege D-sa societatea plantelor vă voiu cita dintr'un articol al său: Viaţa socială a plantelor din pădure (Bibl. de popularizare a grădinei botanice din Cluj, Nr. 1):

„Pădurea de stejar. Copacii stăpânitori admit în tovărăşia lor prea bucuros şi teiul şi ulmul, jugastrul şi carpenul. Poporul florilor e numeros şi vesel, zburdând în lumina ce străbate rariştele codrului. Libertatea cetăţenească şi sfânta democraţie domnesc dela un capăt la altul al crângului de stejar".

„Pădurile de brad sunt cele mai sărace şi stăpânite de monotonia ucigătoare a micei esenţe ce domină molidul".

„Dictatura nemiloasă a molidului admite numai slugi: noroade de ciuperci, ce-şi târâie viaţa în solul otrăvit de frunzele de brad ce putrezesc în pături.

„De nicăeri nu vine o rază de speranţă pentru lumea încătuşată în pădurile de brad".

„Doar trăsnetul ce cade şi doboară tiranii de molizi, de mai deschide un luminiş în care se înfiripă viaţa de libertăţi pentru

www.dacoromanica.ro

poporul ierburilor, al tufelor şi florilor atât de ahtiate de suflul vântului şi de lumina cerului".

Borza a luat parte în 1926 la Congresul internaţional de Botanică din Ithaca (Statele Unite), în 1939 la Congresul de Protecţia naturei din Cracovia, în 1930 la Congresul internaţional de Botanică dela Cambridge, a vizitat foarte multe oraşe din Europa şi în toate aceste ocaziuni a văzut laboratorii, muzee, grădini botanice.

2. *Activitatea de organizator naturalist.*

In 1919 Institutul botanic al catedrei de Systematică vegetală consista în câteva construcţiuni neproprii şi o grădină în mare parte teren cu livadă de pomi fructiferi.

După 15 ani de muncă neîntreruptă şi bine condusă de profesorul Borza, astăzi *Grădina botanică din Cluj,* este cea mai bine organizată dintre grădinile botanice ale României. Nu este un parc public, cum s'ar crede, ci oglinda concepţiilor botanice noi în direcţiile de sistematică, fitogeografie şi fitosociologie.

Intrând în grădina botanică din Cluj, nu ştii ce să admiri în afară de ordinea şi administraţia model. Să admiri grupele biologice de plante: parazite, carnivore, senzibile, variaţiile, hibrizii? Să admiri grupele geografice din România mare cu plantele din dune, sărături, de pe colţi de stâncă ori din ochiuri de stepă? Să admiri Muzeul Botanic nou construit cu sala herbarelor de circa 500.000 plante, dintre cari unele datând de peste 110 ani dela Baumgarten, altele culese de botanistul român Porcius din Năsăud? Nu s'au uitat a se planta în anumite colţuri ale grădinei şi florile fermecătoare din Japonia şi acele din turul Mediteranei renumite prin suavele lor miresme.

Nu a uitat colegul Borza o rezervă, un colţ şi pentru plantele cultivate în grădinile ţărăneşti, cari, după d-sa (Grădinile de flori ţărăneşti. Bibl. de popularizare a grădinei botanice din Cluj 1931) au fost introduse în diferite timpuri şi răspândite prin contactul cu alte neamuri de oameni: prin Turci s'au introdus la noi *crăiţele* sau *văzdoage* ca şi *nalba mare* cu flori mari roze galbene ori albe, prin Nemţi s'au introdus *muşcata, Condurul doamnei, rezeda* şi *garoafa.*

Rămân însă în grădinile ţărăneşti:

Crinul alb de inocenţă, *Busuiocul* şi *Rozmarinul, Minta* (izma) şi *Jalesul* (Salvia) medicinale, *Măgheranul, Lemnul*

www.dacoromanica.ro

Domnului, Melisa, Calapărul, Filimica, trandafirul zestre greco-romană. Trandafirul a fost cultivat pe plaiurile noastre de coloniștii romani după sdrobirea lui Decebal.

Calapărul, Minta, Melisa au fost văzute la vechii Daci, de botanistul medic Dioscoride încă în sec. I după Christos.

Celelalte au fost aduse tot de Romani.

Sunt după cum se explică Borza: „flori naționale, singură moștenire de ordin material rămasă de la Romani".

„Grădinile de flori țărănești sunt o istorie culturală nescrisă, rezumată a poporului" „la care fiecare veac, fiecare generație a mai adăugat ceva".

Faima grădinei botanice din Cluj a trecut de mult peste hotarele țării și specialiștii streini sunt fericiți a adresa laude bine meritate creatorului ei, profesorul Al. Borza.

Grădina Botanică din Cluj este căminul de activitate al botaniștilor clujeni, Borza, Grințescu, Pop, Guertner, Nyarady, Bujorean, și tinde să devină *„Meca"* a botaniștilor români.

Aici apare Buletinul Grădinei și al Muzeului din Cluj, azi la al 14-lea volum.

Aici apar Contribuțiile botanice din Cluj, azi la al 2-lea volum.

Aici apare Flora Romaniae exicata, herbar în 60 exemplare, din cari 30 distribuite muzeelor din străinătate, azi la a XI-a centurie.

Grădina botanică din Cluj devenind cuibul de gândire, de făurire de planuri, nu se putea să nu-l inspire pe botanistul Borza ca să devie cel mai aprig apărător *al Protecției naturii în România.*

Este drept că imediat după terminarea războiului, în vechiul Regat Societatea Naturaliștilor din România a intervenit și obținut păstrarea pădurei Letea din deltă ca rezervație naturală și că Societatea Touring Clubul României a obținut declararea ca rezervație a pădurei Cocora din apropierea schitului Ialomiței.

Lipsea însă o lege — cum s'a făcut în țările Apusului — pentru reglementarea monumentelor naturii, și, după alergări și intervenții numeroase, colegul Borza a făcut ca și România să aibă legea de protejare a naturii promulgată la 4 Iulie 1930.

Astăzi pe întinsul țării avem o serie de monumente ale naturii în afară de cele 2 enunțate — atât în vechiul Regat

www.dacoromanica.ro

cât și în provinciile alipite. Tot colegul Borza este acela care, în Comisiunea Monumentelor Naturii ce lucrează la Ministerul Domeniilor, a ridicat chestiunea creării unui mare parc național care să cuprindă în el variații de formații geografice de faună și floră.

Și nu se putea să se găsească unul mai potrivit de cât cel propus de D-sa: *Retezatul.*

„Aici, ca într'o grădină botanică, stau, alături de plantele Europei centrale, plante din Balcani și Caucaz ca resturi terțiare, plante din Asia Mică, aici putem urmări creațiunea de specii prin curată evoluție, aici genul *Hieracium* (Vulturică) e stăpân în casa lui și se înmulțește cum vrea el. Aici Urșii, Lupii, Mistreții și Caprele negre se plimbă în voie, și pe sus fac rotocoale mari Vulturii, Corbii, Vulturii pleșuvi și Vulturii bărboși. Pe jos Vipere și insecte fel de fel".

Adâncul cunoscător al Carpaților, președintele Societății Touring Club, Mihai Haret (Masivul Retezatului, Boaba de grâu, 1930), se exprimă astfel „glaciația cuaternară, care a lăsat urme viguroase în Retezat și prin mulțimea lacurilor de munte cărora le-a dat naștere, este element turistic atractiv de prim ordin".

Insuși propunătorul Borza se exprimă astfel: „Retezatul este din toate punctele de vedere, geologic și geografic, botanic și zoologic, un pământ sfânt pentru știință în întregimea sa, un monument sacru al naturii, cum nu mai există alte masive la fel în România".

„In acest gigantic sanctuar al naturii, cu o întindere de cel puțin 100 kilometri patrați, vor admira și studia minunile creațiunii, concentrate aci parcă dinadins, generațiile actuale și viitoare de naturaliști, turiști din țară și de peste hotare atrași de faima Retezatului. Aici își va face educația patriotică și tinerimea: ea va sorbi în acești munți aerul de libertate, lăsat moștenire de craiul Decebal și-și va umplea sufletul de mândrie, cunoscând acest petec de pământ unic în felul său, simbol al bogățiilor noastre naturale: Retezatul".

Din citarea acestor rânduri ca și din expunerea făcută de Borza astăseară, v'ați dat socoteală de talentul său de literat și bun conferențiar. Inzestrat cu astfel de calitate el desfășoară o mare activitate de vulganizator.

www.dacoromanica.ro

3. *Activitatea de popularizator.*

In toate domeniile: naturalist, botanic mai ales, Cercetășie, Numismatică, Educație.

Intre anii 1912—1916 a condus și organizat Universitatea populară din Blaj.

Această activitate a desfășurat-o nu numai în Ardeal ci în toate colțurile României și noi aici în București adesea l-am ascultat la Societatea Naturaliștilor, la Universitatea liberă, la Tinerimea Română și chiar la Ateneul Român.

Doamnelor și Domnilor,

In astă seară ați ascultat aici nu un subiect de conferință ci o comunicare științifică originală. Deși în Câmpia Ardealului au recoltat botaniști ca Janka, Prodan, Cheţianu, Freyn, Nyarady și alții; nimeni din acești nu a ridicat problemele ce le pune Borza. Un ținut întins considerat ca stepă și trecut ca atare în hărți și cărți de Geografie, de azi înainte va fi încadrat în domeniul mare al *Pădurii* și va da prilej tinerilor naturaliști să descopere fapte din ce în ce mai importante numai dacă vor avea răbdarea de care a dat dovadă Borza — de a străbate în lung, în lat și curmeziș ținutul citat.

Incheiu:

Mulțămesc — în numele membrilor Ateneului — pentru expunerea clară și lămurită făcută într'un timp scurt de prietenul Borza asupra regiunii puțin cunoscută: Câmpia Ardealului. Fericesc pe studenții universitari și pe Clujeni că au un eminent profesor și distins botanist.

Fericesc țara noastră că are un astfel de cetățean, bun organizator, bun patriot, savant și animator.

Felicit persoanele și instituțiile cari i-au dat până acuma sprijin în îndeplinirea planului său de activitate și le doresc gândul bun ca să-i dea și mai departe acelaș concurs.

Felicit Comitetul, în frunte cu bunul și înțeleptul nostru președinte Dr. Angelescu, care au propus primirea profesorului Al. Borza în mijlocul înaltei instituții academice de cultură Ateneul Român. Incepând de astăzi, el este cu noi și va lucra și pentru noi.

---

www.dacoromanica.ro

2

IMPORTANŢA SOCIALĂ A BOLILOR DE INIMĂ

Conferinţa d-lui dr. IULIU HAŢIEGANU, ţinută în seara de 27 Ianuarie 1935.

Asistentul Facultăţii de medicină din Koloszvár-ul de odinioară, venind în anul 1912 să respire oxigenul libertăţii în capitala vechiului Regat, scumpă tuturor inimilor românești, a petrecut câteva clipe de pioasă admiraţie în acest măreţ palat, răspânditor de lumină. După 23 ani, profesorul Facultăţii de Medicină din Cluj-ul românesc, înrolat în armata menită să ducă la triumf cauza naţională, are deosebita onoare şi marea mulţumire, ca, de pe acest amvon sfinţit de graiul şi munca atâtor apostoli ai neamului, să aducă şi pe această cale o contribuţie la progresul culturii românești. Cinstea de a fi ales membru al Secţiunii Ştiinţifice al acestei instituţii de cultură şi rostirea discursului meu de recepţie în această zi de 27 Ianuarie 1935 îmi produc o vie emoţie.

Dela ziua de 28 Ianuarie 1865, data întemeierii Ateneului Român şi până azi s'au scurs 70 ani de fecundă activitate. După şapte decenii de muncă, depusă în luminarea neamului, această înaltă instituţie este remunerată cu posibilitatea de a chema la colaborare pe toţi fiii conştienţi de suprema datorie faţă de popor şi ţară, datorie care nu poate fi alta decât răspândirea luminii spirituale şi ridicarea neamului prin cultură la rangul popoarelor civilizate ale continentului, apoi educaţia generaţiei noi — căreia să-i dăm exemplul înalt al servirii intereselor generale ale ţării până la sacrificiu.

Marii fondatori ai Ateneului au recunoscut, dela început, că pentru un stat, pentru o naţiune, principala problemă este cultura. Azi toate statele tind spre titlul de „Stat cultural" dând cea mai mare importanţă educaţiei tineretului, luminării maselor, căci numai prin educaţie şi învăţătură se poate favoriza

www.dacoromanica.ro

formarea unei vieţi colective, armonice şi creatoare. Dar această culturalizare numai atunci va fi eficace, dacă va interesa în proporţionată şi justă măsură toate straturile sociale. Iperculturalizarea unei părţi şi întârzierea în cultură a celeilalte, periclitează echilibrul sufletesc al naţiunii, condiţie esenţială a vitalităţii unei culturi colective. Numai atunci când forţele creatoare fizice şi spirituale vor fi distribuite, ori se vor putea câştiga în proporţia necesităţilor reale ale straturilor sociale alcătuitoare de naţiune, se va putea vorbi de o cultură viabilă şi vitalizantă.

Din problemele culturale face parte şi problema sănătăţii individuale şi publice. Ea ar merita chiar să fie pusă în primul plan, căci numai un popor viguros poate să se bucure în întregime de binefacerile civilizaţiei. Numai un popor sănătos la trup şi la suflet, poate să reziste şi să învingă toate furtunile ce se abat asupra lui în cursul vremurilor.

Scăderea mortalităţii şi creşterea natalităţii este indicele vital biologic al unui popor. Prevenirea şi vindecarea bolii privesc, deci, nu numai individul, ci şi colectivitatea, iar protecţia omului în cataclismul de azi provocat de un tehnicism exagerat şi uneori anihilant, este o chestiune de primă importanţă pentru conducerea de stat.

In această luptă de apărare, medicul nu poate privi numai latura biologică şi tehnică, ci trebue să considere şi latura culturală, economică şi socială a problemelor sanitare. Medicul trebue să facă nu numai operă preventivă — curativă —, dar şi educativă. Starea economică socială şi culturală au o influenţă indiscutabilă asupra stărilor sanitare. In aceste condiţii, medicul în statul modern este un factor indispensabil al vieţii colective. Opera medicului este operă de stat, aşa după cum a conceput-o Plato. Medicul este diriguitorul celui mai scump capital, al capitalului biologic uman, de a cărui valută este condiţionată viaţa ori moartea unei colectivităţi.

Astfel medicina de azi, deşi este o ştiinţă universală cu caracter internaţional, ea este — şi trebue să fie — şi naţională şi trebue pusă mai întâi în serviciul naţiunii. In această sforţare comună spre conservarea valorilor biologice, medicina română a adus contribuţii importante ştiinţei universale, iar cultivatorii acestei ştiinţe au adus servicii şi sacrificii în prima linie naţiunii din care fac parte. Drumul ştiinţei medicale ro-

www.dacoromanica.ro

mânești, este presărat de mormintele medicilor români căzuți în aceeași măsură pe câmpul de luptă pentru adevărul științei și pentru drepturile națiunii.

Sfințită de puterea divină a sacrificiului, medicina noastră și astăzi trebue să meargă înainte pe calea ascendentă și să nu fie păstrată în laboratoare, în clinici, în instituții, ci cu prisosință răspândită în masele largi ale poporului. Numai astfel va deveni ea un bun comun al tuturor cetățenilor.

Știința medicală nici odată nu a trăit numai în sfere abstracte, ci s'a coborât pe pământ calmând suferința și vindecând boala.

Fiecare cetățean are nu numai drept la sănătate, dar mai ales are datoria și răspunderea pentru sănătatea sa și a altora. Sănătatea publică nu este realizabilă decât cu concursul fiecăruia. Nu este suficient să luptăm contra bolilor, infecțiunilor, ci tot atât de importantă este augmentarea capacității de apărare și rezistență a organismului printr'o conduită igienică în privința individului și a colectivității. Astfel, prin o educație perseverentă, de lungă durată, în familie, în școală, (în Universitate) atât la orașe cât mai ales la sate, cari nu sunt vinovate că foarte puțini se ocupă cu ele, printr'o educație igienică individuală vom ajunge la o conștiință igienică colectivă, singură capabilă să conserve și să augmenteze capitalul biologic uman. Grație progresului științei medicale — azi fiecare din noi are șansa să trăiască cu 20 ani mai mult decât bunicul nostru.

Această operă de luminare și dinamizare a națiunii fiind dificilă și complexă, ea nu se va putea realiza decât prin colaborarea tuturor societăților culturale. Unite printr'un program comun cât mai clar formulat și având drept lozincă o Românie mare și eternă, ele vor trebui să lupte spre a pune în valoare toate forțele noastre fizice, intelectuale și morale, pentru a spori vigoarea, conștiința și disciplina națională, elemente esențiale ale regenerării și prosperării unei națiuni.

Permiteți-mi să vă prezint azi una dintre problemele culturii igienice, problemă de mare însemnătate practică, care este încă foarte puțin cunoscută, și care abia acum începe să se discute și în țările cu o civilizație mai veche.

Constatările din timpul din urmă ne atrag atenția asupra unui flagel social care se poate pune alături de tubercu-

www.dacoromanica.ro

loză, boli venerice, cancer și alcoolism și căruia până azi nu i s'a dat importanța meritată.

Este o constatare recentă aproape în toate țările că pe când toate bolile — exceptând „suicidul" care s'a dublat după războiu, — sunt în scădere, *bolile de inimă* se arată în număr cu mult mai mare, încât reprezintă un flagel cu mult mai îngrozitor decât cancerul, iar în ceea ce privește mortalitatea, concurează tuberculoza.

In ultimele două decenii în toate țările se atrage atenția asupra însemnătății sociale a afecțiunilor de inimă. Mai ales autorii americani, francezi și germani constată că mortalitatea în bolile de inimă a crescut considerabil. In vreme ce mortalitatea în boli de inimă este foarte ridicată, se observă concomitent și o sporire a îmbolnăvirilor de boli cardiace. Această constatare contrastează cu observația că mortalitatea prin tuberculoză în general dar mai ales în țările cu armament antituberculos este în scădere evidentă.

Faptul menționat mai sus ne permite să *încadrăm și bolile de inimă în grupa bolilor sociale,* alături de tuberculoză, cancer, sifilis, boli infecțioase.

Cauza că abia acum ne alarmăm de aceste pierderi extraordinare din pricina bolilor de inimă se atribue faptului că ele, neprezentând un pericol pentru cei din jur și considerându-se până de curând ca boli mai rare și cu o evoluție inexorabilă, nimeni nu s'a ocupat cu această chestiune din punct de vedere social.

O privire clară și aproape de adevăr în această problemă este apoi îngreunată prin împrejurarea că nu putem dispune încă de o statistică științifică și exactă asupra bolilor de inimă. Statisticele existente sunt foarte greu de interpretat, căci nu avem nici azi o concepție unitară în clasificarea bolilor de inimă. Și aceasta să nu ne mire, căci nici în anatomia și fiziologia inimei nu avem încă o concepție unitară.

Pentru a realiza o statistică apropiată de realitate, ar trebui să avem cel puțin o formulă comună a diagnosticului, căci o nomenclatură unitară se impune pentru a putea aprecia datele statistice. Dacă însă noi vom lua în mână 20 de manuale de patologie internă, în fiecare vom găsi o altă împărțire, și în tratatul meu apărut în 1934 a trebuit să fac o nouă clasificare, pe care am crezut-o mai potrivită pentru înțelesul stu-

www.dacoromanica.ro

dentului în medicină. Fiecare clinică dă alte şi alte numiri aceloraşi boli. Apoi în grupa bolilor de inimă intră încă bolile vaselor sanghine şi toate afecţiunile plămânilor şi rinichilor, cari au repercuţie asupra inimei. Nu mai insist asupra faptului că orice moarte rapidă se etichetează „moarte prin inimă". Nu mai discut aici chestiunea turburărilor funcţionale ale inimei, deşi cred că figurează des, dacă nu în statistica celor morţi, în statistica celor vii. Aceştia sunt aşa numiţi" *falşi cardiaci*".

Cine nu a fost în viaţa lui vreodată „bolnav de inimă"? Diagnosticul „nevroză cardiacă", „inimă nervoasă", „inimă iritabilă", „inimă grasă", figurează foarte deseori în registrul medicului. Trebue apoi să accentuăm că recunoaşterea bolilor de inimă necesită azi cunoştinţe speciale. Cardiologia este deja o disciplină specializată şi dificilă a medicinei. In statistica mortalităţii nu toate diagnosticurile sunt exacte, vom avea foarte des cardiaci adevăraţi cu diagnostic fals.

Deci, înainte de a aprecia ştiinţific această chestiune, rămân de elucidat o serie de puncte de vedere, pentru a putea întocmi o statistică reală.

Deşi nu dispunem încă de criterii identice, totuşi constatările destul de obiective din ultimul timp arată că în mortalitatea deasupra vârstei de 40 ani, bolile de inimă figurează cu un procent considerabil. Intr'adevăr peste vârsta de 40 de ani bolile inimei şi a vaselor sunt foarte frecvente. Această constatare a determinat pe autorii americani să creadă că frecvenţa urcată de morbiditate şi mortalitate în bolile de inimă a timpurilor noastre se poate atribui faptului că media de vârstă azi este mai ridicată. Pe când în secolul al XVI-lea vârsta medie era 21 ani, azi trăim 54, iar cei fericiţi din Noua Zeelandă 64 ani.

Bolile de inimă aparţinând vârstei mai înaintate, şi ele vor fi în număr mai mare. Se constată însă că acelaşi timp că, şi sub vârsta de 40 ani, numărul morţilor în boli de inimă este în creştere.

Statisticele asupra mortalităţii în boli de inimă sunt relativ mai uşor de făcut. Statisticele asupra cardiacilor în viaţă sunt foarte dificil de întocmit.

Dacă privim câteva statistici de mortalitate, cifrele ne vor impresiona. In Germania, din 10.000 de oameni, mortalitatea în

www.dacoromanica.ro

bolile de inimă este reprezentată prin cifra de 17.8. Calculând pe toată populația, mor 106.000 de oameni pe an în boli de inimă. In Italia mor anual în boli de inimă 74.000 pe când în tuberculoză 51.000. In Paris mor în fiecare lună 197 în tuberculoză 160 în boli de inimă. Tuberculoza face 20%, bolile de inimă 17% a mortalității din Paris. In Statele Unite în anul 1929 au murit 225.000 în boli de inimă.

Cifra cardiacilor în viață este și mai impresionantă. In America, din 1.000 oameni în viață, sunt 20 de cardiaci. Din statistica D-șoarei Bryand rezultă că, din 500 suferinzi de boli interne, 123 sunt tuberculoși, 100 bolnavi de inimă, 27 canceroși. Prin urmare tot al cincilea bolnav de spital sufere de vre-o leziune a inimii. Țara cu mai puțină mortalitate în boli de inimă este țara crisantemelor, Japonia.

Toate statisticele din ultima vreme arată în mod hotărât, că în ultimii ani atât numărul cardiacilor, cât și mortalitatea lor, este în creștere. Afară de aceste cifre oribile, noi medicii suntem impresionați de evoluția extrem de variabilă, foarte lungă și cu multe surprize ale bolii, întâlnindu-ne zilnic cu acești bolnavi la consultații, în spital, la sanatoriu, în societate.

Ancheta noastră sumară, mai mult de orientare și fără pretenția de a fi exactă, acopere întru toate constatările amintite mai sus, făcute în alte țări.

Analizând pe provincii mortalitatea în bolile de inimă în comparație cu tuberculoza și cancerul din statistica Institutului demografic pe anul 1932; putem să spunem că, pe când în Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Ardeal, Crișana, Maramures, cifra mortalității prin boli de inimă este cu 50% mai mică, decât a mortalității tuberculoase, pe atunci în Moldova, Basarabia, Bucovina, Banat, mortalitatea în bolile de inimă este aproape identică cu cea în tuberculoză. Să notăm aici că mortalitatea prin cancer în toată România este mult inferioară mortalității în boli de inimă.

Aceste date însă ne fiind științifice și ne putând fi controlate, înglobând și satele, unde veracitatea diagnosticului poate fi dubioasă, am analizat statistica mortalității în bolile de inimă în comparație cu mortalitatea în tuberculoză în orașele mai importante din Ardeal. Fiind aici diagnosticul mai precis, statistica este mai aproape de realitate. Constatăm fără deosebire, că în orașele Brașov, Sibiu, Tg.-Mureș, Timișoara, Arad,

www.dacoromanica.ro

Oradea, Satu-Mare, Cluj, mortalitatea în bolile de inimă și în tuberculoză este egală. Pentru o documentare și mai exactă am analizat numărul bolnavilor de inimă și a morților în Clinica Medicală din Cluj pe 14 ani și am văzut că numărul cardiacilor în viață formează 11% a tuturor bolnavilor din clinică. Va să zică tot al 11-lea bolnav, care este internat în clinică, este un cardiac; pe când canceros este tot al 35-lea. Am analizat numărul total al morților în clinică și am văzut că 43% a morților o formează bolile de inimă și numai 8.6% cancerul. Va să zică din 100 morți în clinică, 43 mor de boli de inimă. Aproape tot al doilea bolnav moare de vreo afecțiune a inimei. Cercetând mortalitatea prin boli de inimă în spitalele din Sibiu, Arad, Brașov, Oradea, conduse de colegi foarte distinși, docenți, foști asistenți de clinică, am găsit numărul bolnavilor de inimă într'un procent între 5,4 până la 20% în medie 14.66% din numărul total al bolnavilor, și o medie de 28% a morților în boli de inimă, față de suma totală a mortalității în toate celelalte boli.

Va să zică, tot al treilea bolnav moare din cauza unei boli de inimă în spitalele amintite. La institutul de medicină legală din Cluj, creat de renumitul medic legist Nicu Minovici, morțile subite prin inimă s'au urcat ultimii ani dela 44, 84 la 55, 5%.

Dacă încercăm să evaluăm prin analogie numărul cardiacilor din România, atunci, admițând, nu un număr de 20 bolnavi la 1000 de locuitori, ci numai 10 (ca în statistica americană), va trebui să avem cel puțin 200.000 de cardiaci. Această cifră însă, cred că este inferioară celei reale, luând în considerare frecvența cu mult mai mare a bolilor ce produc boli de inimă. Numărul cardiacilor din România probabil că se apropie de cifra de 300.000, ce pare a fi apropiată de numărul tuberculoșilor.

In același sens pledează și constatarea unei mortalități aproape egală prin tuberculoză și bolile de inimă în orașele din Ardeal și Banat.

Din examinarea dispensarului studențesc din Cluj de sub conducerea noastră — făcută în fiecare an — la toți studenții noi înscriși — am găsit o cifră medie de 8% de bolnavi de inimă la 1000 studenți. Dacă vrem să aflăm cifra aproximativă a mortalității, atunci considerăm că cifra celor cari trăesc este

www.dacoromanica.ro

de zece ori mai mare decât a celor cari mor. După acest calcul avem o pierdere anuală de 20—30.000 în boli de inimă, care se apropie cifrei de mortalitate în tuberculoză, care este între 40—50.000. Această cifră ar corespunde şi statisticei Germane, unde mortalitatea este 17.8% la 10.000 locuitori, ceea ce, calculată la noi, ar corespunde la un număr apropiat de cifra de 32.000.

Considerând relaţiile sanitare din Germania, numărul acesta trebue să fie mărit la noi.

Intr'adevăr, luând în seamă etiologia şi patogenia bolilor de inimă, cele trei cauze mari (reumatismul, sifilisul şi arterioscleroza), la noi sunt cu mult mai frecvente şi mai insuficient tratate. Astfel problema bolilor de inimă se prezintă la noi, în mod şi mai evident, ca o problemă socială.

Reumatismul, după statisticele făcute de cei mai distinşi cardiopatologişti, cauzează cam 50—60% a bolilor de inimă şi survin mai ales la vârsta de 15—40 ani. Aceste leziuni cardiace reumatismale interesează mai ales valvulele inimei şi bolnavii în majoritate mor până la vârsta de 40—50 ani şi numai un procent foarte mic, 10—15%, trec vârsta de 45 ani. Maximul de viaţă după instalarea bolii este de 20—25 ani, iar după apariţia semnelor de insuficienţă circulatorie rar se prelungeşte peste 7 ani. Deci aceste leziuni omoară în epoca cea mai activă a vieţii. Din cardiacii noştri mor cam 65.000 înainte de vârsta de 45 ani. Sifilisul produce cam 15—20% a bolilor de inimă. Afecţiunile sifilitice apar între 45—55 ani, şi permit o vieaţă până la 58—62 ani. Peste 62 ani nu se trece decât rareori. Aceasta este vârsta fatală. Până la vârsta de 60 ani, mor cam 90%, până la vârsta de 65 ani, mor cam 75%.

Dacă se trece vârsta critică a lui Hippocrat de 63 de ani, bolile de inimă, fie sifilitice ori de altă natură, îşi schimbă caracterul, procesul ia o evoluţie mai lentă, inima capătă forţe noi prin formarea de ramificaţii noi arteriale, se produce o adevărată reîntinerire a inimei, care permite individului să treacă în decada 7—8 a vieţii.

In general sifiliticii activi, netrataţi sau trataţi insuficient, dela infecţie au un maxim de viaţă, care se cifrează cam la 20—30 ani, după care se instalează fenomene de insuficienţă circulatorie, cari de obiceiu în curs de maximum 6 ani duc la sfârşit mortal.

www.dacoromanica.ro

Afecțiunile sclerotice ale inimei și ale vaselor figurează cu 5—15% între bolile de inimă. Acestea apar între vârsta de 55—65 ani, și permit o vieață până la 68—70 ani; vârsta critică fiind între 62—64, când mor cam 90% din acești bolnavi.

Bolile infecțioase, angina, gripa, febra tifoidă, difteria, pneumonia, figurează aproximativ cu 5—10% fără a putea da o cifră precisă, confundându-se aceste afecțiuni acute ori subacute ale inimei cu boala fundamentală care le-a provocat. Aici trebue să accentuăm mai ales importanța infecțiilor latente — focarele de infecție — localizate în amigdale, în dinți, în cavitățile cutiei craniene, cari pot da determinări pe inimă.

In țările unde bolile mai sus amintite sunt frecvente, și cardiopatiile vor fi des întâlnite. La noi aceste boli într'adevăr există într'un procent alarmant. Sifilisul omoară în vârsta de 50—60 ani și putem să spunem că la această vârstă cardiacii noștri sunt în majoritate sifilitici. La noi Românii, atât la intelectuali cât și la țărani, sifilisul se localizează cu predilecție asupra inimei și vaselor inimei. In țara noastră avem un sifilis, care de altcum „dela naștere" iubind inima și vasele — cu o iubire și mai potențiată, grație unor anumite împrejurări prielnice, se localizează pe inimă. Probabil că în afară de factorul sentimental colaborează nicotinismul și alcoolismul, cari la noi se practică cu abuz. Cardiacii sifilitici în statistica clinicii noastre formează 15% a cardiacilor. In toată țara avem deci cam 30.000—40.000 cardiaci sifilitici cu zilele numărate.

Afară de aceste cauze provocătoare cari sunt mai frecvente, după războiu survin o serie de cauze favorizante, cari determină fixarea infecției pe aparatul cardio-vascular și permit o evoluție mai rapidă a leziunii odată constituită. Intre aceste cauze post-belice, amintim, în prima linie, constatarea că materialul uman a rămas mai debil și este mereu debilitat prin criza morală și materială a vieții. Validitatea fizică și morală foarte scăzută după războiu, o arată și statistica dela „Metropolitan Life Assurance Company". Alimentația greșită, prea bogată în albumină, ritmul accelerat al vieții, surmenajul fizic, munca întreită pentru asigurarea existenței, tabagismul și alcoolismul, contribue foarte mult la slăbirea inimii, cu deosebire la bărbați. In timpul din urmă prin emanciparea femeii, abuzul acestor două toxice devenite familiare începe să niveleze diferența în frecvența îmbolnăvirilor de inimă între cele două sexe.

www.dacoromanica.ro

Un alt factor favorizant este sportul fără nici un control medical. Sportivii fac mai uşor determinarea infecţiei pe inimă. Azi însă se face sport cu dorinţă de record şi un turism exagerat fără nici un control medical. Mai ales sunt expuşi bătrânii începători în sport cari adeseori au accidente cardiace.

Toate aceste cauze adjuvante contribue la creşterea frecvenţei bolilor de inimă şi a vaselor sangvine, dar mai ales la evoluţia mai rapidă a bolilor de inimă cauzate de boli infecţioase. Mâncăm prea mult, alergăm toată ziua, ne petrecem nopţile nedormind, ne place fumul şi, în această viaţă trepidantă, nu ne controlăm maşina noastră, acest „perpetuum mobile" al vieţii noastre vremelnice şi consumante. Controlând profesorul Weitz două mânăstiri de călugări, în mânăstirea cu multă carne, tensiunea era ridicată, în cea fără carne se constată la toţi o tensiune normală.

S'a constatat apoi augmentarea flebitelor — inflamaţia venelor, ceea ce o pun în legătură cu lipsa de suficientă mişcare a omului.

Nu trebue să trecem cu vederea nici influenţa nefavorabilă asupra bolilor de inimă a unor anumite stări fiziologice, cum este graviditatea şi menopauza la femei. Femeile cardiace prin graviditate şi menopauză sunt expuse unor accidente foarte grave cari pot fi fatale şi cari ne provoacă să dăm o deosebită atenţie femeii ce sufere de o leziune cardiacă şi care necesită sprijinul moral şi material al societăţii mai mult ca ceilalţi cardiaci. Femeile cardiace adeseori mor în naştere în epoca climacterică ori preclimacterică.

După ce am făcut această constatare, că între noi mişună câteva sute de mii de infirmi de inimă, cari din punct de vedere al capacităţii de muncă sufer de o invaliditate mai mult sau mai puţin pronunţată, să ne punem imediat întrebarea: se face oare ceva din partea statului şi a societăţii pentru protejarea acestor nenorociţi, se face oare ceva pentru prevenirea acestor boli? Să mărturisim sincer că ceeace se face este o operă insuficientă şi inconstantă, fiindcă toată această problemă este prea puţin cunoscută.

Nu este mai puţin adevărat, însă, că şi alte ţări sunt la începutul organizării asistenţei sociale a acestor bolnavi. Numai în câteva ţări se remarcă un început de organizare.

www.dacoromanica.ro

Să cercetăm acum cari sunt mijloacele de ajutorare pentru acești infirmi cardiaci?

Asistența cardiacilor, ca orice organizare sanitară, urmărește trei obiective: *Prevenirea bolilor de inimă, tratamentul* și *asistența socială a acestor bolnavi.*

In *opera de prevenire* se impune în prima linie o combatere energică și sistematică a reumatismului și sifilisului, cari figurează cu 75% în etiologia bolilor de inimă. Lupta antisifilitică azi este în toate țările așa de bine organizată, încât sifilisul începe să diminue în mod considerabil. Pentru combaterea reumatismului funcționează societăți științifice, spitale speciale, cari se ocupă cu studiul și tratamentul bolii. Trebue să recunoaștem, însă, că lupta contra reumatismului nu este așa de intensă, necunoscându-se încă nici azi cauza bolii și nefiind ea nici contagioasă. Se poate afirma că tratamentul precoce și masiv al reumatismului acut poliarticular, cauza cea mai frecventă a leziunilor inimei, este capabil să împiedice instalarea unor leziuni mai profunde ale inimei. Și în privința aceasta amintim cu mândrie succesele lui Danielopolu, care din nou atrage atenția asupra importanței tratamentului precoce și cu doze masive de salycilat de sodiu a reumatismului poliarticular. La noi, atât problema combaterii reumatismului cât și a sifilisului se găsesc într'o perioadă de inițiativă lăudabilă. Dar lupta antisifilitică se face și azi mai mult sub mască și nu pe față, ne având un organism puternic de combatere, ba chiar și tratamentul acestei boli nu este încă pus la punct și mai ales nu este îndeajuns cunoscut de medicul practician, deși avem sifiligrafi cu renume mondial. Se impune și aici o întâlnire a tuturor sifiligrafilor români, pentru începerea unei ofensive metodice și etiologice.

O operă de prevenire a bolilor de inimă fără o combatere sistematică a reumatismului și a sifilisului nu se poate imagina și, tocmai din aceste considerente, se impune o colaborare cu organele de combatere a sifilisului și reumatismului.

Din cele premergătoare se vede că opera de prevenire a cardiacilor este foarte complexă și realizabilă numai în mod lent. Cea mai importantă chestiune în starea actuală rămâne deci tratamentul și asistența socială acordată celor „răniți la inimă", în dorința de a preveni agravarea bolii și a menține capacitatea de muncă a bolnavului.

www.dacoromanica.ro

Vom expune încercările variate întreprinse în acest scop în diverse țări și cari au dat până acum oarecicare rezultate practice.

Din toate cea mai interesantă este opera *„Aide aux cardiaques"* realizată la Paris de marele maestru al cardiologiei *Vaquez*. Această instituție cu caracter medico-social astăzi s'a internaționalizat, înfăptuindu-se astfel de centre în cele mai multe capitale. Amintim în prima linie Bucureștii, unde organizația se află sub autoritatea necontestată a profesorului Danielopolu și conducerea autorizată a lui Teodorescu, apoi Madridul, Belgradul, Sofia, Athena, Praga și mai multe centre din America. Organizația este așa de întinsă, încât astăzi se discută deja federalizarea acestor centre pentru facilitarea unei colaborări atât practice, cât și ideologice. Opera „Aide aux cardiaques" de sub prezidența de onoare a lui Tardieu și prezidența actuală a lui Vaquez, prin un consiliu de administrație și un comitet executiv face operă socială, iar, prin organizarea unui centru de cardiologie unde sunt examinați bolnavi de inimă, face operă medicală. Această organizație medico-socială ar lucra mai ideal, ceea ce este visul și al ctitorului, maestrul Vaquez, dacă ar fi plasată într'un institut de cardiologie, prevăzut cu toată aparatura diagnostică, terapeutică și socială a acestor boli. Astfel de institute încep să se realizeze și în prima linie amintim pe cel din Praga.

Parisul dispune de un centru de consultații pentru inimă, care este ajutat în opera socială de un consiliu, de un comitet executiv cu însărcinare specială, și de o asistență socială.

Munca desvoltată în aceste centre este foarte polivalentă. Se ocupă cu depistarea cardiacilor tineri în școli, pentru a le da o orientare profesională la timp, înainte de a intra în viață, apoi cu plasarea și reeducația cardiacilor în anumite industrii, comerț, în anumite ateliere destinate pentru cardiaci. Se îngrijește de situația cardiacilor în fața serviciului militar. In privința aceasta s'a făcut un pas înainte și la noi. Conform instrucțiilor asupra aptitudinilor fizice pentru serviciul militar din 1929, se reformează soldatul cu leziune cardiacă. Pentru a evita diagnostice greșite ori false, se impun certificate eliberate de aceste centre. Apoi împarte ajutoare familiei, aducă copiii cardiacului pentru a ajunge repede la câștig, întreține bolnavul în vacanță, la recreație, la băi, eliberează mai ales familia de

www.dacoromanica.ro

anumite munci grele prin ajutoare de muncă efectivă ori dă ajutoare pentru o locuinţă mai potrivită. Iniţiază anumite lucrări uşoare la domiciliu, şi plasează în comerţ marfa adusă de aceşti bolnavi şi astfel previne accidentele grave, uneori iremediabile, prin o dozare a muncii şi prin favorizarea unei munci adecvate capacităţii individuale. Prin intervenţii diverse câştigă pentru aceşti bolnavi reduceri la alimente, la cărţi şi îmbrăcăminte. Astfel face o operă utilă prin readaptarea cardiacului la mediul social îndreptându-l şi plasându-l într'o profesiune destul de rentabilă şi totuşi potrivită cu debilitatea lui organică, dându-i ajutor în timpul agravării bolii, şi ocrotindu-l eficace la părăsirea patului. Astfel se prelungeşte vieaţa, se alină suferinţa şi se îndulceşte mizeria. Deşi această operă este înfiinţată abia în 1929, prin ajutorul material şi moral ce-l oferă acestor bolnavi începe să dea roade îmbelşugate, devenind un factor indispensabil şi util al sănătăţii publice.

In adevăr, aceste dispensare pentru bolnavii de inimă, sunt absolut necesare. Necesitând aceşti bolnavi un tratament special şi în continuitate, iar diagnosticul bolii cerând cunoştinţe speciale, credem că ar fi mai bine şi mai economicos, ca aceste dispensare să se înfiinţeze pe lângă o clinică de boli interne, care dispune de aparatură şi de medici specializaţi. Mai ideal ar fi crearea de institute cardiologice, visul lui Vaquez, însă aceasta ar însemna cheltuieli enorme şi ar împiedica munca, pe când cererea unor dispensare pe lângă clinici sau spitale nu ar necesita decât vre-o trei, patru încăperi pentru consultaţii şi fişele bolnavilor. Personal nou nu ar fi decât sora de ocrotire, clinica dispunând de toate celelalte aparate şi de personalul specializat. Azi este cu atât mai uşor, că fiecare spital mare are, ori ar trebui să aibă, şi un serviciu social, care foarte bine s'ar putea încadra în această operă medico-socială. In centrele unde nu există clinici ori spitale, s'ar putea plasa în dispensarul antituberculos, ataşându-i câteva camere pentru aparatura cardiologică. Tipul acesta de dispensare mixte funcţionează admirabil în America, unde tuberculoza diminuând şi bolile cardiace augmentând, cele două servicii au fost combinate.

Dispensarul cardiologic în colaborare cu medicii şcolari, cu pediatrii, examinează toţi copiii şi cei găsiţi bolnavi îi ţine sub supraveghere, pentru ca la finea şcolarităţii să le dea o îndrumare profesională. Această îndrumare profesională se face

www.dacoromanica.ro

în baza unei liste alcătuite, care cuprinde carierele stabilite, pentru bolnavii incapabili de a suporta o activitate fizică obișnuită.

In America sunt școli speciale numai pentru cardiaci, cari învață sub control medical, dozându-li-se munca fizică și psihică, protejându-i de intemperii și alte efecte meteoropatice.

Centrul cardiologic, afară de această operă socială și de depistare a cardiacilor (în mediu școlar), reexaminează foarte minuțios toți cardiacii cari se prezintă la consultație, stabilindu-i-se capacitatea de randement fizic și cardiac, capacitatea de câștig și, în cadrele posibilității, ei sunt reeducați, plasați, ajutați, etc. Se dă atenție deosebită vârstei peste cea a școlarității, cunoscut fiind, că până la vârsta de 25 ani leziunile cardiace sunt destul de bine tolerate. Dela această vârstă în sus uneori cauze mici fac să izbucnească insuficiențe circulatorii iremediabile. Dispensarul anchetează la domiciliu condițiile de existență a bolnavului, ține în evidență bolnavul prin un carnet unde se notează mai ales tratamentul, apoi, prin vizite la domiciliu, cearcă să stabilească un prognostic asupra vieții și acest prognostic îl comunică unui om de încredere în familie. Prognosticul în general, având foarte multe necunoscute, este o ecvație foarte dificilă; de obicei, însă ne apropiem de realitate, cunoscând natura leziunii, gradul leziunii, localizarea leziunii, vârsta bolnavului, prezența sau absența infecțiunii cauzatoare a altor leziuni, starea musculaturii inimei: din aceste elemente putem să stabilim aproximativ durata vieții bolnavului.

Natural, că aceasta necesită cunoștințe multiple și o experiență mare, pe care nu o poate vedea decât specialistul în boli de inimă.

In Germania, țara asigurărilor sociale, funcționează asigurări sociale pentru bolnavi de inimă. Sunt asigurați bolnavii cu o funcție bună a inimii, îngrijindu-se societatea de asigurare în anumite cazuri de a plasa bolnavii în condiții favorabile de viață, ba chiar dându-le împrumuturi cu procente foarte mici pentru a cumpăra o proprietate rentabilă, care să permită o viață mai liniștită cardiacului. Tot în țările germane avem centrele așa numite „Herzstation" cari au rolul de dispensare sau „Aide aux cardiaques".

Asociația „Herzstation" din Viena — fondată de prof. Kauffmann, urmărește: Examenul și tratamentul bolnavilor de

www.dacoromanica.ro

inimă și vase sangvine, cercetări în domeniul patologiei cardiovasculare și pregătirea medicilor și studenților în această disciplină.

Pentru ajungerea acestui scop întreține: 1) Un spital (cu 19231 zile de îngrijire în 1934), 2) Un local de consultații gratuite (25.118 consultații în 1934), 3) o stațiune pentru controlul bolilor de inimă și 4) Un dispensar pentru copii.

Societatea se menține din plata făcută de bolnavi, de Casele Cercuale — apoi din taxa membrilor — donații și subvenții. Stațiunea stă sub conducerea morală și intelectuală a unui *curatoriu* — și se compune din un medic-șef de onoare — de obiceiu un prof. univ., 8 medici de spital și 6 medici de consultații, 2 radiologi și 11 surori infirmiere și 4 funcționari.

Institutul de dispensar însă nu va putea face o muncă efectivă fără colaborarea „spitalelor sanatorii' speciale pentru boli de inimă, cari pot funcționa izolat sau prevăzute și cu un dispensar. In aceste institute, medicii specializați, în condiții admirabile de organizare, fac educația bolnavilor, iar aparatura modernă de laborator permite un diagnostic foarte precis. Nici într'o boală nu se evidențiază așa de mult procedura medicului ca în bolile de inimă, unde și astăzi se fac greșeli foarte multe tocmai în urma unei schematizări prea întinse. Bolile de inimă necesită o îngrijire specială și un tratament adecvat, care nu se poate da decât în baza unei experiențe bogate și unor cunoștințe foarte temeinice. Funcționarea unui astfel de spital se impune și la noi cel puțin în cele trei centre universitare. Afară de armamentul amintit, să se dea apoi o deosebită importanță stațiunilor balneare, special amenajate pentru acești bolnavi, unde să funcționeze numai medici de specialitate și unde să fie primiți într'adevăr numai bolnavii cari necesită acest tratament. Să nu li se ocupe locul de cazuri fără indicație, cum se întâmplă la noi în unele sanatorii balneare.

Afară de acest rol de a ocroti și trata bolnavii de inimă, dispensarele mai au încă o însemnată menire a cărei realizare trebue să fie baza acestei lupte pentru viața cardiacilor. Această menire este propaganda igienică preventivă și curativă. Fără această operă de propagandă, nici nu se poate concepe o luptă victorioasă. Se impune ca la orice cruciadă contra oricărui flagel social sensibilizarea opiniei publice față de această

www.dacoromanica.ro

problemă. Experienţa arată că şi aici, — ca în tuberculoză — nu vom reuşi fără trezirea opiniei publice.

Numai prin o luptă contra reumatismului şi sifilisului, numai cu o înţelegere a acestei importante probleme de sănătate publică, se va putea obţine reuşita pe acest teren.

Numai prin pătrunderea cunoştinţelor necesare în mijlocul populaţiei, putem să avem norocul de a eşi biruitori din luptele contra bolilor, căci numai prin risipirea ignoranţei vom putea aduce leacul vindecător. Trăim într'o vreme de adaptare la progres, la o transformare economică, de aceea noi cei mai instruiţi avem o datorie sfântă, ca să scoatem cu deosebire satele noastre din izolare şi să le înstăpânim asupra noilor cunoştinţe, — aducătoare de condiţii mai bune de producere şi de trăire. Să creăm în mijlocul populaţiei noastre o concepţie de viaţă, care să servească desvoltarea spre sănătate, prin voinţă fermă, dar mai ales o concepţie care să lumineze căile ce servesc regenerarea naţiunii. Să creăm mai ales o dispoziţie mare spre acel „a te ajuta singur" „şi a ajuta pe altul" prin cunoştinţe de igienă individuală, căci această cultură igienică individuală duce la prosperitatea colectivităţii, prin formarea unei conştiinţe sanitare solide pusă în serviciul apărării sănătăţii. Propaganda igienică fiind baza oricărui program de politică sanitară, astăzi, în criza morală şi economică prin care trecem, se impune, şi mai mult ca oricând, să intensificăm această muncă de luminare. Aceasta depinde de noi şi se poate face fără cheltuieli mari. Să risipim resemnarea şi indiferenţa în faţa răului şi să creăm o dorinţă generală de acţiune, participând cu toţii la această cruciadă generală de acţiune, participând cu toţii la această cruciadă contra bolilor sociale. Numai punând persoana noastră în relaţie reală şi omenească faţă de colectivitate — oferind, afară de muncă şi ştiinţa noastră depusă în locul unde suntem puşi, şi o părticică în plus în serviciul întregei colectivităţi, putem să spunem că ne-am făcut datoria. Numai un efort al tuturora poate duce la mântuire, căci efortul pentru sănătate mai mult ca oricare reclamă concursul tuturora. In prima linie de tranşee să fie dascălul, preotul, medicul, funcţionarul administrativ, conducătorii satului, cari să fie ajutaţi de artileria formată de intelectualii din oraşe. Oraşele trebue să devie centre puternice contra ignoreţei şi pentru cultura sufletului satelor. Astfel, cu toţi oră-

www.dacoromanica.ro

şenii şi sătenii, înregimentaţi în această ofensivă contra relelor ce bântue, ne vom face datoria de cetăţean. O oră de muncă pe săptămână dată cu entuziasm de unul fiecare în slujba neamului va produce rezultatele dorite. Minusculele jertfe spirituale şi materiale pentru cei suferinzi se răsplătesc cu procent înmiit. In Statele-Unite, — Statul pentru igienă cheltuieşte 60 milioane dolari — ce este suma aceasta faţă de 107 milioane pentru parfumuri şi cosmetice, 805 milioane pentru tutun şi beuturi, 1.823 milioane pentru tabac, cheltuite de cetăţenii acestor state. Dar să nu mergem în America — să rămânem în judeţul şi oraşul Cluj — unde s'a cheltuit în anul 1934 pentru fum 102 milioane 634 mii 414 lei.

Medicina are cea mai strânsă legătură cu omul şi cu viaţa şi tocmai de aceea trebue pusă în serviciul omului şi a colectivităţii. Numai sănătatea, vigoarea fizică şi psihică, oferă naţiunii capacitatea de muncă, de rezistenţă, de luptă şi de victorie. Medicina română în trecut a fost totdeauna în serviciul ţării şi neamului, strălucind şi peste graniţe în serviciul omenirii. In noua ţară are o datorie îndoită: ca să înarmeze pe toţi fiii acestui neam, în urma luminii, contra suferinţii şi contra bolii, căci de prosperitatea şi vigoarea naţională depinde toată tăria noului ideal, care nu poate fi decât o Românie puternică.

In lupta de renaştere spre acest ideal, să fim discipolii evangheliei lui Pasteur. *Ingoraţei, mizeriei* şi *bolii,* acestei trinităţi destructive să-i opunem dârz şi conştient *voinţă, entuziasm* şi *muncă,* această trinitate constructivă, şi atunci conştiinţa noastră va avea răsplata meritată: o Românie nouă, mare, puternică şi eternă.

RĂSPUNSUL D-lui Dr. N. MINOVICI

Doamnelor şi Domnilor,

Leziunile aparatului circulator, sunt cauza cea mai frecventă a morţilor subite. In toate ţările, statisticele au semnalat acest lucru. Unele sunt provocate de o cauză ocazională, cum de exemplu *emoţiunea* sau *osteneala,* rezultând dintr'un efort muscular violent sau prelungit.

Astfel este cazul unui sergent de oraş, care, alergând în

www.dacoromanica.ro

fugă la secție să anunțe că e foc, de osteneală cade și moare. Un alt sergent, ducând la poliție un arestat care opunea rezistență, ostenind, a căzut și a murit. O tânără fată amenințată pe stradă de un necunoscut, cu un baston, gata de a o lovi, cade jos de frică și moare. 3 fete dansând un timp prea îndelungat, au rămas moarte, în brațele cavalerilor lor.

Emoțiunea e o cauză ocazională deasemenea: O d-nă moare subit primind o scrisoare tristă. Alta, așezându-se între bărbatul și fiul său, cari se băteau, deasemenea a căzut și a murit. Cazul celor 2 mame citate de Titu Liviu care de bucurie că a văzut pe cei doi copii ai lor întorcându-se vii dela războiu, au murit subit. Tot așa e cazul marelui Dr. Louis care de durere a murit pe mormântul tatălui său.

Chiar printr'o simplă căzătură pe o scară, cei cardiaci pot muri. In unele cazuri, cauzele ocazionale lipsesc; sunt unii cari mor plimbându-se sau făcând o muncă foarte ușoară. Cazul fostului ministru Palade, care a murit la masă în timpul când ținea un discurs politic. Deasemenea: frigul, căldura, strânsoarea hainelor, plenitudinea stomacului, un efort, raporturile sexuale, beția, etc.

Cu cât locuitorii unei țări vor fi mai educați și ajutați de știința medicală, mereu în progres, cu atâta boalele de inimă vor scădea.

Despre toate acestea v'a vorbit acum cu o competență deosebită, bazat pe un bogat material documentar, colegul nostru, d-l Iuliu Hațiegan, care, pe lângă profunzimea cunoștințelor și limpiditatea expunerii, a adăogat accentul mișcător al unui suflet înflăcărat de cea mai puternică dragoste de neam și de țară.

Cine este d-l Iuliu Hațiegan?

Tânărul nostru coleg s'a născut în anul 1885 într'o comună din apropierea Clujului. Fiu de preot, în casa căruia a învățat a servi cu răspundere, și la nevoie cu sacrificiu, neamul și biserica. Bacalaureat al Liceului Român din Blaj, în anul 1903. In acest liceu a învățat respectul și recunoștința față de înaintași și s'a lăsat cuprins de dorința după libertate și unitate. Corespondează în acest timp cu elevii liceului din T.-Severin — de aici prietenia cu elevul de atunci, Ionescu-Sisești. Se promovează de doctor în medicină în anul 1909 la Facultatea de Medicină Maghiară din Cluj. Tot timpul de studenție este bursier

www.dacoromanica.ro

al Societății „Transilvania" din București pentru ajutorarea studenților Români merituoși din Transilvania. Rectorul Universității luând cunoștință prin poliția secretă de această bursă, îl amenință cu eliminarea din Universitate. Doctoratele însă trecute toate cu distincție fac ca Rectorul să-și suspende hotărârea. In timpul vieții de student fondează în mod secret cu vre-o zece studenți români în medicină (care era numărul total al studenților Români de pe acea vreme la Facultatea de Medicină din Cluj) — o societate studențească pentru învățarea terminologiei românești. Dela această dată este cititorul regulat al tuturor revistelor medicale apărute la București. Societatea Studenților în Medicină din Cluj de pe acele vremuri este fondată sub inspirația Soc. Studenților în Medicină din București. Dela anul 1909 până la 1917 este preparator, mai apoi asistent al Clinicii Medicale din Cluj, propus în anul 1916 pentru docentură.

In anul 1912, dornic de a cunoaște țara veche, petrece 2 săptămâni în România Mică de atunci, sărutând pământul țării la Predeal, închinându-se coroanei Române la Sinaia, îmbrățișându-se cu frații la București și admirând Marea Românească la Constanța. Această vizită, neanunțată Facultății Ungurești, a adus aproape pierderea postului și numai știința unui Babeș și Marinescu, Toma Ionescu și frații Minovici, și considerarea renumelui științific al Facultății de Medicină din București, au putut să liniștească șovinismul celor dela catedra din Cluj. In anul 1917, este mobilizat și conduce un spital de campanie, ca apoi în 1918 la 1 Decembrie, în fruntea studențimii din Cluj, ales ca reprezentant al ei, să-și ofere serviciile noii sale Patrii. In calitate, mai întâi de Secretar general al sănătății al Consiliului Dirigent, apoi de Consilier Tehnic al Consiliului Dirigent, este trimis după dorința sa proprie la București pentru a se ocupa special cu organizarea Facultății de Medicină din Cluj. Aici la București ia contact cu lumea medicală română, petrecând mai mult timp în clinica Profesorului Nanu Muscel. In anul 1919 este ales Primul Decan al Facultății de Medicină din Cluj — depunând o muncă intensivă pentru a asigura Facultății românești același nivel științific și practic ca în vremea ungurească. In anul 1930 este ales Rector al Universității, când pune bazele igienei universitare creând 2 dispensarii studențești antituberculoase și anti-

www.dacoromanica.ro

venerice, o colonie de vacanță pentru studenți, și fixează un program de educație fizică în Universitate, cum și o asistență medicală și socială prin asigurarea obligatorie a tuturor studenților. Grație acestei organizări, Universitatea din Cluj se face cunoscută în streinătate, iar studenții iau parte la toate congresele internaționale studențești, ca raportori ai problemei igienei Universitare.

Afară de activitatea didactică neîntreruptă, a desvoltat o activitate multilaterală, având convingerea că Profesorul dela Universitatea Daciei Superioare, este dator să fie un luptător pe terenul național și social. Activitatea științifică se compune din aproape 100 publicații dintre cari cele mai importante sunt din domeniul patologiei digestive. Ca lucrări mai importante amintim mai întâi monografia sa asupra sifilisului visceral, care este prima monografie asupra acestei probleme, și apoi primul volum de 770 pagini al Tratatului de Semiologie și patologie medicală—o lucrare menită să apară în 3 volume, fiind opera d-sale și a colaboratorilor săi. Pe lângă această activitate științifică, în calitate de Președinte a Secției Medicale a „Astrei" și a Despărțământului Cluj, a desvoltat o activitate foarte bogată, reușind a cutreera toate centrele importante ale Ardealului, creând în fiecare centru secțiuni medicale cu scopul de propagandă igienică la sate, iar de vreo 6 ani încearcă să realizeze o organizare de disciplină națională sub numirea de „Șoimii Carpaților", organizare care are deja ramificații destul de întinse în Ardeal.

Afară de această activitate didactică, științifică și culturală — pe teren social s'a pus în fruntea mișcării antituberculoase, realizând la Cluj și un centru științific antituberculos și un dispensar cu anchete întinse mai ales în mediul școlar. In cadrele despărțământului Cluj, reușește să înjghebeze o grupare a tineretului dela vârsta de 25 ani până la 35 ani — gruparea „Gândului Românesc", cu tendința de culturalizare și dinamizare a satelor românești, organizând o serie de anchete la sate și o serie de cursuri pentru pregătirea țăranilor în toate domeniile vieții publice. Acum este aproape de terminarea primului parc sportiv din țară, menit să devină o școală a vigoarei, conștiinței și disciplinei naționale. Pentru această activitate a fost decorat cu Coroana României în gradul de Mare Ofițer, Steaua României în gradul de Comandor, Meritul Cultural cl.

www.dacoromanica.ro

II, Răsplata Muncii pentru învățământ cl. I, Comandor al Ordinului Sf. Sava (medalie Jugoslavă).

Mai amintim că este membru în Comitetul Central al Ligii contra tuberculozei, Membru în *Société d'études scientifiques sur la tuberculose,* Membru corespondent în *Société Médicale des Hôpitaux de Paris,* Comandor al Coroanei României, Ofițer al Instrucțiunii Franceze, Cavaler al Legiunei de Onoare (Franța).

In ultimul timp a fost ales membru la Oficiul de Educație a tineretului Român, Consilier la Fundațiile Principele Carol, Membru în Consiliul Superior de Educație Fizică a O. N. E. F-ului și numit de Majestatea Sa ca Inspector General al „Străjerilor Țării" din Ardeal și Banat. Și în urmă, se amintește, ca un mic episod, că a fost ministru fără portofoliu, în guvernul Iorga. In această calitate neavând atribuții și neînțelegând a fi simplu figurant fără muncă, a demisionat după 2 luni, întorcându-se la vechiul său cerc de activitate.

Doamnelor și Domnilor,

Vi l-am recomandat cred în destul.
Dați-mi voe acum să vorbesc și cu d-sa.

Iubite Coleg,

In toate aceste organizări ai dat dovadă de o mare inteligență. Nu poate fi om mare cine vrea, ci numai cel ce este dotat dela natură cu inteligență. Inteligența se poate pierde, ea nu se poate însă câștiga.

Omul de nădejde este acela care, întreprinzând o faptă, o duce până la sfârșit. El e produsul învățăturii și al experienței, și de acești oameni țara noastră are nevoie; iar D-ta, iubite coleg, întrunești aceste calități, adică: muncă, cinste, energie, încredere, răbdare, bunătate și, mai presus de toate, dorința de a te ridica cât mai sus și spre mai frumos, ridicând și pe alții.

Cunoaștem pomul după fructe, și omul după fapte, zice proverbul.

Pentru a trăi, trebue ca omul să fie util altuia și aceasta ai dovedit-o cu prisosință. Adevăratul făuritor este acela care nu șovăește, este acela care, an cu an, merge tot înainte cu te-

www.dacoromanica.ro

nacitate spre ţinta ce şi-a propus, e acela care menţine încă entuziasmul viu în faţa greutăţilor; aceste lucruri cer o răbdare, o abnegare, o uitare de sine, care constitue o mare virtute şi pe care natura ţi-a dat-o din belşug.

In cei 15 ani cât am stat alături de d-ta ca profesor la Facultatea de Medicină din Cluj, am putut constata că, în calitate de Decan şi Rector, la o vârstă aşa de tânără, ai ştiut să insufli şi să înveţi tineretul, înainte de toate, ce e curajul, ce e voinţa; le-ai vorbit mai mult de muncă decât de repaus; de datoriile lor decât de libertate; ai sfârşit prin a-i înfrăţi pe toţi, dar le-ai atras atenţiunea că e vorba de o fraternitate unde ura, minciuna şi trădarea nu are ce căuta; le-ai dat drept lozincă de a fi cu fruntea sus, cu inima fermă şi cu braţele solide. Le-ai spus că viaţa nu e zi de sărbătoare, nici de jale ,ci e o zi de muncă; munca e mâna dreaptă a avuţiei, iar cumpătarea e mâna cea stângă.

Munca nu e o pedeapsă, ci o bogăţie, nu e o robie, ci e o libertate, nu e o ruşine, ci e o onoare .

Le-ai spus, şi cu drept cuvânt: de ce să vă odihniţi înainte de moarte când vă aşteaptă odihna cea de după moarte!

Cu aceste toate calităţi pe care le ai, nu putem noi membri ai Ateneului, decât să ne fălim şi să-ţi zicem: „Bine-ai venit în mijlocul nostru!“.

www.dacoromanica.ro

3

CRIZA ACTUALĂ IN GÂNDIREA ŞTIINŢIFICĂ

Conferința ținută de d-l CHR. MUSCELEANU, în seara de 3 Feb. 1935

— REZUMAT —

Fizica s'a desvoltat în secolul al XIX pe baza concepţiunii mecanicei, adică în concepția că toate fenomenele naturii se pot explica pe cale mecanică. La începutul secolului al XX, în 1901, din cauza cunoașterii unor fenomene cari nu mai puteau să fie explicate pe baza concepţiunilor mecanice, *a apărut prima criză în gândirea ştinţifică.*

Pentru a se ajunge la o explicare a acestor fenomene, s'a introdus *metoda statistică* și *calculul probabilităţilor* cari tind astăzi să domine întreaga fizică. Chiar concepția care de atâtea veacuri domina gândirea ştiinţifică, a *determinismului fenomenelor, şi noţiunea de cauzalitate* au fost puse în discuţie, mai cu seamă în lumea fenomenelor din atom.

Cam în acelaş timp s'a produs *o altă criză rezultată din interpretarea mecanică a eterului.*

S'a admis multă vreme că lumina se propagă în formă de unde, într'un mediu elastic, numit eter. Diferitele controverse ivite în cursul vremii au fost înlăturate când *Maxwell a arătat că lumina nu este de fapt de cât un fenomen electrodinamic.* Eterul, în modul acesta, a devenit vehicolul, nu numai al luminei, ci al tuturor fenomenelor electromagnetice, cari se propagă în vid. Totul însă a rămas zadarnic, pentrucă nu s'a putut găsi o explicaţie mecanică mulţumitoare a proprietăţilor eterului. Cu toate că s'a găsit că între energia electică și energia magnetică există acelaş raport ca și între energia cinetică și cea potenţială, totuși nu se putea hotărî dacă energia electrică sau cea magnetică este identică cu energia cinetică.

Prima ipoteză ducea la optica lui *Fresnel,* cea de a doua la optica lui *Neumann.* S'a ajuns atunci la convingerea că o în-

www.dacoromanica.ro

terpretare mecanică și a fenomenelor electromagnetice nu este posibilă. Experiența avea să hotărască care din cele două concepții trebue să rămână, cea mecanică sau cea electromagnetică.

Apariția principiului relativității restrânse a făcut însă să dispară complet concepția mecanică, înlăturându-se astfel și reprezentarea intuitivă a teoriilor fizice. Căci cum am putea să ne imaginăm propagarea undelor luminoase *și a undelor* electromagnetice în genere, dacă nu mai există un mediu în care aceste unde să se poată propaga?

Prin principiul relativității s'a ajuns la revizuirea tuturor concepțiunilor fundamentale și în primul rând a trebuit*să se revizuiască metodele de măsurat spațiul și timpul.* S'a ajuns să se reprezinte fenomenele fizice într'un spațiu cu patru dimensiuni, în care „timpul imaginar" joacă rolul celei de a patra dimensiuni. Această legătură dintre spațiu și timp, făcută de către *Minkovsky,* care a dus la interpretarea fenomenelor fizice într'un spațiu cu patru dimensiuni, are un înțeles numai formal.

Timpul real rămâne însă și mai departe o entitate cu totul diferită de aceea a spațiului. S'a admis totuși concepția lui Einstein, pentrucă a dat posibilitatea să ajungă la rezultate cu totul noi care au fost în întregime verificate prin experiențe și cercetări de laborator.

Astfel, din principiul relativității restrânse s'a stabilit că *nu poate să existe în natură nici o mișcare mai mare ca iuțeala luminii.* Cu alte cuvinte, iuțeala luminii este limita superioară catre care poate să tindă cea mai mare iuțeală de pe pământ și *energia posedă o inerție deci are o massă ca ori ce corp.* Mărimea massei energiei este egală cu energia împărțită cu patratul iuțelii luminii.

A treia criză s'a produs în gândirea științifică când Einstein, în 1915, a formulat principiul relativității generalizate. *El afirmă în acest principiu că nu este posibil să se pună în evidență mișcarea absolută a unui corp oarecare în spațiu,* ORI CARE AR FI ACEASTĂ MIȘCARE.

Problema era de a se stabili dacă avem de a face cu un principiu formulat așa fel ca descrierea fenomenelor naturii,

www.dacoromanica.ro

exprimată în limbajul matematc să fie coherentă, armonioasă și în deplină concordanță cu realitatea lumii fizice.

Pentru ca să se ajungă la acest rezultat se utilizează calculul *tensorial,* creat prin cele mai abstracte speculațiuni, dar care se adaptează admirabil pentru a exprima legile naturii în limbajul matematic.

Acest limbaj matematic a constituit o mare dificultate pentru a se putea pătrunde cât mai bine în acest principiu. Din această cauză mulți fizicieni care nu și-au însușit suficient cultura matematică sunt refractari la concepția teoriei fizicei, clădită pe această bază.

Cu principiul relativității generalizate s'a ajuns la concluzia că massa inertă a unui corp este identică cu massa lui gravitațională.

Se știe că un corp care se mișcă sub acțiunea unei forțe capătă o accelerație care, mltiplicată cu massa lui inertă, dă mărimea acelei forțe. *Dacă același corp cade în câmpul de atracțiune al unor masse oarecare, cum ar fi pământul, el capătă o altă accelerație care, multiplicată cu massa gravitațională a acelui corp, dă forța de atracție datorită acelor masse atractive.*

Principiul relativității spune că se pot alege massele atractive așa fel încât forțele atractive să fie egale cu orice forță dată și să producă același efect, adică aceiaș accelerație ca și această din urmă forță. *Dar atunci massa inertă a unui corp trebue să fie identică cu massa sa gravitațională.* Egalitatea acestor două masse ale unui același corp s'a dovedit prin măsurători de o foarte mare preciziune, dintre care trebue să cităm în deosebi măsurătorile făcute de fizicianul ungur Etvös, cu ajutorul balanței de torsiune imaginată de el.

Este important acest fapt, pentrucă, deși principiul relativității generalizate pleacă dela considerațiuni pur logice, deci formale, duce totuși la concluziuni cari se verifică prin experiență.

Din principiul relativității restrânse s'a atribuit și energiei o massă inertă ca și materiei, așa că ori ce corp material trebue considerat că reprezintă o cantitate enormă de energie, concentrată în interiorul său. Dacă însă energia nu se poate deosebi de massa inertă, iar dacă massa inertă este identică cu massa gravitațională, rezultă că și energia, când se manifestă într'un câmp gravitațional, trebuie să fie supusă atracțiunii

www.dacoromanica.ro

acestuia, deci trebue să aibă o greutate sau, potrivit principiului echivalenței, orice fel de energie trebue să exercite o acțiune gravitațională. *Materia și energia se comportă prin urmare la fel.*

Dacă valabilitatea principiului relativității generalizate este încă discutat, consecințele lui însă din punct de vedere experimental sunt foarte importante. Explicarea deplasării spre regiunea roșu a spectrului, a liniilor spectrale, sub acțiunea unui câmp gravitațional, sau deviațiunea unei raze de lumină sub acțiunea unui astfel de câmp au fost posibile plecând dela acest principiu.

De sigur că fizicienii astăzi se găsesc la o grea răspântie. Cei cari și-au făcut cultura lor științifică pe baza interpretării mecanice a fenomenelor naturii așa cum s'a făcut până acum, *cu greu se pot acomoda cu o teorie în care nu se vorbește de nici un mecanism, totul fiind redus la o serie de ecuații diferențiale și la o serie de proprietăți ale unui spațiu neeuclidian și neavând nimic comun cu spațiul euclidian cu trei dimensiuni ,care ni se pare din deprindere că este intuitiv.*

Cu cât însă interpretarea mecanică va trece în domeniul istoriei, cu atât și această deprindere va dispare. Fizica zilelor noastre se deosebește cu totul de fizica secolului trecut. Tendința fizicei actuale este de a se elimina tot mai mult ipotezele arbitrare, păstrându-se un număr restrâns de principii fundamentale, cărora însă li se dă o formulare atât de generală în cât devin valabile pentru toate fenomenele fizice. In aceste condițiuni matematica devine instrumentul fundamental de cercetare. Fizica modernă tinde să devină tot mai mult fenomenalistă, înlăturând orice element de natură metafizică.

Principiul cauzalității avea la bază concepția mecanică. Helmholtz spunea: „toată știința naturii trebue să aibă ca scop final de a se reduce la mecanică". Iar Lordul Kelvin spunea că nu ar putea să înțeleagă nimic, dacă nu ajunge să reprezinte printr'un model mecanic. Intreaga concepție asupra lumii, împreună cu viața în ultimul ei resort, trebue să fie de natură pur mecanică, susținea el.

In pragul secolului al XX s'a văzut că radiațiunile și gravitația nu se puteau explica prin mijloace mecanice. Pe când filozofii discutau posibilitatea de a se construi o mașină capabilă să reproducă gândirea genială a lui Newton, emoțiunile înălță-

www.dacoromanica.ro

toare ale lui Bach şi inspiraţiile divine ale lui Michel Angelo, savanţii ajungeau la convingerea că nu se poate construi nici o maşină ca să reproducă lumina unei lumânări, aşa cum este ea

Prof. Planck din Berlin a propus să se explice fenomenele radiaţiunii pe altă cale decât cea mecanică. Explicaţia *lui Planck, prin crearea teoriei cuantei,* primită la început cu răceală, chiar cu adversitate, a terminat după puţin timp prin a reuşi în mod strălucit, *formând astăzi unul din marile principii dominante ale gândirii ştiinţifice moderne.*

Apariţia teoriei cuantei marchează sfârşitul de fapt al epocei mecanice în ştiinţă şi începutul unei ere noi. In noua eră se tinde la înlăturarea principiului cauzalităţii, care proclamă cu certitudine că natura nu poate să urmeze decât o singură cale, aceea a fost trasată dela începutul până la sfârşitul timpurilor, prin lanţul continuu dintre efect şi cauză.

Una din consecinţele teoriei cuantei a fost şi creerea *principiului nedeterminării de către Heisenberg.* In această direcţie însă nu se va putea preciza mare lucru atâta timp cât nu vom avea o noţiune mai precisă despre timp.

Inlăturarea concepţiunii mecanice şi introducerea metodei statistice şi a calculului probabilităţilor, teoriei, curente, principiului relativităţii restrânse şi generalizate, teoria fatonică şi principiul nedeterminării de către Heisenberg, au creat însă criza cea mare în ştiinţa timpului nostru. Materialul ştiinţific elaborat de cercetări este astăzi atât de vast, iar ipotezele atât de îndrăsneţe în cât se poate uşor vedea prăpastiile acestei crize, care, trebue să recunoaştem, este abia la început.

RĂSPUNSUL D-lui D. POMPEIU

Comitetul Ateneului a hotărît ca primirea noilor membri în sânul Soc. Ateneului Român, să se facă nu numai în cercul restrâns al conducătorilor Ateneului — ci dinnaintea marelui public, care urmăreşte şi apreciază opera noastră culturală.

Şi cu drept cuvânt.

Se cuvenea ca meritele celor ce s'au distins prin scrierile şi prin activitatea lor să fie recunoscute nu numai în cercul re-

www.dacoromanica.ro

strâns al vechilor Ateneişti — ci apreciate şi proclamate în public, dinnaintea acelui public atent şi înţelegător, care se împărtăşeşte cu plăcere şi cu folos din rodul muncii celor ce ostenesc în ogorul culturei naţionale.

Profesorul Musceleanu, pe care comitetul Ateneului l-a chemat în sânul societăţii noastre, este un fizician cunoscut şi recunoscut pentru importanţa lucrărilor sale.

Ca dovadă de stima pe care i-o arată d-lui Musceleanu savanţii de specialitate d-sale e destul să citez faptul că: în vestita colecţie a „actualităţilor ştiinţifice şi industriale" ce se publică acum, în Paris — d-lui Musceleanu i s'a încredinţat direcţia secţiunei de *Fizică Generală* şi *Teoria Quantelor:*

D-l Musceleanu se găseşte astfel alături de BECQUEREL, de BROGLIE, de LANGEVIN, de JEAN PERRIN şi de atâţi alţi savanţi de primul ordin, din lumea întreagă.

E o mare cinste pentru d-l Musceleanu, firească, din care însă ne împărtăşim, cu mândrie şi noi, ca Români.

Dar, la d-l Musceleanu omul de ştiinţă a voit, a crezut că trebue, să se încarce şi cu o sarcină suplementară, o nobilă sarcină pe care rar om de ştiinţă consimte să şi-o mai adaoge.

D-l Musceleanu este un popularizator de merit, un răspânditor al cunoştinţelor ştiinţifice în cercurile întinse ale marelui public.

Ce însemnată misiune este aceea a răspânditorului de cultură în marele public, ce simţ deosebit şi câtă chibzuinţă trebue pentru o asemenea lucrare — ar fi o adevărată disertaţie, aci înaintea d-v., dacă aş încerca să arăt (cât de pe scurt) ce fel de muncă este aceia a omului de ştiinţă care, consimţind să iasă din cercul închis al tehnicei sale şi al limbagiului său special (atât de specializat, astăzi) alege, degajează, din materialul enorm al ştiinţei înalte, acele fapte, acele idei care, anume selecţionate şi cu meşteşug îmbinate, pot fi prezintate, cu folos, marelui public.

Iată munca la care, de bună voe s'a dedicat d-l Musceleanu, pentru dragostea ce o poartă neamului nostru.

Căci, Onorat auditoriu, nu trebue să uităm un lucru esenţial de câte ori vorbim de Ştiinţă şi de cultivarea Ştiinţei.

Ştiinţa, pură sau aplicată, ştiinţa, ori care ar fi ea, trăeşte şi se desvoltă prn munca savanţilor de specialitate, din lumea întragă. Chimia, de exemplu, este cultivată în Germania, este

www.dacoromanica.ro

şi în Franţa, şi în Italia, şi la noi şi aiurea: toţi chimiştii de pretutindeni, lucrează, fiecare după puterile şi după aptitudinele lui şi astfel se vorbeşte de Ştiinţa Chimiei şi de progresele ei.

Dacă însă într'o ţară, să zicem la noi, o ştiinţă oarecare (de ex. Calculul variaţiilor) n'ar fi cultivat deloc (e o simplă presupunere), ar fi o pagubă, se 'nţelege — dar nu prea mare, căci *Calculul variaţiilor* (această ramură a Analizei Matematice) este aiurea cultivat şi cu mult zel, în cât Ştiinţa, generală n'ar suferi decât prea puţin, în desvoltarea ei, prin abţinerea noastră dela cultivarea unei anumite discipline.

Este însă o altă chestie care se impune atenţiei noastre când vorbim de Ştiinţă. Este influenţa cunoştinţelor folositoare, difuzate în marele public: Ridicarea nivelului cultural în marile masse ale poporului nostru (în mulţimea acelora ce învaţă numai în româneşte şi citesc numai româneşte) — sarcina aceasta este a noastră, şi numai a noastră. Aici străini, de ori unde, chiar de ar vrea să ne ajute, nu ne pot fi de folos.

Trebue ca noi să îndeplinim o sarcină de caracter esenţial naţional: noi, prin urmare dintre noi, trebue să găsim pe acei ce vor să consacre o parte din activitatea lor şi la împrăştierea culturii, sub formă accesibilă marelui public.

Domnule profesor Musceleanu, comitetul Ateneului când te-a chemat în sânul societăţii noastre, s'a făcut ecoul sentimentelor de recunoştinţă ce din toate părţile se îndreaptă către D-ta, pentru preţioasa D-tale activitate de răspânditor al culturii.

Pe lângă meritele D-tale ştiinţifice, Ateneul Român nu a vroit să lase nerelevate, cu prilejul primirii D-tale, şi meritele deosebite ce ţi le-ai câştigat ca răspânditor al culturii în marele public.

Fii bine venit în sânul Societăţii noastre!

---

www.dacoromanica.ro

4

BIOLOGIA DE AZI ŞI PLATON

Conferinţa d-lui FR. RAINER, rostită în seara de 10 Februarie 1935

— REZUMAT —

Conferenţiarul a situat în timp pe filosoful Platon pe care chiar contemporanii săi îl numeau „divinul", i-a schiţat biografia, i-a popularizat celebra teorie a ideilor. A evidenţiat cum se explică înrâurirea filosofiei lui, care nici astăzi n'a încetat să fie simţită, căci în Platon e origina tuturor sistemelor filosofice idealiste. A povestit şi tălmăcit plastic mitul cavernei. A citat din memorie lunga paralelă a lui Goethe asupra corifeilor filosofiei antice, Platon şi Aristotel, din „Dichtung und Wahrheit".

Trecând din domeniul filosofiei în al ştiinţelor naturii, conferenţiarul a arătat că următoarele patru idei platonice sunt şi astăzi valabile în ştiinţă: 1) concepţia formei luată ca ceva absolut autonom; 2) concepţia că raporturile părţilor sunt stăpânite de legi matematice; 3) concepţia unităţilor formelor şi 4) concepţia continuităţii formelor.

Desvoltând aceste afirmaţii, conferenţiarul a urmărit evoluţia ştiinţei formelor vii în ultima sută de ani, amintind lupta academică dintre Geoffroy Saint-Hilaire şi Cuvier, expunând istoricul şi conţinutul descoperirilor lui Goethe în domeniul ştiinţelor naturale, teoria evoluţionistă a originei speciilor, formulată la 1859, legea eredităţii experimentale, din 1900.

Incheind, d. prof. Rainer a refăcut puntea de legătură cu filosofia, arătând că alături de linia platonică din ştiinţa vieţii, continuă să se manifeste cea aristotelică, adeverind spusele lui Goethe că cei doi bărbaţi şi-au împărţit, par'că, lumea între ei.

www.dacoromanica.ro

RĂSPUNSUL D-lui CONST. KIRIȚESCU

Sunt sarcini, a căror greutate onorează pe aceia cărora li se încredințează. Dar sunt și din acelea care-i copleșesc. Astfel este însărcinarea pe care mi-a dat-o astăseară Comitetul Ateneului. Imi va fi oare posibil să găsesc cuvintele cari, fără să jignească modestia omului, să pună totuși în adevăratul lor relief meritele savantului? Putea-voiu exprima toată întinderea și adâncimea sentimentului de prețuire și de simpatie cu care vechea instituție a Ateneului Român primește în sânul ei pe ilustrul conferențiar de astăzi?

Departe de mine gândul prezumțios de a crede că, în cele câteva cuvinte ce-mi este îngăduit să rostesc, pot cuprinde — ori cât de fugitiv — personalitatea marelui om de știință, care este noul nostru coleg. Voiu încerca totuși s'o schițez în câteva largi linii de contur. Desigur, nu pentru cercul select al oamenilor de știință, colegi de Facultate și de cercetări, în care activitatea sa este cunoscută. In lumea științifică, erudiția profundă și multilaterală a profesorului dr. Rainer, disciplina viguroasă a activității sale științifice și profesorale, conștiinciozitatea sa legendară, munca sa neobosită, temperamentul său prob, necruțător pentru sine ca și pentru ceilalți, rebel la orice fel de concesii ori transacții, i-au creiat o situație morală privilegiată, nimbată de o aureolă formată dintr'un amestec de admirație, respect și... puțină teamă.

Profesorul dr. Rainer e mai puțin cunoscut de publicul zis „mare". Inchis în turnul de fildeș al activității sale științifice, doctor care nu practică medicina, disprețuind mijloacele curente creatoare de celebritate: proectul luminos ca și megafonul tapajos, lăsând să filtreze în afară numai razele pure și discrete ale științei și învățământului, dr. Rainer nu este un răsfățat al popularității. Reputația lui, gloria lui, sunt de ordin intim, recunoscute și prețuite în cercul acelora cari de câteva decenii îl cunosc, vin în contact cu prodigioasa lui activitate, se împărtășesc din vastele lui cunoștințe, se inspiră din concepțiile lui, găsesc în el un animator fecund, un colaborator desinteresat, un sfătuitor prețios, o mână gata totdeauna să se întindă în ajutor, un ochiu sigur, un mare învățat care din plinul bogăției lui spirituale, revarsă în juru-i, cu generozitate,

www.dacoromanica.ro

neprecupeţit şi fără şovăială, idei, sfaturi, informaţii, mijloace de verificare şi de control.

Titular al catedrei de Anatomie a Facultăţii de Medicină din Bucureşti, prof. dr. Rainer a adus în specialitatea sa o concepţie nouă, logică în articulaţia ei şi fecundă în rezultatele ei. Stăpân deopotrivă şi pe ramurile înrudite cu Anatomia: Embriologia, Istologia, Antropologia, Biologia generală, dr. Rainer a putut ajunge la o înţelegere adâncă a alcătuirii organismului uman şi a dat o orientare nouă cercetărilor anatomice, punând la baza lor principiul cercetării cauzelor. Vechea concepţia *statică* a Anatomiei, a devenit un anacronism. Anatomia nouă este, după dr. Rainer, o disciplină *dinamică*. Potrivit acestei concepţii, anatomistul consideră *forma vie*. Apariţia formei e legată de structură şi aceasta de funcţiune; în acest chip, forma este prezentată ca o expresie a funcţiunii. Datele anatomiei de cadavru sunt numai punct de plecare pentru desfăşurarea gândirii anatomice. Astfel, profesorul Rainer este printre cei dintâi cari se ocupă de *„structurile funcţionale"* şi cel dintâi care, la noi în ţară, a dat impuls cercetărilor de acest fel.

Cu drept cuvânt, prof. Rainer, a putut înscrie pe frontispiciul sălilor de disecţie ale Institutului de Anatomie lozinca sa: „Anatomia este ştiinţa formei vii".

Pedagog desăvârşit, creator de căi nouă, oragnizator al uneia din cele mai bune instituţii de cultură ştiinţifică dela noi, bogată nu atât prin mijloacele pe cari le-a putut pune la dispoziţie Statul, ci prin ceeace a adunat şi grămădit el însuşi într'o viaţă înobilată de pasiunea muncii, profesorul se completează armonic cu cercetătorul ştiinţific. Acelaşi sentiment de probitate îi dictează o metodă extrem de riguroasă în observaţia faptelor, extrem de precaută în tragerea concluziilor. Aristocrat al ştiinţei, disprețuind producţia cantitativă, el refuză să aducă o contribuţie personală la inflaţiunea publicisticei ştiinţifice, pentru a da la lumină numai rezultate cari însemnează etape cu adevărat nouă în descoperirea adevărului. Deaceea cercetările sale asupra *Sistemului limfatic* i-au asigurat un loc de cinste în literatura ştiinţifică internaţională. Semănător de idei, călăuzind lucrările elevilor săi, gândirea sa creatoare se oglindeşte în multe din operele ştiinţifice ale acestora.

www.dacoromanica.ro

Dar, eşind din cercul specializării, profesorul dr. Rainer apare ca o adevărată revelaţie. Acest medic şi anatomist este înzestrat cu o cultură generală care surprinde şi încântă prin multilateralitatea, bogăţia şi profunzimea ei. In literatura clasică, în artă, în sociologie, profesorul Rainer posedă cunoştinţe cari merg până la erudiţie. Citind clasicii greci în original, procurându-şi o desfătare de ordin superior din a compară şi comenta textele ediţiilor deosebite ale *Symposion*-ului lui Platon, disertând ore întregi asupra artei egeene, adunând cu pasiune opere de artă nu numai cu sacrificii băneşti, dar şi de oboseală, neşovăind a porni în primejdioase călătorii cu avionul spre pământul vechii Elade, pentru a culege piese documentare, ori a-şi controla ideile prin contact direct cu colecţiile muzeelor sau cu marii specialişti, cunoscând ca nimeni altul opera filosofică şi ştiinţifică a lui Goethe, colaborând la cercetări de sociologie după metode riguros ştiinţifice, profesorul Rainer ne apare ca o fericită întrupare a vechilor humanişti. Puţini cari au avut fericirea să se apropie de el în intimitatea preocupărilor sale intelectuale au avut prilejul de a constata erudiţia sa impunătoare, alcătuită nu din împrumuturi superficiale, ca a acelor uşurateci palavragii, gata oricând a cita un nume de autor zărit la vitrina librăriei sau ciugulit din indexul dela sfârşitul cărţii, ori a debita o frază de efect culeasă la întâmplare din cartea cea mai nou sosită dela Paris, ci fructul studiilor laborios făcute, solid stăpânite şi armonizate într'un sistem de gândire. O bogăţie, care face din profesorul Rainer un cugetător, un popularizator de o strălucită putere de exprimare şi în acelaşi timp unul din cei mai preţioşi consilieri în multe şi variate ramuri ale culturii.

Exemplar de umanitate rar şi preţios, într'o societate grăbită să ajungă cât mai repede la valorificarea practică a unui bagaj modest, prof. Rainer trece prin lume cu o seninătate olimpiană, orânduindu-şi, cu o regularitate matematică şi cu o rigiditate de ascet, o viaţă de muncă grea şi pasionată, în serviciul ştiinţei şi al învăţământului ei. Departe de frământările şi pasiunile banale ale vieţii, închis în laboratorul şi în biblioteca lui, ca într'o cetate a ştiinţei şi a gândirii, având şi norocul unei tovarăşe ideale, ea însăşi o admirabilă expresiune a ştiinţei, muncii, umanităţii şi caracterului, profesorul Rainer este un fericit. Căci *fericit* se poate numi cu adevărat omul

www.dacoromanica.ro

care poate să suporte cu stoicism adversităţile soartei, indiferent la loviturile brutale ori piezişe ale pismaşilor, spre a se menţine în sfera seninelor preocupări cari singure dau omului superior cele mai curate şi cele mai durabile satisfacţii.

Şi dacă rareori, la anumite prilejuri, recunoaşterea sinceră şi desinteresată a acestor calităţi, pot să adaoge omului de ştiinţă, mândru în izolarea sa, încă o satisfacţie, atunci, te rugăm, iubite domnule profesor, să primeşti, prin glasul meu, din partea mănunchiului de oameni bine intenţionaţi, şi zeloşi muncitori pentru răspândirea culturii, cari alcătuesc Societatea Ateneului Român, mărturisirea bucuriei de a te avea ca tovarăş în acţiunea lor, şi pe aceea a sincerei admiraţii pe care ei o poartă în suflet pentru erudiţia, munca şi caracterul noului lor camarad.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

ANEXE

IV

CONFERINȚE

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

A

SERIA A 63-a (1934-1935)

(Urmare și sfârșit).

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

1

DESORIENTAREA LUMII MODERNE

Conferința d-lui NICOLAE BĂLĂNESCU rostită în seara de 17 Februarie 1935.

— REZUMAT —

Pentru omul modern, temeliile din trecut ale vieții prețuesc mult mai puțin: Familia, Religia, Morala, Legea, Respectul contractelor, Proprietatea, cu tot ce făcea siguranța și podoaba unei existențe cumpănite de înțelepciune și de omenie, toate se destramă și se distrug.

Lumea avea, de mii de ani, un patrimoniu tradițional de mari principii călăuzitoare, cari moderau și înfrânau instinctele vătămătoare liniștii vieții și echilibrului social.

Acum omenirea caută sdruncinarea familiei, mergând până la uniunea liberă, înlăturarea religiei, printr'un raționalism exclusivist, desființarea proprietății prin legi cu caracter de confiscare, călcarea în picioare a drepturilor dobândite și a convențiunilor autentice, prin legi arbitrare, cu caracter revoluționar și cu efect retroactiv.

Iată un cortegiu de fapte, cari au provocat criza de autoritate, criza economică și criza politică, ce sporesc desorientarea.

Altă dată proprietatea mobiliară și imobiliară era amenințată și prădată numai de făcătorii de rele, acum e la dispoziția sufragiului universal, cei mulți hotărăsc și împart averea celor puțini.

Altă dată era ceva sfânt respectul legii, privită ca ceva divin sau ca operă creată de înțelepciunea imparțială a unui legislator celebru, ori a unei elite responsabile. Legile se gravau pe table de bronz sau de piatră, ca să dureze veacuri. Acum legile sunt opera partidelor și conforme intereselor partizanilor, vin și se duc cu parlamentele, ce se succed.

Peste ordinea, peste echilibrul de altă dată bate vântul

www.dacoromanica.ro

inovației, voind a se stinge tradiția, facla trecutului, care luminează zările viitorului, tradiția, ce reprezintă învățămintele isvorîte din truda, din suferința și din experiențele a mii de generații.

Trăim în epoca ritmului nou, a ritmului accelerat, când, din cauza vitesei, omul se turbură și își pierde controlul reflecțiunii. Suntem oamenii clipelor fugitive, trăim din instantaneu, suntem oamenii unei zile... și când omul înlătură obiceiurile și tradițiile familiei și ale neamului său, când pierde încrederea în ziua de azi și în ziua de mâine, când trăește numai cu sensațiunile și impresiile ce i le dă momentul, ispitit și înșelat de pornirile instinctelor, fără cumpănire și fără stăpânire de sine, atunci devine prada desorientării, care îl poartă, ca pe o epavă, ca pe un fulg într'un vârtej, nefiind de nici-un folos societății, cu care nu are nici-o legătură, nici prin trecut, prin tradiție, nici pentru viitor, prin speranțe și aspirații.

Astfel desorientarea apare ca un efect al crizei interioare, al neliniștei sufletești. Lumea apare haotică, pentrucă este haos în sufletele noastre și anarhia individuală devine anarhie publică.

Omul nu mai are mari directive și nici un alt resort conducător în viață mai presus de imboldul voinței fiecăruia.

In aceasta constă diformațiunea spiritului public, în individualismul la exces, în negațiunea oricărui principiu superior de conducere. Prin aceasta omul decade la starea lui primitivă, când nu erau nici tradiții, nici instituțiuni, ci numai instinctul animal. In omul condus numai de convingerea sa individuală, fără nici-un control al experienței altora, triumfă ideea absolută a lui Hegel. „Omul mai presus de omenire", care a condus la anarhie și la nihilismul care dărâmă totul.

In această ideologie, se înțelege, e de prisos familia, în care educația e școală de tradiție, cum de prisos sunt credințele vechi, religia și orice regulă de constrângere morală.

De aci a rezultat o deviațiune a spiritului general, în filosofie incertitudine, în literatură libertinaj intelectual, în artă dadaism, iar în societate desordine, devergondaj și neonestitate.

Profanii discută doctrinele, inferiorii judecă ce este superior, orbii vor să conducă pe cei cari văd, ceeace este vulgar batjocorește ce este providențial, pământenii aruncă cu noroiu asupra cerului, individul vrea să dicteze universului și legilor

www.dacoromanica.ro

eterne cu aprecierile sale șubrede și relative. Aceasta este egolatrie: omul fără nici o credință, ateul rătăcește singur ca într'o pustietate; el nu cunoaște și nu adoră nimic afară de el însuși. Pentru el nu există omenire, patrie, eroism sau Dumnezeire. Singura lui religie este egolatria, fructul celei mai moderne civilizații. Când Fichte a spus, depe catedră, că mintea noastră a creat pe Dumnezeu, atunci virtualmente a fundat egolatria, pentrucă, dacă mintea noastră a creat pe Dumnezeu, în noi e creatorul și creatura, adorându-ne pe noi mai pe sus de orice, adorăm pe singurul și adevăratul Dumnezeu.

Fără îndoială, prin individualism cugetarea omului s'a turburat, omul pare în cursă rapidă către neant.

Acțiunea calmă s'a transformat în agitație morbidă și febrilă, omul aleargă în ritm de galop către ceva nou, vrea să trăiască viața de trei ori mai repede și mai intens.

Lucrăm în fugă, surescitați, numai ne aruncăm ochii, nu privim cu atenție, încercăm, schițăm nu desăvârșim. Nimeni nu ascultă cu răbdare și cu liniște desvoltarea unei idei, fiindcă s'a pierdut deprinderea de a fixa atenția. Mintea n'are timpul se înregistreze, de aceea se scurtează memoria și omul se depersonalizează. Prins în vâltoarea vitesei mașinilor abia poate practica o atenție mecanică.

Viața este acaparată de obiectivul filmelor, de radio, de volanul sau manivela mașinelor, ce poartă pe om într'o lume de miraj, de uitare de sine, în furia jazului sau a dansului de negri, în vârtejul amețelilor a unei nesfârșite sarabande cotidiane și nocturne. Toate aceste complicațiuni ale vieții, multiple și costisitoare sporesc setea de bani. Bani, bani, cu orice preț, călcând în piciore și drepturi și ființe. In fața acestui idol stă îngenunchiată, în extaz de opiu, o așa zisă lume modernă.

Materialismul, preocupări inspirate de materie constituesc inclinarea mentalității majorității contimporanilor

Pentru lumea modernă pare că nu există decât ce se poate pipăi și cântări. De aci tendința progresului material, prin cea mai excesivă producție cantitativă, care caută a funda distincțiunea între oameni și popoare numai după bogăția materială.

Elementul cantitativ și amoralul stăpânesc pretutindeni.

Lui *homo sapiens,* i-a luat locul *homo economicus.*

Ideal intelectual, moral sau sufletesc sunt toate sub stăpânirea poruncitoare a materiei. Lăcomia de bani și vârtejul in-

www.dacoromanica.ro

stinctelor fac din bietul om un pachet de nervi turmentat, o torţă ce pâlpâe în vânt, în drumul spre necunoscut.

Omul a pierdut noţiunea sufletului şi de aceea nu-şi mai poate explica scopul vieţii şi nici nu mai simte vreun îndemn pentru săvârşirea vreunei acţiuni folositoare altora, întrebându-se şi ne mai înţelegând: pentru ce. Il roade viermele îndoielii.

Cât timp însă nu se poate proba, că ţărâna raţionează, e sigur că în noi nu e numai pământ. In concepţia pozitivistă a cunoştinţelor fizice încă de o jumătate de secol realitatea organică, la început socotită pur materială, a devenit prin cercetări mai aprofundate, din ce în ce mai psihică, mai spirituală, cum constată filozoful naturalist Bernard Bavink. Materialismul absolut este în declin, dogmatismul său s'a evaporat odată cu acea noţiune simplistă a materiei brute, fără a se ţine socoteală de forţa universală, care îi creia coeziunea. Acum materia e coeziune vibratorie de protoni şi electroni, energie condensată.

O lume caută salvarea într'o regenerare morală, prin renaştere religioasă. Lumea aşteaptă efort moral pentru perfecţiunea eului printr'o elită activă pentru perfecţiunea societăţii, fiindcă noi credem că desvoltarea popoarelor nu atârnă numai de condiţiuinile materiale, de bogăţie şi trafic bancar, dar mai cu seamă de calităţile rasei, de virtuţile, de progresele intelectuale şi morale ale omului.

www.dacoromanica.ro

2

ENERGII ROMÂNE IN STRĂINĂTATE

Conferința d-lui I. SIMIONESCU, ținută în seara de 24 Februarie 1935

Din împrejurări geografice și istorice, am fost ocoliți îndelungă vreme de influența mai temeinică a culturii apusene. A trebuit să așteptăm veacuri pentru ca și la noi să se infiltreze lumina ce începuse să alunge umbra din altă parte.

Câteva date, pot fi convingătoare.

La 1240 se întemeiază Universitate din Neapole, cea mai veche de pe continent; la noi iureșul Tătarilor lăsă în urmă numai foc și pârjol.

Pela 1250 *Roger Bacon* pune temelie fizicei experimentale. La noi abia se pomenește de un *Seneslav* și *Litovoi,* primii organizatori ai nucleelor ce vor da principatul muntean.

Pe vremea când *Giotto,* cam pe la începutul veacului al 14-lea, așterne pe pereții bisericilor picturile sale ce vesteau Renașterea, la noi *Bogdan* descalecă în Moldova.

In Praga „Universitatea Carolină" se înființează în 1348, când la noi, pe la 1400, *Mircea cel Bătrân* căuta să oprească puhoiul turcesc amenințător. Binefacerile tiparului, descoperit la 1450, prind a se răspândi aiurea în poopr; *Cristofor Columb* află a lume nouă; în acel timp la noi *Ştefan cel Mare* e silit să alerge dela Codrul Cosminului la Chilia, dela Baia la Hotin, spre a-și apăra țărișoara lui contra Ungurilor, a Leșilor, a Cazacilor, a Tătarilor, a Turcilor, cari nu dădeau răgaz nici măcar de gândire, necum de scris.

Cam cu două veacuri mai târziu, la Curtea Regelui-Soare, literatura clasică franceză atinge apogeul prin *Molière, Corneille* și *Racine;* la noi abia încep timid să se răspândească ceva cărți religioase, prin tragerea de inimă a lui *Matei Basarab* și *Vasile Lupu.*

In vreme ce în apus *Newton* dă o strălucită dovadă, prin

www.dacoromanica.ro

stabilirea legii gravitaţiei, de puternica pătrundere a minţii omeneşti, pentru care nu rămân tăinuite nici spaţiurile cereşti, la noi bătrânul cronicar *Miron Costin,* însamnă, cu adâncă amărăciune, valurile ce se abat peste biata lui ţară. Iar când la sfârşitul veacului al 18-lea, în Franţa se pregăteşte desrobirea individuală prin dreptate şi libertate, la noi Contele *d'Hauterive* raportează domnitorului *Ipsilante* asupra stării de plâns a norodului peste care avea să domnească.

Doar cu începutul veacului al 19-lea prind să se arate zorile culturii pentru noi, şi a deşteptării naţionale implicit sub influenţă străină, mai ales cea franceză, deodată în pătura subţirică a boierilor, singurii cu mijloace ca să se înfrupte din civilizaţia şi cultura străină. Adâncul mării omeneşti din ţările române rămâne tot cu cultura arhaică, întemeiată de popor fără învăţător, numai prin puterea înăscută de a ceti din cartea naturii, uneori mai greu de descifrat decât cea tipărită.

Se formează încetul cu încetul două straturi sociale despărţite ca untdelemnul turnat într'un pahar cu apă. In cel de sus civilizaţia apuseană, pătrunzând mai uşor, dă aparenţă întemeinicirii unei culturi de suprafaţă însă mai mult împrumutată. Cu vremea, trenuri şi aeroplane trec munţii; electricitatea luminează în unele părţi locuinţele sătenilor. Civilizaţia ne cuprinde, cultura însă se adânceşte mai greu. La pătura dela faţă ea ajunge în adevăr destul de temeinică, dar are un tipar universal. Se cunoaşte că e de împrumut. Ori ce svâcnitură în curba culturală din apus, imediat deşteaptă ecou şi la noi, sub formă de şcoli efemere, curente trecătoare, cari n'au nimic a face cu viaţa noastră reală; se manifestă doar ca dovada dependenţii noastre de cultură străină.

Cultura împrumutată cu greu trimite rădăcini şi în substratul rămas cu 50—70% şi chiar 90% analfabeţi, care păstrează însă cultura lor, folclorul, nepotrivită, din păcate, vremurilor.

Această situaţie dela noi a făcut pe unii să-şi puie întrebarea: suntem oare în adevăr un popor apt ca să procurăm o notă originală în cultură? Putea-vom vreodată ajunge să fim în unison cu popoarele care au o intensă cultură?

Mulţi măcar gândesc, dacă n'o spun, că Românii sunt sortiţi numai să imiteze, să înmagazineze cel mult şi să parafrazeze.

www.dacoromanica.ro

O producție proprie însă nu ar însemna mare lucru în simfonia universală, dacă nu oglindește partea originală din substratul adânc etnic.

De altfel măcar în surdină, ca răspuns la manifestarea tot mai întensă a românismului în propria țară, se spune că întâietatea și dominarea străinilor în industrii, comerț și chiar în funcțiuni speciale de stat, nu s'ar datori atât culturii noastre întârziate din cauza neprielniciei istorice și geografice cât faptului că din fire Românul nu poate să se ridice până la înălțimea altor neamuri.

Poporul nostru în adevăr este un întârziat în cultură; ținând seamă însă de însușirile lui firești, alese, se găsește în situație mai bună decât alte popoare istovite, pentru a trage folos din tinerețea lui sufletească, din arhaismul sănătos, ca să sboare mai cu vioiciune spre zări înalte.

Din condițiunile etnografice aflate în țara noastră lesne se pot face comparațiuni între Români și alte neamuri.

Sunt sate în Ardeal, Banat și Bucovina unde Românii conviețuesc cu Sașii ori Șvabii, socotiți de obiceiu ca reprezentând superioritatea măcar economică.

Dacă se păsește pragul gospodăriei unui Bufean din Comloș, nu se va putea face deosebire de aceea a unui Șvab. Gorjanul emigrat acum 200 ani a găsit bunul exemplu lângă el. Pe când rudele sale din Gorj trăiesc poate și azi tot atât de primitiv, ca și în trecut, pentrucă nimeni nu le-a învățat altfel, Gorjanul devenit Bufean, în Banat, repede a prins ceea ce a văzut la Șvab și l-a întrecut în unele privinți. Tot așa, dacă se trece prin Ilișești, sat din Bucovina, jumătate cu Moldoveni și jumătate cu Nemți. Nici o deosebire în case, în orânduirea gospodăriei, în cultura pământului. Sate, ca *Seliște* de lângă Sibiu, ale oerilor odinioară pribegi, nu sunt prin nimic inferioare față de cele săsești de alături. Unde a avut bun prilej, Românul a învățat; învățând, a putut repede să se ridice la nivelul altor neamuri cu viață mai liniștită în trecut, în ori ce caz mai lungă ca pregătire.

Apariția însușirilor negative este datorită împrejurărilor. Nu corespunde realității.

Bunăoară se aude adesea dela alții, dar și dela ai noștri, că Românul e leneș. Ar fi în adevăr o scădere într'o vreme când hărnicia birue, iar munca pricepută e izbăvitoare.

www.dacoromanica.ro

Lămurirea este dată nu de un Român, ci de un Elveţian: *Contele d'Hauterive:*

„Unii învinuesc pe ţăranii moldoveni că sunt leneşi ori şireţi. Mărturisirea celor cari vorbesc împotriva unui popor apăsat, eu nu o voiu primi niciodată. Poporul nu este şiret şi nepăsător în Elveţia, fiindcă se foloseşte fără împărţală de toate roadele muncii sale. Dar când munca unui popor se săvârşeşte pe un pământ care nu este al lui, ce minune este că nu lucrează de cât în măsura trebuinţelor lui?".

Lenea deci nu este, nu era, decât o necesară apărare contra muncii istovitoare, cheltuită pentru alţii. De îndată ce poporul lucrează pe ogorul său propriu, se scoală când luceafărul n'a încetat a clipi şi se culcă după ce roua a început să cadă.

I se mai aduc şi alte învinuiri, bunăoară că printre numeroasele proverbe ce reprezintă filozofia lui concentrată în lapidare cuvinte, îl are şi pe acela, care sună: „Capul plecat, sabia nu-l taie". Acest proverb trebue însă lămurit tot prin trecutul istoric. Atunci când nu odată, şi nu de unul, i se spune: „unde îţi stau picioarele îţi va sta şi capul", proverbul amintit nu reprezintă o umilinţă, supuşenie, ci o înţeleaptă prevedere. La ce i-ar fi folosit să fie semeţ faţă de cel care numai cu paloşul dovedea?

Obiectiva cercetare însă a fiinţei noastre etnice, arată însuşiri alese, cari nu se găsesc la prea multe popoare. Nu noi i le relevăm, ci străinii, cercetătorii fără patimă.

Puterea lui de muncă este, slava Domnului, dovedită prin însuşi faptul că nu ducem lipsă de nimic. Răbdarea lui e proverbială. Ofiţerii francezi au admirat-o pe front, în tranşee; îndură foamea şi frigul fără să murmure.

Răbdarea şi puterea de a îndura nevoile sunt însuşiri preţuite mai ales pentru zilele în care ne sbatem acum. Nu mai vorbesc de darurile lui sufleteşti. *Mioriţa* a dovedit pe deplin nobleţa şi adâncimea sentimentelor. Crestăturile pe furci şi florile ţesute pe pânză, sunt de toţi admirate.

Deci substratul nostru etnic, temelia pe care trebue să se sprijine viaţa complexă a statului în toate manifestaţiunile politice, sociale cât şi cele artistico-culturale, nu este din material slab. Şi totuşi vădit îi lipseşte ceva. E cultura apropiată nevoilor fiecăruia pentru ca forţa ascunsă, mocnită, să devie pârghia de susţinere individuală şi colectivă. Poporul nostru n'a

www.dacoromanica.ro

dat, n'a putut încă să dea, tot ce trebue să ne așteptăm dela el.

Ca dovadă, însă, că în el se află ascunse energii reale sunt manifestările întâmplătoare ale unui Creangă din Munții Neamțului, Eminescu din dealurile Moldovei, Hasdeu din ale Basarabiei ori Coșbuc de sub Munții Rodnei.

Străinătatea ne apreciază, când are prilejul să se convingă de serioasele însușiri ale tinerilor noștri studioși. Sunt primiți cu brațele deschise drept colaboratori scumpi ai învățaților din apus. Nu sunt elogii diplomatice aduse celor care știu să muncească și se pricep să înfrunte cerințele cele mai pretențioase ale profesorilor, deveniți mai târziu prietenii lor. Aș putea cita multe nume de tineri cari, chiar în prezent, sunt reținuți de somitățile științifice din Paris pentru a conlucra cu ei.

S'a întâmplat însă în trecut, azi tot mai rar, un fenomen curios. Intorși în țară mulți din cei cari promiteau a fi „cineva", nu au mai corespuns speranțelor născute pe când lucrau în străinătate.

In domeniul științific, bunăoară, au fost Români, un *Negreanu* un *Bacaloglu,* cari n'au mai înfăptuit nimic după ce au venit în țară, Au rămas însă minunați profesori. *Haret* făcu la Paris o teză de doctorat în astronomie lăudată și folosită de un *Poincaré;* promitea a deveni un astronom de seamă. In țară a ajuns mare ministru, adevăratul om al școalei, părintele țărănimii, întemeietorul cooperativelor și mai presus omul care nu confunda democrația cu demagogia.

Explicarea acestui fenomen este iarăși firească. Teoria mediului nu este restrânsă numai la organismele inferioare; este o lege universală, deci și socială. Mediul poate stânjeni până la stingere activitatea unui om de seamă, o poate devia dela cărarea apucată la început sau îi poate da înlesnire pentru o intensă productivitate în specialitatea aleasă.

Faza de evoluție a țării nu îngăduia pentru cei mai mulți să rămâie în concentrarea specialității; trebuințele statului în formație cer servicii altele; se întâmplă deci o iroseală de forțe în direcții diferite, necesare pentru moment neamului, dar fără urmare pentru cel ce ar fi dorit să muncească într'o singură direcție, ca în străinătate.

O spune curat *Odobescu:*

„Dar trebue să mărturisim că țelurile ce voim să atingem sunt așa de multiple și de diferite, că dorințele și aspirațiunile

www.dacoromanica.ro

noastre sunt aşa de fierbinţi şi clocotitoare, încât nouă, Românilor celor mai mulţi, ni se întâmplă a îmbrăţişa la olaltă prea multe lucrări, a ne împrăştia timpul şi mijloacele între numeroase cercuri de acţiune şi astfel a ne risipi puterile în prea multe direcţii deodată".

Nici azi nu ne găsim încă cu o aşezare temeinică a specialităţii, căci chiar dacă sunt mulţi cari nu bat decât o cărare, nu s'a ajuns la cinstirea specializării şi folosirea ei când trebue.

Iată o cauză principală a lipsei de concentrare într'o anumită direcţie, căci numai aşa se crează opere trainice. Nu că lipseşte energia necesară, însuşirile trebuitoare, ci pentrucă ambianţa, mediul, vremea se împotrivesc la concentrări. Mai ales s'au împotrivit.

Pe seama unor asemenea fărămiţări de forţe individuale în direcţii deosebite s'a clădit însă temelia vieţii noastre de stat. Energia cheltuită, de valoare, şi aceasta interesează, a fost constructivă. A iuţit progresul general cu sacrificiul năzuinţelor individuale. Manifestarea individuală ar fi rămas legată de un nume, de vre-o lucrare ştiinţifică, de o operă artistică; ea s'a schimbat în manifestare colectivă, anonimă aproape. Meritul lui *Haret,* bunăoară, în întemeierea cooperativelor s'a trecut şi altora, într'atâta, încât azi se uită de către unii de iniţiativa marelui Român, pentru rezolvirea problemei cooperatiste.

Şi atunci acei care nu ţin seamă de toate împrejurările pomenite, pun în îndoială valoarea însăşi a însuşirilor etnice, fiind nedumeriţi dacă ele există în aşa măsură încât să poată da o notă de originalitate, menită să ne asigure un loc în cultura universală.

Examinarea valorilor reale din neamul nostru, care s'a manifestat în medii prielnice străine, poate da răspuns celor nedumeriţi.

In acest sens, nu voiu aduce drept dovezi de reale însuşiri constructive pe acei care au activat în mijlocul nostru. S'ar putea obiecta că valoarea lor este mărită în ochii noştri. Din motive apropiate adesea se pot exagera faptele celui de lângă noi, deşi în străinătate asistăm zilnic la asemenea manifestare. Cunoaşterea în amănunt a vieţii oamenilor aleşi străini, descrisă de ai lor, naşte aureola care le luminează faptele în aşa măsură încât se admiră şi dela mari depărtări.

www.dacoromanica.ro

Poate s'ar socoti drept exagerare bunăoară dacă am asemăna pe Ştefan cel Mare cu Napoleon. Numai câmpul larg de activitate al acestui din urmă ar îngreuia apropierea; nu se poate nega însă existenţa însuşirilor de mare căpitan la domnitorul Moldovei.

Nu voi folosi însă asemenea exemple pentru a răspunde la chestiunea pusă.

Nu mă voiu bizui prea mult nici pe părerea unora că *Ronsard* şi *Banul Mărăcine* ar fi aceeaşi persoană. Nu voiu pune în cumpănă nici faptul că *Contesa de Noailles* este trecută printre marii poeţi contemporani francezi. Poeta însăşi nu a prea lăsat să se ştie, cât era în viaţă, că are în ea sânge de Român, nu numai de Grec. Ii plăcea mai bine să fie socotită ca scoborîtă din Bizanţul cu trecut glorios, decât din Orientul necunoscut dela gurile Dunării. In schimb, voiu releva că *Elena Văcărescu,* descendenta poeţilor Văcăreşti, este şi ea socotită ca făcând parte din elita scriitorilor francezi; că un *Enescu, Iorga,* Prof. *Marinescu, Titulescu,* sunt toţi ai lumii întregi; că în casa lui Molière ţin locuri de frunte, energii româneşti; că *Grigorescu* era socotit ca demn să continue în Franţa activitatea lui artistică alături de tovarăşii lui de lucru din pădurea dela Barbizon.

Voiu pomeni de asemenea faptul că regretatul nostru savant *Prof. I. Cantacuzino* era mai mult ţinut ca făcând parte din elita ştiinţei franceze, ca şi prietenul său Profesorul *Racoviţă* dela Cluj. De atâţia ani conduce, alături de savanţi, la pomenirea cărora noi ne închinăm capul cu respect, revista „Archives de Zoologie expérimentale"; asemenea i s'a lăudat spiritul de organizare şi munca ştiinţifică, atunci când a participat, pe vaporul Belgica, la una din cele dintâi expediţii spre polul Sud.

In schimb, nu voiu insista prea mult asupra originei moldoveneşti a lui *Metchincof,* savantul director al Institului Pasteur [1]), măcar că el singur a mărturisit că se trage din familia lui *Milescu Spătarul,* iar după mamă e de origină moldovenească, din Basarabia. Dar nu pot lăsa nepomenită originea românească a lui *Matiaş Corvin,* vestitul Craiu al Ungurilor. Legenda obârşiei lui zugrăvită în Castelul dela Hunedoara, trăieşte vie şi astăzi în poporul din ţinutul Haţegului. La fel, voiu pomeni ca trăgând greu în cumpănă, originea românească a prelatului şi cărturarului vestit, episcopul *Olahus Nicolaus* din prima ju-

1) Vezi şi Prof G. Bedreag. *Familia lui Metchnicof,* 1935.

www.dacoromanica.ro

mătate a veacului al 16-lea. D-l Prof. *Bezdechi* dela Universitatea din Cluj i-a urmărit ascendența românească. Se înțelege că faima lui de iscusit om politic și mare istoric nu se resfrânge asupra noastră. Alții se laudă cu el.

In Biserica romano-catolică dealtfel se mai găsesc și alții tot de origine românească, ca *Gavril Iovul* și *Gheorghe Buitul,* de loc din Caransebeș, activi în veacul al 17-lea. Că aceștia s'au identificat în totul credinței în care au trecut, schimbând pe cea strămună, e altceva. Interesează numai dovada că energii din trunchiul etnic român au fost în măsură să se puie la întrecere cu gânditorii apuseni. Dacă poporul românesc ar fi avut alte condițiuni de viață, putea să cuprindă, în el și pentru el, elemente cu care azi se fălesc neamuri străine, ca fiind ale lor.

Asemenea elemente n'au eșit dintre Români întâmplător, sporadic, ci din toate ramurile românismului, ca semn al vitalității lui și al pastei de valoare din care e alcătuit.

Să luăm bunăoară pe Românii macedoneni.

Un mare geograf sârb *Cvijici,* a cărui obiectivitate impune tocmai pentrucă putea să treacă sub tăcere părerea exprimată ținând seamă în primul rând de neamul lui, spune despre ei:

„După Greci, adevărații reprezentanți ai civilizației balcanice sunt Aromânii".

Vorbind despre Românul *Coletti,* plenipotențiarul Greciei la Paris, *François Lenormant* scrie:

„Aromânii au produs în timpurile moderne o personalitate de ordin superior, care a fost *Ioan Coletti,* netăgăduit cel dintâi dintre oamenii de stat ai Greciei [1])".

Multe nume grecizate, dar de curată origine aromână, sunt citate cu cinste în istoria politică și culturală a Greciei. *Rigo Fereos,* promotorul revoluției grecești, era Român din satul Velestin din Tesalia.

Poetul *Crustalis, Valaoritis, Vlahos, Zalacosta,* istoricul *Lambros,* umoristul *Pantazidis,* sunt fii de Români.

In istoria Românilor din urmă ca și în revoluția de mai dăunăzi, vasul de războiu *„Averof"* își are o pagină de glorie. *Averof Gheorghe,* donatorul, a fost Român din Aminciu; *Baron Sina,* pe cheltuiala căruia s'a construit Academia din Atena, este Român din Moscopol, ca și *Dumba,* devenit cancelariul im-

1) **Tache Papahagi.** *Macedo-românii.* Cunoștințe folositoare. Cartea Românească.

www.dacoromanica.ro

periului Habsburgic. *Emanuel Gojdu,* care a înălțat catedrala din Oradea Mare și a făcut parte din Casa Magnaților, tot de origină aromână este.

Mulți dintre Românii get-beget, unii maghiarizați însă, au jucat rol însemnat în vechea împărăție habsburgică. Dintre bănățeni, bunăoară, General *Traian Doda,* nu numai că s'a luptat eroic în Italia, dar însușirile sale au fost atât de apreciate încât a ajuns comandantul militar al Cracoviei.

Cu mult mai însemnată este contribuția pe care Românii, în special Moldovenii de dincoace și de dincolo de Prut, au dat-o progresului culturii rusești.

Mario Roques, profesorul dela Sorbona care ne-a vizitat mai anii trecuți, un bun cunoscător al sufletului și energiei românești, într'un cerc restrâns, a sugerat o lucrare care s'ar putea îndeplini mai ales de către un basarabean și anume: „Influența moldovenească în cultura veacului al 17-lea și al 18-lea din Rusia".

Legăturile istorice dintre principatul Moldovei și vechea Rusia, erau atât de *strânse* încât emigrări avură loc dela noi într'acolo. Nu fugeau de răul birurilor numai țăranii cari au populat satele și azi românești, întinse până dincolo de Don; emigrau, din cauza prigonirilor și a luptelor pentru domnie, și boieri isteți la minte, energici.

In țară străină erau siliți să muncească, să producă într'o direcție oarecare.

Dintre emigranții dela 1848, mulți au luat parte măcar la frământările politice locale, alții au fost folosiți. *Ion Ghika* ajunge Bei de Samos; cel dintâi agronom cult dela noi *Ion Ionescu dela Brad* ajunge administratorul moșiilor din Tesalia ale marelui vizir; acesta a rămas atât de mulțumit de priceperea și de cinstea Românului, încât l-a însărcinat să cerceteze pământul Turciei din punct de vedere agronomic. Așa a ajuns să facă niște cercetări agronomice în Turcia, să scrie una din lucrările temeinice asupra Dobrogei, folosită și azi.

La fel s'a întâmplat și cu emigranții români în Rusia.

Unul din cei mai de seamă apostoli culturali ai împărăției moscovite a fost *Petru Movilă,* fiul lui *Simion Movilă* domnul moldovan. Sguduit de sângeroasele lupte ce se dădea între frați, porni în pribegie. Lepădă mantia fiului de domnitor și îmbrăcă modesta rasă de călugăr. Invățând în Polonia ca și alți fii de

www.dacoromanica.ro

boieri din Moldova — *Miron Costin* bunăoară — *Petru Movilă* ajunge unul din cei mai mari eruditi ai vremii. La vârsta de 37 ani devine Mitropolit al Kievului și Haliciului; prin erudiția sa introduce un suflet de umanism occidental în ortodoxie [1]). *Petru Movilă* devine precursorul lui *Petru cel Mare.*

Invățatul rus *Venelin* zice despre el:

„E întrebarea: care dintre cei doi bărbați cu numele *Petru* este reformatorul îndrăzneț al Imperiului rusesc și căruia prin urmare i se cuvine titlul istoric de „mare", *Petru* I împăratul Rusiei sau *Petru Movilă"?*

Petru Movilă moare pe la mijlocul veacului al 17-lea.

Un alt mare Moldovean care ține un loc de frunte în așezarea culturală a Rusiei este rătăcitorul *Nicolae Milescu,* de loc din Vaslui, cu o viață sbuciumată, ce se poate compara cu a lui Benvenuto Cellini din vremea Renașterii. Il socot ca unul din exemplele cele mai grăitoare de energia noastră etnică. Pe când însă la noi era ținut numai ca un condotier pribeag și ambițios fără pereche, un străin, un englez, *Balddeley,* cercetându-i activitatea complexă, îl înalță în slava cerului. Dintre cei vechi e netăgăduit cel mai cunoscut în lumea întreagă, dela Curtea lui Ludovic al 14-lea în apus, până în China, dela Upsala, unde s'au găsit lucrări de ale lui Milescu cu dedicații către un învățat suedez, ceeace arată legăturile lui întinse, și până la Constantinopol ori Padova unde a învățat.

Activitatea lui *Milescu* este prodigioasă; a scris de toate [2]): istorie, religie, dicționare. Cea mai de seamă a lui întreprindere a fost însă expediția științifică cu care l-a însărcinat Țarul *Alexei Mateevici,* în lungul Siberiei până în China. Fu cel dintâi drum de explorare în lungul Asiei; iar drumul de fier transiberian este în bună parte așezat pe drumul explorat științifice-ște de către Moldoveanul nostru. Cu acest prilej, pe lângă observările scrise în carnetul său zilnic, era îndatorat din vreme în vreme să trimeată țarului raport amănunțit despre cele văzute.

Invățatul englez spune despre activitatea literară a lui *Milescu:*

„Situația și faima lui sunt unice. Ce a scris formează un

1) **Sextil Pușcariu.** *Istoria literaturii române,* Sibiu 1930, p 95.
2) **I. Simionescu.** *N. Milescu în China.* Cunoștințe folositoare. Cartea Românească.

www.dacoromanica.ro

întreg, bogat în informaţiuni geografice asupra Asiei de nord, remarcabil prin întindere şi preciziune. Pentru timpul când a scris, stă fără comparaţie în istoria literaturii ruseşti". Il socoate ca întemeietorul literaturii laice ruseşti, într'o vreme când în Rusia se tipăreau aproape numai cărţi religioase.

Milescu nu este de altfel singurul. Aproape contemporanul său *D. Cantemir,* alt puternic reprezentant al energiei româneşti, multilateral şi adânc, învăţat ca nimeni altul pe vremea lui, dar şi perseverent în muncă. Deşi a murit tânăr, la 50 ani, a lăsat opere care şi azi sunt cercetate. E bine cunoscută influenţa pe care a avut-o sfatul lui *D. Cantemir* asupra marelui reformator care a fost *Petru cel Mare.* Acesta îl ţinea în mare cinste şi bucuros îl vizita, îl consulta şi îl lua cu el în expediţiile din Orient.

D. Cantemir a avut un fiu: *Antioh Cantemir:* nu numai că a fost un diplomat iscusit, trimesul Ţarinei Caterina I-a la Curtea Angliei şi a Franţei, dar a rămas cunoscut mai mult prin operele sale poetice. I se spune „Boileau al Nordului".

Nu s'a isprăvit nici cu el. Tot un Moldovean, numit de Ruşi *Neculai Alexevici Herescov* (cum îi ziceau şi lui Milescu: *Nicolai Gavrilovici Spathari)* dar de fapt din familia Hereştilor, moldovenească, este dat ca întemeietorul teatrului rusesc.

Epopea *Rossiada,* opera lui principală, e una din cele mai de seamă ce s'a scris în Rusia.

Ar fi îndeajuns a se pomeni aceste nume pentru a prinde dovada energiei noastre etnice, când condiţiunile sunt prielnice, căci nu trebue nesocotit că şi *Petru Movilă,* fiul lui *Simion Movilă,* şi *Milescu Cârnu,* ca şi *Cantemir* sunt Români, din trunchiuri curat româneşti. Tatăl lui *Cantemir,* Domnitorul *Const. Cantemir,* era fiu de răzeş din Fălciu. Când a ajuns Domnitor abia ştia să iscălească. Fiul său *Dumitru* îi cetea din cele cărţi sfinte, seara, la lumânările din sfeşnice.

Dar se pot cita multe alte nume de Moldoveni care au însemnat ceva în domenii diferite.

Aşa este *Dănilă Apostol,* de loc din Basarabia, ajuns hatmanul iubit al Cazacilor, ales în locul vestitului *Mazeppa* [1]). A domnit asupra Cazacilor cu înţelepciune şi cinste. Il iubeau ca

1) **P. Smochină.** *Dănilă Apostol* Cunostinţe folositoare. Cartea Românească.

www.dacoromanica.ro

pe un sfânt. Nici ţarii Moscoviţi nu îndrăsneau să-l închidă, să-l atace, cum ar fi dorit, deoarece se împiedecau de autoritatea lui în năzuinţa Moscovei de a încorpora Ucraina.

Petru Movilă a ajuns Mitropolit al Kievului; un alt Moldovean, *Arsenie Stagnizki,* este ales Mitropolit al Moscovei.

Seria Românilor, în afară de cei citaţi, al căror nume stau la loc de cinste în cultura rusească, începând cu *Berândă* din veacul al XVII-lea, autorul celui dintâi dicţionar slavo-ucrainian, şi s'a continuat prin învăţaţii din preajma războiului dela multe universităţi ruseşti, până la *Frunză,* comandantul armatei sovietice.

Gredescu ajunge profesor de sociologie cu nume respectat în ştiinţă; *Buzescu* e un specialist recunoscut pentru Istoria antică; *Cheltuială* scrie Istoria literaturii ruseşti; *Sârcu şi Iţimirscki* ajung reputaţi slavişti la Petrograd. Şi câţi alţii, a căror răscolire din uitare e de datoria fraţilor basarabeni să o facă!

* * *

O enciclopedie care ar cuprinde înşirarea tuturor celor de sânge românesc cari au desfăşurat o activitate socotită de alţii ca reală, peste mijlocie, se impune, chiar când numele lor ar fi pocit, din Drag maramureşanul ar fi ajuns Dragfi ungurizat. A judeca vorbele spuse şi faptele săvârşite ale unui Român din trecut, în împrejurări istorice atât de deosebite de relativa linişte de azi, nu este nici logic, nici drept.

Dacă *Anastasia Şaguna* [1]) nu ar fi fost din plamada femeilor asemenea cu mama Grachilor, dacă ea nu s'ar fi luptat până şi cu Impăratul, biruind prin credinţă şi stăruinţă, Mitropolitul *Andrei Şaguna* nu ar fi numărat printre susţinătorii ortodoxismului ardelean; i-am fi găsit numele între prelaţii de seamă ai catolicismului care-l ademeneau însemnând cu strălucirea şi limpeziciunea minţii lui un nou Olahus, din veacul al XIX-lea.

N'ar fi fost vina lui, căci împrejurările îl doborau. Rămânea însă, oriunde ar fi activat, un strălucit reprezentant al energiei româneşti. Aceasta e de ţinut seamă. Instrăinarea sufletească, despre care pomeneam la începutul acestor pagini, ne-a

1) I. Lupaş. *Anastasia Şaguna.* Cunoştinţe folositoare, Cartea Românească.

www.dacoromanica.ro

făcut să ne cam depărtăm de ce e al nostru. Am ajuns aparent universali, fără să fi trecut însă prin deplina fază a românismului, care ar trebui să se reducă măcar la justa apreciere a oamenilor noştri aleşi în lumina împrejurărilor în cari am lucrat. Valorile noastre nu le socotim în sine; micşorăm produsele lor comparându-le cu cele străine. Noi nu judecăm, bunăoară, frumuseţea paginilor lui *Sadoveanu,* ca reprezentând reflexul pământului nostru, ci căutăm să-l umbrim comparându-i nuvelele cu ale lui *Maupassant,* care a avut drept conducător în ale scrisului pe un *Flaubert,* el însuşi urmaş al unor generaţiuni cu manifestare seculară.

Ne subpreţuim; nu voim să ţinem seamă de existenţa însuşirilor fireşti cari au putut să ne deie un *Creangă* ori *Eminescu.*

Dacă am avea un Panteon al nostru, spre a arăta că suntem înţelegători şi admiratori ai culturii europene, la nivelul neamurilor apusene cu veacuri de cultură, n'am ocoli să înşirăm pe plăci de marmoră tot ce e universal recunoscut şi să dăm uitării pe ai noştri, după cum lăsăm astăzi să crească dudăul pe mormintele lui *Eliade Rădulescu* şi *Gh. Lazăr.*

După cum, din pricina culturii înstrăinate, în care creştem pe copii chiar în şcolile noastre, şi a civilizaţiei uşor de imitat, ceeace ne dă ameţeli, nu ţinem seamă de propria noastră fiinţă etnică în toate manifestaţiunile noastre, tot aşa noi dăm uitării pe cei cari au însemnat ceva, cândva, mult pentru noi şi pentru împrejurările grele în cari au activat.

Nu avem cultul morţilor, după cum nu avem nici cultul aleşilor neamului nostru. Intr'un moment de elan împlinim o datorie de formă şi ridicăm o statue unui *Alecsandri* bunăoară la locul lui de naştere; pe urmă o părăsim, de se acopere piatra cu licheni, iar mierea ursului şi câte un laur ţin locul florilor cu cari aiurea se înconjoară soclul statuelor. Imprumutăm dela străini totul, cu amăgirea că astfel ne asemănăm lor. Dar nu băgăm în seamă mijloacele întrebuinţate de ei pentru a ţine în relief mereu valoarea fiinţei lor etnice. Ei nu lasă să se treacă o aniversare al unui bărbat de seamă, fără să nu-l amintească măcar în faţa tinerei generaţii ca îndemn la respect şi imitare.

Lecţia Francezilor de patriotism nu este numai o înşirare de vorbe. Invăţătorul duce pe copiii de şcoală la zidul unde a fost

www.dacoromanica.ro

împușcat băiatul din sat, în războiul din 1870, pentrucă a arătat la ai săi, pozițiile dușmane.

Câți oare dintre copiii noștri cunosc cazul micului clopotar din Târnava Zarandului de pe vremea răscoalei lui Horia? A dat alarma în toiul nopții [1]) de venirea unei patrule ungurești trăgând clopotul. Impușcat în mâna dreaptă a apucat frânghia cu stânga; fiindu-i ciuruit de gloanțe și brațul stâng, a apucat funia clopotului cu dinții și a continuat să o tragă până ce a căzut. Eroismul său n'a rămas fără urmări. Sătenii s'au trezit, s'au adunat, au impresurat pe cei trimiși să-i puie în lanțuri și i-au stârpit până la unul.

Nu luăm pildă dela străini sau, mai drept, ajungem să sărbătorim și noi ce sărbătoresc ei. Nu băgăm în seamă ce săvârșesc chiar vecinii noștri. Când a murit poetul *Vasof,* în Bulgaria a fost doliu național; când s'a sărbătorit aniversarea lui *Smetana,* dela sine înțeles sărbătorită și la noi, poporul întreg a luat parte la apoteozarea unei glorii naționale, căci prin compozitor se arată lumii întregi una din laturile pozitive ale etnicității cehoslovace, prin care impune existența țării ca ființă politică.

Când s'au adus osemintele lui *Sienkiewici* din Elveția, s'au înjghebat alaiuri regești, căci iarăși gloria Poloniei reînviate se sprijină pe ceeace rămâne nemuritor și universal.

Cât ne arde nouă de asemenea manifestări, se vede ori unde. Cine apuca drumul mănăstirilor din Moldova și trecea podul peste Ozana, ani dea rândul după război, a putut să vadă niște ruini de cărămizi măcinate de vreme, cu schela putrezită. Era școala din Humulești, vestitul sat al lui *Creangă,* pe care criticii englezi l-au scos dintre toți prozatorii noștri ca reprezentând partea originală a sufletului nostru etnic. Așa știm să cinstim gloriile neamului nostru care reprezintă veșnicia față de efemera viață a acelor care au darul să atragă o clipă atenția asupra lor prin gălăgie neproductivă.

Trebue să ajungem odată a fi Români în toate.

A fi român nu înseamnă, însă, numai a avea pretențiuni de predominare în orice fel, înaintea oricui. Nu. A fi român înseamnă a cunoaște în amănunt țara spre a-i admira frumusețile neîntrecute, dar și a cunoaște darurile naturale spre a le folosi cum trebue prin muncă conștientă și neogoiată.

---

1) **C. Camber.** *Țara Zarandului.* Cunoștințe folositoare Cartea Românească.

www.dacoromanica.ro

A fi Român înseamnă a-ți întoarce mai adesea privirile și sufletul către poporul care a păstrat integritatea limbii și a pământului, prin eroice suferinți și printr'o apărare neodihnită împotriva tuturor. Acest popor are însușiri alese. Insăși păstrarea ființei lui etnice le arată, ca și valorile reale cari au răsărit sporadic, dar din toate colțurile țării, din toate straturile sociale. Ele dau dovada putinței de ridicarea culturală a întregului substrat etnic.

Dacă ne vom micșora noi în ochii noștri, dacă nu vom căuta sprijin în ceeace e pozitiv în noi, dacă nu vom da viață vie prin orice mijloace, și cât mai repede, norodului chemat spre o viață nouă, atunci nu înțeleg pentru ce mai trăim. Ca să fim mereu imitatorii altora?

www.dacoromanica.ro

3

DIN NEGURA TRECUTULUI NOSTRU

Conferința ținută de d. ȘTEFAN C. IOAN în seara de 3 Martie 1935

— REZUMAT —

Conferențiarul arată starea de plâns a țărilor române sub domnia plină de jafuri și de neomenie a fanarioților și, schițând după cronica lui Zilot Românul, domniile lui Al. Ipsilante, C. Hangerli, Al. Moruzi, Mihai Șuțu, C. Ipsilante, Ion Caragea și Alex. Șuțu, expune vremurile de înjosire națională și de tristeță, de jafuri și de apăsare, de nedreptăți și de arbitrar, până la Olteanul Tudor din Vladimir, când apar zorile redeșteptării noastre naționale. Scoate în relief iubirea de patrie și de adevăr a lui Zilot, credința lui în nevoia unei armate regulate, fără de care țara este ca o ușă fără de zăvor, precum și ideea românismului ce reese din stihuri duioase: „acea minune, vestită în lume" ca neamul nostru să isbutească, în potriva tuturor vârtejurilor a-și păstra legea și libertatea. Aceste adânci sentimente naționale, cari au persistat totdeauna în principate, supte de Zilot, de Tudor și de ceilalți odată cu laptele dela mamele lor, le-a găsit Gheorghe Lazăr, care venind de peste munți le-a popularizat și întărit.

Generațiunea de eori, care a urmat, prin o activitate nemai pomenită și iubire de patrie fără pereche a realizat o operă uriașă: a determinat mișcările dela 1848 și apoi Unirea, Independența, Regatul și întreaga organizare de Stat. Piedicile de tot felul, sărăcia, pericolul, exilul și chiar moartea n'au înfricoșat pe asemenea bărbați; onorurile și vanitățile omenești nu i-au clătinat.

Fără munca și jertfele acestor patrioți, cari dorm somnul

www.dacoromanica.ro

drepților în niște morminte părăsite și uitate, n'am fi avut țara de astăzi cu situațiunea ce ocupă în concertul internațional. La rândul ei, generațiunea care a pregătit intrarea noastră în războiu, și-a făcut întreaga datorie, închinând toate sforțările ei supraomenești pentru realizarea idealului național.

Pe umerii generațiunii noastre apasă sarcina grea de a desăvârși și completa opera înaintașilor, dar constatăm cu mâhnire că lipsește acea unire puternică între toți fiii patriei și acea încordare generală de muncă desinteresată pentru binele public.

Goana după îmbogățire repede, după un așa zis ritm nou, un interes personal exagerat, arivismul, lipsa de caractere: iată criza morală ce străbatem în momentul de față.

Trebue absolut să ne scuturăm cu energie din această stare primejdioasă, ca să nu aparem în istorie ca o generațiune de beneficiari, cari risipim cu nesocotință cuceririle obținute cu multă trudă de generațiunile precedente de constructori, de eroi și de martiri.

După cum constată d. Al. Vaida Voevod foarte just, în conferința ce a rostit la Radio în ziua de 24 Ianuarie trecut, bilanțul dela realizarea idealului național este dureros de deficitar, față de înălțimea operei înfăptuite; nici un poet, nici un compozitor, nici o epopee și nici o dramă n'au preamărit Unirea cea mare, în timp ce Unirea dela 1859 și războiul dela 1877 au stârnit un așa de cald entuziasm, inspirând atâtea capodopere, în o epocă în care Statul nu acorda anual premii naționale de proză și de poezie.

D. Vaida, explicând lipsa actului de entuziasm, zice că în schimb sunt în floare azi demagogii agitatori de răspântie, luptele fratricide și criticii pseudo-culturali.

* * *

Salvarea stă numai în o muncă de tot momentul. Trebue o adevărată cruciadă care să oprească a se reface la noi Sodoma și Gomora din vechime! Trebue o luptă aprigă contra aviștilor, a oamenilor de afaceri, a proaspeților îmbogățiți, a samsarilor, cari prin șperț și învârteală trăesc în o scandaloasă opulență în mijlocul unei mulțimi sărăcite și istovite!

Neamul românesc, care a străbătut victorios atâtea pri-

www.dacoromanica.ro

mejdii, se va scutura şi de criza morală, care tinde să ne copleşască şi, încrezător în steaua sa, îşi va croi şi mai departe soarta ce merită.

Generaţiunea noastră are datoria imperioasă a consolida patria întregită, prin unirea sufletească şi frăţească a tuturor cetăţenilor, prin muncă şi prin o solidă educaţiune a tineretului, având la bază dreptatea şi ordinea.

România Mare trebue să fie în acelaşi timp în România *tare.*

www.dacoromanica.ro

4

PRINCIPIUL EGALITĂȚII IN PROTECȚIA MINORITĂȚILOR

Conferință ținută de d. N. S. IONESCU, în seara de 10 Martie 1935

— REZUMAT —

Conferențiarul arată cum era înțeleasă protecția minorităților în antichitate, în evul mediu, în epoca modernă până la revoluția franceză. Revoluția aduce *„drepturile omului"*, ca individ și cetățean, ceeace aduce tendința de a interveni în treburile interne ale statelor, atunci când aceste drepturi erau nesocotite. Bine înțeles că cele ce sufereau de pe urma intervențiilor acestei comunități internaționale erau statele mici.

Ca să dovedească neegalitatea de tratament între statele mici și cele mari în ce privește protecția, dă exemplul Poloniei, tratată vitreg de țările cari o împărțiseră, dar mai ales de Rusia. Nimeni însă nu a putut face ceva pentru polonezi, fiind în joc un stat mare ca Rusia. In schimb, în chestia evreească în România, dela 1856. (Convenția din Paris) înainte, s'au făcut numeroase presiuni asupra noastră pentru acordarea drepturilor civile și politice Evreilor. România a rezistat cât a putut, dar congresul din Berlin (1878) în schimbul independenței ne-a obligat la modificarea art. 7 din Constituție. Acordarea drepturilor în massă Evreilor, s'a făcut abia în 1920, prin tratatul minorităților.

Arată părerile marilor gânditori asupra nevoii de a se extinde controlul tratamentului minorităților la toate statele, mari și mici, pentru ca acest sistem de protecție să aibă cu adevărat autoritatea morală de a se impune tuturor, fără a se încălca suveranitatea națională. Astfel statele mari, erijându-se în tutore ale celor mici, fatal vor îngriji de interesele lor proprii, fiind în proces și parte și judecători, iar pe de altă parte, având în propria lor țară probleme minoritare, nu vor avea autoritate morală de a impune altora ceea ce înșeși nu fac.

www.dacoromanica.ro

Citează cazul Indienilor față de Anglia, Germanilor din Tirol față de Italia, negrilor și galbenilor din Statele-Unite ale Americii.

Tratatele minorităților au impus numai statelor mici obligații de protecție. Dar și aceste obligații, în mare parte, sunt platonice, căci dacă statul respectiv nu le execută, care este sancțiunea și cine aplică această sancțiune? Dreptul internațional nu a ajuns la această desvoltare ca să se impună în chip hotărît tuturor membrilor comunității internaționale și nicî n'a ajuns la crerea unui organ internațional executiv, care să aplice hotărârile tribunalului.

Dela întemeierea Societății Națiunilor s'au făcut variate și repetate intervenții, ca să se ajungă la o egalitate între state privitor la protecția minorităților, dar totdeauna s'au lovit de opunerea categorică a statelor mari.

Conferențiarul arată apoi cauzele cari au împiedicat România în 1934 să participe la demersul Poloniei:

1) Sistemul de a rezolva chestiile minoritare pe căi internaționale și irealizabil în practică și nesatisfăcător în rezultate. Calea cea mai bună este a regula aceste chestii prin tratative directe interne între Stat și minoritate.

2) Sistemul tratatelor adiționale creează din minoritari o categorie de cetățeni privilegiați, dându-le drepturi pe cari majoritarii nu le au, cum este dreptul de recurs la Soc. Națiunilor în cazul lezării unui drept.

3) Deși avem încă frați peste hotare, nu avem *interes personal* în generalizarea tratatelor de protecție, întrucât statele cari au locuitori români sunt toate supuse prin tratate la protecția minorităților.

4) Intrucât nu există un organ internațional de executare a măsurilor de sancționare în caz de nerespectare a tratatelor, protecția minorităților e ceva iluzoriu.

5) Motivul principal e, însă, că pentru a se generaliza protecția minorităților, *ar trebui revizuite tratatele de pace,* ceea ce ar însemna că renunțăm la punctul de vedere *al intangibilității tratatelor* și deci am da un argument puternic Ungurilor, cari asta cer și vor: să revizuiască tratatele. De aceea România a trebuit să refuze participarea la demersul polonez.

www.dacoromanica.ro

5

OPERA DE UNIFICARE A LEGISLAŢIEI NOASTRE PENALE

Conferinţă ţinută de d. I. GR. PERIEŢEANU, în seara de 17 Martie 1935.

Doamnelor şi Domnilor,

D-v. ştiţi că, în urma întregirii teritorului naţional, ţara noastră, în mai toate domeniile dreptului pozitiv, a rămas guvernată de cele mai disparate dispoziţiuni, datorită cărora situaţiunea Juridică a cetăţenilor a variat şi variază după ţinuturi, locuitorii din vechiul regat fiind supuşi în toate materiile: civile, comerciale sau penale, unui regim legal adeseori cu totul diferit de cel existent în teritoriile alipite.

O atare stare de lucruri, vădit intolerabilă, a determniat comandamentul revizuirii codurilor, în vederea unificării legislative, comandament înscris în art. 137 al Constituţiei din 1923.

Mai nainte chiar de a fi intervenit acest comnadament constituţional, Statul a simţit nevoia de a se îndruma spre unificarea legislativă, căci, încă din 1920, se instituise la Ministerul de Justiţie, o comisiune însărcinată cu studierea şi întocmirea de proiecte în vederea acestei unificări.

După cum era firesc, primul pas s'a făcut în domeniul dreptului penal. După doi ani de activitate, în 1922, lucrările acestei comisiuni au fost concretizate într'un *prim proiect de cod penal,* referitor numai la *partea generală a codului,* sub ministeriatul d-lui *Ion Th. Florescu,* căriua îi revine astfel meritul de a fi deschis calea spre marea operă ce va deveni în curând o atât de folositoare realitate.

După alţi doi ani a intervenit un *al doilea ante-proiect,* care a compeltat pe cel dintâiu cu *partea specială* a codului.

După înfiinţarea Consilului legislativ, în *Octombrie 1925,* ante-proiectul a fost trimes acestui consiliu, care şi-a început lucrările la *1 Ianuarie 1926.*

www.dacoromanica.ro

E bine să se știe că, în cei nouă ani cari s'au scurs până astăzi, printr'o lăudabilă tendință spre perfectare, s'a lucrat, necontenit, cu multă râvnă și stăruință.

Prima fază o marchează întocmirea unui prim proiect de cod penal, care a fost depus pe biroul Parlamentului în *Martie 1928,* de către fostul ministru de justiție, d-l *Stelian Popescu.* Intre timp, punându-se însă în aplicare noul cod penal italian, proiectul a fost retrimis Consiliului legislativ, spre a fi revăzut.

A doua fază. Revizuirea primului proiect a fost terminată de Consiliul legislativ în *toamna anului 1932.*

A treia fază. Sub ministeriatul d-lui *Mihai Popovici* s'a numit o comisiune de specialiști care să examineze proiectul din 1932, împreună cu Consiliul legislativ. După terminarea lucrărilor, proiectul a fost tipărit și depus pe biroul Parlamentului la *30* Martie 1933. Au început apoi lucrările comisiunilor reunite ale Camerii și Senatului, cari au luat sfârșit în *Iulie 1933,* iar proiectul retipărit cu modificările aduse a a fost depus pe biroul Adunării Deputaților.

In toamna anului 1933, Adunarea Deputaților urma să-l ia în discuție și să-l voteze, dar s'a întâmplat schimbarea guvernului și disolvarea Parlamentului.

A patra fază. Sub ministeriatul d-lui *Victor Antonescu,* proiectul a fost retras, retrimis Consiliuli legislativ și apoi supus comisiunilor reunite al actualului Parlament.

Ca să puteți aprecia superioritatea noului regim represiv, este nevoie să cunoașteți caracteristica celui actual.

In cuprinsul granițelor noastre de azi dreptul penal pozitiv e risipit în trei deosebite codificări:

1) *Codul penal român din 1864,* ce se aplică în vechiul regat, copie fidelă a codului penal francez din 1810, cu modificările pe cari le primise până la 1864, și cu intercalarea câtorva dispoziții din codul penal prusian din 1851. Modificările aduse acestui cod între 1874-1921 n'au izbutit de sigur să-l modernizeze, să-l pună în concordanță cu progresele realizate de știința penală dealungul vremii, și astfel a rămas un produs anacronic al școalei clasice și al spiritului tradițional.

2) *Codul penal transilvănean* (Ungar) din 1880, bazat și el pe principiile școalei clasice.

3) *Codul penal bucovinean* (austriac) din 1852, întocmit tot în spiritul școalei clasice.

www.dacoromanica.ro

Câte trele aceste coduri au un cusur fundamental: acela de *a nu se ocupa de persoana infractorului.* Ele ţin seamă numai de *raportul dintre faptă şi pedeapsă.*

Proiectul noului cod penal român, întocmit prin adoptarea unui *sistem eclectic,* înfăţişează o realizare practică a celor două şcoli: *şcoala clasică* şi *şcoala pozitivistă.*

Inspirat de doctrina neo-pozitivistă a introdus *individualizarea jurisdicţională a pedepselor.*

S'a menţinut, în principiu, concepţia clasică a răspunderii întemeiată pe culpa penală; dar nu s'a admis formula extremistă a şcolii pozitiviste de răspundere legală, întemeiată pe pericolul ce ar reprezenta delicventul pentru societate.

Cu chipul acesta s'a înlăturat rigiditatea ce caracterizează actualul regim represiv, instituindu-se un alt regim, flexibil, care, prin elasticitatea pedepsei, va face posibilă proporţionalizarea şi individualizarea ei şi, în consecinţă, va îngădui refacerea morală a infractorului.

Aplicarea şi executarea pedepselor constituind partea cea mai importantă a dreptului penal, noua legiferare a fost călăuzită de principiile *ştiinţei penitenciare,* născută între timp.

A ofst consacrat astfel principiul salutar că orice condamnat la o pedeapsă privativă de libertate *trebue să muncească.*

A fost consacrat astfel principiul salutar că orice condamfiecare pedeapsă. S'a impus despărţirea condamnaţilor primari de ceilalţi, spre a se evita *pericolul promiscuităţii, cum* şi separarea celor condamnaţi la închisoare corecţională, după natura sau mobilul infracţiunii.

Proiectul mai conţine o serie de dispoziţiuni din legile speciale; interese represive momentane, limitate în timp.

Pentru a se întări represiunea *s'au corecţionalizat mai multe crime:* avortul, incendiul, rănirile provocatoare de moarte, de oarece o tristă experienţă a dovedit că infracţiunile de acest fel au rămas de multe ori nesancţionate, datorită indulgenţii Curţilor cu juraţi. Deacum înainte represiunea acestor infracţiuni grave va fi asigurată prin trimiterea lor în judecata instanţelor corecţionale ordinare.

Corecţionalizarea însă nu era suficientă. Se mai impunea o *agravare a pedepselor,* pentru combaterea serioasă a criminalităţii, care a sporit îngrijorător.

Constatându-se că *recidiva* a crescut după războiu şi că

www.dacoromanica.ro

deci pedeapsa și regimul ei nu și-au îndeplinit scopul, s'a simțit nevoia înființării unei *comisiuni de supraveghere* pe lângă fiecare penitenciar, compusă dintr'un judecător al tribunalului respectiv, directorul închisorii, preotul, învățătorul și medicul acelei instituțiuni, precum și dintr'un delegat al societății de patronaj.

Penitenciarele devin astfel o anexă a tribunalelor.

S'a legiferat, pentru prima oară, *reabilitarea,* care dă condamnatului îndrumări puternice de înderptare, spre a putea să obțină iertarea, totală și fără urme, din partea societății.

Penitenciarul nu trebue să fie un cuibar de antrenament la acțiuni delictuoase, un fel de *școală de perfecționare în meșteșugul de a face rău.*

S'au luat dar *măsuri preventive post-delictuale,* pentru ca atunci când condamnatul, după ispășirea pedepsei, reia contactul cu societatea, aceasta să se facă fără turburare, cu o prealabilă pregătire și sub controlul permanent al organelor de executare a pedepsii.

In această categorie de măsuri intră: *suspendarea executării pedepsei; liberarea condițională; coloniile penitenciare; schimbarea automată a regimului pedepsei; imputarea detențiunii preventive.*

Dacă legiuitorul a fost preocupat de ideia de a facilita reintarea infractorilor în corpul social, trebuia să ție deopotrivă seamă de *riscurile* pe care le înfățișează pentru societate rămânerea lor în mijlocul ei.

Până acum societatea era desarmată în fața nocivității și periculozității infractorilor cari se reîntorceau în corpul social și în ocupațiile lor profesionale.

De aceea s'au introdus *măsurile de siguranță.*

Nu e destul să pedepsești, ca să fii ferit de activitatea ilicită a infractorilor. Societatea trebue să se apere și după executarea pedepselor. Ca urmare, s'a prevăzut: *interzicerea pentru un infractor de a mai practica profesiunea,* când delictul se datorește incapacității sau nepregătirii lui de ordin profesional; *interzicerea de a intra în anumite localuri,* pentru aceia cari au comis infracțiunea din cauza unui vițiu; *detențiunea infractorilor din obiceiu* într'nu institut special; *internarea vagabonzilor și cerșetorilor* într'o casă de muncă; *disolvarea sau suspendarea unei persoane juridice,* când delictul sau crima s'a să-

www.dacoromanica.ro

vârşit de persoanele fizice conducătoare, cu fondurile procurate de persoana juridică.

S'a adoptat un sistem complet de apărare interioară şi exterioară a Statului.

Războiul mondial, din acest punct de vedere, a fost un mare dascăl.

Nefastele *activităţi defetiste la spatele frontului,* cu dezastroasele lor urmări: *slăbirea resorturilor morale de rezistenţă.*

„Un cod penal are în prim rând misiunea, spune d. Aznavorian, în raportul său către Adunarea Deputaţilor, *de a garanta concepţiunea morală, politică şi juridică a Statului.*

„Deci codul penal trebue să apere regimul proprietăţii ce stă la temelia statului nostru şi regimul libertăţii individuale".

S'a creat aşa dar *delictul de defetism. Crima de ostilităţi contra Statului.* Astfel anumite activităţi, întemeiate pe o pretinsă libertate de gândire sau de acţiune sunt reprimate, atunci când Statul sau cetăţenii români ar avea de suferit de pe urma lor.

Au fost încrimnate, deopotrivă, unele *activităţi de ordin economic şi financiar:* acele cunoscute campanii din lumea oamenilor de afaceri cari au ca efect *panica generală, cu urmările ei fatale: retragerile de depozite ruina marilor şi micilor instituţii, urcarea bruscă a preţului mărfurilor de primă necesitate.*

Creditul şi stabilitatea lui joacă un rol hotărîtor în viaţa Statelor moderne.

S'a ocrotit creditul financiar al întreprinderilor bancare şi industriale în contra atacurilor perfide şi anonime. S'a reprimat *refuzul de asistenţă morală şi materială* faţă de familie: soţii şi copii, creindu-le *delictul de abandon familial. Delictul de gestiune frauduloasă* prin care sunt loviţi în special puternicii zilei în ordinea materială, conducătorii de bănci, cari, prin activitatea lor uşuratecă şi determinată numai de spiritul de speculaţii, duceau la ruină sigură averile încredinţate lor, şi cari până la acest proiect erau feriţi de sancţiuni şi sfidau de multe ori pe nenorocitele lor victime.

Datorită acestor dispoziţiuni respective *gestiunea societăţilor anonime va fi mai prudentă.*

S'a penalizat materia *deţinerii lucrurilor pierdute, abuzul de încredere profesională; înstrăinările făcute de debitorul de rea*

www.dacoromanica.ro

credință, căci până azi victima nu avea la dispoziție decât acțiunea pauliană.

Printr'o extindere a dreptului penal sau ajuns la o anumită *penalizare a dreptului privat.* S'a penalizat *refuzul de serviciu datorit legalmente.*

O importantă inovație represivă o înfățișază: *delictul de nedenunțare culpabilă,* atunci când cineva are cunoștință de o probă cât de neînsemnată despre inocența unei persoane aflată în arestul preventiv sau condamnată și nu le aduce la cunoștința autorităților respective.

Scopul pe care l'am urmărit prin conferința mea, a fost de a schița în liniamente generale viitorul regim represiv al României întregite, și nădăjduesc că, încercarea mea informativă, a avut măcar darul de a vă convinge că ordinea și siguranța publică la noi în țară, vor fi mai bine apărate, din ziua în care noul cod penal va intra în vigoare; ceeace impune îndatorirea de a exprima un călduros omagiu dela înălțimea acestei tribune tuturor acelora cari s'au străduit să contribue prin conștiințele și experiența lor la înfăptuirea marei opere legislative.

Cel dintâi omagiu se cuvine să fie adresatt d-lui Ionescu-Dolj, președintele secțiunei I a Consiliului legislativ, a cărui prezență în această sală o remarc cu o satisfacție plină de recunoștință, căci muncii și directivii sale decenale, desfășurată cu atâta înțelepciune și metodă, se datorește în cea mai largă măsură, crearea regimului represiv, cu care vom fi îndreptățiți să ne mândrim, în ziua în care va intra în vigoare.

www.dacoromanica.ro

6

PARISUL NECUNOSCUT

Conferință ținută de d. C. G. DRAGU, în seara de 31 Martie 1935

— REZUMAT —

Dintre toate marile metropole ale lumii, desigur că nici una nu are puterea de atracție a Parisului, căruia cu drept cuvânt i s'a spus capitala lumii.

Această putere rezidă nu numai în frumusețile urbanistice, în monumentele și în viața spirituală a acestui oraș, ci este ieșită poate în cea mai mare parte din ceva indefinisabil, care cuprinde pe nesimțite dar puternic pe oricine vine în capitala Franței, și care poate fi o rezultantă a faptului că în locurile acestea s'au petrecut atâtea lucruri cari constitue cele mai mari pagini ale istoriei omenirii, de 12 secole încoace.

Spre deosebire de alte orașe, însă, Parisul nu este un oraș muzeu; vestigiile materiale ale trecutului înconjurate de un cadru modern nu ne apar ca piese moarte, ci, chiar după mai multe secole, ca elemente vii mergând în același ritm de viață cu noi.

Străinul care merge în capitala Franței admiră și iubește acest oraș pentru ceeace el este astăzi, fără a-și da seama că este influențat de suflul trecutului ce se degajează din atâtea colțuri vechi, pe lângă cari de multe ori trece nepăsător.

Căci în afară de monumentele de artă bine cunoscute, citate în ghidurile de voiaj, și pe care nimeni nu lipsește de a merge să le vadă, sunt, în particular, în anumite cartiere, o sumă de vestigii ale trecutului, umile și nebăgate în seamă, dar cari povestesc acest trecut mai bine și mai puternic decât cronicile vechi.

Sunt vechile cartiere ale vechiului Paris, astăzi pline de agitația vieții moderne care s'a instalat în vechiul cadru, adap-

www.dacoromanica.ro

tându-l nevoilor ei, neputându-i însă lua personalitatea proprie sub pojghița pusă la suprafață.

Scoaterea la lumină a acestei vieți trecute este subiectul conferinței, care ne trece pe sub ochi părți din Parisul vechiu, necunoscute decât de foarte puțini sub adevăratul său aspect.

Incepând din cartierul Beaux Arts, continuând cu Saint-Sulpice, Place Maubert, Pont-Neuf, atingând în treacăt Notre-Dame și Palatul de Justiție prea cunoscute, ajungem la Place des Vosges, unul din cele mai caracteristice vestigii ale trecutului. Atingem apoi străzile „de la Ferronnerie", unde a fost asasinat Henric IV, și Quincampoix, celebră sub Ludovic XV, și prin Hale străbatem în Cartierul Bursei, unde la 14 Oct. 1795 începe cariera lui Napoleon. In sfârșit o trecere rapidă prin Place Vendôme și Place de la Concorde, închee această incursiune în trecut, care a scos la lumină o serie întreagă de evenimente ignorate de cei mai mulți.

Ca încheiere: pe lângă strălucirea intelectuală și frumusețile sale cunoscute de toți, desigur că și trecutul frământat și glorios al acestui oraș în care mai mult de o dată s'au decis destinele lumii, contribue la atracția pe care el a exercitat-o totdeauna, și justifică deviza înscrisă pe armele sale „Fluctuat nec mergitur".

www.dacoromanica.ro

7

FEMEEA GREACĂ ŞI ROMANĂ

Conferința d lui I. VALAORI, ținută în seara de 7 Aprilie 1935.

— REZUMAT —

Instituția familiei ne apare, în antichitate, ca fundament al societăților omenești, din care cauză însemnătatea ei era deosebită. Raporturile dintre soți, însă, nu au fost totdeauna aceleași.

In Grecia homerică femeea era respectată și considerată ca adevărată tovarășe a soțului. Hecuba, Andromaca, Penelopa și chiar Elena ne sunt înfățișate în Iliada ca având, față de bărbat, o situație demnă. Și, tocmai de aceea, e inexplicabil cum, în epoca de înaltă civilizație a lui Pericle, femeile erau ignorate în viața publică. Desigur, în ceeace privește rolul lor în interiorul casei, era acela de stăpâne. Aci femeile își puteau desvălui virtuțile pe cari le puneau în slujba căminului, educându-și copiii și conducând cu îndemânare gospodăria.

Dar, în timp ce femeile de casă nu aveau nici un amestec în viața Atenei, cele liberate de sclavie — heterele — folosindu-se de calitățile lor extraordinare atrăgeau pe conducătorii cetății, influențându-i imens în acțiunile lor. Cea mai cunoscută prin puterea ei de atracție e Aspasia, ceea care a înrâurit pe Pericle în multe din manifestările lui în viața de stat. Se vădește, aci, puternica influență pe care, prin frumusețea lor, o au în mod fatal femeile asupra bărbaților cei mai iluștri.

In Sparta libertățile femeilor erau mai largi. Educația lor era asemănătoare celei ce se dădea bărbaților, din care cauză femeile nu erau — aproape niciodată — întrecute de aceștia, în activitatea lor publică. Ele își organizau institute pentru instruire, dădeau serbări și luau parte la concursuri de frumusețe, beneficiind de egalitate față de bărbați și exercitând, adesea, chiar influențe de neînfruntat asupra oamenilor de stat.

www.dacoromanica.ro

Aveau, însă, virtuţi mari. Respectau căsătoria, devotându-se căminului şi, când patria le cerea participarea la războaie prin fiii lor, erau bucuroase că, pierzându-şi odraslele ştiu că au dat, prin aceasta, o victorie ţării.

In Roma, legile scrise erau aspre faţă de femei, supunându-le când autorităţii paterne, când aceleia maritale, când, în sfârşit — dacă soţul murea — sub tutela rudelor apropiate.

In fapt, însă situaţia era cu mult mai uşoară. Respectul pentru femei era o normă a bunului simţ roman, iar libertăţile pe cari legile le interziceau, erau în schimb acordate prin obiceiu. Femeia conducea casa şi era tovarăşă a soţului în toate actele pe care acesta le săvârşea pentru cămin. Iar, în ceea ce priveşte amestecul lor în viaţa publică, bătrânul Cato spunea, — puţin exagerat —: „Noi ce guvernăm pe toţi oamenii suntem guvernaţi de femei". Dacă unele influenţe ale lor puteau fi păgubitoare pentru stat, virtutea prin care matroanele romane ştiau să-şi dirijeze întreaga lor activitate e demnă de admirat.

Au rămas celebre numele unor femei ca Virginia, Veturia sau — mai ales — Cornelia, mama celor doi Grachi, pentru care iubirea de patrie era o religie, iar datoria de mamă, isvorul celor mai adânci mulţumiri.

Libertatea femeilor romane era o toleranţă. Egalitatea naturală dintre bărbaţi şi femei a silit, însă, în cele din urmă, chiar şi legea să proclame o stare de fapt ca realitate legală. Creştinismul a fost acela care, luminând înţelesul egalităţii dintre oameni, a dat femeii locul meritat alături de tovarăşul său de bucurii şi de suferinţe.

www.dacoromanica.ro

8

PROBLEMA POLITICĂ A EXTREMULUI ORIENT

Conferința d. N. N. LENGUCEANU, ținută în seara de 14 Aprilie 1935

— REZUMAT —

Această problemă este dominată de stăpânirea Engliterei asupra Indiilor. Rivala Angliei în Asia, a fost, până acum în urmă, numai Rusia, care de veacuri caută o expansiune, cum se zice într'o formă clasică: „un plămân de respirație", la o mare liberă. In Europa, Rușii nu o au, fiindcă porturile Arhanghelsk și Murmansk dela Marea Albă sunt blocate de ghețuri șase luni pe an. Marea Baltică scaldă și porturile germane, apoi este gâtuită de insulele și strâmtorile daneze, unde flotele engleze pot opri oricând navigația. Bosforul și Dardanelele sunt ocupate de Turci.

Această situație explică răspândirea Rusiei în Siberia și Coreea. Mai are, încă, portul Vladivostok. A pierdut Port-Arthurul în 1904. De aci tendința Rusiei de a ataca India. Năvala militară nu poate avea loc drept pe la Nord sau Est din cauza prea multor obstacole naturale. Astfel, pe acolo, ar trebui Rușii să se strecoare dealungul munților Altai, să străbată, în China, tot deșertul Gobi, să treacă puternicul lanț al munților Kuen-Lun ca să pătrundă în Tibet, pe urmă munții Afganistanului și pasurile Himalaei. Prea greu și prea departe, mai ales pentru convoiurile de artilerie, tancuri, aprovizionări și munițiuni destinate marilor armate actuale. Locul de invazie rusească în Indii este numai prin Persia. Concentrările rusești se pot face între Marea Caspică și Lacul Baical într'un loc mărginit la Nord și la Sud de râurile Sir-Daria și Amur-Daria. Rușii au acolo căi ferate dinspre Rusia europeană spre Siberia și la Sud spre Teheran, capitala Persiei. De aci pătrunderea rusească în Persia. Inainte de războiu, Șahul Persiei era păzit de o brigadă de cazaci. Lupta de preponderanță la Teheran în-

www.dacoromanica.ro

tre Ruși și Englezi este cu totul acută, fiindcă, din capitala Persiei, o armată moscovită s'ar putea mai cu înlesnire strecura spre Sud, dealungul munților Suleiman și pătrunde în India de Nord, ținutul Pendjab, trecând râul Indus și ocolind deșertul Car. Intre India de Nord și cea de Sud este marele platou Dekhan, puternic ocupat și fortificat de Englezi. O năvală rusească în Indii ar determina, cu siguranță, o răscoală generală prin împăcarea dintre industanii musulmani și brahmanici, făcând poziținea Englezilor imposibilă.

După cum vedeți, situație totdeauna delicată, nevralgică am putea spune.

In Europa, o răspândire germană spre Triest ar tăia drept în două cheile Mediteranei, aflătoare în mâinile Englezilor, anume Gibraltar, Malta, Cipru și Suez. Cele precedente explică îndeajuns veghea neadormită ce trebue s'o aibă Englitera ca Triestul să nu fie niciodată în mâinile Germaniei; în Mediterana, Franța și Italia să fie într'o veșnică rivalitatea, nici una să devină preponderentă; de asemeni Bosforul și Dardanelele să nu le poseadă Rușii. Tot astfel gurile Dunării și Cadrilaterul carpatin să rămână Românilor, tampon politic între germanism și slavism.

Aceasta lămurește, pe deplin, instituirea Comisiunii europene la gurile Dunării prin tratatul dela Paris din 1859 și restituirea a trei județe basarabene dela Sud, nu cele dela Nord, Moldovei de atunci, iar prin tratatul dela Berlin din 1879 atribuirea Dobrogii României ca să nu poată răsbi Rușii peste bucla Dunării în Balcani. Interesele Angliei pretind existența României ca stat mare și puternic în Sud-Estul Europei. Pentru Anglia, marele stat românesc este cheia de boltă a întregului edificiu Sud-Est european. Interesele româno-engleze fiind atât de evidente și veșnice, ar fi de dorit ca guvernele noastre să îngrijească ca și relațiile dintre noi și Marea Britanie, din toate punctele de vedere, să fie cele mai cordiale cu putință.

Dar, în Extremul Orient s'au petrecut fapte nouă, acum în urmă. Desvoltarea prea mare a puterii militare rusești a făcut posibilă invazia Japonezilor în Manciuria și înfigerea lor la granița Siberiană, pentru a bloca acolo pe Ruși și a-i devia dinspre Persia și Westul european. In aceasta s'a reușit, și germanismul hitlerist se arată foarte amenințător pentru Ruși. Rusia puternic încoltită de Hitler și constrânsă de japo-

www.dacoromanica.ro

nezi în Siberia a devenit de o extremă blândeţe. Astfel vizita eminentului diplomat englez sir Anthony Eden, lordul Sigiliului Privat, a devenit posibilă la Moscova. Acolo, d-sa şi d. Litvinov, probabil că au discutat mai mult probleme asiatice decât europene.

Citesc, şi nu mă mir de loc, într'o revistă diplomatică străină că Japonezii deabia instalaţi în Mandciuria lucrează contra Eenglezilor în Asia, desvoltând puterncie legături de propagandă cu statele islamice din toată lumea. Deocamdată India e apărată dinspre Japonia, pe apă, de formidabilele fortificaţii dela Singapur, făcând imposibilă atacarea Indiei pe apă. Apoi arhipelagul Filipinelor este în mâna Amercii, engleză de origine, deasemeni insulele Hawai în Pacific, puternic fortificate. La caz de conflict, evident că escadrele engleze şi americane întrunite ar zdrobi pe Japonezi.

Marea problemă a viitorului va fi când în India şi China curentul asiatic antieuropean, xenofob în genere, ar face să apară un Hittler chinez, sau un Mussolini industanic, care să însufleţească într'un imens clocot naţionalist adormitele popoare chinez şi industanic, după cum a trezit la o pătimaşă şi înflăcărată viaţă naţională geniul lui Kemal lâncezeala, azi vindecată, a Turcilor.

In acea zi sceptrul stăpânirii lumii, ce aparţine rassei albe, se va clătina. Iată de ce, Europenii trebue să evităm cu orice preţ un războiu general între noi. Altfel vom pieri prin noi înşine.

www.dacoromanica.ro

9

DREPT ŞI PROGRES

Conferinţă ţinută de d. M. G. CONSTANTINESCU
în seara de 21 Aprilie 1935.

— REZUMAT —

Preocuparea de a şti întrucât realizările spiritului uman corespund tendinţelor firești ale organizaţiunilor sociale şi spirituale, este pentru orice epocă de o mare actualitate şi de un evident interes. Mai ales atunci când manifestările multiple ale vieţii individuale şi colective au ajuns la o complexitate de împrejurări, de factori sociali cari definesc însăşi structura morală a unei societăţi, problema evoluţiei stăpânită de o preocupare etică, rămâne nu numai un control moral, un mijloc de verificare continuă în domeniul desăvârşirilor practice şi ideale, ci şi metoda în care se poate actualiza un mod de gândire sau se poate promova un curent de opinii necesare vieţii sufleteşti inidividuale şi sociale.

Condiţiunile filosofiei pesimiste şi ale filosofiei optimiste trebuesc cercetate, neapărat, în legătură cu problema progresului, căci este cunoscută importanţa factorului moral, atunci când este vorba de a se cerceta dacă individul şi societatea se găsesc din punct de vedere juridic aşezaţi pe un plan superior de viaţă. Analizând concepţiunile sociologiei lui Durkheim şi Tarde, se vede importanţa controversei dintre cele două direcţiuni, în legătură cu formarea societăţii şi a individului. De tot atâta importanţă sunt şi fazele prin cari a trecut dealungul veacurilor ideea de justiţie, precum şi tendinţele actuale ale ştiinţei dreptului.

Dreptul pozitiv este prin excelenţă conservator, fiind un factor de securitate, de stabilitate, de consolidare, idealul de perfecţiune alcătuind însăşi imobilitatea totală a lui. Pe bună dreptate, spunea Georges Renard că dreptul pozitiv este masca

www.dacoromanica.ro

așezată asupra fizionomiei lucrurilor. Dreptul natural este, dimpotrivă, un fervent element revoluționar, întrucât el flutură dincolo de fruntariile ordinei și normelor legislative, o teorie legată istoricește mai adânc de evoluția spiritului uman.

In știința dreptului penal, problema progresului este permanent verificată, căci în nici o altă tendință a dreptului nu se observă un mai mare progres pe care l-a realizat organizația politică și juridică a societății. Dreptul roman deasemenea este cel mai bun exemplu, nu numai pentru a evidenția gradul de desvoltare al unor timpuri, dar și pentru a produce o stranie melancolie acum după scurgerea a numeroase veacuri, a ceeace a însemnat în mod just evoluția unei discipline, și contribuția ei pentru ridicarea omului. Progresul nu este totdeauna drumul cel mai drept. Trec veacuri de neliniște și vin timpuri de renaștere cari sdruncină și mai mult viața sufltească a omului. Orice societate este în decreptitudine după creștere; este alternarea formelor superioare și inferioare; este echilibrul binelui și răului. Știința dreptului are menirea de a adumbri făclia răului și de a promova etica binelui, nu atât în spiritul doctrinelor și concepțiunilor abstracte, cât mai ales în ceeace constitue viața eternă, adică sufletul, nădejdile și nevoile omului.

www.dacoromanica.ro

10

DEMOCRAŢIA ŞI POLITICA ŢĂRĂNEASCĂ

Conferinţă ţinută de d. BOSNIEF-PARASCHIVESCU în seara de 5 Maiu 1935.

— REZUMAT —

Ridicarea ţărănimei este o problemă naţională.

Pe când politica ţării este o politică ţărănească şi deci naţională, ea nu se poate confunda cu politica muncitorească care este o politică socială internaţională.

La 1831, regulamentul organic se ocupă pe larg de chestiunea ţărănească.

Acest regulament, care impovăra munca şi micşora pământul, a fost fatal pentru gospodăria săteanului; de aceea în anul 1848, chestiunea rurală a fost pusă în primul plan de Mihail Kogălniceanu în Moldova în exprimarea „dorinţelor Partidului Naţional"; iar în Muntenia în proclamaţia dela Islaz, redactată de Ioan Heliade-Rădulescu, se cerea „emancipaţia clăcaşilor şi împroprietărirea lor prin despăgubiri".

Sub influenţa grelelor plângeri ale ţăranilor, se instituie o comisie de 18 boieri şi 18 ţărani care avea de rezolvat, după înţelesul lui Bălcescu — care tălmăcea revoluţia dela Islaz —: chestiunea ţărănească.

Inainte de războiul independenţei, ţărănimea, conform constituţiei dela 1866, care era concepută sub regimul censitar, avea un rol secundar, fiindcă e destul să arătăm că din 191 deputaţi, 40 reprezentau votul direct şi indirect al masei ţărăneşti.

Datorită sacrificiilor de sânge ce ţărănimea a adus pe altarul patriei; datorită abnegaţiei şi devotamentului cu care a urmat steagul ţării, în războiul pentru întregirea neamului,

www.dacoromanica.ro

și faptului că a pus stavilă anarhiei cu care eram amenințati de armatele în descompunere ale vechilor Imperii din Rusia și din Austro-Ungaria, a binemeritat dreptul de vot odată cu pământul acordat prin legile de expropriere.

Votul universal și împropietărirea acordată țărănimei nu servesc la nimic dacă i se creează o viață independentă economică.

Trecând dela materialitatea obiectivă a vieței la cea subiectivă a realităților, intrând în angrenajul politicei și de partid, avem înaintea noastră vânturate trei idei: Stat țărănesc, partid țărănesc și politica țărănească.

Stat țărănesc ar fi o utopie azi când democrația cere egalitate. In România ar fi distrugerea tradiției, a valorilor morale și intelectuale.

Partid țărănesc a fi intronarea luptei de clasă.

Politica țărănească este o necesitate într'o țară de armonie socială. Politica țărănească tinde ca pătura țărănească să fie ridicată așa cum legile țării o cer. Să se trimeată doctori în sate în fiecare săptămână, ca starea higienică a satelor să fie ridicată. Să se execute drumuri împietruite cu granit în toate direcțiile spre a înceta starea rușinoasă în care ne găsim. Să se modernizeze satele așa cum legea și regulamentul pentru alinierea satelor și construirea locuințelor țărănești din 14 Iunie 1894 a statornicit dar nu s'a aplicat. Să dăm țăranilor credit în loc să irosim miliardele țării cu lucrări cu desăvârșire inutile sau de reclamă. Să dăm posibilitate țăranului ca produsele muncei sale să fie vândute la timp și cu preț. Bugetul țării să fie afectat în măsură cât mai largă în favoarea păturii țărănești, pentru ca timpul pierdut din cauza concepțiilor de guvernare din trecut să fie câștigat prin măsuri repezi efective și mai cu seamă perseverante.

N. B. Această conferință a fost publicată în întregime de autor în „Democrația", revista cercului de studii al partidului național-liberal, (Iunie 1935) și în broșură specială (Buc. 1935).

www.dacoromanica.ro

11

FOLKLOR ROMÂNESC DIN ARDEAL

Conferință ținută de d. G. NICULESCU-VARONE, în seara de 16 Maiu 1935

— REZUMAT —

Conferențiarul a vorbit despre „Folklorul Românesc" din comuna Nădașu, plasa Huedin, jud. Cluj.

A făcut descrierea geografică a regiunii și a comunei cercetate, care, izolată între dealuri, este o insulă românească înconjurată de comune cu populație maghiară.

A arătat că, în această comună, cu toată vitregia trecutului și opresiunea Ungurilor, toată populația românească și-a păstrat integral caracterul etnic și național, adică limba, credința, portul, obiceiurile, cântecele și jocurile populare strămoșești.

In comuna Nadașu, conferențiarul a luat zilnic contact direct cu realitatea vieții sătești pentru adevărata, deplina și exacta ei cunoaștere și înțelegere.

Strânsura (jocul) se face numai la două săptămâni. Se joacă ardeleana zisă acolo și Românește cu fete, Roata (hora), Sârba. A nunului, Tropota zisă și tropotita și Ficiorește românește.

A spus frumoase strigături patriotice, de dragoste, vesele, satirice, blesteme, hore de belceu (cântece de leagăn), hore la seceră, colinde, cântece bătrânești, bocete și descântece.

Poporul român este creatorul acestor admirabile documente sufletești, cari sunt originale și neîntrecute frumuseți spirituale. Creațiunea poetică și artistică a bărbaților săteni este mai mare și e o prețioasă contribuție la folklorul românesc, în raport cu aceea ce participă sătencele.

Săteanul român din regiunea colinelor și dela șes și care vine în contact mai des cu orașul, odată cu schimbarea jocurilor noastre populare, a înlocuit pitorescul port național ro-

www.dacoromanica.ro

mânesc cu cel orășenesc și a stricat limba sa neaoșe din hrisoave, cu tot felul de neologisme și acelea schimonosite.

Ar trebui ca în fiecare comună, la primărie sau la școală, să se înființeze un mic muzeu de artă populară românească.

Toate culegerile variate, versuri scurte, ce se pot auzi la jocuri sunt opera colectivă a populației dela sate și ele arată valoarea estetică a producției populare și geniul poetic creator al săteanului român.

Literatura populară este o producție intelectuală voluntară din viața socială a satelor. Intr'însa și în genere în folklor se vede limba, credința, tradiții, obiceiuri, legenede, umor, satiră, lirică și epică populară. Folklorul nostru este adevărată comoară de avuții spirituale superioare, cari dovedesc excelentele calități artistice ale poporului român.

Ar trebui ca toți învățătorii, preoții și agronomii să strângă tot ce este folklor, pentrucă în el se oglindește sufletul nostru.

Avem datoria națională de a păstra și cultiva sufletul nației noastre, care ne asigură continuitatea și durata istorică în lume.

NB.—Această conferință s'a tipărit în întregime de autor.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

B

SERIA 64-a. (1935—1936)

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

1

DESCHIDEREA CICLULUI DE CONFERINȚE

Seria 1935-36.

Cuvântare rostită de d. Dr. C. ANGELESCU, PREȘEDINTELE ATENEULUI ROMÂN, în seara de 24 Noembrie 1935

Acum 8 ani, la 24 Noembrie 1927, neamul românesc a pierdut pe unul din cei mai aleși conducători ai lui, pe bărbatul de stat, cu cea mai bogată experiență, cu cea mai mare autoritate și cu cel mai strălucit prestigiu, pe Ioan I. C. Brătianu.

Viața și opera politică a lui Ioan. I. C. Brătianu nu mai aparțin unui partid. Perspectiva istorică operează o selecțiune în activitatea oamenilor politici: elimineză tot ce a fost trecător, tot ce a fost cerut de oportunitate, tot ce a fost dictat de interesul tactic, tot ce a avut coloratura de partid, și reține numai ceeace a fost inspirat de interesul obștesc, ceea ce s'a putut armoniza cu cadrul marilor preocupări ale timpului și neamului, tot ceea ce s'a tradus în realizări ce au putut folosi națiunii. Examinată din acest punct de vedere, opera politică a lui Ioan I. C. Brătianu este una din cele mai grandioase pe care le-a înregistrat istoria modernă a României.

Intregirea țării, iată moștenirea glorioasă hărăzită de el generației contimporane și celor ce i-au urmat. De aceea opera politică a lui Ioan I. C. Brătianu, este astăzi un patrimoniu național. Și cu cât trec anii, cu atâta, prin perspectiva timpului, ea apare mai măreață și mai grandioasă.

Se împlinesc astăzi opt ani de când cruda lovitură a destinului a curmat firul vieții acestui ilustru fruntaș printre fruntașii țării.

Ateneul Român, inaugurând astăzi ciclul conferințelor anului acestuia, a considerat ca o datorie patriotică să consacre cea dintâi conferință memoriei marelui om de stat, care a ilustrat în primăvara anului 1927, anul morții sale, această tri-

www.dacoromanica.ro

bună, dela înălțimea căreia a rostit trei memorabile conferințe asupra politicei României în timpul războiului independenței.

Comitetul Ateneului a dat această misiune d-lui Kiriţescu, autorul marei epopei a războiului nostru de întregire. Era persoana cea mai indicată ca să evoace, cu competență și simțire, personalitatea ilustrului dispărut și s'o pună în cadrul marelui eveniment de care și-a legat numele.

Negreșit, ar fi o încercare temerară a căuta să cuprindă în spațiul limitat al unei conferințe, uriașa activitate a aceluia care a pregătit și condus războiul neamului, cel mai considerabil eveniment al istoriei Românilor din toate timpurile.

Alegând din uriașa acțiune a lui Ioan I. C. Brătianu o singură pagină, aceea a pregătirii războiului, conferențiarul a voit să arate aspectele variate, nebuloase, complicate și dramatice ale perioadei cunoscute sub numele de *epoca neutralității române* și să scoată în evidență: puterea de concepție și calitățile superiore ale omului pe care providența l-a dăruit națiunii române în timpurile cele mai grele.

Este bine ca această pagină de istorie, pagină de tragedie și de înălțare, să fie cunoscută de generațiunile cele noi; căci în ea ele vor găsi pilda de civism și îndemn pentru datoria patriotică ce au de îndeplinit față de țară și de neamul întregit.

---

www.dacoromanica.ro

2

IOAN I. C. BRĂTIANU IN PREGĂTIREA RĂZBOIULUI DE INTREGIRE

Conferință ținută de d. C. KIRIȚESCU, în seara de 24 Noembrie 1935

— REZUMAT —

In cele mai grele momente pe care le-a întâlnit în calea ei istorică, în răscrucea încurcată, dar hotărîtoare a istoriei noastre naționale, România a avut norocul să aibă la cârma țării un om cu însușirile cerute de împrejurări. Ioan I. C. Brătianu a știut să apuce pe drumul cel bun. Era greu și nesigur acest drum, dar el l-a urmat, fără șovăire și fără slăbiciune, până la capăt. Dar ajuns aci, a văzut isbânda încoronându-i opera. Și de aceia Ioan I. C. Brătianu a trecut în istorie ca *omul întregirii neamului,* așa precum ilustrul său părinte și precursor a rămas *omul neatârnării* acestui neam.

Ioan I. C. Brătianu este figura politică centrală a războiului de întregire a României. Isbucnirea războiului mondial l-a găsit la cârma țării; tot acolo l-a găsit și lichidarea lui. A fost omul care a pregătit participarea României la războiul mondial, care a purtat războiul României și care i-a încheiat socotelile. O uriașă acțiune politică, săvârșită timp de șase ani, cei mai înemnați și cei mai grei, pe care i-a înregistrat istoria statului modern al Românilor. Măreață prin concepție, dramatică în executare, strălucită prin rezultate, această acțiune pune pe autorul ei printre marii oameni de stat ai epocei și ai neamului lor.

* * *

Războiul balcanic din 1913 stricase echilibrul static al politicei sud-estic-europene.

www.dacoromanica.ro

Intervenţia decisivă a României în războiul balcanic i-a adus spor de teritoriu, înălţare de prestigiu, încredere în sine. Ea a depărtat-o de Austroungaria şi a apropiat-o de Rusia şi de Franţa.

Politica externă a României apucase pe calea ei naturală. Contradicţia dintre politica oficială şi sentimentul popular începea să se şteargă; cel de al doilea trebuia să devie imperativul categoric al celei dintâi. Dar această cale naturală a politicei externe române năzuia înspre idealul naţional român.

In năzuinţa de liberare a fraţilor subjugaţi şi de alipire la trunchiul ţării-mame, puteam noi oare să ne înfăţişăm ca liberatori cu o ţărănime inferioară politiceşte aceleia, pentru a cărei salvare ne ridicam? Înţelegând acest adevăr axiomatic, Ion I. C. Brătianu ca şef al partidului liberal, ce se găsea în opoziţie, a dat la iveală manifestul celor două mari reforme democratice. Ţinta lor era întărirea temeliilor întocmirilor politice şi sociale ale poporului român, singurul mijloc prin care masele puteau fi interesate la idealurile naţionale şi prin care se puteau da revendicărilor noastre, pe lângă legitimitatea lor istorică, şi un suport moral. Câteva luni în urmă, Brătianu e chemat să ia frânele guvernului, ca să-şi îndeplinească programul de reforme democratice.

In plină desfăşurare a politicei de reforme interne, se produce însă marea conflagraţie externă.

La lumina sinistră a incendiului european, Brătianu a văzut clar tot tragicul situaţiei ţării, a cărei conducere o avea.

România era legată de Tripla-Alianţă a Puterilor Centrale printr'un tratat formal. Conflictul balcanic a avut darul să schimbe raporturile politicei noastre externe şi perspectivele ei. In cursul desfăşurării conflictului, ne-am găsit în tabăra opusă celeia în care se găsea aliatul austrongar, şi, la soluţionarea spre avantajul nostru a acestui conflict, am avut alături pe Rusia şi pe Franţa.

Cu alte cuvinte, isbucnirea războiului mondial a găsit politica exterioară a României la o mare cotitură. Care era calea pe care trebuia să o urmeze conducătorul politicei oficiale a României?

Cu sufletul sbuciumat de această luptă interioară, s'a prezentat Ioan I. C. Brătianu la Consiliul de Coroană dela 3 Au-

www.dacoromanica.ro

gust 1914. Teza șefului guvernului, că nu există *casus foederis*, susținută de majoritatea membrilor cosiliului, a triumfat. România a proclamat expectativa armată.

Consiliul de Coroană dela Sinaia însemnează începutul perioadei neutralității române.

Toate privirile se îndreaptă spre un singur om. El și-a asumat toată răspunderea politicei de războiu a României; el ține în mână toate firele ei vizibile și invizibile; el lucrează pe față ori manevrează dintre culise; el singur știe tot și poate tot.

Problema intrării noastre în războiu se descompunea în trei chestiuni: *intrăm? cu cine? când?*

Cea dintâi chestiune se formula astfel: în mijlocul conflagrației europene, România trebuia să stea neutră, ori să se prindă în hora tragică?

Șeful guvernului român a avut intuiția exactă a marelui moment pe care-l reprezenta conflagrația europeană. Momente ca acesta se întâlnesc la secole. A nu se folosi de ele, ar însemna o crimă față de neam, față de posteritate.

România nu putea adopta soluția unei neutralități definitive: *România va participa la războiul european!*

A doua chestiune, ce se punea imediat, ca o urmare a celei dintâi: *cu cine?* Căreia din cele două tabere trebuia să se alăture România?

Intre cele două grupări, alegerea se desemna cu claritate; datoria noastră era să contribuim cu tot ajutorul de care eram capabili la isbânda acelei grupări care va chezăși împlinirea aspirațiilor noastre. A doua hotărîre a șefului guvernului va fi deci: *România va merge cu Antanta!*

Moartea regelui Carol I și urcarea pe tron a regelui Ferdinand ușura acțiunea șefului guvernului, înlăturând orice dificultate din partea factorului constituțional suprem. Noul rege declarase ,la depunerea jurământului, că va domni ca „bun român". Printr'un exemplu măreț și unic în istorie el va face jertfa originei și legăturilor sale, spre a se confunda în aspirațiile și idealurile poporului peste care domnea.

A treia chestiune era: *când*. Era grava problemă a *momentului* intrării în acțiune. Ea a adus multă turburare în spirite și a ridicat atacuri violente din partea nerăbdătorilor.

Brătianu era preocupat de ideea de a da ajutorului român

www.dacoromanica.ro

toată valoarea lui, atât pentru folosul ce trebuia să aducă aliaților în cursul desfășurării operațiilor războiului, cât și pentru cel pe care trebuia să ni-l aducă nouă, după terminarea lui. Pentru aceasta el avea nevoe de un factor indispensabil: *timp;* întâi pentru a desăvârși pregătirea militară a țării; al doilea, pentru a pregăti diplomaticește colaborarea noastră în așa chip, încât să avem siguranța înfăptuirii aspirațiilor noastre naționale.

Opera diplomatică a pregătirii războiului a fost cea mai importantă și cea mai grea pe care a trebuit s'o săvârșească Ion I. C. Brătianu în epoca neutralității.

In această acțiune, Brătianu și-a dat toată măsura geniului său politic, a extraordinarei sale iscusințe.

Aceasta este o față deosebit de tragică a pregătirii războiului de întregire: alături de greutățile hotărîrii, dificultățile pregătirii militare.

Toată pregătirea noastră technică de războiu era, de câteva decenii, orientată împotriva Rusiei; ne sprijineam economicește pe piața geramnă; instrucția tactică a armatei noastre era germană, materialul nostru de luptă — cel aflat în depozite și cel ce trebuia să-l compecteze — era german; convenții militare subordonau conducerea operațiilor noastre militare de strategia austro-germană.

Schimbarea aceasta de front lăsase armata noastră fără bază de aprovizionare. Cea nouă trebuia căutată la puterile Antantei.

Șeful guvernului a găsit soluția problemei: Se va aproviziona deocamdată din țară. Va intensifica la maximum producția internă. Va mobiliza și adapta tot utilajul existent, toată tânăra industrie atât a statului, cât și cea privată, pentru trebuințele armatei.

Va lua apoi din străinătate. Dela neutrali, cât mai mult cu putință. Dela viitorii dușmani, atât cât aceștia vor voi să dea fără a lua față de ei angajamente politice și fără a le face concesiuni care să le sporească puterea sau să le creeze situații favorabile de luptă.

Pentru întâia oară țara, permanent tributară pieții financiare străine, a acoperit un împrumut de peste patru sute de milioane lei aur, scoși de entuziasmul național din economiile

www.dacoromanica.ro

unei țări sărace; i s'a zis: *împrumutul național,* pentru a-i sublinia înțelesul.

Sporirea considerabilă a efectivelor oștirii, completarea ei cu cadrele necesare și înzestrarea ei cu material în parte adus din străinătate, în mai mare parte fabricat, transformat și adaptat în țară, au fost rezultatul unei imense sforțări. S'au adus multe și violente critice chipului cum s'a realizat această „inflație militară". Am plătit scump faptul că am plecat la război fără mitraliere, fără tunuri grele și fără avioane. Dar dacă așteptam să ne socotească întâi armamentul și apoi să intrăm în campanie, plăteam și mai scump. Ultimul tren cu care se putea porni spre câmpul de luptă, a fost cel pe care l-am apucat la timp. Dacă, în așteptarea vagoanelor cu tunuri și muniții scăpam și acest tren, rămâneam pe peronul stației de plecare și nu mai soseam în gara României Mari!

Și a sosit trenul lui Brătianu în gara acelei României Mari, căreia i-a fost cel mai de seamă dintre meșterii făuritori. A sosit după o călătorie lungă, grea și primejdioasă, trecând pe lângă prăpăstii, ocolind piedici, împingând la o parte obstacole. A fost drumul Calvarului unui neam, pe care l-a urcat păstorul lui, purtând în spinare crucea tuturor răspunderilor față de sine însuși, față de țara care putea să se prăbușească, față de neamul al cărui viitor putea să fie pentru deapururi compromis. L-a urcat, cu ochii țintă la steaua nădejdii în puterea dreptății; ea l-a călăuzit în tot timpul greului urcuș, și ea nu l-a înșelat.

In tot acest timp, Brătianu a rămas curajos, plin de credință, hotărît, senin și mândru.

La fel s'a purtat și atunci când, după prăbușirea frontului armelor, a trebuit să ducă lupta aprigă pe frontul păcii. Curajos, demn și mândru, a stat în fața dictatorilor păcii, refuzând tranzacțiile, nevoind să micșoreze nimic din ceeace clădise rațiunea și sentimentul lui, din ceeace credea el că constitue plinătatea mandatului pe care i-l încredințase glasul poruncitor al istoriei. A preferat să plece ca învins din Conferința păcii, decât să cedeze ceva din ceeace el socotea că este indispensabil pentru siguranța și liniștita desvoltare a țării sale.

E o pagină dramatică în istoria neamului nostru aceea în care stă scris că omul a cărui iscălitură figura pe tratatul

www.dacoromanica.ro

politic și pe convenția militară din 1916, cel care dusese trei ani de politică plină de îndrăsneală, de dibăcie, de perseverență, de sacrificii, de riscuri teribile, pentru a transforma un vis într'o realitate și o țară mică într'un stat puternic, biruitorul în războiu, dar învinsul păcii, ctitorul României Mari, se întorcea în patrie, nu în fruntea cortegiului triumfal, pe care l-ar fi meritat, ci singur, mâhnit de a nu fi fost înțeles, și fără ca la hotarul pe care el îl împinsese cu cinci sute de kilometri mai departe, o singură aclamație să-l salute, fără ca o singură floare să i se arunce la picioare. A fost scris ca opera politică a lui Ion I. C. Brătianu să nu fie lipsită de consacrările ce pecetluesc soarta marilor patrioți: nedreptatea și ingratitudinea contimporanilor. Dar și-a putut da satisfacția, ca, numai peste câteva zile să privească cu ochii înrourați de bucurie, pe malurile Tisei, oștirea română, încrezătoare în destinele Patriei. pornind în marșul ei triumfal spre Budapesta, ca să taie cu sabia nodul gordian, încurcat de diplomația subtilă ce se țesea în conferința păcii dela Paris, și să readucă în mult turburata Europă, liniștea și ordinea grav amenințate de un sinistru aventurier. Strălucită faptă militară, încheind în apoteză a virtuților neamului românesc, o acțiune pregătită și condusă în numele dreptului istoric și al interesului european de către o inteligență clară, larg înțelegătoare și departe văzătoare.

Dar criza n'a putut dura mult timp. Rana căpătată la Conferința păcii s'a cicatrizat. In hotarele României mărite și în cadrul marii politici europene, personalitatea lui Ion I. C. Brătianu și-a reluat locul cuvenit. Figura sa a căpătat relief și autoritate, o autoritate cum puțini oameni de Stat au cunoscut în țara noastră.

* * *

România Mare este rodul simțirii românești, cu deosebire a generației române din a doua jumătate a veacului al XIX-lea și din deceniul ce i-a urmat. Intregirea patriei s'a zămislit din conștiința neamului, s'a plămădit cu sângele vărsat de câteva sute de mii din cei mai buni fii ai țării, și s'a întemeiat pe ruinile grămădite de pârjolul distrugerii, dela un capăt la celalt al ei. Dar la edificarea acestei realități politice a prezidat geniul politic creator al aceluia căruia astăzi la a opta aniversare a

www.dacoromanica.ro

plecării dintre cei vii, îi închinăm prinosul de adâncă veneraţiune a neamului, întrunit la un loc prin acţiunea lui.

La 24 Noembrie 1927, moartea a întrerupt brusc o pagină de istorie. Un capitol, în care unul din cei mai iluştri oameni de Stat pe cari i-a produs România modernă, scria cu mâna de maestru destinele glorioase ale neamului său, a rămas neterminat. Dar în Pantheonul geniilor tutelare ale românismului, figura lui impunătoare ocupă pentru vecinicie un loc de cinste, rânduit printre întemeietorii de ţară.

---

www.dacoromanica.ro

3

BEETHOVEN—CHOPIN—ENESCU

Conferință ținută de d-l GR. TRANCU-IAȘI, în seara de 1 Decemb. 1935

1 Decembrie, zi de bucurie și zi de durere. Zi de bucurie, pentrucă astăzi este aniversarea marei Uniri.

Astăzi glasurile celor dela Liga Antirevizionistă Română au răsunat între zidurile Universității din București.

Dumineca trecută, destinsul conferențiar, d-l Profesor Kiriței-escu, a evocat figura lui Ioan Brătianu. Dumineca aceasta evocăm două figuri ale războiului: figura Regelui Ferdinand, acel realizator al României Mari. Cu pietate gândul nostru merge către memoria lui și alături de Dânsul evocăm figura Reginei Maria care a luptat atât pentru realizarea gândului și aspirațiunilor noastre.

Evocăm și figurile marilor ostași cari la hotarele țării au luptat pentru idealul nostru. Și îmi pare rău că în sala aceasta nu se găsește șeful meu, d-l Mareșal Averescu.

E zi încă de durere pentrucă în loji nu mai văd figura marelui încurajator al artei Anastase Simu și aceea a lui Trandafir Djuvara.

Eu vorbesc aci ca un creator, am îndrăsneală s'o spun. La 1920 și 1921 când sub cupola acestui Ateneu treceam *Legea pentru libertatea muncei* și *Legea de încurajare a construcțiilor,* fiecare piatră care se punea pe străzile Bucureștilor și la temeliile clădirilor de aici nu era o piatră pentru construcția casei cutare sau cutare, era o piatră pusă la consolidarea Patriei noastre.

Din opera marelui Goethe, două cuvinte le-am găsit într'una repetate: *„bilden"*, care înseamnă *„a forma"* și *„fördern"* care înseamnă *„a înainta, a face să progreseze"*. Aceste două cuvinte am căutat să le aplic în opera socială pe care am realizat-o și ciclurile conferințelor mele la Ateneu sunt ciclurĭ

www.dacoromanica.ro

întâi consacrate *realizărei: Animatori, creatori, înfătuitori, „Sub alte zări"* şi *„Credinţă"*. Ciclul al doilea este mistica pe care vreau s'o dau tineretului gândindu-mă la: *„Fraţii noştri Macedoneni"* (Fraţi uitaţi) *„valorificarea muncei, bogăţiilor şi frumuseţilor acestei ţări". Apoi este grija pentru aviaţiunea românească.*

Un poet — Buznea, Moldovean — de curând apărut, un poet modest care deabia îşi duce zilele, bibliotecar la Brăila, a scris epopeea Aripei.

Vă citez numai trei strofe din cartea lui „Epopeea Aripei". Poetul are avantajul de a scrie într'o strofă mai mult decât economistul în volume.

Prima este intitulată „Sburaţi":

„Şi în salturi măreţe pe trepte de nouri
„Sburând către ţara rămasă sub zare,
„Cu cât veţi vedea-o în urmă mai mică
„Cu atâta va fi înainte mai mare.

A doua este un vers, este par'că pentru ziua de astăzi, când un stindard al revizionismului se ridică îndrăsneţ. Spuneam la Universitate astăzi: „să revizuim, dar ca să revizuim tratatele, trebuie să revizuim sacrificiul nostru. Să revizuim pe cei optsute de mii morţi, copii cari au rămas fără părinţi, părinţi cari au rămas fără copii. Daţi-ne morţii noştri şi vom discuta revizuirea. Până atunci nimic".

Dacă totuş...

„Când iar va bate vântul războiului şi vântul
„Ne va aduce ulii cu gândul să ne sfarme,
„Ne-om repezi la aripi să ne-apărăm pământul
„Şi vom striga *„La aripi"* cum am strigat *„La arme"*.

In sfârşit, al treilea vers este închegarea ideilor mele asupra întrebuinţării aviaţiei în expansiunea noastră economică. Iată cum a redat poetul într'o singură strofă toate năzuinţele noastre din acest punct de vedere:

„Din două brazde mâine va răsări belşugul
„De vom ara la vreme şi-om şti să prindem clipa:
„Din brazda care-o trage pe jos prin ţară plugul
„Şi brazda care-o trage pe sus, prin nori, aripa.

www.dacoromanica.ro

Am ţinut să spun acestea în această zi sfântă pentru ţara noastră în acest templu al solidarităţii sociale; căci nu există altă construcţie în ţara românească care să reprezinte solidaritatea socială ca Ateneul. A fost clădit din iniţiativa lui Esarcu şi la care fiecare a contribuit cu munca lui sau a dat *„un leu pentru Ateneu"*. El e simbolul voinţei noastre, al solidarităţei poporului românesc.

Dar, Doamne, ce înseamnă solidaritate socială? Goethe, la sfârşitul lui Faust deabea când ajunge la solidaritatea socială spune: *„Clipă, opreşte-te, eşti prea frumoasă"*. Nu l-a impresionat nici arta, nici literatura, nici dragostea, ci solidaritatea socială. Solidaritatea socială este puterea cea mai mare a umanităţei.

Dar nu este numai atât. Acest Ateneu reprezintă centrul românismului. După 1918, când s'a realizat marea unire, prima Cameră a poporului român s'a ţinut sub cupola Ateneului. Fresca aceasta pe care cu ajutorul lui Dumnezeu ne vom învrednici s'o terminăm, opera pictorului Costin Petrescu, va aminti tuturor când o vor privi: simfonia străduinţelor poporului românesc.

Nouă ne-a fost dat să trăim timpuri mari şi frumoase şi spunea Goethe:

„Ihre glücklichen Augen
„Wass je Ihr gesehen
„Es sei wie es welle
„Es war doch so schön!

Ce au văzut ochii noştri! Să fie cum o fi! A fost totuşi aşa de frumos!

* * *

In templul acesta pe care eu îl consider ca o oază în mijlocul vâltorilor materialismului nostru, am vrut să evoc figurile a trei mari eroi: *Beethoven, Chopin, Enescu.*

Doamnelor şi Domnilor, să nu credeţi că voiu face biografia vreunuia dintre ei; ei au trăit înainte de naşterea lor şi vor trăi şi după moartea lor.

Vreau să vă arăt ce putem scoate din viaţa lor pentru hrana vieţii noastre cu merindele sufletului lor. După ce subiec-

www.dacoromanica.ro

tul îl aveam de mult în gând, de curând am găsit o lucrare hărăzită să mă întărească şi mai mult în credinţa mea asupra rolului muzicei.

Enescu a sfătuit pe *D-na Anna Conta Kernbach* ca să răspândească cunoştinţele asupra muzicei, muzica, această limbă universală, muzica factor de educaţie socială, în care priveşti adâncirea sufletească şi înălţarea morală, muzica este şcoala muncii.

Aş vrea să vă citez un singur pasaj, să vedeţi dvs. importanţa muzicei în educaţiunea unui popor. D-na Conta-Kernbach, aceea distinsă filosofă şi pedagogă, ne spune:

„Nu face progrese muzica în ţara românească, pentrucă muzica implică muncă. Enescu când era în mijlocul nostru, Enescu care e în culmea celebrităţei, care e un artist consacrat şi recunoscut, lucra 14 ore din 24.

„Câţi Români pot desfăşura atâta muncă? Şi muzica cere nu numai cantitate, ci şi calitate osebită de muncă: stăruitoare, fără întrerupere, statornică şi mai ales întovărăşită de atenţia încordată.

„La carte, elevii noştri, şi când zic aceasta, mă gândesc nu numai la cei de şcoală primară şi secundară, ci şi mai sus, elevii noştri ascultă cu jumătate de ureche şi o fracţie şi mai mică de atenţie. Prind două vorbe pe oră, le împerechează la întâmplare, le îmbină halandala şi... din nenorocire trec clasa. Care e rezultatul? Că nu e cu putinţă nicio conlucrare între noi. Ca să poţi lucra în comun, trebuesc puncte de înţelegere, trebuesc convingeri şi idei comune. Aceste puncte de întâlnire sunt tradiţii comune, aspiraţii comune, cultură comună. Tradiţie, noi Românii nu mai avem, aspiraţii n'avem încă, cultură...

„Cum să se înţeleagă atunci Românii, când fiecare îşi are harababura sa proprie.

„In muzică nu e acelaşi lucru. Aici elevul trebue să-şi asimileze exact orice compoziţie, frază cu frază, idee cu idee, notă cu notă şi toate în succesiunea lor şi nu altfel. Deaceea muzica are nevoie de memorie exactă, de atenţie încordată, de muncă conştiincioasă, ordonată şi de inteligenţă conştientă. Dar în asemenea condiţii muzica nu este numai o artă, ci o excelentă şcoală de muncă, ceeace constitue un nou privilegiu".

* * *

www.dacoromanica.ro

Iată, Doamnelor și Domnilor, de ce un fost ministru al muncei se ridică în sferele eterice ale lui Betehoven, Chopin, Enescu, iată cum se explică dece țin o conferință cu acest subiect, pentrucă muzica este în primul loc o *școală a muncii.*

Dar nu numai atâta: muzica mărește sociabilitatea, renunțarea la exagerările egoismului și sacrificarea pornirilor și trebuințelor actuale în vederea unui scop străin de tine, dar mult mai înalt și idealist.

Dar ceeace este mai interesant, D-na Conta, această mare pedagogă, ne spune că muzica este o *școală de disciplină* și este cultivarea *sentimentului de respect.* O să vă miraţi cum se face educaţiunea *respectului* prin muzică:

„Am zis că muzica este o școală de muncâ; vom adăugi, și de disciplină. Vă rog să nu vă gândiți la clasa de muzică din școlile noastre secundare. De slăbiciunea maeștrilor respectivi și aceea a organizației interne a școlilor noastre, nu este vinovată muzica. Să vă gândiți la disciplina, pe care o presupune o orchestră. Câtă stăpânire de sine la fiecare moment, câtă subjugare a atâtor porniri și pretenții personale, pentru a urmări ideea și voința șefului, și aceasta exclusiv în scopul de a realiza cât mai deplin și mai desăvârșit inspirația și dorința compozitorului.

„Muzica mai cultivă un sentiment, acela al respectului. Știu că, în ochii generațiilor cari se ridică, acest sentiment este o fosilă din epoca terțiară. Vina nu este a lor, ci a acelora cari n'au știut să li-l sădească la timp în suflet. Acest sentiment de respect trebuie reînviat, dacă este că n'am intrat încă în perioada de decadență finală și definitivă. Fără respect pentru cele înfăptuite, civilizația devine Pânza Penelopei, care se distramă noaptea pe cât se țesuse ziua. Ei bine, muzica cultivă acest sentiment într'o măsură cum n'o face nici o altă disciplină, dându-i și nuanța cea mai aleasă, cea mai înaltă. In muzică nu se respectă omul, cu atât mai puțin situația lui socială, cum se face în societate. In muzică se respectă opera, realizarea, înfăptuirea".

Vedeți dar cum muzica este *școala* muncii, școala *sociabilității* și *școala respectului.* Și iată cum eu, profan în muzică, dar ascultător și admirator al artiștilor, vreau să vă vorbesc în seara aceasta despre Beethoven, Chopin, Enescu.

www.dacoromanica.ro

Dar muzica mai are o mare calitate: *nu are patimă*. Orice artă are patimă: este răutatea omenească care străbate în opera de artă. Muzica nu poate avea patimă; ceeace este patimă sunt cuvintele care însoţesc muzica, iar nu muzica.

Suntem datori să formăm „piramida" vieţei şi s'o înălţăm cât mai sus. Mă gândesc iarăşi la Goethe. Vă miraţi că iau atâtea citaţiuni din Goethe: îl consider ca un mare geniu al omenirii şi adâncind opera acestui mare geniu putem să împrăştiem ceva din comoara lui oamenilor, luptătorilor în viaţă. *„Ich bin ein Mensch gewesen und das heisst ein Kämpfer sein"*. „Am fost un om, ceeace înseamnă că am luptat" spune el.

Ca în timpul de astăzi, tot aşa pe vremea lui Beethoven cuvintele erau înlănţuite, numai sunetele rămâneau libere. Astăzi, întocmai ca pe vremea lui, avem atâtea suferinţi, atâtea apăsări, atâtea nedreptăţi. Deaceea trebue să ne emancipăm de mizeria pe care o trăim, să ne apropiem de divinitate, să resfirăm razele ei asupra omenirii.

De câte ori prieteni de ocazie sau prieteni permanenţi, îmi spun: „Să trăeşti, să te văd ministru", le răspund: „Să nu mă vezi ministru, *să mă vezi om*". E mult mai greu să fii om decât să fii ministru.

După ce evoc figura omului care a fost Beethoven, voiu arăta arta lui care era consacrată către *„Der Künftingen Menschheit"*, de a face bine, de a da curaj, de a trezi din somn. Şi Beethoven era omul care făcea politică; avea simţul unui „Gefühlpolitiker" (politică de sentiment).

Ei bine, el se plângea pe vremea lui şi criticile pe care le adresa guvernului ţărei sale de atunci, erau cam următoarele: Procedură lungă în procese, tendinţa poliţiei de a trece peste atribuţiunile ei, impozite delapidate de o biurocraţie hrăpăreaţă, îndărătnicia nobleţei de a-şi păstra privilegiile şi de a-şi face parte în mod exclusiv de cele mai înalte funcţiuni în Stat, neputinţa şefului Statului de a da bună stare supuşilor.

Vedeţi Dvs. pentru Beethoven, era această politică de bunătate, umanitate. El se revoltă împotriva unei stări de lucruri; dar nu se ridică nici cu spada, nici cu condeiul, ci prin muzica lui. Cuvintele erau încătuşate. Sunetele erau libere.

Lui Beethoven i se poate spune cum a zis Giovanni Papini, lui Dante: „Nostro fratello, figlio del sole e della terra, *Uomo umanamente umano*".

www.dacoromanica.ro

La un moment dat Napoleon devenise idealul său şi îi dedicase o simfonie. Când a văzut că Napoleon este un om ca alţii, creează simfonia IX-a, în care pentru a se apropia mai mult de Dumnezeu, întrebuinţează glasul omenesc, căci pare că glasul merge mai sus ca sunetul instrumentelor. El consacră această operă, simfonia a IX-a, unui bun Dumnezeu care trebue să şeadă deasupra acoperişului de stele:

„Seid umschlungen Millionen
„Dieser Kuss der ganzen Welt
„Brüder über Sterbenzelt
„Muss ein lieber Vater wohnen.

E cântul lui Schiller *„către bucurie"*.

Corul îi răspunde: *„Fiţi îmbrăţişate milioane de oameni, lumei întregi acest sărut, fraţilor, deasupra acoperişului de stele, trebuie să locuiască un tată bun!"*

„Suferiţi cu curaj. Suferiţi pentru o lume mai bună. Acolo sus, deasupra pânzei înstelate un Dumnezeu puternic vă va compensa".

Toată opera lui este consacrată celor săraci. In suferinţa în care omenirea se găseşte, nu ştiu dacă trebue evocată o figură mai mult, în acest timp de apăsare şi de descurajare a omului, decât figura „Titanului" care întinde o mână de frate celor în suferinţă:

„Să faci tot binele pe care îl poţi, să iubeşti libertatea mai presus de tot şi chiar nici în faţa tronului să nu trădezi adevărul. Arta mea trebue să se consacre binelui celor săraci".

„Nu este erou acela care triumfă prin gând sau prin forţă. Sunt eroi numai aceia care triumfă prin inimă. Nu recunosc alt semn al superiorităţei decât bunătatea".

De sufletul ce-a îndurat mizerii
Şi cu obolul lui le-a alinat
Te apropii lin în negura tăcerii
Şi strângi în taină mâna care a dat-o".

„Durch leiden Freude". Prin suferinţă la bucurie!

Nu sunt eroi aceia care triumfă prin arme, nu sunt eroi aceia care triumfă prin ştiinţă, sunt eroi aceia care triumfă prin bunătate şi Beethoven este expresia umană a acestei bunătăţi.

Voi spune două cuvinte din Egmont: „Voiu putea să fiu

www.dacoromanica.ro

plin de tine, Eternule? Această lungă, această profundă turburare, cât a durat pe pământ".

Iată Doamnelor și Domnilor, evocată figura „Titanului" ca simbol al umanității.

* * *

La „Père Lachaise" la Paris a fost îngropat un alt geniu al omenirii și în mormântul lui s'a aruncat un pumn de pământ pe care Chopin a avut grije să-l aducă din patria lui. Se îngropa numai trupul lui Chopin, pentrucă inima rămăsese în patria lui.

Nu a fost un om care să fi suferit mai mult pentru patria lui oprimată de cât a fost Chopin și fiecare bucată, cât de sentimentală și cât de înălțătoare, este o evocare a patriei sale și a suferinței ei.

La un moment dat scrie: „Kirie elleison!": „Tu care ai scos poporul tău din sclavia Egiptului și l-ai dus în pământul sfânt! Dă-ne patria noastră! Pentru lacrimile tuturor prizonierilor, soldaților și pelerinilor polonezi, Liberează-ne Doamne!".

Cea mai puternică pasiune pentru acest tânăr de 24 ani e pământul natal. El întrupează o durere dantescă în acest nume, *Polonia,* mai puternic pentru inima sa decât chemarea unei iubite.

Chiar preludiul acela trist din insulele Baleare este compus într'o seară ploioasă: *„Il pleut sur la ville comme il pleut dans mon coeur"* evocă durerile patriei sale.

Când a murit, Schumann a spus: *„Sufletul muzicei a trecut în lumea întreagă".*

Muzica lui Chopin hrănește milioane de ființe: *„Tant qu'on peut donner on ne peut pas mourir".*

* * *

Din umanitatea lui Beethoven și patriotismul lui Chopin se încheagă un geniu al patriei noastre în George Enescu. La Liveni, în satul acela din Dorohoi, se naște un copil care devine mai târziu ambasadorul patriei lui, ambasador neplătit, reprezentant al puterei creatoare al acestui popor. Clocotire a geniului, belșug de muzică, forță, măreție, poezia și gingășia de gândire a unui neam. Țara lui. Gloria ei!

www.dacoromanica.ro

Vioara câștigă în mâinile sale virtutea de a deschide porțile nevăzute ale sufletelor în care sunetul nu are materie, nici forma tehnică, ci este o vibrare intimă a subconștientului. Legile minții se desfac și domnește idealul visării. Patriotismul a făcut să valorifice comorile artistice ale neamului, energiile care se găsesc în stare latentă în adâncimile straturilor populare. Bunătatea, corolar al calităților artistice. *Les vues larges élargissent le coeur.*

Ascultând privighetoarea, băiatul dela Liveni spune: „Inaintea naturei nu însemnăm nimic". Dragostea de natură, de cântecul ciocârliei în faptul dimineței, de strălucirea spicului de grâu, de toată ambianța pământului moldovenesc — este interpretată în compoziția sa. Interpretă prin artă suferințele celor mulți și umiliți care luptă, sufer și jelesc: *„Sunt un interpret. Omul nu e nimic, Dumnezeu e totul; orce glas e o viață".*

Melodiilor acelora pe care Dvs. le întâlniți la fiecare colț de stradă sau în fiecare sat, Enescu le dă valoarea lor. Ca și ciobănașii lui Grigorescu, ele au țâșnit din gândul său. Grigorescu înainte de război, când picta un ciobănaș cutreerând crestele Carpaților, avea intuiția că acel ciobănaș va fi stăpânul Carpaților, acela care mâine ne va fi dat Unirea mare, pe care noi o prăsnuim astăzi.

„Mireasma busuiocului" trimete printre stele tânguirea unui popor întreg. El „nu este glasul unei clipe trecătoare, este neamul nostru întreg, care plânge durerea de care moare".

Iată cum Enescu a putut să ridice glasul suferințelor unui popor la înălțimea stelelor și să le ducă pe tot întinsul pământului.

Când Enescu cântă „Adagio de Bach", evocă figura bunicului său, Preotul dela biserica din Zvoriștea-Dorohoi. După cum bătrânul Preot, care l-a impresionat pe copil, spunea poporului „Pace vouă", tot asemenea Enescu când execută împrăștie pacea, bunătatea și patriotismul. Prin geamul bisericuței din sat pătrundeau razele soarelui și dădeau strălucirea pe care aureola gloriei i-o dă lui Enescu.

Dar Enescu a scris paginile cele mai fumoase asupra muncei. Munca liberă, ordonată, armonioasă. Cel ce nu te cunoaște se întreabă: „pentru ce trăesc oare?".

www.dacoromanica.ro

Doamnelor și Domnilor, Enescu spunea: împrospătați-vă puterile citind cărți înălțătoare. Incercați să pătrundeți în tainele dumnezeești ale lui Beethoven. *Odihnește-te de muncă prin muncă.*

In simfonia a treia, răzbate toată suferința noastră din timpul războiului, suferinți pe care le-a trăit la Iași.

Imi aduc aminte de povestirile D-nei Tulbure dela Oradia Mare. „Pe o creastă de munte era o fată care trecea să aducă apă. Acolo se întâlnește cu un flăcăiaș. Și la un moment dat flăcăiașul pleacă la război. Din copacul sub care se întâlneau se fac scânduri, din scânduri racle în care se îngroapă morții. Din scândură o picătură de rășină plânge flăcăul care moare departe pentru apărarea țării sale".

Acestea au fost suferințele războiului. In simfonia a treia în partea I și a II-a, Enescu transpune toate aceste suferințe, învrăjbiri, germenii distrugerii, toate dușmăniile. După aceea se semnează tratatul dela București. In partea a treia a simfoniei e un răsunet blând și îndepărtat al suferințelor încercate, cărora „Credința" le-a adus alinare. Durerile sunt transfigurate, purificate. Invăluite într'o atmosferă de misticism contemplativ. Extaz religios!

Intelectualul de cultură multilaterală și ordonat e un soiu de gânditor refugiat în muzică.

* * *

In geniul tău se concentrează umanitate și patriotism.

Tu ai sfătuit să se răspândească muzica, tu ai scris asupra muncei.

De aceea, în aceste timpuri de depresiune, în aceste timpuri când sărbătorile naționale ar trebui să fie prăznuite cu opere de creațiune, în marasmul acesta economic în care ne sbatem, eu țin să trimit de aci de sub această cupolă o rugăciune maestrului Enescu:

Maestre, ridică bagheta. Inalță spre ceruri prin cântecul și sufletul tău pravoslovenia năzuințelor unui neam întreg, un imn al muncei creatoare, după care să urmeze opera de consolidare a patriei, realizată prin simfonia forțelor ei, după cum odinioară din frământările războiului a eșit mărirea triumfătoare!

www.dacoromanica.ro

4

CARACTERISTICA SUFLETULUI ROMÂNESC

Conferința d. MARIN ȘTEFĂNESCU, ținută în seara de 8 Decembrie 1935

— REZUMAT —

Conferențiarul arată în primul rând cele ce cuprinde noțiunea de *suflet,* acest sbucium al forței care luptă între năzuința binelui și ispita răului. Sufletul, adevărata oglindă a unei lupte neîncetate, a pătruns întotdeauna în cristalizarea civilizației prin intermediul națiunii. Mărirea unui popor a fost strâns legată de gradul conștiinței sale naționale.

Toate marile creații ale popoarelor antichității au fost înfăptuite în epoca desăvârșirii conștiinței lor naționale.

Trecând la analiza sufletului românesc, conferențiarul spune că neamul nostru a fost înzestrat cu toate însușirile ca să devie o podoabă a culturii, în faza de expansiune pe care începem s'o trăim.

Din basmele bunicilor noștri, se desprinde veșnic lupta între bine și rău, Făt-frumos și balaurul; asistăm întotdeauna la triumful cauzei drepte.

Proverbele fac legătura dintre cruzimea realității și suflul plin de miresme al nădejdei

Poezia populară, împletită cu atâta măestrie în melodia doinelor, ne arată echilibrul sufletului românesc de totdeauna, care, pornind dela tristețea prezentului, ajunge la veselia speranței și a idealului.

Din toate manifestările culturii noastre, sufletul românesc se desprinde ca un perfect cumpănitor între echilibrul constructiv al Romanilor și idealismul înviorător al Dacilor, adevărată sinteză între realism și credință.

Grație acestui spirit de perfectă și echilibrată sinteză sufletească, poporul românesc va ajunge în fruntea neamurilor.

Eliade Rădulescu, analizând caracteristicile sufletului românesc, a ajuns la concluzia că el este un adevărat echilibru

www.dacoromanica.ro

între antiteze, iar cărturarul Eufrosin Poteca îl dă ca „pildă a nobleţei printre celelate neamuri".

N. Bălcescu, Simeon Barnuţiu şi B. P. Haşdeu au analizat deasemeni înaltul cuprins al sufletului poporului nostru, spunând că el este straja civilizaţiei împotriva barbariei.

Insăşi creaţiile artistice ale pictorului Grigorescu sau înfăptuirea muzicală a lui Enescu sunt dovada sintezei perfecte a simţământului poporului românesc atât de echilibrat în toate manifestaţiile sale, popor care n'a râvnit niciodată la bunurile altora, dar a ştiut totdeauna să-şi apere cu îndârjire ceea ce-i aparţine.

Datoria noastră, a celor de azi este să luăm cunoştinţă de valoarea neamului şi de tot specificul constructiv al românismului. Trebue să-l cercetăm cât mai de aproape şi să păşim la o viaţă rodnică, animaţi fiind de un profund cult al patriei. Numai astfel am putea face ca străinii să nu ne mai ia pâinea dela gură şi să nu ne lăsăm în bătaia soartei cu o armată desarmată. Numai animaţi de un astfel de cult sfânt al neamului, am ajunge să nu mai îngăduim împilarea invalizilor şi să ne scuturăm ţara de toţi trădătorii cari încearcă să ne conducă.

Numai printr'un astfel de curaj civic pus în slujba neamului am putea face restabilirea valorilor pe calea dreptăţii, preamărind virtuţile sufletului românesc.

www.dacoromanica.ro

5

CHESTIUNEA MONETARĂ ŞI COMERŢUL EXTERIOR

Conferinţa d-lui VASILESCU-KARPEN, ţinută în seara de 15 Decemb. 1935

— REZUMAT —

Conferenţiarul, făcând un rezumat al politicei monetare înainte şi după războiu, arată desorientarea care a domnit în această privinţă dela răsboiu încoace.

Aminteşte cât de puţin s'a înţeles rostul şi efectele inflaţiei îndată după războiu, uşurinţa cu care se acordă aşa zisa valută pentru străinătate, adică schimbarea la paritate a leilor contra franci francezi.

Stabilizarea din 1929 n'a fost o operaţie fericită. Prin stabilizare, adică prin susţinerea leului la cursul legal, Statul a suportat diferenţa între acest curs şi cursul real, diferenţă care a mers tot timpul crescând.

De abia în 1932 încep restricţiunile în acordarea devizelor, cari se acordă mai greu, dar tot la cursul legal.

Tocmai în 1935, când disponibilităţile de devize ale Băncii Naţionale erau disparente, s'a adăogat la cursul legal cota de 44 la sută, redusă acum în urmă la 38 la sută, iar pe de o parte s'au obligat exportatorii să cedeze parte sau totalitatea devizelor obţinute din export, Băncii Naţionale, pe curs legal; iar în urmă cu o anumită primă.

Tot de odată comerţul nostru este supus la o infinitate de formalităţi din ce în ce mai complicate, formalităţi cari absorb un enorm personal de stat şi particular pentru a le îndeplini, pierdere de timp şi muncă, cheltueli zadarnice, etc.

In fine, bursa neagră, cu fraudele şi favorurile respective, completează tabloul.

Conferenţiarul arată că nu este posibil, prin simple combinaţiuni biurocratice, să ajungem a cumpăra cu grâul şi petrolul nostru mai multe maşini sau armament din străină-

www.dacoromanica.ro

tate. Căci acesta este adevăratul aspect al problemei — moneta nu e decât un semn reprezentativ al mărfurilor.

Singura soluțiune este mărturisirea sinceră a suspendării convertibilității și absoluta libertate a comerțului și a negocierii devizelor.

Statul își va procura devizele de care are nevoie pe cursul zilei, iar leii necesari acestei operațiuni îi va lua din impozitele rațional aplicate, impozite în cari va putea figura — ca și astăzi — o taxă de export și o sporire a tarifului vamal, ambele plătibile, la rigoare, în devize.

O restabilizare ar fi inutilă și periculoasă ca și stabilizarea din 1929. Banca Națională să se mărginească la combaterea speculei și a variațiunilor prea brusce ale cursului leului.

Conferențiarul socotește ca o crimă, în contra economiei naționale, orice încercare de inflație.

Chestiunea monetară, deși de mare însemnătate economică, trebue totuși să treacă în rândul al 2-lea. Ori cât de perfectă ar fi reglementarea monetei și comerțului exterior, această reglementare nu poate crea avuții, nu poate ridica cursul leului deasupra puterii sale de cumpărare în țară.

Prima noastră preocupare de ordin economic trebue să fie intensificarea și îmbunătățirea muncii naționale; prin aceasta, și puterea de cumpărare a leului și cursul lui vor crește.

www.dacoromanica.ro

6

FRANŢA ŞI VIAŢA FORMELOR POLITICE

Conferinţa d-lui N. N. LENGUCEANU, ţinută în seara de 22 Decemb. 1935

— REZUMAT —

Un fapt de o importanţă capitală pentru civilizaţia omenirii a fost cucerirea Galiei de către Romani. Galia a fost filtrul de aur prin care a străbătut în întreaga Europă cultura elino-latină, creştinismul şi renaşterea italiană, cari, toate, având drept nucleu central iubirea de oameni, spiritul Franţei a fost format în acest gând generos al principiului de umanitate, exprimat în toate ramurile cugetării franceze prin viaţa specific umană a formelor artei franceze, a formelor juridice, economice şi politice franceze.

Franţa, astfel, a dăruit omenirii, timp de trei veacuri în urmă toate disciplinele gândirii: clasicismul literar din veacurile al XVI-lea şi XVII-lea, clasicismul filozofic cartezian, catehismul drepturilor omului şi libertatea conştiinţei — substrat de bază al Revoluţiei dela 1789 —; iar ,veacul trecut, legitimitatea monarhiilor, apoi statul napoleonian contemporan fundat pe suveranitatea naţională, pozitivismul lui Auguste Comte, scientismul dela Claude Bernard până la Pasteur, renaşterea idealismului, documentat ştiinţificeşte de ilustrul profesor Henri Bergson, deasemeni marile şcoli literare, romantismul, naturalismul şi simbolismul.

Astăzi, unii acuză Franţa de a fi complet istovită, ajunsă la un fel de statică socială inertă, alte popoare luând în mâna lor facla activităţii dinamice de ordine politică.

Conferenţiarul răspunde afirmând că astăzi mai mult dacât în epocele precedente, pur intelectualiste, Franţa este în fruntea naţiunilor lumii, deoarece lucrează pe terenul dinamic social spre a se realiza o armonie a raselor umane printr'o colaborare a lor în ordinea politică internaţională.

Piedici grele stau în calea acestui ideal uman al Franţei:

www.dacoromanica.ro

neputința de a se fixa o hartă etnică politică europeană acceptată de toți; necesitatea expansiunii teritoriale a unor state suprapopulate ca Italia și Germania; concurența economică dintre națiuni; problema dominațiunii mărilor ș. a.

Partea pur politică a problemei a dat naștere militarismului ca doctrină de Stat, iar latura sa economică este supracapitalismul bancar și industrial.

Conferențiarul expune că militarismul, ca principiu politic, nu va putea niciodată rezolva nimic. Din contră, națiunile progresiv perfecționat înarmate merg dintr'un flux războinic la alte orgii de masacre, cu scurte intervale de pace, iar finalul nu se prevede a fi decât catastrofa generală europeană și căderea rasei albe.

Supracapitalismul a dat naștere la imperialismul economic; acesta a produs autarhia generală economică ce ne-a condus la criza generală actuală din care nu putem ieși.

Situația actuală nu mai poate dăinui. Conferențiarul vede, totuși, zile frumoase pentru omenirea de mâine. Imprejurările imposibile de astăzi ale supracapitalismului și militarismului vor forța pe Europeni a adopta un regim mai întâi economic și pe urmă politic al unei *Cooperații integrale internaționale* care, laolaltă cu expansiunea *Democrației culturale,* vor făuri o omenire nouă prin exaltarea principiului național în rama de aur a unei solidarități umane indestructibile.

Spre acest ideal frumos se îndreaptă *viața actuală a formelor politice franceze de expansiune în afară.*

Tot Franța, care a dăruit omenirii libertatea cugetării descătușate de prinsoarea puterii executive, va împodobi Europa de mâine cu armonia raselor.

Conferențiarul termină arătând cât de legați suntem noi Românii, dintr'un instinct luminat și colectiv de conservare, de mărirea și puterea Franței, căreia, ca orice bun Român, îi urează să fie veșnic iubitoare, triumfătoare.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

ANEXE

V

PRELEGERI LA UNIVERSITATEA ATENEULUI ROMÂN

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

1

MOMENTE DIN ISTORICUL ŞI EVOLUŢIA EDUCAŢIEI FIZICE [1])

Trei prelegeri: 16 Ianuarie, 23 Ianuarie, 6 Februarie 1935

— REZUMATE —

I

Sporturile la popoarele primitive

Sport este un cuvânt nou, creat de Englezi dintr'un cuvânt mai vechiu francez, pentru a exprima o activitate fizică a omului, care nu e cerută de necesităţile vieţii practice, ci e pornită din simpla plăcere. Este o manifestare a excedentului de energie a naturii omeneşti.

Utilitatea sportului constitue o problemă foarte mult discutată; este o chestie de mare actualitate. In această discuţie se pune multă pasiune şi adeseori... o egală incompetenţă.

Partizanii sporturilor îi atribuesc mari virtuţi: *igienice* (se petrece în aer liber; măreşte potenţialul fiziologic al fiinţei omeneşti); *psihologice* (produce plăcere, bucurie); *sociale* (strânge solidaritatea umană).

Adversarii văd în sporturi o *modă,* cheltuitoare de timp şi energie, care aduce o inferiorizare a omului, dar care va dispărea, din fericire, tot aşa cum a apărut, ca orice modă. Sportul ar fi un produs al lumii moderne, apărut ca o compensaţie împotriva excesului de muncă *intelectuală* pe de o parte, a *industrializării* — cu munca ei unilaterală — pe de altă parte.

Nu avem intenţia să discutăm problema biologică a sportului, aspectele sale igienice, biologice, sociale, etice. Vom examina numai aspectul istoric al problemei, începând cu constatarea că sportul nu e o apariţie a lumii moderne, ci a existat sub forme variate în toate timpurile şi la toate popoarele ome-

1) Aceste prelegeri au fost ilustrate cu numeroase proecţiuni.

www.dacoromanica.ro

nirii, dela cele mai înapoiate până la cele mai înaintate în civilizaţie, dela cele mai vechi până la cele mai noi. Aceasta ne arată că exerciţiile fizice, sub formele lor variate: gimnastica, educaţia fizică, sport, constituiesc un fenomen natural, legat de firea omenească, întocmai ca şi graiul, ca poezia şi cântecul.

Vom alege pentru ilustrarea acestei afirmaţii trei momente deosebite din evoluţia istorică a omenirii, în legătură cu exerciţiile fizice şi anume: sporturile la popoarele primitive; legătura dintre exerciţiile fizice şi artă la Grecii vechi şi Cavalerismul.

* * *

Preistoria şi *Etnologia* ne-au permis să reconstituim viaţa populaţiilor primitive din punct de vedere al exerciţiilor fizice: cea dintâi pentru populaţiile cari au trăit înainte de epoca istorică, cea de a doua pentru popoarele de astăzi, rămase într'un stadiu înapoiat de civilizaţie (Africani, populaţii aborigene din cele două Americi, locuitorii insulelor Oceanice, populaţiile din nord-estul siberian, etc.).

La aceste populaţii se găsesc aceleaşi exerciţii şi jocuri sportive ca la popoarele civilizate: fuga, săritura, căţăratul, aruncarea, lupta în forme variate, suprinzător de variate, aproape ca la Europeni.

Sub ce influenţe s'au desvoltat şi în ce scop sunt practicate?

1. In primul rând, origina exerciţiilor fizice ale populaţiilor primitive este *biologică:* necesităţile luptei pentru trai. Popoare de vânători şi frugivori, oamenii primitivi au nevoie de plenitudinea forţei şi a dibăciei, pentru a-şi agonisi hrana. Din această cauză, s'a stabilit în formaţia lor socială o ierarhie a forţei; *şef* este cel care posedă în cel mai înalt grad calităţile de forţă, curaj, îndemânare. Prin imitaţie şi prin emulaţie, exerciţiile şi jocurile s'au generalizat şi au ajuns să fie practicate şi fără scop practic şi imediat, precum şi de copii.

2. A doua origine este cea *mistică-religioasă.* In această categorie intră în special *danţurile;* după înţelesul, scopul şi forma lor, sunt danţuri *sacre* şi *profane.* Unele danţuri şi jocuri au de scop să influenţeze forţele naturii; ele conduc la practice de magie şi vrăjitorie. Altele au căpătat înţelesuri simbolice şi fac parte din ritualul religios.

www.dacoromanica.ro

Multe din uneltele exercițiilor practicate de primitivi s'au păstrat până astăzi, dar și-au pierdut înțelesul originar și le găsim la popoarele civilizate servind ca jucării de copii: astfel sunt de pildă: arcul, arbaleta, smeul ș. a.

Fuga este exercițiul cel mai vechiu și cel mai generalizat. Dintre Africani, *Boschimanii* o practică la vânătoare pentru a urmări și obosi animalele. La Indienii americani, tribul *Seri,* dela granița mexicană, prezintă exemplare extraordinare de alergători. In înțeles mistic, o găsim la tribul *Tarahumara* din Mexic și la *Hopi* din Statele-Unite. Vechii *Incași* din Peru erau excelenți alergători în cursa de resistență. *Paleosiberienii* întrebuințează câinii și renii în cursele de vitesă.

Săritura o găsim la *Batussi* din regiunea Nyanza din Africa Centrală, ajungând la performanțe neatinse la popoarele civilizate. Japonezii joacă un fel de capră.

Cățărarea e practicată de popoarele din Indonesia, acoperită de păduri uriașe.

Aruncarea e un exercițiu deosebit de important, întrucât reprezintă un moment esențial în evoluția biologică a speței umane. Toată perfecționarea artei războiului este istoria etapelor progresive realizate în arta proecțiunii. Popoarele primitive oferă exemple numeroase și variate: aruncarea suliței la populațiile americane, aruncarea lancei la Havaieni, a bumerangului la Indonesieni, etc. Jocul cu *mingea,* eminamente sportiv, e cel mai răspândit în spațiu ca și în timp, într'o infinitate de variante: lovită cu mâna, cu piciorul, cu racheta, cu capul, jucat în perechi sau în grupuri numeroase, pe pământ sau pe ghiață, etc.

Lupta e tot așa de universală; o găsim la locuitorii din Tonga, în Micronesia și la celebrii *Sumo-tori* japonezi. Boxul îl găsim în Samoa. Duelul cu bastoanele, în întreaga Africă, dela Cafrii din sud până la Hamiții din nord. Duelul cu spada e practicat de Chinezi și Japonezi.

II

Arta ceramică și statuară la Eleni ca reflex al educației fizice.

Istoria a înregistrat *miracolul grec* ca pe unul din fenomenele cele mai interesante ale omenirii: un popor de abia

www.dacoromanica.ro

câteva milioane, locuind regiunea cea mai aridă a Europei, a reușit să elaboreze ideile cele mai înalte, să dea naștere civilizației celei mai bogate, pe care a transmis-o atât în Orient cât și — prin Romani — în Occident, lăsând-o moștenire și generațiilor viitoare, ca pe una din bogățiile spirituale cele mai de seamă produse de omenire, isvor al întregii culturi moderne.

Două aspecte ale acestei civilizații sunt în deosebi caracteristice: arta și cultul trupului.

Cultul trupului, organizat sub trei forme: *gimnastica, orhestrica* și *agonistica,* ocupa în viața Grecului vechiu, în special a Atenianului, un loc de mare cinste. Exercițiile fizice dădeau omului calități fizice: *sănătatea* și *forța;* calități morale: *curajul;* calități estetice: *frumusețea, armonia* proporțiilor corporale. In educația tânărului atenian, gimnastica stătea alături cu gramatica, retorica și muzica. Prin gimnastică și jocuri, Grecii vechi tindeau să realizeze perfecțiunea fizică, intelectuală și morală, întrupată în expresia: *Kalokagathos.* Fundamentele acestei educații au fost puse în evidență de diferiți bărbați iluștri ai lumei eline și și-au găsit aplicarea la diferite neamuri grecești, după temperamentul lor. Astfel punctul de vedere *igienic* a fost reprezentat prin Asclepias, Herodycus, Hippocrat, Galenus; cel *patriotic* în special de Spartani, *armonia* însușirilor fizice și morale de Atenieni, așa de plastic exprimată de Platon.

Gimnastica se practica în palestre și gimnazii; jocurile de întreceri în stadii, dintre care cele mai celebre erau cele din Olympia.

Era natural ca această formă de activitate, care avea un rol preponderant în viața grecească și avea ca ultim scop perfecția formei umane, să-și găsească reflexul în arta grecească. Ceramica și arta statuară au găsit în forma corporală, în atitudinile și mișcările gimnastice, câteva din isvoarele cele mai fecunde de inspirație.

Ceramica grecească era foarte bogată. Vasele se fabricau din lut ars și serveau ca obiecte casnice, pentru ofrande zeilor, pentru daruri, pentru morminte, etc.; numeroasele vase rămase dela Greci constituiesc unul din principalele ornamente ale Muzeelor de astăzi. Ele s'au conservat bine, căci cele mai multe erau depuse în subterane și cavouri. Grecia făcea și un export activ. Prin emigrare, arta ceramică a fost introdusă

www.dacoromanica.ro

în Grecia Mare (Italia de Sud), în Etruria, etc. Numele artei vine dela Keramos, fiul lui Bacchus și al Arianei; *Ceramica* era cartierul olarilor din Atena.

Formele erau variate; cele mai obișnuite erau: *amfora* cu sau fără toartă, *cupa, cratera, lecytha, urna,* forma de *corn* ș. a. Marele interes sta în pictura lor exterioară; ea consta din aplicarea unui lac negru pe fondul roșu al argilei. Proporția negrului față de roșu dădea stilul ornamentației; el a evoluat în cursul veacurilor: vasele vechi aveau desenul negru pe fond roșu; după secolul V apar figurile roșii pe fond negru.

Se pot distinge trei epoci:

1. Epoca *veche,* înainte de secolul VII a. Chr., continuare a artei myceniane, caracterizată printr'un stil sever. Vase mici cu desenuri rigide, greoaie. Motivele decorative erau simple: bande circulare cu contururi geometrice, sau figuri naive, izolate, împrumutate din regnul animal și vegetal; a înflorit mai ales în Corynth.

2. Epoca *intermediară,* în care ornamentația e formată din scene ce se succed. Tendință spre polychromie. Figurile în profil. Desenul e încă rudimentar, perspectiva inexistentă; personajele pe aceiaș linie. Subiectele sunt luate din viața de toate zilele: vânătoarea, masa, sacrificiile. Exercițiile fizice furnizează un vast subiect de inspirație. Toate fazele pregătirii și a executării lor, viața din palestre, se pot vedea în toate amănuntele, încât s'ar putea spune că ceramica acestei epoci reprezintă un tratat technic de Educație fizică; tot așa scenele de danțuri printre cari celebra procesiune a Panatheneelor. Sunt documente de cea mai mare importanță pentru Educația fizică.

3. Perioada *nouă,* după secolul V, este aceea a *stilului frumos.* Desenul e suplu și de o eleganță perfectă. Artistul se emancipează de convenționalism, de rutină, de figurile rigide, spre a crea în toată libertatea. Corespunde perioadei istorice de mare înflorire a culturii grecești, când arta urmărea idealul plastic, formele ideale, având desvoltat la apogeu simțul măsurii și frumosului. Se introduce *draperia* ca motiv decorativ. Ornamentația e bogată; figurile sunt pe două sau mai multe planuri. Subiectele sunt mult mai bogate, menținându-se în măsură mai mică inspirația din exercițiile fizice; ele se iau

www.dacoromanica.ro

mai mult din ciclurile eroice, din producţiile lirice şi dramatice. Se fac lucrări de imaginaţie.

Urmează o epocă de decadenţă, cu abuz de decoraţiuni şi culori. In secolul III a Chr. arta ceramică dispare cu totul.

Arta statuară greacă a găsit în forma perfectă a corpului şi în atitudinile de exerciţiu în gimnazii şi stadioane, cel mai obişnuit, cel mai fecund şi cel mai frumos dintre isvoarele sale de inspiraţii.

Perioada *pre-Phydiană* cultiva forţa, virilitatea şi seninătatea; capodoperele ce ne-a lăsat sunt sculpturile depe frontonul templului din Aegina şi mai ales al templului lui Zeus din Olympia. Liberarea de atitudinile frontale ale artei primitive ne e arătată de prea cunoscutul Discobol al lui Myron. Aceleiaş perioade aparţine Doryphorul lui Polyclet, celebrul *Om-canon* ce întrupa armonia corporală.

Epoca lui Phydias şi a şcoalei sale culminează în arhitectura şi sculptura Parthenonului. Frumuseţea şi eleganţa sunt pe primul plan în arta unui Praxiteles, Scopas, Lysippos. Astfel sunt: Apoxyomenes din Vatican, care da proporţiilor corpului altă formulă decât a omului-canonic; luptătorul Borghese din Luvru şi alte capodopere ale genului.

Perioada *helenistică* sau *alexandrină* e o perioadă de decadenţă, reprezentantă în special prin şcoalele din Pergam şi Rodos. Sculptura caută să exprime suferinţa fizică, neliniştea, mişcările desordonate. Cele mai celebre pilde ale genului, sunt: Galul expirând, din Muzeul Capitolin din Roma; celebrul grup al lui Laocoon din Galeria Vaticanului; Sarcofagul lui Alexandru cel Mare, din Muzeul Arheologic din Constantinopol.

III

Cavalerismul, forma mistică a Educaţiei sportive în Evul Mediu.

Distrugerea imperiului roman de Occident a provocat haosul politic. La aceasta au contribuit Barbarii şi Creştinismul; cei dintâi i-au dat lovitura materială, iar cel de al doilea pe cea morală. Religia creştină, proclamând trupul ca învelişul trecător al sufletului, preconizând dispreţul pentru îngrijirea trupului, însemna moartea concepţiei morale vechi. Idealul lu-

www.dacoromanica.ro

mei vechi despre perfecţia corporală, despre armonia trupului cu sufletul, cultul forţei fizice, dispăruseră. Exerciţiile fizice nu mai aveau nici un rost: erau ispită diavolească, interzise şi blestemate.

Cu toate acestea, organizarea noei societăţi medievale a impus legea forţei. Soldatul în donjonul său a devenit un senior feudal: duce, conte, baron. Buna condiţie corporală, forţa, era indispensabilă, căci timp de veacuri, lupta a continuat dela om la om, dela castel la castel, dela ducat la ducat. Lupta era starea permanentă a Evului Mediu. Din ea, a născut *Cavalerul:* omul înarmat, gata oricând să atace sau să se apere. Biserica a intervenit ca să umanizeze pe acest sălbatec înarmat, dându-i un ideal moral.

Cavalerismul a împrumutat dela fiecare popor câte ceva: dela Germani, moravurile războinice; dela Francezi, buna dispoziţie sufletească, spiritul combativ, eleganţa; dela Arabi, calul, bravura, mărinimia, sentimentul onoarei; dela Spanioli, mândria. Toate aceste virtuţi au germinat în solul fecund al Franţei şi s'au desvoltat aci într'o formă de viaţă nouă, caracterizată printr'o concepţie etică, cu înrudiri în vechile concepţii ale antichităţii greco-romane, dar impregnată de un romantism specific.

Ca instituţie, *Cavalerismul* nu trebuie confundat cu Feudalitatea: titlul de cavaler era personal, nu era ereditar; el se câştiga prin vitejie personală. Feudalitatea a procurat cavaleriei doar cadrul exterior: castelele, echipamentul, războiul, ceremonialul învestiturii prin sabie, etc. Cavalerismul poate fi comparat mai mult cu ordinele medievale; e „forma creştină a condiţiei militare" (L. Gautier). *Cavalerul e soldatul creştin.* Virtuţile cavalerului sunt: apărarea celui slab, respectul femeii, lealitatea şi onoarea. Cavalerul e apărătorul credinţei: el e soldatul lui Dumnezeu. Este un luptător viteaz, dispreţuitor de moarte. Concepţia este nouă, introdusă de cavalerism, e: bravura desinteresată.

Aceste virtuţi se căpătau printr'o educaţie specială. Până la 7 ani, copilul de nobil era al familiei; dela 7 ani, educaţia sa era încredinţată altui cavaler; novicele devenea *paj (damoiseau),* învăţând să facă la curtea unui senior serviciile cele mai diverse, chiar cele mai umile. El învăţa cele 7 arte liberale, cele 7 virtuţi şi mai ales cele 7 *deprinderi* cavalereşti. Acestea,

www.dacoromanica.ro

cele mai caracteristice, trebuiau să-i desvolte puterile trupeşti, calităţile de forţă, de rezistenţă, de dibăcie, de care va avea nevoie cavalerul. In primul rând *călăria,* calitatea fundamentală a cavalerului, *(omnis nobilitas ab equo)* pe care o începea chiar dela 4 ani; apoi: *înotul, trasul la ţintă, ascensiunea* (căţărarea), *lupta, viaţa de curte* şi *turnirul.*

La 14—16 ani, pajul devenea *scutier (écuyer),* făcând un pas mai departe în viaţa seniorului, fiind ajutorul lui imediat la vânătoare, la turnir şi în război. La 21 de ani era primit în ordinul Cavalerilor prin ceremonia *Investiturii.* Aceasta se făcea de Cavalerul *ordonneur* sau de un Episcop, cu un ritual special: *priveghiul armelor (la veillée des armes),* îmbrăcarea zalelor *(l'adoubement),* atingerea umărului cu sabia *(la colée),* cu pronunţarea formulei sacre: „în numele lui Dumnezeu, Sfântului Gheorghe şi Sfântului Mihail, te fac cavaler. Fii viteaz, curajos şi leal!", după care noul cavaler primea *acolada.* I se aduce apoi coiful, scutul şi lancea, încăleca *dextrierul* şi-şi arăta printr'un *passe d'armes* măestria în călărie şi mânuirea armelor. Acum putea să înceapă viaţa de devotament, lupte şi glorie, la care aspirase de atâţia ani.

Cele mai importante performanţe sportive ale Cavalerului erau: *turnirul şi juta.* Turnirul era lupta în grupuri; *juta* era duelul în doi. Lupta se făcea cu lancea; cavalerii erau îmbrăcaţi în zale, călări pe cai cuirasaţi la fel. Turnirul e de origine franceză, instituit de Geoffroy, sieur de Preully, la 1066 în Bretania; în Anglia l-a introdus Richard Inimă de Leu. Erau, ca şi jocurile olimpice, solemnităţi populare, foarte spectaculoase, care puneau în joc toate ambiţiile, toate forţele, toată îndemânarea şi făceau să bată toate inimile. Cu toată regulamentarea lor şi supravegherea severă, frenezia luptei făcea ca rivalitatea să degenereze în luptă adevărată; accidentele mortale nu erau rare. La turnirul din Colonia, în 1240, au pierit în luptă 60 de cavaleri şi ecuyeri. Un astfel de accident, cel mai dramatic dintre toate, petrecut în Paris, la 1559, a costat viaţa regelui Franţei Henric II şi a dat o lovitură de moarte instituţiei însăşi.

Degenerarea Cavalerismului a avut mai multe pricini: ostilitatea Bisericii, care-l încurajase la început pentru a se servi de el în timpul Cruciadelor, dar l-a persecutat în urmă; începuturile de umanizare a societăţii; micşorarea puterii seniorilor

www.dacoromanica.ro

și creșterea puterii regale; înființarea armatelor bazate pe disciplina militară și inventarea armelor de foc.

După desființarea cavalerismului au rămas importante supraviețuiri: instituții, obiceiuri, practice, expresiuni, toate având origina în nobila instituție care a dominat Evul Mediu timp de cinci secole. Sub raportul educativ, au rămas școlile superioare numite: *Academiile de Cavaleri* cu participarea burghezimii, în care, până la sfârșitul secolului XVIII se cultivau vechile virtuți și deprinderi cavalerești. Sub raportul social a rămas practica curteniei și a galanteriei. Sub raportul sportiv: carroussel-ul, formă degenerată, spectaculoasă și pașnică a Turnirului, vânătoarea cu desfășurarea de fast, duelul și scrima.

www.dacoromanica.ro

2

EUTHANASIA

Prelegeri ţinute de d. dr. N. MINOVICI, în zilele de 18, 25 Ianuarie şi 1 Februarie 1935.

— REZUMAT —

Ev-bine şi *thanatos*-moarte, adică o moarte fără suferinţă. Ea poate fi provocată în scop de a face să înceteze suferinţele unui bolnav şi nu numai euthanasia provocată a găsit în aceşti din urmă ani, apărători printre filozofi şi literaţi.

Agonia fiind o mare tortură, doctorii, zic ei, în loc de a prelungi suferinţele unei boale incurabile, trebue din spirit de umanitate să provoace moartea bolnavului.

Mai multe proiecte de legi au fost chiar propuse în America pentru a cere dreptul legal la Euthanasie. Această doctrină a fost combătută totdeauna de medici a căror datorie este a combate moartea, iar să nu o grăbească.

In general moartea nu e dureroasă. Dar când e, o chestiune se pune: nu este legitim de a îndulci agonia cu riscul de a accelera mersul către sfârşitul fatal?

Sunt euthanasişti frecvenţi cari reclamă, pentru medic, dreptul de a scurta suferinţa bolnavului incurabil. Desigur că noi doctorii posedăm mii de mijloace de a o face. Numai că rolul doctorului este de a vindeca şi nu de a omorî, chiar prin mijloacele cele mai dulci din lume. La ce abuz n'ar da naştere sub pretext de euthanasie, scurtarea voită a existenţei unui bolnav? Crime dictate de interes ar putea să se ascundă foarte uşor după acest pretext. Printre autorii cari au respins teza că doctorul trebue să fie autorizat a procura astfel un sfârşit repede şi lipsit de suferinţă la nenorociţi pentru cari orice speranţă de vindecare sau uşurare este abandonată, a fost Maeterlinck. In cartea sa „La mort", scrie: Toţi medicii ştiu că cea dintâi din datoriile lor este de a duce cât de departe

www.dacoromanica.ro

posibil convulsiunile cele mai atroce ale agoniei lipsite de ori ce speranţă. Cine oare la capătul muribundului, n'a voit de 20 de ori şi nu a îndrăsnit niciodată? Am putea ajunge a considera un asasinat ca un act de caritate supremă? Nu credem ca un medic să fi avut până azi această caritabilă îndrăsneală.

In practică, sub formă deghizată, noi medicii nu facem decât Euthanasie, prin întrebuinţarea morfinei în doze suficiente pentru a calma durerile, ea putând să diminueze forţele vitale ale muribundului.

Dar durerea ea însăşi epuizează forţele şi le epuizează crud. Delictul de omucidere prin milă sau compătimire pentru a evita unei fiinţe scumpe suferinţele inutile, a fost obiectul multor discuţii pasionate.

In America de Sud, Peru (1924), Brazilia au prevăzut în codul penal omuciderea prin compătimire.

Codul Penal elveţian (1918) şi codul penal german (1925), are dispoziţiuni deasemenea. Asemenea în Iugoslavia şi Ceho-Slovacia.

Codul penal norvegian acordă beneficiul de circumstanţe atenuante omuciderii prin milă. In Franţa codul nu conţine nimic explicativ relativ la acest subiect, dar juriul dă un verdict de achitare sau circumstanţe atenuante.

Articolul 518 al noului cod penal francez pus în aplicare de curând, zice: Totuşi Tribunalul va aprecia condiţiunile personale ale culpabilului, mobilul conduitei sale, şi va putea cu mare prudenţă să aprecieze a scădea cu 1—2 grade pedeapsa aplicabilă delictului incriminat.

Legislatorul a pus în mâinele Tribunalului facultatea de a aprecia faptele şi de a modifica pedeapsa în anumite limite.

Doctorii Bouloumie şi Boigez zic: ne raliem la avizul doctorului Bouquet care a scris: în faţa morţei iminente, datoria noastră rămâne trasă după cum a fost până azi; a susţine până la sfârşit rezistenţa bolnavului contra forţelor de distrucţiune; a adormi suferinţele prin orice mijloace ce ştiinţa ne pune la dispoziţiune; a nu arăta niciodată înaintea lui că am pierdut speranţa, a lăsa să creadă din contră cât de mult posibil că torturile lui vor lua sfârşit şi că îşi va recăpăta sănătatea. Aceste toate sunt rezumate în două cuvinte care constitue prescripţia ilustrului medic Lionez Teissier: opiu şi minciună.

www.dacoromanica.ro

Napoleon, cu ocazia expediției din Egipt în timpul unei epidemii de ciumă, a cerut doctorului său Desgenette de a scurta suferințele muribunzilor, iar el a răspuns: *datoria noastră e de a conserva.*

Grăbirea morței bolnavului incurabil. E răspunzător în Penal medicul care, spre a scurta chinul pacientului pentru care nu mai este scăpare, îi grăbește moartea, pentrucă în atare caz se face vinovat de omuciderea cu intenţiune, chiar dacă scopul este bun, spre a scăpa pe nenorocit de suferințe cari nu mai au leac (Prins „Science Penal").

Cele două cazuri de omor prin milă săvârșite în Franța în anii din urmă și anume Domnișoara Uminska, care și-a ucis pe iubitul ei care era tuberculos în ultimul grad, și croitoreasa Levassor, care a ucis pe sora sa canceroasă, au fost achitate

Singurul care a fost urmat de condamnare în Europa, e cel din Anglia al milionarei Doamna Brownhill care și-a ucis propriul ei copil ce era un degenerat, imbecil și paralitic. Dupe ce mai întâi, soţul său din cauza unor multiple operațiuni ce a suferit, s'a sinucis, iar ea rămânând singură cu fiul său și constatând că e canceroasă l-a otrăvit cu stricnină. In urmă s'a predat poliției declarând că: „Am făcut-o numai din dragoste". Doamna a fost condamnată la moarte, iar în urmă clemența regală i-a redus-o la muncă silnică.

Un caz de euthanasie care mi-s'a prezentat, pe care și azi îl am pe suflet, a fost cu ocazia deraierei trenului din stația Ciurea de lângă Iași, în timpul războiului. In acest groaznic accident care a costat viața a 500 de oameni și alți 500 răniți, unei persoane i-s'a apucat un picior sub un vagon de dormit. El striga în gura mare ca să-l omorâm nefiind posibil ca să-l scoatem de sub vagonul care luase foc. Cum țipetele celorlalți răniți ce cereau ajutor erau numeroși, mă chemau în toate părțile, am preferat, în loc să scap unul, să mă reped să scap mai mulți, după cum am reușit. La întoarcerea spre acest nenorocit nu l-am mai găsit decât cărbuni împreună cu vagon cu tot.

www.dacoromanica.ro

3

EREDITATEA ŞI BOLILE EREDITARE ALE COPIILOR

Prelegeri ţinute de d. dr. M. MANICATIDE
în zile de 5, 12, 19 şi 26 Februarie 1935

— REZUMAT —

Ereditatea este transmisiunea caracterului şi a proprietăţilor particulare ale părinţilor la urmaşii lor, prin intermediul protoplasmei germinative, adică prin intermediul celulelor de înmulţire ale speciei.

Organismul creşte prin înmulţirea celulelor. Celulele se înmulţesc prin diviziune, care începe în nucleul celulei. Procesul se numeşte cariochineză (mişcare în nucleu) sau cariomitoză (formaţiune de fire în nucleu).

Fenomenele observate în celulele pe cale de înmulţire ne explică multe din fenomene ale eredităţii. Nucleul ovulei şi al spermatozoidului se unesc, se contopesc şi fecundaţiunea se întâmplă în acest moment. Celulele omului au totdeauna 24 cromozome, sau fragmente de fire, acestea sunt substanţele care prin aşezarea şi împreunarea lor determină sexul şi caracterele viitoarei fiinţe. Sunt fenomene supuse legilor întâmplării.

Şi la om evoluţiunea se face după legile lui Mendel; evoluţia se face mai încet, este mai complicată şi mai grea de urmărit.

Emofilia la descendenţi se produce în proporţiile legilor lui Mendel. Emoragia cerebrală, emofilia sunt transmise deobiceiu în linie maternă, pe cale femenină. Aceste fenomene se datoresc modificării cromozomelor. Deaceea împerecherile între rude apropiate sunt repudiate de fiziologi, în aceste cazuri modificările cromozomelor se accentuiază în aceeaşi direcţiune.

Să luăm o familie de surdo-muţi. Copiii acestora aud perfect; dacă aceşti copii se încrucişează, la descendenţii lor apar mai des cazuri de surdo-muţi.

www.dacoromanica.ro

In cromozome se găsesc gene, fragmente foarte mici, având în ele tendința, planul de desvoltare a organismului. In momentul fecundației toate aceste tendințe se îngrămădesc în individul care se va desvolta; fiecare celulă conține gene dela amândoi părinții. Când sunt tendințe de același fel, caracterele descendenților se accentuiază în aceeași direcțiune. Clima, energiile exagerate, glandele endocrine joacă un rol determinant. Prin ereditate se transmit, se accentuiază sau se opresc anumite dispoziționi morbide.

Dintre bolile ereditare, cele mai frecvente sunt bolile mintale. Demența precoce apare devreme, copilul își pierde voința, inteligența. Descendenții acestora sunt atinși 60 la sută de această boală, iar restul sunt anormali, curioși, originali, cu diferite lipsuri. Epilepsia e deasemenea ereditară. Un sănătos și o epileptică dau cam 40—50 la sută copii epileptici printre descendenți.

Imbecilii au o scădere a inteligenții. Dintr'un imbecil și o femee sănătoasă se nasc cam 60 la sută imbecili.

Boala lui Tay-Sachs sau idioția amaurotică familială e mai frecventă la copiii evrei-polonezi, trăiți în mizerie. Se caracterizează prin desvoltarea normală a copilului până la 6-7 luni, după aceea copilul nu mai vede, nu mai înțelege, mușchii sunt moi, se înțepenesc mâinile și picioarele, la 2-3 ani mor.

Boala are mai multe forme, o formă juvenilă, care se găsește și la arieni; o formă infantilă tardivă.

Acum câtva timp, am descris împreună cu d-l prof. Gh. Marinescu, G. Ionescu-Sisești, o boală familială ereditară caracterizată prin paralizia membrelor inferioare. Era cazul a 3 fetițe de 7-9-11 ani cari aveau turburări în mers, apărute cam la vârstă de 7 ani.

Coreea ereditară progresivă, sau boala lui Huntington, este caracterizată prin mișcări involuntare, coreice mai târziu. Apare după 16-18 ani, și nu se mai vindecă.

Altă turburare a sitemului nervos, care se observă la copii, seamănă cu ataxia locomotrice a adulților. Este caracterizată prin mișcări neregulate ale membrelor superioare și inferioare: când merge trântește picioarele, nu poate face mișcări precise.

Sifilisul ereditar în sensul unui modificator de germen este foarte rar în strictul înțeles al cuvântului și puțin studiat. Se descrie în mod greșit sub numele de sifilis ereditar,

www.dacoromanica.ro

însă, sifilisul congenital, adică infecțiunea sifilitică produsă în viața intrauterină. Legile lui Colles-Beaumès (o mamă poate naște un copil sifilitic, fără ca ea să fie infectată) și Profeta, (un copil născut sănătos dintr'o mamă sifilitică, nu capătă sifilisul dela mama sa) s'au dovedit a nu fi sigure.

Astăzi faptele sunt mai bine explicate. Spirocheta e prea mare ca să fie purtată de spermatozoid și să fie introdusă în ovul; afară de aceasta, un ovul infectat la începutul desvoltării sale nu poate rezista infecțiunii și moare. Ca să fie infecțiune și ca fătul să se poată desvolta, trebue ca spirocheta să pătrundă în organismul lui mai târziu, deci nu poate fi transmis direct dela tată. Tatăl infectează întâi pe mamă și aceasta infectează copilul.

Spirocheta din sângele mamei nu poate pătrunde în al copilului prin placenta sănătoasă. Trebue să fi existat rupturi de vase, leziuni sifilitice ale placentei.

Infecțiunea timpurie atinge organe importante ale fătului și aduce moartea. Infecțiunea tardivă atinge organe mai puțin importante, fătul se va desvolta și sifilisul apare după naștere.

Se găsește un sifilis precoce care apare la 2-3 luni după naștere, și este caracterizat prin pete, catar al mucoasei nasului, pemfigus sifilitic (bești mari pe tălpi, palme), uneori atinge ficatul, oasele (exostoze, periostite), sistemul nervos (opriri în desvoltare, scleroza cerebrală, idrocefalia).

Sifilisul congenital tardiv apare pela 5-6 ani sau mai târziu pela 15-16 ani. Găsim menifestațiuni de gradul al treilea, gome.

Copiii atinși de sifilis congenital sunt mai puțin rezistenți la diferitele boale ale copilului, ei mor foarte ușor, așa că avorturile și mortalitatea mare a copiilor sunt semne cari arată infecțiunea sifilitică.

N.B. — Autorul a publicat textul acestor prelegeri în revista „Sănătatea" N-rile 3, 4, 5, 6 din 1935.

www.dacoromanica.ro

4

CRIZA ECONOMICĂ — CRIZA MORALĂ

Prelegeri ţinute de d C. G. DRAGU, în zilele de 8, 15 şi 22 Februarie 1935.

— REZUMAT —

Viaţa, formă superioară a energiei universale, se află în aprigă luptă şi concurenţă cu forţele anorganice. Acestea tind să o înăduşe, viaţa tinde să le învingă şi domine.

Procesul de desvoltare al vieţei constă în o continuă eliberare de sub greutatea materiei, continuă creaţiune.

Pentru a se afirma, chiar în lumea vegetală şi animală inferioară, viaţa recurge la invenţiuni, creează organe şi funcţiuni adaptate nevoilor de conservare.

Viaţa se menţine numai conservând echilibrul de forţe, ce o constitue. Acest echilibru este neîntrerupt turburat, pe de o parte de însuşi procesul de desfăşurare al vieţei, de alta de forţele incidente exterioare. Atributul cel mai înalt al vieţii este energia sufletească, conştiinţa.

Turburarea echilibrului de forţe, ce constitue viaţa, apare, în conştiinţă, sub formă de nevoi: de hrană, adăpost, îmbrăcăminte, informaţii, instrucţiune, recreaţiune, etc.

Activitatea, pe care o desfăşoară omul pentru satisfacerea nevoilor vieţii, se diferenţiază şi complică neîntrerupt: activitate economică, familială, religioasă, artistică, ştiinţifică, filosofică, juridică, politică, etc.

Stabilirea legilor acestor activităţi dau naştere feluritelor ştiinţe: Economia politică, ştiinţele despre familie, religie, artă, ştiinţele despre natură, fizica, matematica, dreptul, filosofia, filologia, sociologia, etc. Mare controversă există asupra întâităţii fenomenelor sociale. Materialismul istoric susţine că activitatea economică, aceea adică prin care omul creează bogăţiile, cari satisfac nevoile vieţii, şi în special tehnica producţiu-

www.dacoromanica.ro

nilor determină pe toate celelalte fenomene sociale şi chiar tipul social.

Râşniţa, moară mişcată cu mâna, şi de vânt sau apă, dau tipul civilizaţiilor vechi şi medievale, cu sclavi şi stăpâni de sclavi, cu servi şi seniori.

Maşina cu abur şi electricitate dau tipul societăţilor moderne, cu capitalismul, patroni şi salariaţi, pauperism, şomagiu, etc.

Alţi sociologi, din contră, susţin că desvoltarea energiilor sufleteşti, inteligenţei, sensibilităţei şi voinţei — ideilor şi sentimentelor, ştiinţei, artei, religiei — influenţează şi determină caracterul vieţei economice, materiale.

Adevărul pare a sta la mijloc. Fenomenele sociale sunt interdependente. Cele economice-materiale influenţează pe cele sufleteşti, ideale, şi din contră: ideile şi sentimentele modifică neîntrerupt viaţa economică. In orice caz, nimeni nu contestă însemnătatea fenomenelor economice în viaţa popoarelor.

Gradul de desvoltare şi felul producţiei bogăţiilor, mijloacele lor de schimb, modul lor de împărţire, între cei cari le produc, şi chiar modul consumaţiunii lor, cu economie, cumpătare şi prevedere, ori cu risipă şi abuz, joacă un rol crescând în desvoltarea societăţilor omeneşti.

Cantităţile mai mari sau mai mici de bogăţii, împărţirea venitului global al naţiunilor, cu mai multă sau mai puţină justiţie, influenţează echilibrul social, desvoltarea fisică şi sufletească a oamenilor, starea artelor, literaturei, ştiinţelor, cultura şi civilizaţiunea popoarelor.

Actuala structură economică a lumii civilizate, cu libertatea de muncă şi gândire, cu respectul proprietăţii individuale, fruct al libertăţii de muncă, libertatea de sentimente, opinii, presei, etc., este rezultatul unui proces istoric de desvoltare, în special dela marea revoluţiune franceză, finele veacului al XVIII-lea, încoace.

Heraclit la cei vechi chiar afirma că toate curg, se prefac. Viaţa curge, se schimbă. Evoluiază, se prefac toate fenomenele sociale, deci şi cele economice. Actuala structură economică urmează celei medievale corporatiste, cu meşteşugari şi patroni la oraşe, cu servi, coloni şi seniori la sate.

La rândul lor corporatismul şi servagiu medieval urmează

www.dacoromanica.ro

sclăvici civilizaţiilor vechi, Egiptiene, Chineze, Indiene, Asiro-Babiloniene, Greco-Romane.

La rândul ei economia actuală este în neîntrerupt proces de transformare şi adaptare la nevoile tot mai multiple ale vieţii moderne şi trece prin forme de desvoltare mai vie, sau prin forme de scădere, de crize.

Economiştii au numit crize economice ruperile de echilibru, la un moment dat, între producţiunea şi consumaţiunea de bogăţii: prin multe sau prea puţine bogăţii, sau multe mijloace de schimb, prea multă monedă sau *inflaţie* de credit, ori prea puţină monetă şi lipsă de credit.

Observându-se, că, în veacul al XIX-lea şi începutul celui de al XX-lea, s'au urmat crize economice regulat, cam din 10 în 10 ani — 1815, 27, 36, 47, 57, 66, 73, 82, 90, 1900, 1907, 1920, 1929 — unii economişti au scos încheerea, că crizele economice sunt fenomene firești în viaţa societăţilor omeneşti, oarecum fisiologice, cum sunt criza de pubertate şi cea de bătrâneţe, în viaţa oamenilor. Alţi economişti afirmă că sunt numai manifestări acidentale şi deci bolnăvicioase, determinate de cauze accidentale, cum apar şi boalele în organismul fiinţelor animale şi la om.

Economiştii, cari susţin periodicitatea naturală a turburărilor de echilibru, crizelor economice, au căutat, să le găsească şi cauze tot naturale. Economistul Stanley Jewons le pune în legătură cu periodicitatea petelor solare, cari, modificând cantităţile de căldură şi de energie electro-magnetică — furtuni electro-magnetice — pe cari soarele le trimite pământului, influenţează nu numai viaţa vegetalelor, — recolte abondente, recolte slabe — dar şi viaţa animalelor şi oamenilor, modificând chiar temperamentele şi caracterul oamenilor.

Crizele economice ar fi dară în directă legătură cu fenomenele meteorologice şi cosmice.

Ori cari ar fi cauzele cari provoacă ruperile de echilibru în forţele economice, existenţa crizelor în producţiunea şi schimbul bogăţiilor, nu se poate tăgădui. Desvoltată pe baza principiilor de libertate de muncă şi întreprindere şi de respect al proprietăţii individuale, s'ar fi crezut că economia actuală să ducă la o fericită armonizare de interese între feluritele categorii de producători, transportatori, comercianţi, bancheri, de oparte, consumatori de alta. Din nefericire, nepotrivirile de inte-

www.dacoromanica.ro

rese între salariaţi şi patroni, debitori şi creditori, comercianţi şi consumatori, Stat şi particulari, etc., au dat naştere la critici violente contra actualei organizaţiuni economice din chiar prima jumătate a secolului al XIX-lea, şi mai ales dela concentrarea întreprinderilor şi marii industrii, ca urmare a introducerii maşinilor cu aburi, în producţiune şi în transporturi, pe uscat şi pe ape.

Problema cantităţii de bogăţii neîndestulătoare pentru clasele muncitoare, mai ales; cum şi nedreapta împărţire a produselor colaborării lucrătorilor cu patronii; cu un cuvânt, cestiunea socială, se punea astfel, cu toată puterea în Europa şi America, la isbucnirea războiului mondial din urmă.

Vom vedea leacurile propuse de şcoalele socialiste, în particular de şcoala cea mai practică, marxismul.

Să vedem, întâi, perturbările, — de ordin material şi moral — aduse, de războiu, actualei structuri economice.

Vătămările au fost generale, la toate popoarele beligerante, în producţia, circulaţia şi schimbul bogăţiilor, în situaţiunea şi politica financiară şi economică a Statelor; ba chiar şi în echilibrul sufletesc al popoarelor, în conduita şi starea de moralitate a indivizilor şi statelor.

1. In producţiune, s'au distrus capitaluri şi rezerve acumulate în deceniile de prosperitate dela ultimul mare războiu franco-german, 1870—71 şi învestite în ferme, mine, ateliere, fabrici, uzine.

Numeroase investiţiuni în fabrici şi uzine pentru produse alimentare, vestminte, unelte agricole şi altele, au fost prefăcute în industrii de războiu, muniţii, armament, etc.

Odată cu perderea de capitaluri materiale, s'au perdut, în războiu, în mod ireparabil, şi un mare capital de muncă, milioane de braţe şi de minţi productive, pe front şi înapoia frontului.

2. In circulaţiunea bunurilor, războiul a distrus căi de comunicaţiune pe uscat şi pe apă, căi ferate, tuneluri, poduri, docuri, porturi, antrepozite, gări, material rulant, locomotive, vagoane, vapoare, etc.

3. In schimbul bogăţiilor, războiul a sdruncinat încrederea, creditul public şi particular, regimul monetar, prin inflaţie monetară, uneori şi prin inflaţie de credite.

După războiu, trei mari greutăţi au apăsat, mai ales, asu-

www.dacoromanica.ro

pra situațiunii economice și financiare a popoarelor și statelor respective:

a) Obligațiunea învinșilor de a plăti despăgubiri de răsboi. După tratate, numai Germanii trebuiau să plătească, într'un anumit număr de ani, 132 miliarde mărci aur.

Invingătorii la rândul lor, trebuiau să-și plătească creditările reciproce din timpul războiului.

Statele Unite ale Americei de Nord, în credite dela Stat la Stat, au creditat cu circa 25 miliarde de franci antebelici pe Englezi și cu alte circa 25 pe Francezi, Italieni, Ruși, etc., iară cu aprovimativ alte 50 miliarde franci antebelici, sub formă de alimente, vestminte, unelte, mașini, credite bancare etc., piața Americană a creditat pieţele aliaților europeni.

La rândul lor ceilalți aliați s'au creditat reciproc, dela Stat la Stat (Englezii cu circa 25 miliarde fr. antebelici) și dela piață.

Odată războiul terminat, toate creditările publice și particulare, reciproc, între aliații din răsboiu, America și Europa, trebuiau soldate.

b) Refacerea regiunilor devastate de beligeranți, au reclamat sume considerabile. Franța singură, în primii ani după războiu, a cheltuit, în acest scop, mai bine de 100 miliarde franci antebelici.

c) Agitațiile revizioniste, renăscute îndată după încheerea păcii generale, agitațiile bolșevice și comuniste, din Rusia și alte țări, au adus din nou nesiguranța generală, ceeace a reclamat continuarea înarmărilor, și deci cheltuelilor, după războiu, într'o măsură chiar mai mare ca înainte.

In 1884, se cheltuiau peste tot, în Europa, pentru înarmări, cam 4 miliarde franci antebelici. La intrarea în războiu, 13 miliarde, azi se cheltuesc circa 100 miliarde franci actuali, adică circa 20 miliarde antebelici. Rusia, Anglia, Statele Unite, chiar și Germania au astăzi budgete de război mai mari ca înainte de războiu.

d) Considerând și hipertrofia crescândă, după războiu, a mecanismului Statelor — multe organe necesitate de războiu s'au păstrat, parasitare după; apoi, intervenționismul de Stat crescând, — budgetele publice, fiind mereu sporite; în total, datoriile publice, sarcinile budgetare și necesitățile financiare ale Statelor, au devenit, după războiu, din ce în ce mai mari.

Crescând și nivelul de viață, mai ales al claselor de jos,

www.dacoromanica.ro

fără ca productivitatea bogăţiilor să crească proporţional cu cererea generală — la Stat şi la particulari, — guvernele tuturor Statelor beligerante au sporit, pe de o parte, mereu impositele; pe de alta au stors tot ce puteau, prin împrumuturi, pe piaţa internă şi în afară.

Budgetele şi datoriile publice au crescut neîntrerupt, politică financiară ce fatal a turburat şi procesul de distribuire a bogăţiilor.

Sub forma de imposite şi împrumuturi, Statele luând o prea mare parte din venitul naţional, toţi colaboratorii în opera de producţiune — producători autonomi — plugari şi meseriaşi —, patroni şi salariaţi, cooperatori, s'au văzut apăsaţi chiar de Stat şi descurajaţi în avântul lor de creaţiune de bogăţii.

Când guvernele, prin impozite şi împrumuturi obişnuite, n'au mai putut face faţă cheltuelilor, adesea desordonate, au recurs la împrumuturi ca şi forţate la Băncile de emisiune. Rezultatul a fost *devalorizarea* şi plină *inflaţie monetară*. Posesorii de *numerar,* valori mobiliare, depozite bancare, au fost grav vătămaţi, spiritul de economie atins, creditul, public şi particular sdruncinat.

Disproporţia între budgete şi datoria publică şi venitul global al naţiunilor tot mai mare.

Creşterea în alte părţi şi la noi, cum vom vedea, a cheltuelelor publice, în o disproporţie prea mare, faţă de nivelul venitului global naţional, trădează, în anii post-belici, o lipsă de frână în consumaţiunea bogăţiilor, o desorientare sufletească, o criză morală.

Pe lângă cauzele până acum arătate, au contribuit la perturbările economice aduse de războiu, la unii din beligeranţi şi modificarea condiţiilor economice, în chiar durata războiului. La alţii tratatele de pace modificându-le configuraţia politică-geografică le-au adus schimbări şi în structura lor economică.

a) Germania, dela chiar intrarea în războiu, fiind încercuită pe mare, a pierdut raporturile economice cu coloniile sale din Africa, pe cari, la încheerea păcii le-a pierdut definitv; cum a pierdut parte şi din teritoriile sale din Europa (Alsacia, Lorena, Silezia polonă, etc).

In timpul războiului şi după războiu Germania n'a mai avut astfel suficiente pieţe de desfacere a produselor sale indu-

www.dacoromanica.ro

striale; nici n'a mai avut materiile prime ce aducea din coloniile sale, nici minereurile și cărbunii, ce-i procurau regiunile pierdute din Europa. De altă parte, țările agricole din Europa — Rusia, România, Bulgaria, — concurate, pe pieţele din Apusul și Nordul Europei, în exportul lor de cereale, de grânele americane, au avut o mai slabă putere de consumaţiune a produselor industriale germane, faţă de înainte de războiu.

In primii ani după războiu, ca urmare a creditelor americane și mai ales a devalorizării mărcei, Germania a avut o scurta perioadă de prosperitate economică; repede însă artificializată prin extraordinara inflaţie monetară.

Restabilirea mărcei aur a evidenţiat marea criză economică și financiară, care a dus la suspendarea plăţei despăgubirilor de războiu și la convulsiunile politico-sociale, cari au avut de urmare instalarea naţional-socialismului actual la cârma Reichului german.

b) In Anglia, multe fabrici fiind, în timpul războiului, transformate în industrii de războiu și deci scăzând producţia industrială ce aproviziona dominionurile sale — India, Australia, Africa de Sud, — acestea și-au înfiinţat industrii locale.

Când, după războiu, Englezii și-au refăcut industriile, n'au mai găsit aceleași înlesniri de export în dominionurile sale, nici, în ţările din răsăritul Europei — Rusia, România, Bulgaria, etc.

Din cauza războiului, aceste ţări aveau și au și pentru mărfurile engleze o mai mică putere de consumaţiune, decât înainte de războiu.

Lipsa de debușee restrângând activitatea industrială și aducând șomagiile lucrătorilor, cu mari sacrificii pentru finanţele publice, se explică necesitatea în care a fost împinsă Anglia de a cerca, prin devalorizarea, în 1932, lirei sterlinge, să stimuleze producţiunea industrială și exportul.

c) Dificultăţile financiare ale Japoniei, mișcările politice din Indii, războaele interne și agitaţiile comuniste din China, modificările profunde din viaţa economică și socială a Rusiei, au avut ca urmare o adâncă modificare a relaţiilor economice, — import și export de produse și mărfuri, — ale acestor ţări cu Anglia, Germania, Franţa și America.

c) Cu excepţiune ţara noastră, Franţa este dintre beligeranţi ţara care a suferit mai mult din cauza războiului. Pe

www.dacoromanica.ro

lângă considerabilele pierderi de capitaluri şi oameni în războiu, cheltuelele refacerii regiunilor devastate au atins, cum am arătat cifre, cum nu s'au atins de ceilalţi beligeranţi. Franţa a mai suferit şi din cauza marilor împrumuturi antebelice, în Rusia, circa 12 miliarde franci, capitaluri, rămase, până azi, aproape fără nici o rentabilitate.

Cu un cuvânt, relaţiile economice dintre toate ţările beligerante din Europa şi cele ale ţărilor europene cu Africa, Australia şi Asia au suferit profunde modificări, în puterea de producţie, de consumaţiune, de import şi export.

d) Cu privire la situaţiunea economică-financiară a Americei, special a Statelor Unite Nord-Americane, avem de observat: Statele Unite, cu toate creditările bancare, mărfuri şi muniţiuni, făcute pieţelor europene şi aliaţilor beligeranţi, au vândut mult şi contra numerar, şi au adunat, în Băncile lor de emisiune, aproape jumătate din moneta de aur a lumei, existentă la declararea războiului. In Băncile Nord-Americane de emisiune, se aflau, înainte de războiu, circa un miliard dolari aur (5 miliarde franci). In 1929 erau circa $4^1/_2$ miliarde dolari aur ($22^1/_2$ miliarde franci antebelici); azi sunt circa $3^1/_2$ miliarde dolari aur.

Crescând incasul metalic aur, a sporit puterea de emisiune şi de finanţare a diverselor întreprinderi. Industriile americane fusese intensificate, în timpul războiului, pentru aprovizionarea pieţelor şi aliaţilor europeni.

Cu urmare, produsele industriale şi grânele americane, fac, după războiu, pe pieţele europene, aprigă concurenţă industriilor şi cerealelor europene.

Astfel, afacerile făcute de Statele Unite ale Americii de Nord, în timpul şi în primii ani după războiu, au dus la o mare expansiune locală în producţiunea şi schimbul bogăţiilor, la o reală prosperitate economico-financiară.

Abondenţa de capitaluri a dus însă curând la *înflaţie de credite,* degenerând în specularea speranţelor de afaceri, speculă de burse, înfiinţări de societăti fără obiect. Prosperitatea reală s'a transformat în prosperitate artificială, cu căderea preţurilor agricole-industriale, şi isbucnirea catastrofalei panice de bursă şi crizei bancare din Octombrie 1929. Panica la bursa din New-York a fost, atunci, de aşa natură, încât în prima zi s'au perdut, în vânzările de valori mobiliare, peste 5 miliarde

www.dacoromanica.ro

dolari; și, în alte câteva zile următoare, peste 30 miliarde dolari. Panica de bursă a adus pe cea bancară, industrială și de afaceri, în genere, cu retragerea, depozitelor din bănci, restrângerea creditelor, căderea mai mare a prețurilor, închiderea fabricelor, falimente industriale și bancare.

In timpul de prosperitate multe capitaluri din Europa, în special din Olanda și Danemarka, prin Băncile din Londra emigrase, spre o mai mare rentabilitate, în America. Criza isbucnind în Statele Unite, Europenii reclamară depozitele din America. Spre a face față, Băncile Americane reclamă, la rândul lor, creditările ce făcuseră pieților europene. Criza americană se resimte și în Europa. Și aci se reclamă depozitele din Bănci. Creditele se restrâng. Prețurile scad. Producțiunea încetinează. Curând și aci închidere de fabrici, falimente de bănci, Criza americană din Europa trece și în Indii, China, Japonia, devine criză mondială.

Peste tot, negreșit și la noi, situațiunea economică, monetară și financiară, dela 1929 încoace, se înrăutățește mai mult.

Cauzele, cari, dela războiu încoace, au turburat adânc viața mai tuturor popoarelor lumei, s'au resimțit, negreșit, adânc și au turburat viața economică, politică și morală și a țării noastre, producând criză și în producția bogățiilor, în schimbul lor, în creditul Țării, în situația monetei, în finanțele publice, chiar în așezămintele administrative, juridice, culturale, sufletești, criză morală.

Dela 1917 încoace am făcut două mari reforme: în economia rurală exproprierea moșiilor mari, cu împroprietărirea subsequentă.

In viața politică am introdus votul universal în locul celui censitar, restrâns.

Rezultatele ambelor reforme n'au fost cele așteptate. Economia rurală n'a dat, cantitativ și calitativ, bogății cereale proporțional cu îndoirea teritoriului și populațiunii Țării.

Nici desvoltarea meseriilor și industriilor la orașe, n'a fost cum se aștepta în Țara mărită.

Aplicarea greșită a votului universal, cu demagogizarea vieței publice, a mărit ipertrofia mecanismului Statului, sporit, cum am zis, prin menținerea, ca parasitare, a unora din organele create prin necesitățile războiului. In loc de a pune toată atențiunea spre a face față nevoilor crescânde ale Statului,

www.dacoromanica.ro

prin sporirea venitului național și rentabilității domeniilor proprii ale Statului, am recurs, pentru trebuințele bugetare, în cea mai mare parte la expediente financiare: am crescut din ce în ce impozitele, am devalorizat moneta și, prin abuzuri de împrumuturi externe și interne și prin legi excepționale pripite, am desființat creditul public și particular.

Până acum, printr'un politicianism scăzut, am slăbit avântul și energia sufletească a sătenilor. In loc ca votul universal să înlăture neajunsurile votului restrâns și să aducă însănătoșirea politică a maselor mari ale poporului nostru, am extins, din contră, prin o adânc regretabilă miopie politică, la sate, ca și la orașe, păcatele colegiilor censitare. Inainte de războiu, aveam două partide istorice, liberal și conservator. Cu toate lipsurile lor, ele au contribuit, — cel liberal în mult mai largă măsură, — la toate realizările neamului și Statului român dela renașterea lui, finele primii jumătăți a secol. 19-lea, până la războiu.

Azi, avem mai bine de 15 partide și grupări politice. Arivismul politic este în floare. Politica a devenit, pentru cei mai mulți, o meserie, adesea mai rentabilă ca altele.

Predominarea intereselor personale, în activitatea publică, a dus la primejdioasa diminuare a patriotismului luminat. Politica greșită, în genere, în particular cea economică, a dus la slăbirea întregei economii naționale.

Cantitativ și calitativ în România cu teritorii și populație îndoite, nu producem azi, în anii slabi agricoli, mai ales, nici cât produceam în România mică.

Scăderile politicei noastre economice de după războiu s'au manifestat și prin greșita politică monetară, de credit, financiară și budgetară. Din cauze, unele pe cari n'am avut prevederea de a le înlătura: menținerea, ca parasitare, a unor organe, utile în timpul războiului; înmulțirea funcționarilor publici, ca urmare a demagogiei politice; altele legitime: nevoile de organizare și unificare a noului Stat românesc; în orice caz, multiple cauze au dus după războiu la mărirea continuă a trebuințelor financiare ale Statului.

Bogăția națională necrescând în proporție, Statul nostru, ca și multe altele, a recurs, după războiu, la expediente: înmulțirea fără norme și excesivă a impozitelor, abuz de credit prin împrumuturi exagerate, inflație monetară. Trei ani după răz-

www.dacoromanica.ro

boi — 1918—1921 — am trăit, ca și în timpul războiului, fără budgete, mai ales la venituri. Tot așteptând să reformăm impozitele, mai ales cele directe, n'am perceput ceace se putea percepe pe baza legilor fiscale, în ființă, dinaintea războiului.

Statul a recurs mereu la Banca Națională, nu numai pentru schimbul coroanelor și rublelor (circa 5 miliarde lei), dar și pentru acoperirea trebuințelor curente ale tesaurului, plată de funcționari, pensionari și furnisori ai Statului.

Emisiunea de bilete, disproporționat de mare față de incasul metalic efectiv, cum și de slaba liquiditate a portofoliului scomptat, a dus la perderea de 98% din valoarea antebelică a leului nostru.

Urcarea emisiunii Băncii Naționale, dela circa 700 milioane lei antebelici — incasul de atunci fiind peste 500 milioane, — emisiunea actuală de circa 21 miliarde de lei, în afară de moneta de nichel și argint, n'au îndestulat nevoile de numerar ale pieții. Ca instrument de măsurare de valori și schimb, cele 21 miliarde lei actuali n'au mai multă putere decât cele 700 milioane antebelici. Apoi, înainte de război, la noi și aiurea, creditul foarte desvoltat făcea mai puțin simțită nevoia de numerar. In mare parte, pe piețele interne, în cea mai mare parte pe piețele externe schimbările se făceau prin cekuri, compensații, etc. Astăzi creditul lipsind, toată lumea cere plată efectiv, în numerar. Pe piața internațională avem azi mai mulți bani aur, decât înainte de războiu: cel puțin 70 miliarde franci antebelici (15 miliarde în tesaurul Băncii Franța, sub forma a 80 miliarde fr. actuali — 18 miliarde, sub forma a $3^1/_2$ miliarde dolari aur, în Băncile Statelor Unite). Totuși, lipsa de bani e generală. *In fapt este lipsa de credit.*

Bani sunt destui; dar se ascund, lipsind încrederea. Astăzi leul nostru stabilizat își menține greu cursul legal, din mai multe cauze. Intâi, datoria neconsolidată a Statului la Banca Națională, atinge din nou circa 6 miliarde de lei. In activul acestei Bănci intră, apoi, circa 7 miliarde portofoliul slab și greoiu agricol și al unor Bănci particulare în dificultăți de plată. In fine, depresiunea economică generală, din cauzele arătate și altele ce vom mai arăta. Intre alte urmări dezastruoase economiei generale, inflația monetară, prosperitate artificială în afaceri.

www.dacoromanica.ro

Bugetul ultim antebelic — 1916—917 — fusese stabilit la aproximativ 624 milioane lei cheltueli, 640 venituri. Primul budget, după războiu, în 1921, a fost fixat la aproximativ 10 miliarde lei, la venituri, ca și la cheltueli. In 1926, ajunge la 26 miliarde lei, pentru a se sui, în 1930, la 37 miliarde lei, în *afară de cele circa 20 miliarde lei, bugetele caselor autonome, inclusiv C. F. R.*

In 1932, sub presiunea scăderei veniturilor, s'a redus budgetul ordinar la 25 miliarde; iară cel extraordinar — metodă budgetară regretabilă — la 11 miliarde, rămas, în mare parte, fictiv la încasări. Budgetele caselor autonome au rămas circa tot la 20 miliarde lei și în 1934, an în care am fost siliți să reducem budgetul propriu al Statului la aproximativ numai 21 miliarde lei.

Cum am amintit mai sus, de unde, înainte de războiu, budgetul Statului reprezinta circa 20% din valoarea venitului global anual, al Țărei, în 1929, reprezinta peste 30 %; iară azi peste 40%; venitul global al Țării, în lei antebelici, fiind de circa 3 miliarde, în 1916, de 6 miliarde (200 miliarde lei actuali) în 1929 și de 3 miliarde în 1934 (100 miliarde lei actuali).

La intrarea în războiu funcționarii publici ai Statului, inclusiv cei ai C. F. R. și monopolurilor, nu treceau de 100.000. Mai erau circa 20.000 la comune și județe.

Astăzi, avem numai la Stat peste 260.000. Impreună cu cei ai caselor autonome (la C. F. R., circa 80.000) avem azi aproape 400.000 funcționari publici.

Cu toată îndoirea teritoriului și populațiunii avem prea mulți.

La slăbirea creditului public și particular, cu dezastruoase consecințe asupra economiei naționale, în afară de abuzul de credit al Statului și particularilor și de inflația monetară, au mai contribuit, în foarte mare măsură: diversele legi și măsuri excepționale, concordatul preventiv, suspendarea execuțiilor silite și legea conversiunii creanțelor urbane și rurale.

Motive legitime de ordin social au justificat luarea măsurilor în favoarea debitorilor, ce nu se puteau elibera de sarcinile de tot felul, ce-i apăsau.

Legi și măsuri, cari au mers însă cu o păgubire până la 70 la sută, în unele cazuri, a patrimoniului creditorilor, au consti-

www.dacoromanica.ro

tuit o grea lovitură creditului și încrederii noastre, în lăutru și în afară.

Spiritul de prevedere și economie a celor harnici, vrednici și cumpătați, a fost adânc sguduit.

Dacă pe lângă greșelile de ordin economic financiar și budgetar, adaugăm și slăbiciunile noastre de ordin moral—lipsa de frână morală în actele gestionarilor publici și gospodării particulare — vedem care este partea noastră de răspundere în agravarea perturbărilor aduse de războiu în economia noastră națională.

Cu mâhnire, după războiu, la noi în Țară — de altfel și la alte popoare — constatăm o slăbire a conștiinței și sentimentelor morale, mai puțină iubire de bine, de drept, de dreptate; și chiar mai puțin patriotism adevărat.

De foarte multe dăți rezolvările de cereri, la autoritățile publice — numiri în funcțiuni, înaintări, permutări de mate- și permise de import, export, transporturi, furnituri de materiale, întreprinderi de lucrări, etc. etc. — nu s'au făcut și nu se fac, cum reclamă sănătatea morală a societății și prestigiul autorității publice, adică *după lege, drept și dreptate.*

De foarte multe ori un coeficient personal intervenea și intervine la baza soluționării: influențe de tot felul, favorizări, interese neavuabile. In cazul cel mai puțin vinovat, influențe politice, satisfacerea partizanilor.

La rândul lor, particularii nu și-au turburat conștiința, dacă ocaziunea, prin *învârtiri, arivism,* sau ca urmare a legilor excepționale — concordat preventiv, conversiune, etc. le-a îngăduit să profite, în paguba semenilor sau Statului anonim.

Dacă nu ne temem de sancțiuni, nimic nu ne oprește a ne îmbogăți *per fas et nefas* în dauna altora sau a Statului.

In împrumuturi, cumpărări de mărfuri, transacții de ori ce fel, foarte mulți nu numai că nu ne respectăm angajamentele de onoare, dar, dacă putem, nici obligațiile contractuale, în scris. Statul însuși, de multe ori, nu-și onorează la timp, obligațiile către funcționari, furnisori, etc.

Scăderile morale de tot felul au mărit astfel situațiunea grea, economică, monetară și financiară.

Faptul că acest fel de scăderi există și în alte Țări nu micșorează răspunderea noastră de a fi agravat prin greșeli proprii, criza acută, economică și morală, de care suferim.

www.dacoromanica.ro

In rezumat, acestea ar fi cauzele generale și locale, cari, aiurea și la noi, au dus la impasul econimico-moral, de care suferim toți.

Dureros apare contrasul, ce ni se înfățișează astăzi în lume: de o parte un progres uimitor în technica creării de bogății, în circulație și schimburi, în aviație, radio, fizică-chimie; de alta, distrugere de produse și mărfuri, spre a nu le scădea prețul de desfacere; concomitent milioane de oameni perind în mizerie, fiindcă nu găsesc de lucru.

Acest trist spectacol învederează, pe de o parte, lipsa solidarității dintre oameni și progresului moral; de alta, că nu se înțelege îndeajuns, cu toată supraabondența aparentă a unor mărfuri și produse, că alt mijloc sigur de a ești din greutățile actuale, nu este *decât generala intensificare a producției în toate felurile de bogății, și inundarea piețelor naționale și internaționale, cu mărfuri și produse, de bună calitate și eftine, accesibile păturilor adânci ale mulțimilor muncitoare.*

Uităm astăzi înțelesul adânc a adagiului: *naturae non imperatur nisi parendo,* adică nu putem comanda naturei, decât dacă urmăm, ne supunem legilor ei. Deci societățile omenești nu-și pot ameliora structura lor complexă, prin urmare și viața economică, decât conformându-se legilor evoluției lor firești. *Natura non facit saltus.*

Vrem îmbunătățirea stării grele economice actuale? Muncă metodică, desfășurată în timp, economie, dreptate în toate, la particulari și la Stat.

Zadarnic căutăm îndreptarea în formulele magice ale novatorilor pripiți.

Credem, că, cu toate sguduirile ce i-a adus războiul, actuala structură economică nu este în stare de faliment; nu putem însă nega că neajunsurile ei, de mai de mult semnalate, a fost agravate de război.

Prea marea acumulare de bogății, mai ales a multor instrumente de producțiune, în mâna unui număr restrâns de *beati posidentes;* pauperismul cronic cu insuficiență de hrană, mizerie fiziologică, boale de tot felul; lipsa de cultură a claselor de jos, șomagiul în creștere al claselor muncitoare, chiar la popoarele înaintate în civilizație, înfățișează, de sigur, azi, un tablou incompatibil cu progresul tehnic și moral al veacului, în care trăim.

www.dacoromanica.ro

Dacă pe cale revoluționară nu, prin evoluție pașnică însă, cât mai curând, relele actuale trebue să înceteze, cum au încetat și cele ale stărilor sociale anterioare, ale sclaviei vechi și servagiului medieval.

Mai ales după sacrificiile și jertfele, ce, peste tot, clasele muncitoare au făcut, în ultimul războiu, ele au dreptul și la ameliorarea condițiilor lor de traiu.

Menținerea claselor de jos în mizeria economică și morală în care se află, pune în primejdie tot progresul realizat de civilizația contemporană.

Dacă, după rezultatele, până acum obținute de Sovietele marii Rusii, maximalismul marxist, cel puțin în starea etică a omenirii actuale, nu pare remediul înlăturării relelor și crizei de care sufere azi omenirea; lecuirea trebue căutată în experiența de până acum: intervenționismul ponderat al Statelor în viața economică, juridică și culturală și cooperatismul sub diversele lui aspecte.

Amatorii de reclamă trâmbițează *Economia dirigiată* și *autarhia economică* ca inovațiuni miraculoase. In fapt denumirile sunt noi.

In alte țări și la noi, metodele, de cari fac caz mare pretinșii inovatori de azi, au fost practicate, de multe decenii în urmă, sub forma intervenționismului de Stat. La noi aceste procedee au fost practicate chiar dela introducerea actualului regim politic, economic și social. Partidul liberal, care a introdus acest regim, n'a fost un partid liberal, în înțelesul clasic, de neintervenționism în economia națională. A fost, din contră, un *neoliberalism, intervenționist,* dela început chiar și care s'a manifestat, în această direcțiune, cu secularizarea moșiilor mânăstirești (1863), legea rurală dela 1864, și cele ulterioare; apoi cu legea tocmelilor agricole de mai târziu, cea de încurajare a industriei naționale și protecționismul vamal; cu înființarea creditelor fonciare, Băncii Naționale, legea meseriilor, creditului și asigurărilor muncitorești (1902 și 1912); Casei rurale și învoelilor agricole (1897 și 1907); Exproprierii din 1917 și împroprietăririlor consecutive; cu mijlocirea Statului în desvoltarea cooperatismului rural; de curând cu înființarea Creditului național de industrie, Băncii centrale cooperative, Creditului ipotecar agricol, legile concordatului preventiv, suspendării execuțiilor silite, Conversiunii rurale și urbane, etc. etc.

www.dacoromanica.ro

In țările din Apus și Centrul Europei, sub forma intreven-ționismului de Stat, s'au practicat pretinsele noi procedee ale actualei economii dirijate, de aproape 100 de ani în urmă; anume de când criticii structurei economice actuale — diversele școale socialiste — i-au pus în evidență lipsurile.

Liberalismul economic clasic cu *„laisser faire, laisser passer"*, care a inspirat mult timp politica economică a Statelor, mai ales a Angliei, a încetat, în forma lui pură, chiar și în această țară, încă înaintea războiului din urmă.

De 30—40 ani mai toate țările Europene au năzuit, sub protecția tarifelor vamale, să-și satisfacă, prin industrii naționale, toate trebuințele economice, reducând pe cât posibil importul din afară. După război, asemenea, mai toate țările au împins protecționismul vamal, reciproc, aproape până la desființarea comerțului internațional și vătămarea industriilor naționale. In adevăr, progresul mașinismului și concentrarea întreprinderilor reclamau debușee de desfacere, pe cari, adesea, numai piețele interne nu le puteau satisface. De aci necesitatea creșterii, sub denumire de economie dirijată și autarhie economică, a intervenționismului Statelor în viața economică. Statele-Unite ale Americii de Nord, chiar înaintea isbucnirii crizei din 1929, spre a-și menține poziția dobândită, în primii ani după război, pentru satisfacerea produselor sale agricole, pe piețele Europene, au acordat mari prime și ajutoare agricultorilor și diverșilor fermieri.

Rezultatul: supraproducțiune de produse cereale, vegetale și animale.

Nebucurându-se, de aceleași avantagii, din partea Statului, industriile n'au urmat același grad de desvoltare. Puterea de consumație a claselor muncitoare, necrescând proporțional cu expansiunea agricolă; iară, în Europa, unele țări, importatoare de cereale, intensificând propria lor agricultură, prețul produselor agricole și animale americane a scăzut. Scăderea lor a adus și pe cea a prețurilor industriale. Urmarea, criza economică, bancară, micșorarea producției în toate ramurile, închidere de fabrici, falimente, șomagiu; criza de care am vorbit și care, în mare parte, a fost provocată de chiar intervenționismul exagerat al Statului. Marile credite deschise de curând de guvernul Statelor Unite, pentru mari lucrări publice, au micșorat șomagiul; nu l-au desființat însă.

www.dacoromanica.ro

Măsurile arbitrare nu pot forța mersul natural al fenomenelor economice.

La stocurile de mărfuri produse, existente în momentul devalorizării, fermierii, fabricanții, comercianții obțin prețuri mai mari.

Foloasele momentane se anulează însă repede prin urcarea automatică a salariilor și prețului materiilor prime: costul de producție al noilor produse se urcă la nivelul devalorizării monetei.

In devalorizarea monetei numai debitorii, în genere, sunt profitați: anume își micșorează datoriile cu partea din patrimoniul creditorilor lor, care trece în al lor.

Cu cât devalorizarea este mai mare, cu atât creditorii, posesorii de valori mobiliare, numerar și orice fel de creanțe, pierd mai mult.

Fatal creditul public și particular este adânc sguduit.

In genere, Statele fiind cei mai mari debitori, se explică tendința lor de a-și ușura situațiunile financiare dificile prin devalorizări monetare.

Ca încheiere: Cel mai bun serviciu ce guvernele pot face economiei naționale, cu privire la credit și circulația bunurilor, este să nu mai dirigeze moneta, s'o lase în pace: cea de aur să-și aibă determinate valoarea și cursul de cauzele naturale, cari determină valoarea aurului: legea ofertei și cererii, costul de producție, etc.; iară valoarea și cursul biletului de bancă să rămână determinat de soliditatea băncei emitente, de convertibilitatea ei la cerere, de volumul de afaceri al pieței, și de balanța de plăți, adică de creditul și debitul total al unei Țări.

Autarhia economică: Cea de azi, peste măsura exagerată, a adus aproape la desființarea comerțului internațional, și la pierderea, în consecință, pentru economia fiecărei Țări, a foloaselor, cari decurgeau pentru popoare, din diviziunea internațională a muncei și ocupațiunilor, potrivit aptitudinilor, mediului geografic și condițiilor istorice ale fiecărui popor. Fiecare popor producând, după condițiile locale, maximum de produse, cu minimum de cost și schimbând produsele sale cu cele ale altor popoare, realizate în aceleași condițiuni, avantagiile schimbului internațional sunt evidente. Autarhia economică, actuală, exagerată, ducând, peste tot, la închiderea granițelor, a dus, aproape, la totala desființare a comerțului internațional.

www.dacoromanica.ro

Măsurile arbitrare nu pot domina cursul firesc al fenomenelor economice. Prea marea restrângere a libertăţii de acţiune a individului şi concurenţei libere între interesaţi vatămă economia naţională.

Economia naţională prosperă durabil numai când producătorii isbutesc să facă faţă cererii pieţei prin produse de bună calitate, cu minimum de cost, accesibile gustului şi puterii de consumaţiune a pieţei.

De asemenea pe pieţele externe, produsele şi mărfurile noastre nu pot găsi acces decât concurând pe cele de acolo prin calitate şi eftinătate.

Sentimentalism şi hatâr nu există în economia mondială. In consecinţă, puterea noastră de export şi penetraţiune pe pieţele externe regulează automatic măsura importului şi balanţa de plăţi.

Numai adaptarea procesului nostru de producţiune la nivelul progresului mondial — maşinism, educaţia tehnică — asigură absorbirea prisosului nostru de produse, în schimbul căruia să importăm cele indispensabile producţiei şi consumaţiunii interne. Dubioase, din acest punct de vedere, par rezultatele politicei grâului nostru, practicate în ultimul timp de Statul român.

Avem nevoe să consumăm grâne, pe piaţa internă. Firesc este, ca, la concurenţa liberă a producătorilor naţionali, să plătim aceste produse cu preţul care să acopere costul indispensabil de producere. Negreşit, acest minimum de preţ trebue să tindă a se apropia de preţul mondial.

Ameliorarea metodelor de cultivare şi concurenţa liberă duc fatal spre aceasta.

Menţinerea, pe cale artificială, a preţului urcat al grânelor interne, cu totul deasupra concurenţei mondiale, echivalează cu încurajarea regresului în agricultură şi vătămarea economiei naţionale. Ar însemna, adică, ca, printr'un protecţionism exagerat, să facem şi agriculturei acelaşi rău serviciu ce l-am făcut industriei naţionale, care, prin tarife prohibitive, la adăpostul concurenţei mondiale şi cu carteluri speculative, lâncezeşte, în cea mai mare parte, scumpeşte viaţa şi îngreuiază şi agricultorilor procurarea de unelte şi maşini trebuitoare.

Condiţiile geografice ale Ţării noastre împing la muncile agricole pe marea majoritate a populaţiunii noastre.

www.dacoromanica.ro

Statul să practice și economia dirigiată; dar s'o practice așa ca să asigure maximum de rendement agricultorilor, fără prejudiciarea altor producțiuni naționale.

Dacă, adaptând metodele de cultură la progresul mondial și producând cereale la prețul internațional, n'am putea, totuși, găsi debușee externe pentru prisosul de cereale peste consumul intern, atunci ar însemna să dirigem o parte din brațele agricole spre industrii, fie anexe și derivate agriculturii, fie altele.

Iată câmp de exercitare a acțiunii Statului în dirigiarea economiei naționale; iară nu să descurajeze, prin măsuri interne nelalocul lor, arbitrare adesea, elanul creator al muncii celor vrednici.

Din considerațiunile arătate, pentru observatorul obiectiv al fenomenelor economice sociale, rezultă că nu lacune structurale, oarecum viții congenitale, sunt cauzele crizei economice și morale, prin care trecem azi noi și aproape întreaga lume.

Cauza fundamentală trebue văzută în războiu cu nesfârșitele lui urmări. Apoi, în greșelile economico-financiare și în multiplele scăderi morale, manifestate, după războiu, mai în toate Statele beligerante, la particulari și guverne.

Cu intenția bună de a înlătura dezastrele războiului, guvernele de peste tot, printr'un exagerat intervenționism de Stat, au luat măsuri, cari, pe de oparte, au adus grele lovituri dreptului de proprietate individuală, spiritului de muncă și economie; de alta, au împedecat jocul liber al forțelor economice, în particular al concurenței și libertății de întreprindere.

După experiența trecutului, remediul trebue găsit în revenirea la practicele cari, până azi, în viața popoarelor civilizate, au asigurat maximum de încordare la muncă, prevedere și economie ale tuturor, indivizi și clase sociale.

Amestecul supărător al Statului în economia particulară, fiscalismul excesiv, risipa în gospodăria avutului public, continua schimbare în legi și măsuri excepționale, de nu mai știe cetățeanul cum să-și organizeze producția, cu ce cost, pe ce impozite să compteze; dispoziții cari fac inoperante obligațiile contractuale și distrug creditul, etc., toate acestea trebue să înceteze.

Să înceteze prea repedea și continua modificare a regimului nostru economic, fiscal, vamal, administrativ și chiar educativ, școlar și juridic.

www.dacoromanica.ro

Să înceteze mania de a legifera, mai ales a celor de curând veriţi la viaţa publică.

Progresul economic, administrativ, cultural să năzuim a-l obţine prin modificarea caracterelor oamenilor, nu prin legi şi dispoziţii nenaturale.

Să recunoaştem că lipsa de caractere morale, criza morală a agravat pe cea economică!

Să purificăm moravurile, să însănătoşim viaţa societăţii româneşti, azi greu contaminată.

Atitudinea corectă, îndeplinirea datoriilor şi obligaţiilor naturale şi contractuale, către semeni şi către Stat, a Statului, idem, faţă de cetăţeni, constitue condiţia primă a refacerii economiei noastre naţionale.

Să onorăm încrederea ce semenii ne arată în relaţiile şi transacţiile zilnice. Numai onorând încrederea, refacem creditul.

Să încetăm de a vedea cauza greutăţilor prin care trecem, *numai* în urmările războiului.

Să dispreţuim făţărnicia.

Să recunoaştem că, în foarte mare parte, greutăţile de azi îşi au originea în greşelile şi propriile noastre slăbiciuni. In primul rând, în desorientarea sufletească şi slăbirea resorturilor morale, a conştiinţei şi sentimentului moral.

Am ajuns, că nu mai preţuim şi nu dăm respectul cuvenit persoanei, avutului şi onoarii semenului nostru.

Nu iubim şi nu respectăm de ajuns nici Patria, nici bunurile ei materiale şi morale.

Dorinţi fără frâu ne răpesc libertatea şi slăbesc voinţa.

Mulţi nu muncim cât trebue. Vrem să ajungem ori cum. Foarte mulţi n'avem cumpănă în cheltueli. Adesea consumăm şi risipim chiar bunuri ce au să vină!

Spiritul de economie şi prevedere sunt la noi infinit mai mic decât în alte Ţări; mai ales în Danemarca, Suedia, Norvegia, Elveţia, Franţa.

Statul se întrece cu particularii în spiritul de risipă. Nu ştim foloasele punerii în rezervă a parte din ce zilnic câştigăm prin munca noastră.

Uităm că munca stăruitoare, cumpătarea în consumaţiune, economia şi prevederea au fost căile cari au adus bogăţia, cultura şi strălucirea popoarelor ce au stat şi stau în fruntea lumei.

Desordinea morală nu numai că a agravat criza economică,

www.dacoromanica.ro

dar a adus perturbări şi vătămări şi în celelalte manifestări ale sufletului contemporan: cubism, futurism în artă, trivialititate şi pornografie în literatură, curente extremiste în politică, scăderi în viaţa publică şi chiar în mândria şi demnitatea naţională.

Materialismul fără avânt ne apasă tot mai mult.

Uităm, prea adesea, că *„mens agitat molem"!*

Uităm că fără cercetarea adevărului, crearea şi contemplarea frumosului, practica binelui, nu numai că lipsim viaţa de condiţiile esenţiale ale conservării şi înălţării ei; dar că fără aceste bunuri viaţa pierde farmecul şi valoarea ei.

Armătura economică este una din condiţiile progresului şi civilizaţiei popoarelor. Dar nu este singura şi nici cea mai principală.

Relele şi neajunsurile actualei structuri economice existente şi înainte de războiu, agravate de războiu, au fost agravate mai ales prin desorientarea sufletească şi criza acută morală.

Invingerea multiplelor greutăţi de azi şi suirea pe culmile, pe cari destinele istorice îl chiamă, neamul nostru s'o caute în propriile lui puteri: reculegere sufletească, însănătoşire morală, practica virtuţilor ce au înălţat omenirea: muncă, muncă românească, respectul rezultatului muncei, omenie şi demnitate, patriotism luminat, dreptate, cinste!

www.dacoromanica.ro

5

HERBERT SPENCER

Prelegere ţinută de d. M. G. CONSTANTINESCU, în ziua de 4 Martie 1935.

— REZUMAT —

Herbert Spencer s'a născut la 27 Aprilie 1820 la Derby. Spirit receptiv şi analitic, se simţi atras către studiul ştiinţelor naturale şi al istoriei. Viaţa şi-a povestit-o într'o admirabilă auto-biografie.

Analizând diferitele sale opere: „Principii de psihologie", „Sociala statică", „Principii de sociologie" (4 vol.), „Principii de Biologie" (2 vol.), „Esseu asupra progresului", Despre educaţiunea fizică, morală şi intelectuală", „Introducerea în ştiinţa socială", „Bazele moralei evoluţioniste", „Individul împotriva statului", se vede evoluţia unui spirit vast, impresionant prin structura şi amploarea gândirii sale.

Din operele sale se desprinde concepţiunea filozofiei evoluţioniste. Formaţiunea unui fenomen este urmată de o integrare şi o concentrare de elemente cari trăiau disparate şi fără nici-o corelaţie logică sau funcţională. Procesul acesta de trecere dela omogen la eterogen ajunge în concepţiunea lui Spencer să fie concretizat prin trei mari trăsături cari în acelaşi timp alcătuesc fundamentul filozofiei sale: principiul concentraţiunii sau integrării, principiul diferenţierii şi principiul determinării. Un capitol interesant e înrudirea concepţiunii sale cu a lui Darwin. In felul acesta problema speţei capătă o importanţă pe care contradictoriul nu o rezolvă şi în această chestiune este demnă relevat disputa cu ipotezele lui Weissman.

Prin puternicul său individualism, Spencer rămâne cugetătorul care a format un suport moral şi politic de o incontestabilă valoare ştiinţifică liberalismului modern. Herbert Spencer rămâne în spiritul european nu numai figura unui cugetător original, dar şi a unui mare precursor.

www.dacoromanica.ro

6

AUGUSTE COMTE ŞI POZITIVISMUL FRANCEZ

Prelegere ţinută de d. M. G. CONSTANTINESCU, în ziua de 18 Martie 1935

— REZUMAT —

Viaţa spirituală a veacului al XIX-lea este guvernată de două curente: romantismul şi pozitivismul. Curentul romantic s'a produs în Germania şi e reprezentat mai viguros de Fichte, Schelling, Hegel, Schleiermacher, Schopenhauer. Curentul pozitivist îl găsim în Franţa, afirmat de Auguste Comte. Concepţiunea sa este cuprinsă mai ales în „Cursurile de filozofie pozitivă", „Discurs asupra spiritului pozitiv", „Sistem de politică pozitivă" şi alte tratate.

Filozoful francez crede că obstacolul cel mai puternic contra desfăşurării civilizaţiei este preponderanţa progresivă a tendinţelor revoluţionare, manifestată prin libertatea conştiinţei şi suveranitatea poporului, cari sunt principii critice, nu organice. Tot răul provine din divergenţa dintre conducători şi conduşi.

Trecând la clasificaţiunea ştiinţelor în concepţiunea lui Auguste Comte, îţi aminteşti de aceea a lui Aristotel, Bacon, Ampère, Spencer şi Xenopol. Concepţiunea sociologică a filozofului francez, atât de interesantă în elementele ce o alcătuesc, prezintă caracterele filozofiei evoluţioniste cu efectele pe cari le-a produs în evoluţia ideilor în special şi a filozofiei în general.

www.dacoromanica.ro

7

FORMALISMUL JURIDIC

Prelegere ţinută de d. M. G. CONSTANTINESCU, în ziua de 4 Aprilie 1935

— REZUMAT —

Forma, din punct de vedere juridic, e orice element sensibil care învălue un fenomen de natură a produce creaţiunea, modificarea, stingerea sau transportul unui drept subiectiv, socialmente organizat după exigenţele organizaţiunii juridice a momentului. Formalismul juridic nu trebue conceput în mod instinctiv şi simbolic, aşa după cum îl găsim în primele începuturi de organizare socială, ci reflectat şi utilitar, aşa cum dreptul modern prin trăsăturile lui profund spiritualiste imaterializează de acord cu realităţile juridice, determinate şi impuse de exigenţele raporturilor individuale şi colective. Studiul dreptului roman este un bogat prilej de a analiza aspectele şi necesităţile formalismului juridic. Prin excelenţă formal, actul juridic era lipsit de supleţa şi de spiritul adaptării. Forma avea un caracter sacramental. Evoluţia spiritului juridic a schimbat tehnica formală a vieţii dreptului. Practica vieţii publice şi evoluţia doctrinei au făcut ca dreptul actual să rămână formalist, deosebit însă fundamental de cel primitiv. In dreptul modern, caracterul dinamic al vieţii juridice a făcut din sistemul formal un regim plin de supleţe, de eleganţă şi de adaptare organizată la circumstanţă.

Marea majoritate a doctrinei ca şi practica jurisprudenţei arată progresele formalismului juridic şi, pe deasupra tuturor criticilor, uneori justificate, constată necesitatea disciplinării organizate a vieţii dreptului, dar care să nu fie izvorîtă nici din prejudecată, nici din capricii.

www.dacoromanica.ro

8

FORMALISMUL PROCEDURAL

Prelegere ţinută de d. M. G. CONSTANTINESCU în ziua de 11 Aprilie 1935

— REZUMAT —

Incă din timpurile vechi, formalismul a alcătuit unul din aspectele cele mai interesante ale vieţii dreptului. De atunci şi-a schimbat tendinţele şi structura, încât azi a devenit necesar şi pentru conservarea dreptului însuşi şi pentru valorificarea lui. Pentru ca un sistem de procedură să fie bine alcătuit, se cer anumite condiţiuni, printre cari citäm următoarele: să nu fie prea costisitoare, să garanteze autonomia voinţii, să fie practică şi să răspundă moravurilor timpului.

Formalismul procedural modern e viu criticat, mai ales din cauza lipsei de celeritate. El trebue totuşi apreciat prin supleţea, prin posibilitatea de a fi adaptat tuturor situaţiunilor pe cari le ridică complexitatea vieţii sociale a statului actual. Metoda ştiinţifică în interpretarea litigiilor şi în interpretarea unui raport procesual este cea mai bună. Demolombe afirmă valoarea universală a textului legii. François Geny recunoaşte valoarea ştiinţifică a textului, dar recomandă magistratului să ţină seamă de atmosfera generală a vieţii sociale şi de cazul special asupra căruia are să hotărască.

Codul nostru civil, ca şi cel al lui Napoleon, prevede soluţionarea tuturor cazurilor chiar şi atunci când legea tace. Codul elveţian stipulează aceasta în mod formal, impunând judecătorului în mod expres să ţină seamă de interpretarea legilor şi de valoarea lor reală, intrinsecă a circumstanţelor.

Formalismul procedural este o necesitate în viaţa dreptului. El însă nu trebue să confunde substanţa cu forma, şi acest lucru rămâne în seama interpretului, căci el poate să dea sau să nu dea acea viaţă din care naşte o încredere generală în principiile juridice cari stăpânesc la un moment dat o societate.

www.dacoromanica.ro

9

VIZITÂND CÂTEVA ŞCOALE STREINE

Prelegeri ale d-lui G. LEFTERIU,
ţinute în zilele de 5, 12, 19 şi 26 Martie 1935

— REZUMAT —

Vorbitorul a ţinut să expună, concentrate în durata a patru prelegeri — observaţiunile unui profesor, care a vizitat numeroase şcoale streine, fără a fi un teoretician sau un pedagog pedant, ci un călător plin de dorinţa de a observa şi a împărtăşi şi altora cele văzute.

Din toate cele expuse, s'a ajuns la convingerea că stadiul învăţământului secundar şi superior la noi nu e mai pre jos decât cel din alte ţări, mai ales ţinând seama că nu avem decât circa 70 ani de desvoltare, faţă de sutele de ani ale altor state.

Anglia — ţara învăţământului practic prin excelenţă, prezintă cele mai interesante aspecte. Sistemul de educaţie acolo este un produs natural, bazat pe nevoile naţionale şi pe tradiţie, menit a pregăti pe tineri pentru carierele industriale, profesiile libere, etc.

Bazându-se pe un substrat popular cu 91% ştiutori de carte, aproape tot învăţământul secundar şi superior este particular, Statul intervenind numai unde lipseşte iniţiativa particulară.

Vorbitorul a făcut o expunere a organizării învăţământului în colegiile şi universităţile dela *Eton, Cambridge, Oxford, Oundle,* arătând tot ce constitue caracterul lor specific, ce le diferenţiază profund de toate celelalte licee şi universităţi continentale, chiar şi de Universitatea din Londra, ea însăşi de tip continental. O plimbare cu mintea prin toate aceste centre şi o evocare a pitorescului particular a fiecărei localităţi au completat tabloul necesar pentru întregirea imaginei.

Vorbitorul a continuat apoi făcând o expunere amănun-

www.dacoromanica.ro

ţită a *şcoalei italiene,* de înainte şi de după fascism, arătând principiile caracteristice fiecărei categorii de şcoale şi rolul imens ce-l joacă *Balilla, Piccoli italiani, Giovani Fascisti* şi alte organizaţiuni quasi-oficiale, în organizarea educaţiei tineretului italian Diferite vizite la şcoale şi universităţi din Veneţia, Florenţa, Roma, Napoli, Palermo şi Genova au completat informativ expunerea.

O parte dintr'o prelegere a fost consacrată şcoalelor din *Turcia* şi mai ales celor cu caracter european (Liceul *Galata-Serai, Roberts Collège,* etc.), cari, prin condiţiile perfecţionate în cari funcţionează, sunt vrednice de o cercetare amănunţită şi merită să li se acorde un interes superior.

O expunere completă a fost făcută asupra şcoalelor şi a sistemului de educaţiune din Polonia, pe cari vorbitorul le-a vizitat în diferite rânduri. Ţară de cultură străveche, posedând colegii şi universităţi încă din sec. XIV (Universitatea *Jagelonă* din Cracovia, la care a învăţat şi Miron Costin), Polonia prezintă şi în privinţa organizării, aspecte foarte interesante.

E de ajuns să menţionăm că înv. particular e cam de cinci ori mai desvoltat decât cel public şi că învăţământul secundar al fetelor este îndoit faţă de al băieţilor, pentru a vedea două aspecte originale ale chestiunii. Explicaţia stă în desvoltarea maximă a iniţiativei particulare şi în continuarea tradiţiei ruseşti, care dădea fetelor cultură literară şi artistică, spre a fi podoaba casei, iar băeţilor îndrumări practice, industriale, spre a avea la 18—19 ani o carieră asigurată.

O expunere rapidă asupra unor şcoale de azi din Germania, din Republica Austriacă şi din Franţa a fost concentrată în una din prelegeri, spre a se consacra ultima lecţiune câtorva şcoale de experimentare din Belgia, Rusia Sovietică şi Germania de azi, toate pornind dela ideea că trebue să ridicăm pe copil, cultivând din el partea sa *cea bună.*

www.dacoromanica.ro

10

CONVORBIRI DE ARTĂ: NEDUMERIRI

Prelegeri ținute de d. COSTIN PETRESCU,
în zilele de 1, 8 și 15 Aprilie 1935

— REZUMAT —

Intr'o serie de trei lecturi, conferențiarul și-a propus să discute chestiunea dacă arta și ondulațiunile ei, în mersul veacurilor va fi urmat pas cu pas traiectoria Istoriei generale? Dacă manifestațiile artistice au fost ele corolarul firesc al ideologiei diferitelor epoce și frământări ale Istoriei?

Cercetând într'o vedere sumară drumul străbătut de artă paralel cu latura socială a fazelor istoriei, se constată de multe ori *nedumeriri,* cari în timpurile noastre au luat chiar o înfățișare bizară.

Pentru lămurirea chestiunii, s'au prezintat câteva exemplare de artă luate din *vremile preistorice* și în special acel „profil de femee" tăiat cu măestrie în fildeș de mamut, exemplu tipic de artă paleolitică. S'a mai prezintat acei faimoși „bisoni" operă de sculptură magdaleniană, ambele extrem de interesante prin adevărul ireproșabil nu numai din punct de vedere al unei juste observațiuni a formelor și proporțiilor, dar și din acela al expresivității acelor linii cari par'că ar arăta mâna unui artist foarte dibaciu din cele mai frumoase epoce istorice.

Să presupunem că autorului acestor lucrări, făcute într'o vreme când poate darul graiului era încă departe, să presupunem că i-ar fi trecut prin gândul lui întunecat viziunea că peste mii și mii de ani omenirea va urca trepte neînchipuit de înalte spre *progres,* și că ceeace izbutise el să întruchipeze din piatră ori os cioplit, va merge tot așa de sus.

Presupunând iarăși că acel artist din caverne printr'o minune s'ar scula astăzi ca să contemple curios starea unde va fi ajuns arta lui după zecile de mii de ani, ce ar vedea el?

www.dacoromanica.ro

Ar vedea că mişcările ondulate în mersul neîntrerupt al artei, nu s'au prea depărtat mult de priceperea lui, şi că unele salturi sunt chiar în disonanţă cu preocupările ambiante ale anumitelor societăţi, iar în vremea din urmă, în vremea celui mai ameţitor progres pe care l-ar fi bănuit omenirea, arta s'a coborît la priceperea unor negri africani şi încă la acei negri fără pic de înclinare spre o artă cât ar fi ea de copilărească.

Ar vedea iarăşi opere de adevărată prăbuşire a celui mai elementar bun simţ cu care a fost păcălită, contaminată, otrăvită o întreagă societate în ultimi 30—35 ani.

Şi reproduceri după opera acelor cubişti, dadaişti, purişti, suprarealişti etc... însoţite de laudele ameţitoare şi nebuloase ale osanalelor criticei respective, precum şi destăinuirile pocăiţilor, fie ei artişti ori critici, s'au perindat cu dărnicie prin faţa *nedumerită* a omului din caverne şi a publicului din sală.

Nedumerire!... Cum se face că persoane de distincţiune să se fi lăsat contaminate de această rătăcire? Cum se face că autorităţi oficiale în ale artei, şi la noi mai mult ca ori unde, să fi contribuit la marea rătăcire? Şi cazul Boronali (magarul din Montmartre) ori cazul vestitei farse a d-lui Cosmovici dela noi, n'a adus vindecare?

Nedumerire!... Pe când oameni cinstiţi ridicau din umeri nepăsători şi mărturisind că nu pricep, armata snobilor creştea îngrijitor.

Ca o exemplificare a acestei ciudate stări, s'a citat cazul marelui muzicant Stravinsky, mărturisit de el însuşi în cartea amintirilor lui, cum că trecând graniţa italo-elveţiană, autorităţile vamale i-au confiscat un portret al lui însuşi, portret executat de faimosul Picasso, portret care fusese luat drept un... plan, un plan cu tâlc de spionagiu, atât era el de departe de rostul unui portret şi de priceperea cinstită a omului cinstit.

Criza mondială cu sărăcia generală din ultimii ani a tăiat deodată mânile profitorilor, a acelor evrei care lansau valori artistice cum s'ar lansa marfă proastă şi afaceri necurate în titluri de acţiuni, a trezit lumea dar... *nedumerirea* publică persistă mereu, căci acum te întrebi: pe cine să mai cred?

Relevând totuşi unele rezultate apreciabile mai ales în ramura artelor aplicate, s'a ajuns la concluzia că bunul simţ atât al omului din epoca de piatră cât şi a celui ce n'a dat crezământ acelei critice interesate, pedante şi impertinente, bu-

www.dacoromanica.ro

nul simţ al omului cinstit este cel mai drept judecător şi că *arta* trebue în primul rând să fie şi să rămână înţeleasă de toată lumea, căci numai astfel îşi îndeplineşte ea rostul şi misiunea ei.

Să vizităm cât mai des toate expoziţiile de artă, să încurajem opera artiştilor, măcar de s'ar întâmpla uneori să ne înşelăm în alegerea noastră. Simţul adevăratului discernământ nu va întârzia; să nu citim şi mai ales să nu ne luăm după criticele dela gazete. Ele ne înşeală.

---

www.dacoromanica.ro

11

RELAŢIUNILE INTRE LITERATURĂ ŞI POLITICĂ

Prelegeri ţinute de d. ŞTEFAN C. IOAN, în zilele de 12 şi 17 Aprilie 1935.

Examinând multiplele şi variatele manifestări ale vieţii omeneşti şi concentrându-le în acte de viaţă privată, publică, intelectuală şi artistică, profesorul insistă asupra activităţii noastre pe tărâmul public şi pe acel intelectual şi defineşte ce este „politica" şi „literatura".

Arată că, la noi în ţară, de pe o parte păstrăm cultul oamenilor mari politici şi le-am imortalizat chipurile în bronz şi în marmoră, iar pe de altă parte foarte adeseori auzim făcându-se, despre politică, aprecieri cu totul rele, ca de un lucru ruşinos, degradator şi abject. Mereu se repetă vorbe cam de acestea: să scoatem administraţia din mocirla luptelor politice, să nu se facă politică în şcoală, este criminal a introduce politica în magistratură sau în oştire, — şi aşa mai departe.

La mijloc, este o mare şi regretabilă confuzie între politica adevărată şi curată şi între politicianismul, care este marele vinovat de toate relele morale ce bântue societatea de astăzi: goana după câştiguri şi onoruri, lipsa de caractere, arivismul, ipocrizia, toate după un aşa zis „ritm nou", un lux uluitor, toţi trăind pe acelaşi picior şi cei cu mijloace cunoscute şi acei cu venituri dubioase.

Suntem *departe* de adevăratul şi marele înţeles al cuvântului „politică", arta de a guverna o ţară, o comunitate de oameni, ştiinţa de a conduce afacerile publice în diferitele lor ramuri: politica şcolară, administrativă, financiară, economică a unei ţări.

Cuvântul „literatură" la rândul său, în cea mai strictă accepţiune, este totalitatea producţiunii scriitorilor unei ţări, a unei naţiuni, a unei epoci, într'o limbă complet formată, tre-

www.dacoromanica.ro

cută prin filiera artei. Primele manifestări ale cugetării şi limbii unui popor fac parte din istoria literară şi nu din istoria literaturii sale. Astfel, la francezi, tot ce s'a scris până în secolul al XVII-lea, în momentul în care limba şi-a căpătat forma ei definitivă şi a trecut prin filiera artei, nu este propriu zis considerat ca aparţinând literaturii.

După ce stabileşte bine înţelesul acestor două cuvinte: „politica" şi „literatura", profesoral îşi propune a cerceta dacă există raporturi între dânsele şi cari sunt acele raporturi.

Până la marea revoluţie franceză din 1789, nu surprindem, pentru a putea studia raporturile dintre politică şi literatură, o influenţă apreciabilă între aceste două feluri de manifestări omeneşti. O opinie publică pregătită de scriitori nu exista încă, din cauza guvernelor absolute şi a înapoierii culturale a timpurilor.

Aceste raporturi se vor pune în evidenţă numai începând cu secolul al optsprezecelea.

Până atunci, tot ce putem observa, în studiul activităţii intelectuale a diferitelor popoare,este legătura strânsă ce există între avântul cultural şi între prosperitatea lor materială.

Pentru a dovedi acest lucru, se expune desvoltarea Athenei sub Pericles, secolul lui August la Romani, epoca Renaşterei cu Papa Leon al X-lea şi secolul lui Ludovic al XIV şi se arată că toate aceste epoci mari din istoria civilizaţiei corespund cu o bună stare economică şi financiară a poporului respectiv.

Un stat sărac, trăind ca vai de capul lui din o zi în alta, nici măcar nu se va gândi la literatură, ştiinţe şi arte, întocmai ca şi un om strâmtorat, pe care nevoile şi foamea îl abrutizează complet.

In secolul al optsprezecilea s'a produs marea prefacere politică şi socială din Franţa: în locul regalităţii, a clerului înalt şi a nobilimei, cari ţinuseră atâta vreme în apăsare masele populare, se ridică o forţă nouă de temut, opiniunea publică, iar scriitorii sunt interpreţii puternici ai acestei forţe. Operele minunate ale unor bărbaţi ca Montesquieu, Jean Jacques Rousseau, Voltaire, Diderot, d'Alembert, Helvetius şi alţii au pregătit marea revoluţie franceză din 1789, care este evenimentul cel mai remarcabil din istoria omenirii. Iată un exemplu elocvent de influenţa ce poate exercita literatura, în adevăratul ei înţeles, asupra politicii.

www.dacoromanica.ro

La rândul ei, politica are raporturi strânse cu literatura.

Să ne oprim tot la această importantă revoluție, care a avut atât de multe și de colosale urmări nu numai în Franța, dar și în întreaga lume.

Clasicismul, care stăpânise literatura franceză două veacuri, s'a văzut și el înlocuit prin romantism, școală caracterizată printr'un subiectivism exagerat, prin părăsirea oricărei imitări a antichității în operele sale, înlocuind această imitație cu Evul mediu și cu istoria Franței, — prin abaterea dela unitățile aristotelice și alte multe deosebiri. Romantismul este o protestare contra exceselor revoluțiunii.

Ca să putem aprecia bine influența evidentă a politicii timpului asupra literaturii, e destul să constatăm că romanticii erau catolici și ultra regaliști, în timp ce clasicii erau în religie volterieni, iar în politică republicani.

La noi, războiul glorios din 1877—78 a inspirat poeziile lui Alecsandri. Păcat că războiul pentru întregirea neamului n'a inspirat încă nici o capodoperă literară sau artistică. Este foarte regretabil.

www.dacoromanica.ro

ANEXE

VI

ACTIVITATEA FILIALELOR

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

1

ATENEUL ROMÂN „NICOLAE BĂLĂNESCU" DIN GIURGIU

DARE DE SEAMĂ

Ca şi în anii precedenţi, Ateneul şi-a continuat activitatea culturală prin seria de conferinţe ţinute la tribuna sa, prin bibliotecă şi prin acordarea sălii în diferite ocaziuni, pentru manifestări culturale serioase.

Seria conferinţelor a început la 20 Octombrie 1935, prin conferinţa d-lui *I. Simionescu,* delegatul Ateneului Român Bucureşti. D-sa a vorbit despre rostul Ateneelor populare în viaţa poporului nostru.

Ateneul popular Vida-Vlaşca, pentru a continua legătura cu asociaţiunea noastră, a delegat pe d-l *Ioan B. Ionescu,* care a desvoltat conferinţa sa despre: „Rostul Ateneelor la sate".

Cu d-sa a participat la această conferinţă a Ateneului Vida, o delegaţie în frunte cu preşedintele său, d-l I. Minculescu.

Corul Soc. muzicale *„Cântarea Dunării",* din acest oraş, sub conducerea d-lui prof. Anghel Bărbulescu, a dat un preţios concurs, executând printre altele „Ginta Latină" de V. Alecsandri cu muzica de Francheti.

Seria conferinţelor a urmat astfel:

27	Septembrie	1935	d-l **Marin Ştefănescu:**	*«Cultura noastră naţională»*
3	Noembrie	»	„ **Berciu:**	*«Descoperiri arheologice în jud. Vlaşca».*
10	»	»	„ **V. Glonţ:**	*«Beatrice a lui Dante Alighieri».*
17	»	»	„ **I. Marin-Pariseşti:**	*«J. J. Rousseau, omul şi filosoful».*
24	»	»	„ **V. Gh. Sandulian:**	*«Ştiinţele oculte şi ştiinţele pozitive».*
1	Decembrie	»	„ **dr. Th. T. Negulescu:**	*«Pericolul turbării».*
8	»	»	„ **Marin Marinescu**	*«Părinţi şi copii».*
15	»	»	„ **Stan Morărescu:**	*«Progresele României în domeniul economiei».*
22	»	»	**d-na dr. Irina Moga:**	*«Pericolul boalelor venerice».*

Biblioteca Ateneului a continuat acţiunea sa culturală, sporind necontenit numărul cărţilor, trecând acum peste 1000

www.dacoromanica.ro

volume şi circulând obişnuit peste 150 volume săptămânal în oraş, numai pe credit personal.

Ateneul Român-Bucureşti a dăruit pentru Biblioteca noastră mai multe volume şi broşuri, cari au fost legate cu îngrijire şi depuse în Bibliotecă.

D-l Anghel Rădulescu, prefectul judeţului, a donat o colecţiune completă din „L'Ilustration", cărţi şi reviste în valoare de lei 5000 (cinci mii).

S'a mai primit donaţiunea Vasile Niculescu, cărţi şi volume în valoare de Lei: 3000 (trei mii).

Fondul de construcţii realizat până acum este de Lei: 222.000, în numerar depuşi pe libret la Cassa de Economii şi Cecuri Poştale şi de Lei: 357.000 în efecte. Comitetul va continua cu toată stăruinţa realizarea sumelor din carnetele de cărămizi ce s'au distribuit în acest scop şi va interveni din nou la persoane binevoitoare cât şi la instituţiuni pentru sporirea fondului.

D-l Nicolae Bălănescu, preşedintele Ateneului nostru, a donat asociaţiunii Ateneului nostru, imobilul său din Giurgiu, str. G-ral Berthelot Nr. 23, cu destinaţia de a se clădi pe acest loc, noul palat al Ateneului.

In faţa acestui act plin de îndemn bun şi plin de măreţie civică, aducem omagiile noastre pline de gratitudine, distinsului nostru preşedinte.

Situaţia financiară generală:

Avere mobilă şi imobilă la 31 Decembrie 1935, total general Lei: 1.525. 886. Atenul n'are nici-o datorie.

Situaţia financiară pe 1935:

Incasări, Lei: 102.738; cheltueli şi depuneri, Lei: 102.321. Sold în cassă Lei: 417.

Adunarea generală aprobă: 1) Contul de gestiune şi bilanţul pe 1935; 2) Bugetul pe 1936.

Preşedinte, (ss) **Nicolae Bălănescu;**

Vice-preşedinţi { *(ss)* **Savin Popescu** / *(ss)* **Dr. G. Scripcă** / *(ss)* **Const. Stănilă**

Secretar general, (ss) **Gh. Constantinescu**

Casier, (ss) **N. Ţiculescu**

Administrator-Bibliotecar, (ss) **C. Şerbănescu.**

www.dacoromanica.ro

ATENEUL ROMÂN DIN ORADEA

DARE DE SEAMĂ

In ziua de 17 Octomvrie 1935, a avut loc adunarea generală a Ateneului Român, filiala Oradea, cu următoarea ordine de zi: 1) Activitatea pe anul în curs și descărcarea gestiunei financiare; 2) Completarea locurilor devenite vacante în comitet și alte eventuale chestiuni.

1) D-l președinte, *Dr. I. Glăvan,* face o amănunțită expunere a întregei activități desfășurată în anul trecut. S'au ținut 8 conferințe publice, în sala festivă a Primăriei și una la teatrul „Regina Maria" (a d-lui Dr. Vaida-Voevod). Publicul a arătat un deosebit interes pentru problemele tratate de conferențiari de mâna întâi și a luat parte în număr mare la toate conferințele.

2) Luându-se în discuție gestiunea financiară, cu începere dela 5 Octombrie 1934 și până în prezent, s'au constatat următoarele venituri și cheltueli:

Sold activ la 5 Octombrie 1934	11.018 lei
Subvenție dela primăria Oradea, în 1935 . . .	8.000 „
„ „ prefectura Bihor „	5.000 „
Total activ . . .	24.018 lei
Cheltueli dovedite cu acte justificative	10.892 „
Sold activ . . .	13.126 lei

Rezultă deci un sold activ de lei treisprezece mii una sută douăzeci și șase. Adunarea generală dă cuvenita descărcare comitetului.

3) Se admite cererea de înscriere ca membri activi ai Ateneului a d-rei *Lucreția Niculescu,* profesoară secundară, și a d-lor: *Augustin Barna,* ziarist, *Mihai Popovici,* judecător de instrucție la tribunalul din Oradea, și *Pompiliu Dan,* inspector școlar pensionar.

4) Adunarea generală alege ca vice-președinte, în locul regretatului *general Negulescu,* pe d-l *N. Mihăiescu,* prim-președinte al Curții de Apel, iar în locul d-sale, de consor, pe d-l *Augustin Barna.* In locul de secretar, devenit vacant prin ple-

www.dacoromanica.ro

carea din localitate a d-lui *Octav Şuluţiu,* este ales d-l *Mihai Popovici,* judecător de instrucţie.

5) D-l *dr. Glăvan,* preşedintele Ateneului, arată împrejurările în cari a luat fiinţă Ateneul din Oradea şi meritele excepţionale ale d-lui prof. Bogdan Ionescu la înfiinţarea şi conducerea acestei instituţii de cultură. Propune ca d-l prof. Bogdan Ionescu să fie ales preşedinte de onoare.

Mai propune ca d-nii profesori universitari: *Eugen Speranţia, G. Sofronie, Andrei Sigmand, Tiberiu Moşoiu* şi *C. Petrescu-Ercea,* cari au fost mulţi ani membri ai comitetului şi l-au părăsit fiind mutaţi din Oradea, să fie aleşi membri onorari, conf. art. 5 din Statute.

Adunarea generală aprobă ambele propuneri.

După ce d-l preşedinte expune programul pentru anul viitor, arătând că seria conferinţelor va fi deschisă la 10 Noemvrie, prin conferinţa d-lui prof. dr. D. Michail, decanul Facultăţii de Medicină din Cluj, şedinţa se închide.

In anul 1935, s'au ţinut următoarele conferinţe:

1) *Economia dirijată,* conferinţa d-lui prof. *Dan Rădulescu,* dela Univ. din Cluj, ţinută la 20 Ianuarie 1935.

1. *Economia dirijată,* conferinţa d-lui Prof. *Dan Rădulescu,* dela Univ. din Cluj, ţinută la 20 Ianuarie 1935.

2. *Ştiinţă şi Credinţă,* conferinţa d-lui Prof. *Chr. Musceleanu,* dela Univ. din Bucureşti, ţinută la 10 Februarie 1935.

3. *Două plante importante din Bihor, c*onferinţa d-lui Prof. *Alex. Borza,* dela Univ. din Cluj, ţinută la 3 Martie 1935.

4) *Problema elementului românesc în viaţa de Stat,* conferinţa d-lui *Dr. Alex. Vaida-Voevod,* ţinută la 17 Martie 1935.

5) *Opera marelui Pasteur pentru binele omenirii,* conferinţa d-lui Agregat *Dr. Poenaru-Căplescu,* dela Univ. din Bucureşti, ţinută la 24 Martie 1935.

6) *Materie şi energie,* conferinţa d-lui prof. *Alex. Andreescu,* din Bucureşti, ţinută la 25 Martie 1935.

7. *Constantele politicei româneşti,* conferinţa d-lui Prof. *Tiberiu Moşoiu,* ţinută la 31 Martie 1935.

8. *Tuberculoza, plagă socială, evitabilă şi curabilă,* conferinţa d-lui Dr. *S. Irimescu,* din Bucureşti, ţinută la 7 Aprilie 1935.

www.dacoromanica.ro

REZUMATUL CONFERINȚELOR

a.

D. Dan Rădulescu: *Economia dirijată.*

Intr'un stat organizat, spune d-sa, sunt o seamă de oameni cari produc bunurile de consumație, bunuri, cari constitue la un loc ceeace contribue la satisfacerea nevoilor populației acelui stat. Aceste bunuri trebuesc repartizate, cu ajutorul căilor de comunicație și a aparatului financiar, ceeace formează așa numita economie. Când unele părți din aparatele de ansamblu ale sistemului social sufer, sufere și economia. Economia liberalistă este o economie care funcționează fără controlul organelor conducătoare (ale guvernului de Stat). Fiecare produce cât vrea, ce vrea și cum vrea și vinde cât poate, câștigând tot cât vrea. Libertatea individuală de inițiativă și fără răspundere față de stat este pentru toți fenomenul cel mai important din această economie liberalistă. Interesant e că această economie este redată societății abia de o sută și ceva de ani în Europa. Ea apare ca doctrină și regim juridic la începutul secolului al XIX-lea în diferite state. La temeiul acestui regim juridic era concepția libertății nemărginite, în opoziție cu regimul de până aci, al feudalismului parazitar.

Rezultatele vechei economii au fost strălucite până înainte de războiu. S'a întâmplat însă, în cursul timpului, ceva pe care nu l-au prevăzut organizatorii economiei liberaliste. S'a întâmplat, treptat, treptat, grupări de interese, s'au concentrat diferite întreprinderi sub forma uneia singure. A apărut astfel societatea anonimă pe acțiuni, în care capitalul individual nu se vede.

Aceste reuniuni de capitaluri au devenit din an în an mai puține, capitalurile societăților concentrându-se mereu.. Aceasta s'a petrecut în industrie, comerț și finanțe. In locul economiei pulverulente, libere, de odinioară, apar deci o serie de mari

www.dacoromanica.ro

individualități, de unități mari, cari produc în interesul unui mic număr de oameni. Ele încep să formeze în Stat un fel de mare feudalism economic.

Şi astfel am ajuns să avem azi o economie dirijată ilegal, în sensul și pentru interesul câtorva persoane, și aceasta în marea majoritate a statelor. E o dirijare anarhică și irresponsabilă, care se întinde şi până în ţările noastre și își impune voința. Nu acesta a fost regimul economic liberalist de altădată, care proteja individul și proprietatea individuală.

De aceea s'a simțit nevoia unei reforme în acest sens. Marile unități trebue să producă pentru stat și pentru colectivitate, nu pentru ele. Trebue să produci și să servești cât mai bine, mai prompt clientela și din acest serviciu trebue să-ți revină un profit legitim, profitul însă nu însemnează abuz. Practic, economia se poate dirija înlocuind conducătorii ei cu unii responsabili specialiști, ce vor lucra după un plan verificat de stat, fără însă ca acesta să se amestece. Să se introducă deci un directorat economic. In al doilea rând să se înlocuiască actualele consilii de administrație cu un organ de control contabilicesc și unul tehnic, ambele responsabile. Apoi să se carteleze automatic și obligatoriu, diferitele mari întreprinderi cari vor lucra sub indicațiile organului de control și al celui tehnic. Comerțul de engros exterior, să fie o afacere de Stat. Dealtfel introducerea acestui quasi monopol există astăzi, în embrion.

In sistemul de economie dirijată se garantează depozitele, viabilitatea întreprinderilor, iar noile creații găsesc capitaluri, de cari este mare nevoe după războiu, când este foarte pronunțată tendința de autarchie, regim care n'are nevoe de import și export, ci trăește din ce are. Problema acestei tendințe este să fabrici în țara ta tot ce-ți trebue, din produsul ei. Aci vor intra capitalurile din economia dirijată și rezultatul va fi: „creații rentabile, nu afaceri oneroase".

www.dacoromanica.ro

b.

D. Chr. Musceleanu: *Ştiinţă şi credinţă.*

Toţi oamenii adevărat de ştiinţă au murit cu convingerea fermă a *existenţei lui Dumnezeu,* care conduce întreg universul. Nimeni, mai mult de cât ştiinţa nu ne pune pe Dumnezeu în evidenţă. Ceeace omul a reuşit să smulgă din forţele naturii, pe cari şi le-a pus în serviciu, este infinit de mic, pe lângă celelalte mistere, pe cari natura şi le păstrează cu atâta discreţie. Simţurile omului şi aparatele construite sunt aşa de imperfecte, încât omul nu poate să perceapă decât foarte puţine fenomene naturale.

Dacă un corp care produce un sunet, ar merge cu o iuţeală de 340 m. pe secundă, urechea noastră nu mai aude sunetul. Totuşi corpul nu încetează de a produce sunetul, prin vibrarea lui.

Dacă un corp luminos ar merge cu o iuţeală de 300.000 km. pe secundă, ochiul nostru nu mai vede lumina, cu toate că corpul n'a încetat de a fi luminos. Se vede, deci, imperfecţiunea simţurilor noastre de a nu înregistra fenomenele naturale, de cât într'o anumită măsură.

Cum a luat naştere viaţa pe pământ?

Se ştie că pământul este rupt din soare. Soarele este format din 92 elemente, cari din cauza temperaturei enorme la care se găsesc, toate sunt în stare gazoasă.

E natural ca şi pământul, care s'a desprins din soare, să fi moştenit toate aceste 92 elemente. Din cauza temperaturei aşa de ridicate, este exclus ca în timpul acela să fi fost viaţă pe pământ.

Aceste elemente sunt formate din particule foarte mici, numite *atomi.*

Atomii sunt formaţi din părticele şi mai mici, încărcate cu electricitate, ce se numesc *protoni şi electroni.*

Electronul este de 1800 ori mai mic de cât cel mai mic

www.dacoromanica.ro

dintre atomi, atomul de hidrogen. El este încărcat cu electricitate negativă și se învârtește pe anumite orbite, în jurul nucleului atomic, care e format din protoni.

Protonul are o greutate egală cu greutatea atomului de hidrogen și este încărcat cu electricitate pozitivă.

Electricitatea pozitivă a protonilor este neutralizată de electricitatea negativă a electronilor, așa că atomul, pare neutru din punct de vedere electric.

De unde vine și care este în univers originea electronului și protonului, deci și a electricității în general? Nu știm. Se va ști vre-odată? Este aproape sau departe acel timp? Când a luat naștere electronul?

Pământul răcindu-se, atomii elementelor diferite, venind în contact, s'au unit, dând naștere *moleculelor, din care sunt formate* corpurile compuse.

Chimiștii au descoperit până astăzi, peste 600.000 de corpuri compuse.

Atomii și moleculele n'au putut fi văzute dirct până astăzi, nici cu aparatele optice cele mai perfecte. Ele au fost determinate și măsurate, pe cale indirectă, de către *Jean Perrin.*

După strânsa legătură dintre molecule, numită coeziune, corpurile se prezintă sub cele trei stări: *solidă, lichidă și gazoasă.*

In afară de aceste trei stări sub care se prezintă materia, mai este cunoscută o stare, numită *„starea dispersă".*

Cazul cel mai interesant al stării disperse, este al *substanțelor coloide,* în care particulele sunt formate din grupări de molecule, numite nuclee.

O mare parte din organismul plantelor și al animalelor este sub formă coloidală. *Sângele, mușchii, măduva, creerul, sunt formați din coloizi complexi.*

După unele cercetări din ultimul timp, diferitele maladii ale organismului nu ar fi altceva decât transformări ale coloizilor din organism. Unii cercetători văd în studiul stării coloide a materiei și deslegarea problemei vieții. Creșterea ființelor, sănătatea, boalele, moartea sunt în bună parte o chestiune de coloizi.

Cercetătorii de astăzi și-au îndreptat privirile asupra *celulei organismului.* Se știe că celulele se nasc, trăesc și mor, de

www.dacoromanica.ro

unde ne putem închipui uşor că viaţa trebue s'o căutăm în celulă.

O celulă este formată din *nucleu* şi *protoplasmă.*

Astăzi, experimental s'a dovedit că dacă bombardăm nucleul celulei cu raze ultraviolete, ea moare. Dacă se bombardează oricare altă parte a celulei, afară de nucleu, cu raze ultraviolete, celula rezistă şi continuă să trăiască. Iată cum, astăzi, putem spune că, în mod experimental, nu trebue să ne mai îndoim că viaţa îşi are domiciliul în nucleul celulei.

Cum ia naştere viaţa în nucleul celulei?

Viaţa ia naştere prin vibrarea nucleului.

Prin vibrarea nucleului, celulele vii emit *radiaţiuni,* de o anumită *lungime de undă,* numite de către *Stempel „radiaţiunile vieţii".*

Din ce cauză vibrează nucleul celulei, având ca efect radiaţiunile vieţii? O explicare ştiinţifică, experimentală, nu se poate găsi.

Aici intervine Credinţa, intervine Dumnezeu, pe care trebue să-l admitem ca cea mai perfectă creaţiune.

www.dacoromanica.ro

c.

D. Alex. Borza: *Două plante importante din Bihor.*

In introducere conferenţiarul arată, pe scurt, importantele bogăţii cu care a înzestrat natura pământul judeţului Bihor. Apoi vorbeşte despre planta, destul de rară pe pământ, care creşte în lacul cald de lângă băile Episcopiei: *lotus.*

Frunzele acestei plante sunt, în mare parte, crenelate, sunt însă unele şi drepte pe margini, iar diametrul lor ajunge uneori până la 25—30 cm. Are un peţiol lung, iar cuibul de unde pleacă frunzele este la bază. Florile au un peduncul lung şi ajung până la suprafaţa apelor; când sunt tinere au o coloare roşu brună, apoi iau o culoare frumoasă alb-roz. Sunt de diferite mărimi. Floarea apare în Martie şi înflorirea se continuă până în lunile Noemvrie-Decemvrie, când este oprită de gerul mare, singurul care pune capăt acestei înfloriri.

Floarea de lotus este atât de frumoasă, încât sătenii din vecinătate o aşteaptă cu mult drag să apară, iar la oraş se făcea altă dată un comerţ important cu ea, fiind foarte căutată.

Naturaliştii au arătat acestei flori, a cărei rudă apropiată se găseşte în Egipt, o deosebită importanţă şi au căutat, din cele mai vechi timpuri, să explice existenţa ei în aceste locuri, când nu se găseşte azi în nici o altă regiune caldă, din Europa, nici chiar în isvoarele termale din Italia.

S'au emis mai multe ipoteze. Dar teoria acceptată azi de cei mai mulţi naturalişti şi cea mai verosimilă, este următoarea: Planta este aceeaşi care a existat, în epoca terţiarului, pretutindeni. După răcirea generală, dela sfârşitul acestei epoci, au rămas mici zone unde căldura a persistat şi unde s'au păstrat florile de lotus, pe restul pământului distrugându-se toată vegetaţia, din cauza gerului care a succedat terţiarului. Impresiunile de frunze din această epocă, pe cari le găsim în regiunile calcaroase din vecinătatea regiunei unde creşte azi lotusul, melcişorii cari se găsesc în jurul lacului dela băile Episcopiei

www.dacoromanica.ro

și pe care-i întâlnim pretutindeni unde crește azi această plantă, insecte cari se găsesc azi la suprafața lacului și cari sunt un relict terțiar, sunt toate probe că fauna și flora din această regiune nu s'a întrerupt niciodată din terțiar până acum. Lotusul de lângă Oradea este deci în această regiune din acea epocă, nu adus și cultivat ulterior.

A doua plantă importantă care a făcut obiectul conferinței a fost *melinul românesc*. Numit de populația din această regiune *boroștean de pădure, scumpie (la Ciucea)*, sau *lemnele vântului*, crește în toate văile masivului Bihariei, în Maramureș și Carpații pădurоși. Locul unde se găsește în cantitate mare și unde crește frumos și în toată voia lui este Bihorul (pe valea râului Iad și dela Remeți până la Stâna de Vale).

Melinul (asemănător liliacul nostru) s'a găsit pentru prima dată la 1810, pe moșia Contelui Jojica, de unde a fost trimis la Viena, studiat și introdus în știință. Apoi s'a introdus repede în toate țările, în grădinile botanice. Floarea de melin este de coloare roșu-palid, apare cu 2—3 săptămâni după florile celorlalți liliaci, este mare și foarte parfumată. Rudele ei apropiate sunt liliacii din Himalaia și din Coreea.

Explicația la noi a melinului, despre care se știe cert că a trăit în terțiar, este următoarea: Inghețul general dela sfârșitul acestei epoci a distrus toată viața, dar ea s'a mai putut păstra în văile unde gheața n'a putut avea acțiunea distructivă generală.

Iată deci dovezi sigure că, în ciuda climei reci care a produs ghețarii, în văile noastre mai joase a dăinuit în continuu viața și astfel s'au păstrat plante din cele mai depărtate vremuri.

---

www.dacoromanica.ro

d.

D. Tiberiu Moşoiu: *Constantele politicii româneşti.*

Politica n'a devenit niciodată o ştiinţă, ea a rămas o artă. Ea n'are legi cu caracter general, nici chiar în urma experienţei trecutului. Este deci pragmatică. Nu putem avea fixate legi; avem totuşi câteva linii de orientare. Trăim o epocă de criză a statului. O epocă în care toate valorile politice prin cari s'a creiat progresul Europei în ultimul secol, nu mai pot fi sigure în conducerea statelor, în împrejurările de azi. Concepţia democratică este o concepţie creştină: concepţia individualităţii. Lumea a crezut în restaurarea democraţiei, care va aduce binele omenirii. S'au constatat însă anumite antinomii între individ şi societate. Un stat democratic însemnează expresiunea majorităţii; nu însemnează însă o majoritate statistică. Statul e considerat azi ca un principiu de unitate. La un moment dat, s'a constatat un conflict între stat şi societate şi, astfel, acum, întreaga lume e cuprinsă de criză.

Ce obsedează pe toţi economiştii după războiu este supra producţia. S'a născut astfel o criză de lucru. Conflictul dintre capital şi muncă dispare şi în locul lui apare conflictul între cei cari au de lucru şi cei fără lucru.

E o criză a statului, care se reduce la o lipsă de coeziune între diverse corporaţiuni. In acest scop s'au produs trei soluţii: crearea unui supra-stat; soluţia pluralistă; şi federalismul. Statul fascist, statul totalitar a fost un produs al mişcării comuniste. Statul creează naţiunea, el este supraordonat naţiunii. Reprezintă noţiunea abstractă de stat. Mussolini nu poate să greşească. Statul italian este un stat corporativ. Nu există decât o autoritate, a partidului fascist şi o singură voinţă, a şefului guvernului şi al partidului.

Naţional-socialismul de stat e o invenţie germană înaintea lui Hitler: concepţia rassei pure.

Soarta lui e o întrebare, la care nimeni deocamdată nu va

www.dacoromanica.ro

putea răspunde. Toate acestea sunt fenomene de repetiție.

In aceste împrejurări, politica românească trebue să-și găsească drumul ei. Faptul că o bună parte din neamul românesc era sub dominațiuni străine a determinat politica noastră de dinainte de războiu. Astăzi trebue să avem însă o politică de echilibru. Trebue să se țină seamă de situația geografică și determinantele istorice. Se afirmă că noi trebue să reparăm o nedreptate istorică și să realizăm un primat românesc. Spre a realiza însă problema eterogenității, e nevoe de timp. Problema se va rezolva dela sine prin absorbirea tuturor elementelor străine în elementul național. Așa s'a petrecut și în trecutul vechiului regat: formarea burgheziei românești, o burghezie, care, în anul 1914, și-a sacrificat totul pentru înfăptuirea unui ideal.

Să se țină seamă și de determinantul psihic. Intr'o țară agricolă, cu muncă agricolă periodică dar intensă, s'a ajuns la legea celor 8 ore de lucru. La noi puterile pornesc de sus în jos: Intâi guvernul, apoi parlamentul și în urmă votul. Intocmai ca în Italia. Avem însă democrație și fascism. Naționalismul nostru este dinamic și creator. S'a emis ideea unui stat țărănesc, schimbându-se denumirea de comunist în țărănesc. Dar istoria o creează elitele. Statul țărănesc înseamnează renunțarea statului românesc la integrarea lui în istorie. Trebue echilibru între libertate și autoritate pe care, de altfel, îl constatăm în țara românească. Cea mai mare necesitate a politicii românești este creațiunea unei burghezii românești. Se va înfăptui, căci suntem 85% și avem mare putere de absorbțiune. Deci singura soluție pentru minorități este să se adapteze la situația actuală.

www.dacoromanica.ro

e.

D. Dr. S. Irimescu: *Tuberculoza, plagă socială, evitabilă şi curabilă.*

Suntem aici o piatră de hotar, şi de aceea trebue să afirmăm cu atât mai mult energia şi vitalitatea populaţiei noastre. Cel mai bun criteriu pentru această vitalitate este sănătatea. E o datorie de un elementar civism şi de conştiinţă să luăm măsuri când sănătatea populaţiei este ameninţată.

Intre boalele care o primejduesc, cea mai răspândită şi mai omorîtoare este tuberculoza. In judeţul *Bihor,* afară de Oradea, la 430.000 locuitori, s'au constatat 3700 de cazuri de tuberculoză cu leziuni deschise, din cari mor cel puţin 400 anual. In *Oradea* tuberculoza creşte dela an la an. Dela o morbiditate de 23 la mie în 1931, s'a ajuns la 32 la mie în 1932. Mortalitatea tuberculozei a ajuns la 2—5 la mie în 1933. Măsurile de asistenţă şi izolare sunt totuşi insuficiente. Abia 55 de paturi există în instituţiile oficiale pentru acest scop. Mai sunt câteva sanatorii particulare în cari însă nu pot intra săracii.

In această regiune, ca pretutindeni în ţară, tuberculoza e deci în plină creştere, şi totuşi e o boală evitabilă şi curabilă, *cu o condiţie însă ca măsurile de prevenire să fie puse în practică şi terapeutica, câtă există, să se aplice.*

Tuberculoza, boală socială, cere o terapeutică socială. Boala omului sărac reclamă un tratament de om bogat şi un tratament care e nevoe să se prelungească luni şi chiar ani, ca să dea rezultate. Individul, în imensa majoritate a bolnavilor, nu poate să se îngrijească singur şi ceeace nu poate face el trebue să facă colectivitatea pentru el.

Combaterea tuberculozei cere fonduri mari. Aiurea s'au găsit bani şi rezultatele obţinute au răsplătit toate sforţările,

www.dacoromanica.ro

deoarece, într'un timp relativ scurt, boala a fost considerabil redusă In Statele Unite, Germania, Olanda, Anglia, este sub unul la mie. Danemarca a redus-o la 0,70 la mie. Sunt acolo, cu toate că mor numai 2500 de indivizi pe an de tuberculoză, 3800 de paturi pentru asistența acestor bolnavi. Cifra aceasta apropiată de cea ce este la noi, unde cu o mortalitatea generală de 15—20 ori mai mare, avem numai 2200 de paturi pentru tubercuoză, arată în ce stare de inferioritate ne aflăm.

In general, în țările cu campania activă, scăderea s'a produs cu desăvârșire la copii și în tinerețe, dela sfârșitul adolescenței până la 30 de ani, așa că s'au păstrat elementele cele mai active ale populației, cari pot aduce o contribuție importantă ca factori de producție economică.

Ceeace s'a obținut aiurea putem obține și noi. Scopul Ligii contra tuberculozei e să coordoneze activitățile ca să ajungă la un front comun contra boalei.

Caracteristica epidemiologică actuală, la noi, e invazia tubercuozei la sate, pe un teren nou, unde boala se prezintă cu forme acute, cu o evoluție adeseori fulgerătoare. Cifra de 34.000 de tuberculoși, cari mor anual, relatată oficial, nu oglindește complet realitatea. Făcând îndreptările necesare se ajunge la o cifră de cel puțin 50.000 decese pe an.

Există o solidaritate în boală, și tuberculoza, nivelatoare în dureri, apropie pe bogat de sărac. Cel bogat are putința să se caute, prin mijloace proprii, pentru cel sărac trebue să intervină colectivitatea. Sindicatele muncitorești, cu o bază economică, tocmai în vederea împlinirii scopului lor, ar trebui să aibă și un program sanitar. Avem în industrie 1.000.000 lucrători, la care se adaugă 300.000 de funcționari particulari, cu salarii insuficiente, este deci o mare armată de nevoiași, în care tuberculoza recrutează numeroase victime. La noi, mai mult ca oriunde, prin lipsurile în higiena publică, combaterea tuberculozei se impune să fie intreprinsă cât mai energic. Locuința de mizerie, subnutriția cronică a populației, munca istovitoare la cei mai mulți, toate condițiile sunt împlinite ca boală să propășească.

O propagandă intensă, așa cum își propune Liga contra tuberculozei să facă, va reuși să trezească inerțiile actuale și să determine curente de opinie publică în favoarea combaterii boalei.

www.dacoromanica.ro

Timbrul antituberculos, a cărui răspândire până acum e aşa de mică la noi, pe când aiurea a dat rezultate foarte importante, va servi nu numai la adunarea de fonduri, dar timbrul, fiind un simbol pentru îndatoririle altruiste de a ajuta o mare suferinţă, va provoca concursul tuturor pentru o mare acţiune sanitară. La noi problema se pune pe un teren mai mult preventiv decât curativ, deoarece mijloacele noastre de asistenţă sunt cu totul primitive. N'avem până în ultimul an decât 2300 de paturi (Liga contra tuberculozei a reuşit să le sporească până la 3500, iar în bugetul viitor sunt prevăzute 7 centre cu câte 200 de paturi fiecare) în care nu puteau fi căutaţi decât cel mult 6500 de bolnavi anual, când sunt cel puţin 200.000 cari ar avea nevoe de tratament şi izolare. Ne trebue, după calculele făcute, — cu toată rigoarea, — cel puţin 14.000 de paturi, — ca să facem faţă la nevoile de asistenţă urgentă. Măsurile de prevenire trebue aplicate încă din copilărie, deoarece boala începe la această vârstă de multe ori, şi formele constatate la adulţi sunt redeschiderea unor vechi focare latente. Vaccinarea Calmette, pentru care s'a făcut deja mult la noi, trebue intensificată, ca un excelent mijloc de prevenirea boalei. Şcolile, armata, ar trebui să fie un adevărat filtru pentru constatarea cazurilor de tuberculoză şi pentru luarea de măsuri ca boala să nu înainteze, ci să fie tratată la timp.

Dispensarele, al căror număr e cu totul insuficient la noi, trebue multiplicate. Prin ele se poate face nu numai profilaxia, dar şi terapeutica, aplicând metoda pneumotoraxului artificial.

Programul Ligii contra tuberculozei pentru înfăptuiri, chiar parţiale, reclamă fonduri mari. Ele vor fi pe larg compensate, deoarece, din cauza boalei, se pierd aproape 17 miliarde de lei anual. La noi, de unde înainte trebuia să ne mulţumimi cu budgete derizorii, 30—40.000.000 anual, s'a reuşit să alcătuim budgetul Ligii contra tuberculozei la 120 milioane lei anual. Cifra e cu totul neîndestulătoare. In Italia, în 5 ani, s'au cheltuit o sumă echivalentă cu 15 miliarde lei. Liga contra tuberculozei trebue să se afirme ca un organ de luptă, dar şi de realizări. Ea trebue să activeze prin concursul oficialităţii şi particularilor. Se face apel, acum, ca toţi să-şi dea obolul, să ne apărăm graniţele etnice, de unde nimeni şi nimic nu ne va putea clinti. Să ne înarmăm deci contra duşmanului din afară,

www.dacoromanica.ro

dar, printr'o cruciadă pacifică, şi contra celui care este intern, boala atât de nimicitoare, deoarece provoacă mai multe victime decât cele mai sângeroase dintre războaie. Termin cu un imn de pace pentru armonizarea de interese protivnice între popoare şi între diferitele clase sociale, pentrucă, prin această pace, vom contribui să învingem tuberculoza.

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

ANEXE

VII

CONCERTE ŞI SERBĂRI

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

PROGRAMELE CONCERTELOR ŞI SERBĂRILOR
DATE IN SALA DE FESTIVITĂŢI A ATENEULUI ROMÂN
IN CURSUL ANULUI 1935.

4 Ianuarie. **Concert simfonic dirijat de d-l A. Alessandrescu:** Mozart: Simfonia în „Sol minor"; Brahms: Variaţiuni pe o temă de Haydn, Strawinsky: Suita din baletul „Pasărea de foc"; Ravel: La Valse, poem coreografic.

11 Ianuarie. **Concert simfonic dirijat de d-l Egizio Massini:** Ceaikowschi: Simfonia a şasea (Patetica); Dvoţak: Uvertura „Carnaval"; Glazunow: Stenka Razin, poem simfonic; Liszt: Preludiile.

15 Ianuarie. **Concertul violonistului Vasa Prihoda.** Cezar Franck: Sonate A-dur; Bach: Grave und Fuga, A-moll; Tartini: Teufelstriller-Sonate, G-moll; Smetana: Aus der Heimat; Paganini: Violinkonzert D-dur.

18 Ianuarie. **Concert simfonic dirijat de d-l Th. Rogalski.** Wagner: Preludiul la „Tristan şi moartea Isoldei"; Brahms: Serenada Nr. 2 în „La major", op. 16; Ceaikowski: Simfonia a patra, în „Fa minor".

24 Ianuarie. **Festival artistic dat de Asociaţia corală a învăţătorilor Cehoslovaci** din ţinutul subcarpatin, sub patronajul d-lor Dr. C. Angelescu, Ministrul Instrucţiei, Alex. Lapedatu, Ministrul cultelor şi Artelor, I. Nistor, Ministrul Muncii, Alex. Donescu, Primarul General al Capitalei.

Două cuvântări ocazionale ţinute de d-l. Dr. *Victor Klima* şef-referentul Ministerului de Instrucţie şi Culte din Uzhorod (Cehoslovacia) şi d-l. *D. Burileanu*, membru în Comitetul Ateneului Român. Urmează diferite coruri naţionale române şi cehoslovace executate de corul asociaţiei sub conducerea D-lui *L. Kaigl.*

25 Ianuarie. **Concert simfonic dirijat de d. Bernardino Molinari,** directorul concertelor filarmonice dela „Augusteo" din Roma. Vivaldi-Molinari: Concert pentru orches-

www.dacoromanica.ro

tră în „La minor“ (prima audiţie); Haydn: Simfonia Nr. 13 în „Sol major“ (prima audiţie); Respighi: Păsările, suită simfonică pentru orchestră mică (primă audiţie); Borodin: In stepele Asiei centrale, schiţă simfonică; Wolf-Ferrari: Uvertură la opera „Secretul Suzanei“; Rossini: Uvertura „Semiramis“.

27 Ianuarie, **Festival artistic-muzical** dat în folosul Azilului Bătrânilor Săraci „Mitropolitul Ghenadie“, cu concursul Quartetului de coarde Alex. Teodorescu, d-l. Emil Marinescu dela Opera Română, Ioan Manu, dela Teatrul Naţional, d-na Dora Massini, soprană la Opera Română şi al d-lui U. Pessione.

1 Februarie. **Concert simfonic dirijat de d. I. Perlea,** cu concursul d-lui Ştefănescu-Goangă dela Opera Română. Dittersdorf: Simfonia în „Do major“ (prima audiţie); Mozart: Arie din „Nunta lui Figaro“; Rich. Strauss: *a*) Ich trage meine Minne, *b*) Traum durch die Dämmerung; Wagner: Finalul din „Walkyria“, cântate de d-l Ştefănescu Goangă; Rich. Strauss: O viaţă de erou, poem simfonic, cu solo de violină, executat de d-l Alex. Teodorescu.

8 Februarie. **Concert simfonic dirijat de d-l I. Nonna-Otescu.** Enescu: Simfonia Nr. 1, în „Mi bemol“; Roger Ducasse: Suită franceză; Mussorgsky: O noapte pe muntele pleşuv, fantezie; Berlioz: Uvertura „Carnavalul Roman“.

11 Februarie. **Concert de canto dat de Adele Kern,** soprană la opera de stat din Viena. Schubert: *a*) Heidenröslein, *b*) Farelle, *c*) Rastlose Liebe; Cântece populare vieneze: *a*) Die Maid mit dem lieblichen Sinn, *b*) Maria auf dem Berge; Mozart: Veilchen Variationen (Bittner); Hugo Wolf: Zitronenfalter im April, *b*) Nimmersatte Liebe, *c*) Mausfallensprüchlein; Rossini: Aria Angelinei; Del Acua: Villanelle; Allabieff: Rossignol; I. Strauss: Frühlingsstimmenwalzer.

15 Februarie. **Concert simfonic dirijat de d-l I. Perlea,** cu concursul d-nei Aurelia Cionca-Pipoş (pianistă). Haydn: Simfonia în „Sol major“ (militară); Bach: Concertul pentru piano şi orhestră în „Re minor“; Beethoven: Simfonia a treia (Eroica).

22 Februarie. **Concert simfonic dirijat de d-na Carmen Studer-Weingartner.** Weber: Uvertura la „Eury-

www.dacoromanica.ro

anthe"; Schubert: Simfonia în „Si minor" (neterminată); Wagner: Uvertura la „Tannhäuser"; Beethoven: Simfonia cincea, în „Do minor"

28 Februarie. **Festivalul comemorării a 150 de ani dela moartea martirilor libertăţii naţionale: Horia, Cloşca şi Crişan,** organizat de „Liga Antirevizionistă Română". cu concursul societăţilor corale „Carmen", „Cezar Frank", „Cântul nostru", „Orchestra Palatului" şi al d-lui I. Manolescu, societar al Teatrului Naţional din Bucureşti; Cuvânt de deschidere, despre „Horia, Cloşca şi Crişan", rostit de I. P. S. S. D. D. Patriarh Dr. Miron Cristea. Diferite cântece naţionale, executate de corurile mai sus menţionate.

1 Martie. **Concert simfonic dirijat de d-l I. Perlea.** Brahms: Simfonia a patra în „Mi minor"; Sabin Drăgoi: Divertisment rustic; Rabaud: Procesiunea noctură, poem simfonic; Rimsky-Korsakow: La grande Paque russe.

8 Martie. **Festival artistic pentru comemorarea a 85 ani dela naşterea E. S. d-lui Thomas G. Masaryk,** Preşedintele Republicei Cehoslovace, cu concursul orchestrei „Filarmonica", condusă de d-l. I. Nonna Otescu. Se execută Imnul Regal Român şi Imnul Naţional Cehoslovac şi diferite bucăţi de: B. Smetana, Suk, M. Andricu, M. Jora, I. N. Otescu, A. Dvorak.

22 Martie. **Concert simfonic dirijat de d. G. Georgescu** cu concursul violonistului Sandu Albu. Mozart: *a)* Uvertura la „Nunta lui Figaro", *b)* Concertul No. 7 în „Re major" pentru violină şi orchestră (prima audiţie); Beethoven: Simfonia a noua, în „Re major" pentru orchestră, solişti şi cor, cu concursul soc. corale „Carmen", condus de d-l I. Chirescu şi al d-nelor Margareta Metaxa (soprană), Maria Snejina (alto) şi d-lor Mircea Lazăr (tenor), George Folescu (bas).

24 Martie. **Festival I. S. Bach, dat de Asociaţia Muzicală Română,** cu concursul Corului „Bach" al Biserice Negre din Braşov, Corul copiilor şcoalei Evanghelice din Bucureşti, orchestră formată din membri ai orchestrei Filarmonice. Conducerea muzicală de Victor Bickerich-Braşov. Se execută „Matthäus-Passion" (Patimile Domnului după Evanghelia Sf. Evanghelist Mateiu).

27 Martie. **Comemorarea lui Vincenzo Bellini (1801-1835), organizată de Institutul de Cultură Italiană.** Cuvânt

www.dacoromanica.ro

de deschidere al d-lui Alex. Lapedatu, Ministrul Cultelor şi Artelor. Conferinţa d-lui I. Nonna-Otescu despre „Viaţa şi opera lui Bellini". D-ra Cloe Elmo (soprană dramatică), Vera-Amerighi-Rutili (soprană) şi d-nii Luciano Neroni (bas) şi Arturo Tamburini (tenor), execută diferite arii din operele lui Vincenzo Bellini.

29 Martie. **Concert simfonic dirijat de d. G. Georgescu** cu concursul pianistei Cella Delavrancea. Rob. Dussaut: Rapsodie jugoslavă (prima audiţie); Schumann: Concertul pentru piano şi orchestră; Saint Saëns: Simfonia a treia, în „Do minor" op. 78.

30 Martie. **Concert simfonic al Asoc. Culturale şi Sportive C. F. R., Secţiunea Muzicală, dirijat de d-l Th. Rogalschi** cu concursul pianistei Florica Cruceanu-Mereutză. Haydn: Simfonia No. 104 în „Re major" (Londoneza); Beethoven: Concert No. 3 în „Do minor" executat de d-na Fl. Crucianu, acompaniată de orchestră; Weber: Uvertura la opera „Freischütz".

3 *Aprilie.* **Concert de Canto al d-nei Elisabeth Schumann, dela Opera de Stat din Viena.** Mozart: *a)* Aria Suzanei din „Nunta lui Figaro"; *b)* Aria lui Cherubin din „Nunta lui Figaro"; Schubert: *a)* Du bist die Ruh, *b)* Die Vögel, *c)* Wohin; Mendelssohn; *a)* Auf Flügeln des Gesauges, *b)* Der Mond, *c)* Bei der Wiege, *d)* Frühlingslied; Brahms; *a)* O Komme, holde Somernacht, *b)* Feldeinsamkeit, *c)* Der Jäger, *d)* Vergebliches Ständchen; Hugo Wolf: *a)* In dem Schatten meiner Locken, *b)* Frühling über's Jahr, *c)* Mausfallensprüchlein, *d)* Elfenlied; Rich. Straus: *a)* Freundliche Vision, *b)* Hat gesagt, bletbt's nicht dabei.

5 Aprilie. **Concert simfonic dirijat de d. G. Georgescu** cu concursul violoncelistului Gaspar Cassado. Bach: Suita în „Re major"; Weber: Concert pentru violoncel şi orchestră în „Re Major" (prima audiţie); Rich. Strauss: Don Quichotte, poem simfonic cu solo de violoncel.

6 Aprilie. **Concertul Soc. Corale a Învăţătorilor din Bucureşti, dirijat de d-l N. Oancea.** Beethoven: Priveşte sus; I. Dürner: Potolirea furtunii; Gh. Dima: De Tine se bucură; L. Tempea: Christos a înviat; Delcasso: Noaptea; S. Berner: Serenadă; Fr. Abt: Feerie în codru; A. L. Ivela: *a)* Hora înfrăţirei, *b)* Sus opincă; N. Oancea: Pe marginea

www.dacoromanica.ro

Dunării; I. Borgovanu: Opincuţa mea; S. V. Drăgoi: Cucule-pasăre grasă; N. Oancea: *a)* Cântecul fusului, *b)* Mă dusei cu plugu'n coastă, *c)* Ţara mea; V. Sumski: Veselie; T. Popovici: Cântec de leagăn; S. V. Drăgoi: Doină.

7 Aprilie. **Festival religios dat de Soc. „Bunătatea Samariteană".** Bucăţi religioase executate de diferite coruri şcolare din Capitală

12 Aprilie. **Concert simfonic dirijat de d-l G. Georgescu** cu concursul d-şoarei Doina Nora Mihăilescu (harpă). Dukas: Le Péri, poem coreografic; Busser: Piesă de concert pentru harpă şi orchestră (prima audiţie); Ravel: Tzigane, pentru violină şi orchestră; Rich. Strauss: Simfonia Alpilor, op. 64.

13 Aprilie. **Concert de canto al d-nei Nina Aurelina.** Execută diferite bucăţi de Schumann, H. Wolf, C. Debussy, M. Ravel, G. Verdi, Fr. Ciléa, F. J. Obradors, Mannuel de-Falla, Andreescu Skeletty-Iassy.

17 Aprilie. **Concertul Soc. corale „România", condus de d-l N. Lungu.** Se execută diferite bucăţi de Felix Mendelsohn-Bartoldy, T. Teodorescu, Gh. Popescu-Brăneşti. Paul Ciuntu, G. F. Haendel, R. Schumann, D. G. Kiriac, N. Lungu, Al. I. Zirra, I. Vidu, G. Galinescu, T. Teodorescu, Fr. Hubic, Juarez Movilă

18 Aprilie, **Concert de Paşti al Soc. corale„ Carmen", condus de d-l I. Chirescu** cu concursul d-nei Evantia Costinescu (soprană), G. Folescu (bas), Maxim Vasiliu (tenor) şi Umberto Pessionne (pianist) dela Opera Română. E. N. Méhul: Rugăciune; Gh. Cucu: Triptic de Florii; P. L. da Palestrina: *a)* Sicut ovis ad occisionem, *b)* Ierusalem surge; F. A. Gevaert: Ingerul şi Fecioara; D. G Kiriac: Suitu-s'a Dumnezeu; J. Noyon: Ingenunchiaţi popoare; Melodii populare cântate de d-na Evantia Costinescu şi d l G. Folescu; D. Cuclin: Codru 'n frunze se 'nvestmântă; M. Jora: Puica; I. Chirescu: Cântec de leagăn; L A. Bourgault-Ducoudray: Soldatul Silvestru; I. Borgovan: din Agapia 'n Văratec; S. V. Drăgoi: Bănăţeana; I. Vidu: *a*) Taci bărbate, *b*) Grânele vara se coc.

19 Aprilie. **Concert simfonic dirijat de d-l I. Perlea,** Beethoven: Simfonia No. 1 în „Do major"; Mahler: Cântecul pământului (prima audiţie).

www.dacoromanica.ro

20 Aprilie. **Concert coral** dat de **Reuniunea de Muzică „Gh. Dima" a Asoc. Astra-Braşov,** cu concursul d-rei Valentina Creţoiu, al d-lor Dinu Bădescu şi Şerban Tassian, dela Opera Română, şi al Orchestrei Societăţii de „Radio" din Bucureşti, sub conducerea d-lui C. Bobescu, Directorul Conservatorului Astra-Braşov. Se execută diferite bucăţi de I. G. Dima, C. Bobescu, G. Muzicescu, Tib. Brediceanu.

21 Aprilie. **Concert dat de Corul Invăţătoarelor cehoslovace din Praga, condus de d-l Prof. Metod Vymetal.** Execută Imnele naţionale *a)* român, *b)* cehoslovac şi diferite bucăţi de: Otakar Jeremiáš, Václav Kaprál, Václav Kálík, Jacques Presbourg, Leoš Janácek, Dr. Ant. Dvorák, S. Hippmann, K. Knittl, K. Bendl, Jaroslav Kricka şi diferite cântece populare române şi cehoslovace.

2 Maiu. **Concertul soc. Corale „Crai Nou" din Timişoara, dirijată de d-l Prof. Lucian Surlaşiu.** Sabin V. Drăgoi: *a)* Sfânt e Domnul, *b)* Laie chioru, *c)* Trandafir de pe răzoare, *d)* Măi ciobane, *e)* Bănăţeana, *f)* Creaţa, *g)* Bătrâneţe haine grele, *h)* Cucule pasăre grasă, *i)* Crişana, *j)* Doina.

7 Maiu. **Concert dat de Soc. „Viitorul Ţării" pentru ajutor studenţesc,** cu concursul d-şoarelor Madeleine Cocorăscu (pianistă) şi Valentina Creţoiu (soprană) şi al d-lor Alex. Teodorescu (violonist), Dinu Bădescu (tenor), Şerban Tassian (bariton) şi Ştefănescu-Goangă (bas) şi al d-nei Aida Heltay.

10 Maiu. **Concert simfonic dirijat de A. Alessandrescu.** Filip Lazăr: Concerto grosso; Alessandrescu: Acteon, poem simfonic - Enacovici: Rapsodie română (prima audiţie); Stan Golestan: Rapsodie română; Enescu: Rapsodia română No. 2 *a)* (Re major) *b)* Poema română.

12 Maiu. **Festivalul Societăţii „Tinerimea Română".**

17 Maiu. **Concert simfonic dirijat de Paul Richter-Braşov,** cu concursul pianistului Arnold Kieltsch. Bach; Passacaglia în „Do minor"; Richter: Concertul pentru piano şi orchestră în „Si minor" (prima audiţie); Brahms: Simfonia Nr. 3, în „Fa major".

19 Maiu, ora 10 a. m. **Sărbătorirea poetului şi avocatului Radu D. Rosetti** cu prilejul aniversării a 60 de ani. Richard Wagner: Maeştrii cântăreţi (executată de orchestra

www.dacoromanica.ro

„Filarmonica“ condusă de I. Perlea). Cuvântări rostite de d-nii: Gr. Trancu-Iaşi, I. Marin Sadoveanu, Iorgu Petrovici, Prof. I. Sân-Giorgiu, I. Gr. Perieţianu, Paul Prodan, Al. Gh. Săndulescu, în numele a diferite Instituţiuni şi Asociaţiuni. Recitări de d-na Maria Giurgea şi d-nii Ion Manolescu şi I. Manu. G. Enescu: Rapsodia I, în la major. executată de „Filarmonică“.

19 Maiu, ora 5 p. m. **Festival artistic al Soc. „Sprijinul Orbilor“.**

27 Maiu. **Concert festiv cu ocazia împliniri a 25 ani de carieră artistică a violonistului Grigorie Dinicu,** dat cu concursul Orchestrei „Filarmonica“ dirijată de G. Georgescu. Beethoven: Uvertura „Leonora“ Nr. 3; Bach: Concertul pentru 2 viori şi orchestră în „Re minor“ (solişti d-nii Gr. Dinicu şi Al. Teodorescu); Bruch: Concertul pentru vioară şi orchestră în „Sol minor“; Bach: Fuga din Sonata No. 1, pentru violină solo; Porpora-Kreisler: Menuett: Bocherini-Kreisler: Alegretto; Gr. Dinicu: Coquette-Valse.

28 Maiu. **Concert de canto dat de Dinu Bădescu (tenor) şi Ştefănescu-Goangă (bas),** cu concursul d-nei Nya Bădescu (canto) şi al d-nei Ştefănescu-Goangă (pian). Se execută diferite bucăţi de: Giordano, Böhm, Vidor, Pergolese, Schubert, Leoncavallo, Charpentier, Faure, Pouchielli, Gretchaninof, Massenet, Gounod.

6 Iunie. **Festivai religios, organizat de Consiliul Central Bisericesc.**

7 Iunie. **Festival artistic al „Asociaţie Creştine a Tinerimii“,** cu concursul orchestrei „Radio“. Händel: Fragmente din Oratoriul „Messias“; Mozart: Requiemul, (conducerea muzicală d-l I. Constantinescu).

23 Iunie. **Producţia I-a muzicală a Academiei Regale de Muzică şi artă Dramatică.**

27 Iunie. **Producţia II-a.** Idem.

29 Iunie. **Producţia III-a.** Idem.

30 Iunie. **Producţia IV-a.** Idem.

5 Octombrie. **Concertul violonistei Erica Morini.** Brahms: Sonate A-dur; Mozart: Concert A-dur; Mendonville: Airtendre; Couperin: La Précieuse; Wieniawsky: Valse Caprice; Tartini: Variationen über ein Thema von Corelli; Paganini: Moses Fantasie für die G-Saite allein.

www.dacoromanica.ro

10 Octombrie. **Concert simfonic dirijat de G. Georgescu,** cu concursul pianistei Silvia Şerbescu şi a tenorului C. Stroescu. Sabata: Juventus, poem simfonic; Prokofieff: Al treilea concert p. piano şi orchestră; Duparc: Invitation au voyage; Chansson: Le temps des lilas; Ravel: *a*) Sheherazade (prima audiţie), *b*) Rapsodia spaniolă (prima audiţie).

13 Octombrie. **Concert simfonic dirijat de d. I. Perlea,** cu concursul violonistei Erica Morini. Bach: Concert în la minor pentru vioară şi orchestră; Mendelssohn: Concert pentru vioară şi orchestră; Ravel: Habanera; Dinicu-Heifetz: Hora Staccato; Granados-Kreisler: Danses Espagnoles; Hubay: Zephyr.

15 Octombrie. **Concertul quartetului vocal rus N. Kedroff.** Se execută: cântece populare ruseşti de N. N. Kedroff, Canovici; Compoziţii ruseşti de: Glazunov, Z. Qui, Borodin; cântece slavone de: Moniuşca; Compoziţii străine de: Patzins, Mozart, F. Abt. I. Strauss.

17 Octombrie. **Concert simfonic dirijat de Bernardino Molinari, directorul concertelor Filarmonice dela „Augustea" din Roma, concert organizat cu concursul Institutului de Cultură Italiană.** Corelli-Pinelli: Suită pentru orchestră de coarde (prima audiţie); Beethoven: Simfonia a treia, în „Mi bemol" (Eroica), Respighi: Fontane di Roma; Wagner: Uvertura la „Tannhäuser".

19 Octombrie. **Concertul quartetului vocal rus N. Kedroff.** Se execută: Cântece populare ruseşti, cântece copilăreşti de A. Arensky, cântece din Volga şi compoziţii ruseşti de Socolov şi P. Ceaicovsky.

22 Octombrie. **Idem.** Se execută: Cântece populare ruseşeti, cântece artistice, cântece lirice, cântece comice.

24 Octombrie. **Concert simfonic dirijat de d. G. Georgescu** cu concursul violonistului Henri Szeryng. Ibert: Escales, suită simfonică; Ceaikowsky: Concertul pentru vioară şi orchestră; Respighi: Pini di Roma, patru tablouri simfonice.

27 Octombrie. **Festival pentru comemorarea a 1500 de ani dela traducerea Bibliei, organizat de Comunitatea Armeană-Bucureşti.** Cuvântări ocazionale ţinute de I.P.S.S.H.

www.dacoromanica.ro

Zohrabian şi Prof. N. Iorga. Corul „Komitas“ condus de d-l M. Botez, execută diferite cântece.

28 Octombrie. **Concertul violoncelistului rus Gregor Piatigorsky**, Frescobaldi: Toccato; Boccherini: Sonata A-Dur; Bach: Suite C-Dur; Weber-Piatigorsky: Sonatina în La; Schubert: Sonata Arpeggione; Ravel; Habanera; De Falla: Dansul Teroarei.

31 Octombrie. **Concert simfonic dirijat de d. G. Georgescu** cu concursul pianistului W. Kempff. Bach: Passacaglia în „Do minor“; Mozat: Concertul pentru piano şi orchestră în „Do major“ (prima audiţie); Brahms: Simfonia întâia, în „Do minor“.

1 Noembrie. **Concertul violoncelistului rus Gregor Piatigorsky.** Autor anonim (Sec. XVIII); Sonata (după un manuscript din Biblioteca Regelui de Saxa (Prelucrată de Piatigorsky); Beethoven: Sonata la major; Francoeur: Sonata mi major; Castelnuovo-Tedesco: Toccatta; Debussy: Romance; Fauré: Papillon; Liadow: Prelude; Sarasate: Zapateada.

3 Noembrie. **Concertul pianistului W. Kempff, cu acompaniamentul orchestrei. „Filarmonica“, dirijate de d. G. Georgescu.** Beethoven: *a*) Concertul în „Do major“, op. 37 pentru piano şi orchestră. *b*) Concertul în „Sol major“, op. 58 pentru piano şi orchestră. *c*) Concertul în „Mi bemol major“, op. 73 pentru piano şi orchestră.

7 *Noembrie.* **Concert simfonic dirijat de d. G. Georgescu** cu concursul violoncelistului spaniol Gaspar Cassado. Mozart: Simfonia în „Mi bemol“; Haydn: Concertul pentru violoncel şi orchestră în „Re major“; C. C. Nottara: Impresii din Cehoslovacia, suită de orchestră; Ceaikowsky: Variaţiuni pe o temă rococo pentru violoncel şi orchestră; Strawinsky: Suită extrasă din baletul „Paserea de foc“.

14 Noembrie. **Concert simfonic dirijat de d. G. Georgescu** cu concursul pianistului Claudio Arrau. Mozart: Uvertura la „Nunta lui Figaro“; Andricu: Suita brevis (prima audiţie); Rich. Strauss: Burlesca pentru piano şi orchestra; Liszt: Concertul în „Mi bemol“; Ravel: La Valse.

21 Noembrie. **Concert simfonic dirijat de d. A. Alessandrescu,** cu concursul violonistei Wanda Luzzato. Enescu: Suita No. 2, în „Do major“; Mendelssohn: Concertul pentru

www.dacoromanica.ro

violină şi orchestră; Mihalovici: Suita din baletul „Karagneuz"; Rich. Strauss: Till Eulenspiegel, poem simfonic.

23 Noembrie. **Festival dat cu ocazia a 1500-a aniversare a traducerii în armeană a Bibliei,** festival organizat de Fundaţia Culturală Armeană şi sub auspiciile Ligii Culturale. Conferinţă de d-l Prof. N. Iorga. Se execută diferite bucăţi religioase şi naţionale armene, cu concursul soc. Corale „Komitas".

24 Noembrie. **Concertul violonistului rus Milstein, cu acompaniamentul orchestrei „Radio", dirijat de A. Alessandrescu.** Brahms: Concertul pentru vioară şi orchestră; Glazunow: Concertul pentru vioară şi orchestră; Tschaikowsky; Concertul pentru vioară şi orchestră.

25 Noembrie. **Concert Soc. Corale poloneze. Swiazek Strzelecki",** condus de d-l Mierzyewski Mieczyskaw Se execută imnele naţionale român şi polon şi diferite bucăţi de muzică poloneză.

28 Noembrie. **Concert simfonic dirijat de d. G. Georgescu,** cu concursul pianistului francez Alfred Cortot. Debussy: „Marea", trei tablouri simfonice; Schumann: Concertul în „La minor pentru piano şi orchestră; C. Franck: Variaţiuni simfonice pentru piano şi orchestră; Albeniz: Din suita „Iberia", (prima audiţie).

30 Noembrie. **Concertul pianistului francez A. Cartot.** Schumann: Etudes en forme de variations, op. 13; Chopin: *a*) Sonate Funebre, op. 35, *b*) Etudes, op. 10, *c*) Etudes, op. 25; Schumann: Carnaval, op. 9.

1 Decembrie. **Festivalul Cercului Ziariştilor din Bucureşti.** Cuvânt introductiv de N. Davidescu, Preşedintele Cercului. Se execută diferite bucăţi muzicale de către d-nii Th. Fuchs (piano), Elisa Acsenti (canto), Florica Cărbuneanu (versuri), G. Ştefanovici (canto), C. Bobescu (violonist). Elena Ciovică (canto), I. Frumuşani (versuri), Leria Nicky Cucu canto), quartetul de coarde „Theodorescu".

1 Decembrie, ora 5 p. m. **Sărbătoare zilei Unirii, organizată de „Astra" (Despărţământul-Bucureşti),** cu concursul Corului azilului „Elena Doamna", al d-nei Aglaia Toscani (piano), G. Ştefanovici (tenor). Conferinţa ocazională a d-lui Ştefan Pop, Preşedintele despărţământului.

5 Decembrie. **Concert simfonic dirijat de D. I. Perlea,**

www.dacoromanica.ro

cu concursul pianistului Rudolf Serkin. Weber: Jubel-Ouverture; Beethoven: Concertul în „Sol major" pentru piano şi orchestră; Perlea: Variaţiuni pe o temă proprie (prima audiţie); Rimsky-Korsakow: Capriccio espagnol.

12 Decembrie. **Concert simfonic dirijat d. G. Georgescu,** cu concursul violonistului Adolf Busch. L. Beethoven: *a*) Uvertura „Leonora" Nr. 3, *b*) Concertul pentru violină şi orchestră, *c*) Simfonía a cincia în „Do minor".

15 Decembrie, ora 11 p. m. **Concertul violonistului A. Busch,** cu acompaniamentul orchestrei „Filarmonica" dirijate de d. G. Georgescu. Brahms: Concertul pentru violină şi Orchestră, op. 77; Beethoven: Romanţa în „Fa major"; Mendelssohn: Concertul pentru violină şi orchestră, op. 64.

15 Decembrie. ora 4 p. m. **Festival artistic organizat de Soc. „Sprijinul Orbilor" din România,** cu concursul d-lor G. Ştefanovici (tenor), I. Manu (artist la Teatrul Naţional), Z. Corfescu (soprană). Corul orbilor execută diferite cântece Naţionale.

16 Decembrie. **Concert de piano al d-lui I. Cristescu,** cu acompaniamentul orchestrei „Radio" dirijat de d-l Th. Rogalsky. Wagner: Uvertura „Meistersinger"; Liszt: Concertul I în „Mi bemol major" pentru pian şi orchestră.

17 Decembrie. **Comemorarea Regelui Alexandru al Jugoslaviei sub înaltul patronaj al M. S. Regelui Carol II-lea.** Proiecţiuni cinematografice cu scene din viaţa Regelui Alex. al Jugoslaviei; „Plâng vânătorii" versuri de C-tin V. Stătescu, spuse de Locot. Casian Negrescu; „Viaţa de erou a Regelui Martir", conferinţa d-lui Colonel Adjutant Alex. Orăşanu; Imnul Regal Jugoslav.

18 Decembrie. **Concertul Soc. Corale „Carmen" condus de I. Chirescu,** Colinde şi cântece de stea din repertoriul român şi străin.

19 Decembrie. **Concert simfonic dirijat de d-l I. Nonna-Otescu,** cu concursul pianistei Ornella Santoliquido, al sopranei Evantia Costinescu şi al tenorului Dinu Bădescu. Beethoven: Simfonia a IV-a. I. N. Otescu: Din opera „Dela Mateiu citire"; Sgambati: Concertul pentru piano şi orchestră în „Sol minor". Wagner: Uvertura la „Maeştrii cântăreţi din Nürnberg.

20 Decembrie **Concertul Soc. Muzicale a Învăţăto-**

www.dacoromanica.ro

rilor din Bucureşti; dirijat de d-l N. Oancea, cu concursul orchestrei „Radio". Romberg: Clopotul; A. L. Ivela: Cântata festiva; S. Horceag: Plugurile; N. Oancea: Bătrânu 'n horă.

21 Decembrie. **Concertul corului Asoc. Cult. C. F. R. dirijat de d-l. N. Georgescu-Postelnicu,** cu concursul d-şoarei Lisette Dima. Se executa diferite bucăţi de: I. Chirescu, T. Popovici, G. Cucu, A. Gevaert, Ceaicovsky, C. Porumbescu, S. Vidu, D. Kiriac, G. Galinescu, I. Velceanu, J. Movilă, S Drăgoi.

23 Decembrie. **Al 9-lea concurs al Datinilor Strămoşeşti, organizat de ziarul „Universul", sub preşidenţia d-lui Prof. Dr. C. Angelescu,** Ministrul Instrucţiei.

www.dacoromanica.ro

CUPRINSUL

Pag.

Membrii Ateneului Român în 1935. V
Darea-de-seamă a Comitetului Ateneului Român pe anul 1935 XVII
Situaţia financiară pe anul 1935 şi Raportul Cenzorilor XXXIX
Statutele Ateneului Român XLVII

ANEXE

I. *Procese verbale.*

1. Adunarea generală dela 18 Februarie 1935 . . . 3
2. Adunarea generală dela 25 Februarie 1935 . . . 3
3. Adunarea generală dela 27 Iunie 1935. 4
4. Adunarea generală dela 7 Iulie 1935. 5

II. *Discursuri.*

1. *Şt. C. Ioan.* La comemorarea lui Th. Alesseanu . 11
2. *Gr. Trancu-Iaşi.* La înmormântarea lui An. Simu. 12
3. *Şt. C. Ioan.* La desvelirea bustului lui I. L. Caragiale 14
4. *St. C. Ioan,* Pentru salutarea d-lui Paul Raynaud. 16
5. *Şt. C. Ioan.* La deschiderea şedinţei pentru comemorarea lui V. A. Urechia şi Odobescu. . 17
6. *Radu D. Rosetti.* Pentru comemorarea lui A. V. Urechia 18
7. *C. Prodan.* Pentru comemorarea lui Al. Odobescu. 27
8. *Şt. C. Ioan.* La înmormântarea lui Tr. Djuvara. . 42

www.dacoromanica.ro

III. *Conferinţe de recepţie şi răspunsuri.* Pag.

1. *Alex. Borza.* Câmpia Ardealului. 47
Răspunsul d-lui *A. Popovici-Bâznoşeanu* . . . 77
2. *Dr. I. Haţieganu.* Importanţa socială a bolilor de inimă 84
Răspunsul d-lui *Dr. N. Minovici* 100
3. *Chr. Musceleanu.* Criza actuală în gândirea ştiinţifică modernă 106
Răspunsul d-lui *D. Pompeiu.* 110
4. *Dr. Tr. Rainer.* Biologia de astăzi şi Platon. . . 113
Răspunsul d-lui *C. Kiriţescu* 114

IV. *Conferinţe.*

A. Seria a 63-a 1934—35 (partea 2-a).

1. *N. Bălănescu.* Desorientarea lumii moderne. . . 123
2. *I. Simionescu.* Energii române în străinătate . . 127
3. *Şt. C. Ioan.* Din negura trecutului nostru . . . 142
4. *N. S. Ionescu,* Principiul egalităţii în protecţia minorităţilor 145
5. *I. Gr. Perieţeanu.* Opera de unificare a legislaţiei noastre penale 147
6. *C. Gh. Dragu.* Parisul necunoscut. 153
7. *I. Valaori.* Din lumea celor vechi: Femeia greacă şi romană 155
8. *N. N. Lenguceanu.* Problema politică a extremului Orient 157
9. *M. G. Constantinescu.* Drept şi progres. 160
10. *N. Bosnief-Paraschivescu.* Democraţia şi politica ţărănească 162
11. *Niculescu-Varone.* Folklor românesc din Ardeal. 164

B. Seria 64-a 1935—36 (partea 1-a)

1. *Dr. C. Angelescu.* Cuvântare la deschiderea ciclului de conferinţe seria 1935-36 169
2. *C. Kiriţescu.* Ioan I. C. Brătianu în pregătirea războiului de întregire 171

www.dacoromanica.ro

Pag.

3. *Gr. Trancu-Iaşi.* Beethoven, Chopin, Enescu. . . 178
4. *Marin Ştefănescu.* Caracteristica sufletului românesc 188
5. *N. Vasilescu-Karpen.* Chestiunea monetară. . . 190
6. *N. N. Lenguceanu.* Franţa şi viaţa formelor politice 192

V. *Prelegeri la Universitatea Ateneului Român.*

1. *C. Kiriţescu.* Momente caracteristice în istoria educaţiei fizice 197
2. *Dr. N. Minovici.* Euthanasia 206
3. *Dr. M. Manicatide.* Ereditatea şi boalele ereditare ale copiilor 209
4. *Gh. C. Dragu.* Criza economică şi criza morală . 212
5. *M. G. Constantinescu.* Herbert Spencer 233
6. *M. G. Constantinescu.* Auguste Comte şi pozitivismul francez 234
7. *M. G. Constantinescu.* Formalismul juridic. . . 235
8. *M. G. Constantinescu.* Formalismul procedural . 236
9. *G. Lefteriu.* Vizitând câteva şcoli streine . . . 237
10. *Costin Petrescu.* Convorbiri de artă 239
11. *St. C. Ioan.* Raportul dintre literatură şi politică. 242

VI. *Activitatea filialelor.*

1. Ateneul „N. Bălănescu" din Giurgiu. Dare de seamă 247
2. Ateneul Român din Oradea. Dare de seamă. . . 249

Rezumatul conferinţelor.

a) *Dan Rădulescu.* Economia dirijată. 251
b) *Chr. Musceleanu.* Ştiinţă şi Credinţă 253
c) *Alex. Borza.* Două plante importante din Bihor . 256
d) *Tiberiu Moşoiu.* Constantele politicii româneşti . 258

www.dacoromanica.ro

Pag.

e) *Dr. S. Irimescu.* Tuberculoza, plagă socială, evitabilă şi curabilă 260

VII. *Concerte şi serbări.*

Programul concertelor 267

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro